

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΕΡΡΩΝ

5

ΣΕΙΡΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΟ ΣΕΡΡΩΝ

5

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΣΤΡΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΕΤΡΟΥ ΚΩΝ. ΣΑΜΣΑΡΗ

ΣΕΡΡΕΣ 2000

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ
1977 58

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ
ΣΕΡΡΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΕΡΡΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΕΡΡΩΝ
ΤΙΜΗΤΗΚΗ ΗΡΩΣΤΡΟΦΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ
ΣΕΡΡΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΕΡΡΩΝ

5

ΣΕΙΡΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΟ ΣΕΡΡΩΝ

5

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΣΤΡΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΕΤΡΟΥ ΚΩΝ. ΣΑΜΣΑΡΗ

ΣΕΡΡΕΣ 2000

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΕΡΡΩΝ**

ΕΦΟΡΕΙΑ

Πρόεδρος

ΣΟΦΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ - ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Μέλη

ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΣΑΜΣΑΡΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΡΑΓΑΚΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝΙΔΗΣ
ΜΑΡΙΑ ΖΑΠΑΡΑ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Διευθυντής

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΠΟΥΝΤΖΗΣ

Ταχ. δ/ση : Π. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ 2, 621 22 ΣΕΡΡΕΣ

Τηλ.: 0321-98550, FAX: 0321-58015

E-Mail: serrelib@otenet.gr

Http://www.serrelib.gr

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

© Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης.
Έκδοση : Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών.
Επιμέλεια έκδοσης : Ιωάννης Αθ. Σαπουντζής.
Ηλεκτρονική επεξεργασία : Αλέξανδρος Κυπαρίσσης.
Εκτύπωση : Αφοί Χαραλαμπίδη, Σέρρες.

ISBN : 960-89648-1-6

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Η φωτομηχανική ανατύπωση του κειμένου πραγματοποιήθηκε
από αντίτυπο της Βιβλιοθήκης
του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ

Τοῖς ἐντευξομένοις, ἀναγνώσταις τοῦ βιβλίου, τέκνοις τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Ὡς ἔκφρασιν τοῦ μακραίωνος δεσμοῦ μεταξύ τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐπαρχίας τῶν Σερρῶν χαιρετίζομεν ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Κέντρου τὴν ἀναληφθεῖσαν ἀξιέπαινον πρωτοβουλίαν τῆς Δημοσίας Κεντρικῆς Βιβλιοθήκης Σερρῶν πρὸς φωτοαναστατικὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου Εὐαγγελίου Στράτη "Ἱστορία τῆς πόλεως Σερρῶν", ἀποτελοῦντος βασικὸν δημοσίευμα εἰς τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀναλαμβανομένη πρωτοβουλία συγκροτήσεως σειρᾶς ἱστορικῶν ἐκδόσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν καὶ τῆς ὅλης ἐπαρχίας ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς εὐρυτέρας προσφορᾶς τῆς Βιβλιοθήκης Σερρῶν, πληροῖ ἡμᾶς ἱκανοποιήσεως καὶ χαρᾶς ἀνεκκλήτου.

Διὸ καὶ διὰ τῶν μετὰ χειρᾶς Πατριαρχικῶν ἡμῶν Γραμμάτων προαγομεθα ἵνα ἐκφράσωμεν τοῖς ὑπευθύνοις τῆς Δημοσίας Κεντρικῆς Βιβλιοθήκης Σερρῶν τὰ ἐνθερμα πατρικά ἡμῶν συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ὅλῃ φιλογενεῖ αὐτῆς δραστηριότητι, τὰ κράτιστα αἰτούμενοι παρὰ Θεοῦ αὐτοῖς καὶ τοῖς συνεργάταις αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ, εἰς συνέχισιν τοῦ ἀρξαμένου ἔργου πρὸς προβολὴν τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν καὶ καύχησιν τοῦ πανσέπτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, οὗτινος προσφιλῆ καὶ ἱστορικὴν κληρουχίαν ἀποτελεῖ αὕτη.

Λβ Φεβρουαρίου ι

Ἐπιμελήθηκε
ὁ Διάκονος πρὸς Θεὸν εὐχέμενος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Η έκδοση κειμένων και πηγών τοπικής σημασίας εντάσσεται στα πλαίσια της πολύπλευρης δραστηριότητας της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σερρών, η οποία συμμετέχει ενεργά στα πολιτιστικά δρώμενα της πόλης μας.

Σκοπός των εκδόσεων αυτών, που άρχισαν από το 1988, είναι όχι μόνο η αξιοποίηση και προβολή των πνευματικών δυνάμεων, αλλά και η ανάδειξη σημαντικών βιβλίων, που δεν ευτύχησαν να γίνουν κτήμα της πόλης μας, χάριν της οποίας εκδόθηκαν.

Η έκδοση αυτή, με αριθμό «5» της σειράς για τη Βιβλιοθήκη μας, αναφέρεται στην ιστορία της πόλης των Σερρών από αρχαιότατων χρόνων μέχρι τη χρονολογία που γράφτηκε και εκδόθηκε (1909) από το διατελέσαντα Διευθυντή του Παρθεναγωγείου Σερρών, Ευάγγελο Στράτη. Το έργο του αυτό έχει ιδιαίτερο παιδευτικό χαρακτήρα, αφού αναδημοσιεύεται σε μια εποχή, που κατά γενική ομολογία το χρηματιστήριο των ιδεών έχει κρατήσει μόνο την πρώτη λέξη.

Στο εύλογο ερώτημα της νεολαίας μας, «γιατί μαθαίνουμε ιστορία» ανάμεσα στις πολλές, επιστημονικές ή μη απαντήσεις, διαλέγουμε εκείνη του Γάλλου ιστορικού Marc Bloch, κατά τον οποίο η ιστορία δεν είναι μόνον το παρελθόν, όπως μας αναπλάθεται από τα ακίνητα δεδομένα του. Είναι πρώτα απ' όλα κίνηση μέσα στο χρόνο στον οποίο ζούμε όλοι μας. Επομένως εμείς οι ίδιοι με τη ζωή μας υφαίνουμε τη στόφα της και το διάβασμά της είναι η ίδια μας η ζωή.

Από την άποψη αυτή και μόνο το συγκεκριμένο βιβλίο, σαν έργο ιστορικό, έχει αφ' εαυτού μεγάλη σημασία. Η αξία του αναδεικνύεται μεγαλύτερη, εάν σκεφθούμε ότι αφορά την πόλη μας και ότι εκδόθηκε το 1909, δηλαδή είναι το παλαιότερο βιβλίο για την ιστορία των Σερρών, γραμμένο μάλιστα σε μια εποχή που η πόλη ήταν κάτω από την οθωμανική κυριαρχία.

Ο Ευάγγελος Στράτης με το έργο του γίνεται ο συνεκτικός ιστός του απώτερου παρελθόντος με τους νεότερους χρόνους και το παρόν. Αποκαθιστά τον ενοποιητικό ρόλο του χρόνου και του στοιχείου αυτού που ονομάζεται ιστορική διάρκεια, δίνοντας τη σκυτάλη της ιστορίας σε όλους τους μεταγενέστερους που τίμησαν με την πέννα τους την πόλη μας.

Ως πρόεδρος της Εφορείας της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Σερρών, εκφράζοντας τα αισθήματα όλων των μελών αυτής, οφείλω να ευχαριστήσω όσους συντέλεσαν και μόχθησαν για την πραγματοποίηση αυτής της έκδοσης:

Τον Παναγιότατο Οικουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίο τον Α΄ για τη διάθεση του πρωτοτύπου βιβλίου από τη Βιβλιοθήκη του Πατριαρχείου και την τιμή που μας κάνει να προλογίσει την παρούσα έκδοση.

Το φιλόλογο-αρχαιολόγο και μέλος της Εφορείας μας κ. Πέτρο Σαμσάρι για την επιστημονική συγγραφή της εισαγωγής και τη φροντίδα των πινάκων του βιβλίου.

Το Διευθυντή της Βιβλιοθήκης κ. Ιωάννη Σαπουντζή, για τη σύνταξη του ευρετηρίου του βιβλίου αλλά και την επίπονη προσπάθεια της επιμέλειας της έκδοσης.

Το φιλόλογο-ιστορικό κ. Αθανάσιο Κορακά που ανέλαβε με μεγάλη προθυμία να προσκομίσει έγκαιρα το πρωτότυπο βιβλίο από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Το Σερραίο ζωγράφο κ. Χριστόφορο Μελλίδη που φιλοτέχνησε την προσωπογραφία του συγγραφέα.

Η Πρόεδρος της Εφορείας
Σοφία Γεωργιάδου - Σωτηρίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Τὰ ἀλλεπάλληλα στρώματα τῶν
ἐρειπίων τῶν Σερρῶν εἶναι αἱ βαθμίδες τῆς
χρυσῆς ἐκείνης κλίμακος, δ' ἧς ἡ μεγαλο-
μάρτυς αὕτη πόλις ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν
τῆς Ἑλληνικῆς δόξης καὶ τῆς ἀθανασίας.*

Εὐάγγελος Στράτης

Ἡ πολύπαθη πόλι των Σερρῶν, που κατά τους τελευταίους τα-
ραγμένους χρόνους της τουρκοκρατίας στέναζε κάτω από τον οθω-
μανικό ζυγό και τη βουλγαρική εξαρχική τρομοκρατία, ευτύχησε να
συμπεριλάβει στους κόλπους της σημαντικές πνευματικές φυσιο-
γνωμίες, οι οποίες, παράλληλα με την πνευματική τους δράση, πρω-
ταγωνίστησαν στην εθνική αφύπνιση των κατοίκων της. Ο Ιωάννης
Τσικόπουλος (1832-1912), ο Χριστόφορος Σαμαρτζίδης (1841-1900),
ο Ιωάννης Καλοσύτης (1851-1918), ο Ιωάννης Δέλλιος (1853-1919),
ο Αθανάσιος Φυλακτός (1859-1924) και ο Πέτρος Παπαγεωργίου
(1859-1914) είναι ορισμένοι από αυτούς που με το παιδαγωγικό και
συγγραφικό τους έργο και συνεχίζοντας τη λαμπρή εκπαιδευτική
παράδοση της “πόλης των σοφών”, όπως αποκαλούνταν οι Σέρρες
από το 16^ο ακόμη αιώνα, σφράγισαν με την παρουσία τους την πο-
λιτιστική της φυσιογνωμία.

Ο λόγιος συντοπίτης μας Εὐάγγελος Γ. Στράτης* μπορεί να
διεκδικήσει αντάξια μία θέση ανάμεσά τους, γιατί είναι ο πρώτος
που αγωνίστηκε για την πνευματική αναστήλωση του τόπου μας,
αμέσως μετά την αποτίναξη των δεσμών της μακραίωνης δουλείας
του. Υπήρξε μία σπάνια προσωπικότητα της σεραϊκής κοινωνίας
και γι' αυτό τα μέλη της του οφείλουν πολλά.

* Οι προφορικές πληροφορίες και η παραχώρηση σχετικών τεκμηρίων από
τον ανειψίο του Γεώργιο, κάτοικο Ροδολίβους, καθώς και από τον ομώνυμο εγγονό
του, κάτοικο Αθηνών, συνέδραμαν ουσιαστικά στη σύνταξη αυτού του κειμένου.
Αξιόλογη επίσης στάθηκε η βοήθεια του συγγραφέα και προέδρου του Πολιτιστι-
κού Συλλόγου Ροδολίβους κ. Γιώργου Βογιατζή στη συγκέντρωση του ανέκδοτου
αρχαιικού υλικού. Την επισήμανση τέλος του εκμισθωτηρίου συμβολαίου χρεωστώ
στο συνάδελφο κ. Γιάννη Τσαρούχα, αποσπασμένο στα Γ.Α.Κ.-Αρχαία Ν. Σερρῶν.
Σε όλους τους παραπάνω εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ

Ο Ευάγγελος Γ. Στράτης γεννήθηκε στις 2 Σεπτεμβρίου του 1867 στη φιλόμουσο κωμόπολη του Ροδολίβους, που απλώνεται στις παρυφές του χρυσοφόρου όρους Παγγαίου. Ο πατέρας του Γεώργιος, σύμφωνα με ανέκδοτο χειρόγραφο έγγραφο, καταγόταν από την Πλεσίβιτσα ή Πλησίβιτσα (το σημερινό Πλαίσιο), κοινότητα της επαρχίας Φιλιατών του νομού Θεσπρωτίας, η οποία απέχει 5 χλμ. περίπου από τα ΝΔ αλβανικά σύνορα. Το χωριό αυτό (με υψόμ. 300 μ.), που εκκλησιαστικά υπάγεται στη Μητρόπολη Παραμυθίας-Φιλιατών-Γηρομερίου και Πάργας, υπήρξε ιδιαίτερη πατρίδα της θείας του πατέρα του, της γνωστής Κυρά Βασιλικής (1792-1834), συζύγου του Αλή πασά, του αδελφού της οπλαρχηγού Γιώργη Κίτσου (Κονταξή) και του Άνθιμου Ζ' (Τσάτσου), πατριάρχη της Κωνσταντινούπολης (από 20 Ιανουαρίου 1895 μέχρι τέλος Ιανουαρίου 1897). Ο προπάππος του Τζιούτζης ή Τσιούτσης (Βαγγέλης) Σκέντος (γεν. το 1760), γιος του Ρήζου Σκέντου (γεν. το 1695), χρημάτισε σε νεαρή ηλικία πρωτοπαλίκαρο του Αλή πασά Τεπελενλή αρχικώς και αργότερα μετατράπηκε σε φανατικό πολέμιό του.

Το έτος 1855 ο παππούς του Στράτης Σκέντος (γεν. το 1800) με τον πατέρα του συγγραφέα Γεώργιο (1838-1916), αφού άφησαν μόνη τη γιαγιά του Αναστασία, το γένος Κίτσου Κώστα Μπούρα (παντρεμένη το 1825), ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στο Ροδολίβος, για να αποφύγουν τις αναταραχές και τις επικίνδυνες καταστάσεις που επικρατούσαν στην περιοχή τους. Ύστερα από επτά χρόνια (1862) επέστρεψε ο πατέρας του προσωρινά στον τόπο καταγωγής του, για να τακτοποιήσει τις ιδιοκτησίες τους και να παραλάβει τη μητέρα του. Μετά την επάνοδό τους και την οριστικοποίηση της μετοίκησης τους στη νέα τους πατρίδα, ο έμπορος πατέρας του νυμφεύτηκε το 1866 την ντόπια Ελισάβετ, το γένος Καϊκτσή Παπαβασιλείου, αλλάζοντας μάλιστα το επώνυμό του σε Στράτη, από το βαπτιστικό του πατέρα του, όπως συνηθιζόταν στην Ήπειρο. Απέκτησαν έξι παιδιά, τον Ευάγγελο (γεν. το 1867), τον Αριστείδη (γεν. το 1871) που διατέλεσε φροντιστής του πατριάρχη Κωνσταντινούπολης Νεόφυτου Η', ιδιωτικό υπάλληλο στο επάγγελμα και κάτοικο Κωσταντζας Ρουμανίας αργότερα, το Γρηγόριο (γεν. το 1882), απόφοιτο της Ελληνικής Εμπορικής Σχολής της Χάλκης (1896), κτηματία, κάτοικο Ροδολίβους, την Ασπασία (γεν. το 1885), σύζυγο του γιατρού Γεωργίου Γούσιου, τον Αλέξανδρο (γεν. το 1887), κτηματία, κάτοικο Ροδολίβους και τον Ιωάννη (γεν. το 1890), κτηματία, κάτοικο

Ροδολίβους. Η διώροφος οικία, όπου διέμενε η πολυμελής οικογένεια Στράτη στο Ροδολίβος, συνόρευε με τις οικίες των Ν. Παπαβασιλείου και Δ. Χατζηκωνσταντίνου. Αποτελούνταν από έξι δωμάτια στον πάνω όροφο, δύο στο ισόγειο, καθώς και δύο καταστήματα.

Ο πρωτότοκος γιος Ευάγγελος αφού παρακολούθησε τα πρώτα μαθήματα στη γενέτειρά του, σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών (1881) πήγε στην πόλη των Σερρών, για να φοιτήσει στο Γυμνάσιο που διηύθυνε τότε ο ιδρυτής του Ιωάννης Δέλλιος (1853-1919).

Μετά την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο Σερρών άσκησε το επάγγελμα του δημοδιδάσκαλου. Το έτος 1885 δημοσίευμα της εφημερίδας "Νεολόγος" τον μνημονεύει ως διευθυντή της Ελληνικής Σχολής της γενέτειράς του, η οποία *ιδρύθη δια τὸς ἄρρενας διακρινομένη εἰς ἑλληνικὴν καὶ δημοτικὴν, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου συνεχωνεύθη εἰς μίαν καὶ μόνην, ἥτις ἐτοιμόρροπος οὔσα νῦν ἀριθμεῖ 170 μαθητὰς ὑπὸ δύο διδασκάλων διδασκομένους, ὧν ὁ διευθυντὴς Ε. Στράτης, ἐγγῶριος, ἀπόφοιτος τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου, λίαν φιλοτίμως καὶ φιλοπόνως ἐργάζεται.* Η επαφή που είχε κατά την περίοδο αυτή με τα συγγράμματα της πλούσιας βιβλιοθήκης του συμπολίτη του πατριάρχη Νεόφυτου Η' επαύξησαν τις πνευματικές του ανησυχίες. Στη θέση αυτή παρέμεινε πιθανόν μέχρι το 1892, γιατί αμέσως μετά συνέχισε τις ακαδημαϊκές του σπουδές στη Φιλοσοφική Σχολή του Εθνικού Πανεπιστημίου της Αθήνας, όπου για δύο χρόνια παρακολούθησε μαθήματα κλασικής φιλολογίας. Το έτος 1894 συμπλήρωσε τις γνώσεις του στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης στο Παρίσι, παρακολουθώντας για τρία συνεχή εξάμηνα αντίστοιχα μαθήματα. Εκεί, φιλοξενούμενος σε ελληνική οικογένεια, δίδασκε παραλλήλως στα παιδιά της την ελληνική γλώσσα.

Εκτός από την πόλη του φωτός, μακριά από την πατρίδα του τον κράτησαν και τα διδακτικά του καθήκοντα σε διάφορα εκπαιδευτήρια, αφού για κάποιο χρονικό διάστημα δίδαξε στην Κωνσταντινούπολη και για μία τριετία στο Γαλάζιο (κοιν. Γαλάτσι), το μεγαλύτερο εμπορικό ποτάμιο λιμάνι της Ρουμανίας. Στη μεγάλη αυτή ελληνική Κοινότητα, που συντηρούσε δημοτικά σχολεία και πλήρες Γυμνάσιο, ζούσε ήδη η μεγαλύτερη από τις κόρες του Εμμανουήλ Παπά, η Ευφροσύνη, παντρεμένη πριν από την Επανάσταση με τον ομογενή έμπορο Δημήτριο Καλτσαίο.

Μετά τη μακρόχρονη αποδημία του και εφοδιασμένος με πλήρη επιστημονική κατάρτιση και επαγγελματική εμπειρία επέστρεψε

οριστικά στην πατρίδα του, όπου συνέχισε το διδακτικό του έργο. Διορίστηκε αρχικώς διευθυντής του Ημιγυμνασίου του Δοξάτου για μία τετραετία (1897-1901). Στη σύνθεση του διδακτικού προσωπικού του συμπεριλαμβανόταν, τουλάχιστον από το 1894, και η σύζυγός του, την οποία γνώρισε πιθανόν εκεί. Αμέσως μετά εγκαταστάθηκε μονίμως στις Σέρρες. Προσέφερε τις υπηρεσίες του ως καθηγήτῆς στο Παρθεναγωγείο και το έτος 1904, μετά την αποχώρηση του Ιωάννη Τσικόπουλου (1878-1912), επωμίσθηκε το βάρος της διεύθυνσης του Ανώτερου αυτού εκπαιδευτηρίου (με μισθό 80 λίρες). Υπηρέτησε σε αυτό με ευσυνειδησία και απαραμίλλο ζήλο για εικοσιπέντε συναπτά χρόνια, μέχρι το τέλος της ζωής του. Το εννεατάξιο Κεντρικό Παρθεναγωγείο Σερρών, που περιλάμβανε τότε γυμνασιακό τμήμα με τρεις τάξεις και εξατάξια Αστική Σχολή Θελέων, είχε ως προσωπικό δύο ακόμη καθηγητές και δέκα δασκάλες. Ιδρύθηκε το 1880 και μετονομάστηκε αργότερα (1891) "Γρηγοριάς" από το όνομα του μεγάλου Σερραίου ευεργέτη Γρηγορίου Κωνσταντίνου ή Ρακιτζή (1832/34-1906). Με αυτήν την επωνυμία το εκπαιδευτικό αυτό Ίδρυμα λειτούργησε από την αρχή του σχολικού έτους 1892/93, μεταδίδοντας τα φώτα της γνώσης και του πολιτισμού στις μαθήτριάς του. Το διδακτήριό του παραδόθηκε στις φλόγες το 1913 από τους Βουλγάρους και μεταστεγάστηκε στο παλιό τουρκικό Παρθεναγωγείο.

Ο Ευάγγελος Στράτης, σύμφωνα με τον Αλέξανδρο Φιλαδέλφεια, ο οποίος συνέταξε τον επικήδειο λόγο του, *δὲν ἦτο ξηρὸς τις διδάσκαλος, ἀλλ' ἐμπνευσμένος πατριώτης καὶ ἱεροφάντης. Ἡ δὲ διδασκαλία αὐτοῦ ἦτο ἀληθῆς μῆσις, ἐπέδρασε δ' εὐεργετικώτατα ἐπὶ τῆς ὅλης δυτικῆς [sic] Μακεδονίας, ἧς κέντρον πνευματικὸν ἦσαν αἱ Σέρραι*. Εξάλλου, όπως γράφει χαρακτηριστικά ο μεταγενέστερος ιστοριοδίφης Πέτρος Πέννας, *ἡ χρηστότης τοῦ ἡθους του καὶ τὸ σεμνὸν τοῦ ὕφους του, τὸν κατέστησαν ἀγαπητὸν εἰς τοὺς Σερραίους εἰς τοὺς ὁποίους ἐχάρισε διὰ τῶν ἐμπνευσμένων διδασκαλιῶν του ἑλληνοπρεπῶς μορφωμένας συζύγους, ἀδελφὰς καὶ μητέρας*. Πολλές από τις απόφοιτες δασκάλες μαθήτριάς του δίδαξαν στα τρομοκρατούμενα από τους Βουλγάρους κομιτατζήδες χωριά του Μακεδονικού χώρου, αψηφώντας τον κίνδυνο. Προσέφεραν τεράστιες υπηρεσίες στην πατρίδα, ενισχύοντας το εθνικό φρόνημα των κατοίκων. Παλιός του μάλιστα *προσφιλῆς μαθητῆς καὶ περισπούδαστος φίλος*, σύμφωνα με δική του έκφραση, υπήρξε και ο Σερραίος ευφυῆς οπλαρχηγός του Μακεδονικού αγώνα Δούκας Γ. Δούκας ἢ καπετάν Ζέρβας (1879-1938). Ελάχιστα πια από τα

πνευματικά του τέκνα έχουν απομείνει σήμερα. Οι αναμνήσεις όμως γι' αυτόν παραμένουν νωπές ακόμη στο μυαλό τους. Η καλοσυνάτη, ελκυστική και γαλήνια όψη, το μελίχιο ύφος, τα πλούσια πνευματικά του χαρίσματα και η λεπτή αίσθηση του χιούμορ που τον διέκριναν ήταν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της ανθρώπινης πλευράς του που τον έκαναν αξιαγάπητο σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα.

Υπήρξε παντρεμένος με τη Σερραία δασκάλα Αφροδίτη (1877-1955), το γένος Σίμου Σιμώτα (υφασματέμπορο). Απέκτησαν ένα γιο, το Γεώργιο (1896-1962), που σπούδασε στην Αθήνα ιατρική και άσκησε το επάγγελμα του μικροβιολόγου και οδοντίατρου στις Σέρρες και την Αθήνα. Η πεθερά του Άννα Σιμώτα, το γένος Κούση, είχε συγγενικούς δεσμούς με την πλούσια εμπορική οικογένεια Δούμπα, που τα μέλη της κατάγονταν από τη Βλάστη (ή Βλάτση) της επαρχίας Εορδαίας του νομού Κοζάνης και διέμεναν για αρκετά χρόνια στις Σέρρες, πριν από την εγκατάστασή τους στη Βιέννη. Από εκεί ευεργέτησαν ποικιλοτρόπως την πόλη.

Η διπλή βουλγαρική κατοχή στην πόλη των Σερρών διατάραξε την οικογενειακή, ψυχική και πνευματική του γαλήνη. Οι αποχωρήσεις των βόρειων κατακτητών συνοδεύτηκαν με βανδαλισμούς και αγριότητες. Όλη του η υλική και πνευματική περιουσία παραδόθηκε δύο φορές στην αδυσώπητη πυρά. Επί τέσσερα μερόνυχτα την τελευταία φορά η ειδική ανασυγκροτημένη προσωπική βιβλιοθήκη και το ανέκδοτο πνευματικό του έργο καίγονταν στην αυλή του σπιτιού του (στην πυρρίκαυστη ζώνη της συνοικίας Βαρόσι, κοντά στο ναό της Αγίας Παρασκευής, με εμβαδόν παλιού οικοπέδου 164 μ² και γενικό αύξοντα αριθμό ιδιοκτήτη 648) προς μεγάλη τέρψη των βανδάλων και άκρατη ψυχική οδύνη και πίκρα του ίδιου. Και δεν έφτασε μόνο αυτό, αλλά ο ίδιος πρώτα και αργότερα ο μονάκριβος γιος του Γεώργιος οδηγήθηκαν βιαίως μαζί με άλλους συμπολίτες τους σε εξευτελιστική ομηρία, επιτείνοντας τον ψυχικό και σωματικό του πόνο.

Μετά την επάνοδο στην πόλη από την ακούσια απουσία του αντιμετώπισε έντονα βιοποριστικά προβλήματα. Άστεγος πια εξαναγκάστηκε να εκμισθώσει (από τις 15 Δεκεμβρίου 1918) μία εγκαταλειμμένη από τους Τούρκους οικία στη λοφώδη τουρκική συνοικία Εσλιμέ Χατούν. Παρόλα αυτά η έγνοια του για τις αρχαιότητες των Σερρών παρέμεινε αμείωτη. Ενδιαφέρθηκε ζωηρά για την τύχη της εντοιχισμένης στο κωδωνοστάσιο του ναού των Αγίων Θεοδώρων ανάγλυφης βυζαντινής εικόνας της Θεοτόκου, γνωστής ως "Παναγίας Πονολύτριάς", όπως διαπιστώνεται καθαρά από ένα

απόσπασμα της μελέτης του με τίτλο: "Διασωθεῖσαι χριστιανικαὶ ἀρχαιοτήτες τῶν Σερρῶν" που δημοσιεύτηκε τὸ ἔτος 1924: *Ἐπλήσθην ὀδύνης ὅτε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1918 παλινοστήσας ἐκ τῆς πολυστόνου ἐν Βουλγαρίᾳ αἰχμαλωσίας δὲν εὔρον τὸ ἱερὸν εἰκόσιον καὶ ἐφοβήθην μὴ ἀπῆχθη μετὰ πολυαριθμῶν ἄλλων ἀρχαιοτήτων εἰς Βουλγαρίαν, ὅποτε κατ' ἀγαθὴν συγκυρίαν ὁ τότε ἐν Σέρραις τελῶν τὴν στρατιωτικὴν του ὑπηρεσίαν περισπούδαστος φίλος κ. Ἀ. Ξυγγόπουλος πρὸς κοινὴν ἀμφοτέρων χαρὰν εὔρεν αὐτὸ ἀπερριμμένον ἐν τοῖς ὑπογείοις ἐν γειτονικῷ τινι οἰκήματι χρησιμοποιοιμῆν ὡς ἀποθήκη ἐπισιτισμοῦ τοῦ στρατοῦ, ὅπερ καὶ οἱ Βούλγαροι, ὁμοίως διέθετον πρότερον, ἀποσπάσαντες καὶ ἀποθέντες ἐκεῖ τὴν ὡραίαν ἀρχαιοτήτα μὲ τὸν σκοπὸν ἵνα ἀρπάσωσιν αὐτὴν εἰς Βουλγαρίαν, μὴ προφθάσαντες δὲ ἔνεκα τῆς ἐσπευσμένης φυγῆς των. Καθαρίσας ἔβηκα τὴν εἰκόνα ἐν πλαισίῳ καλῷ καὶ ἐναπέθηκα χάριν μείζονος ἀσφαλείας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ναοῦ Ταξιαρχῶν. Φιλικούς ὁμοίως δεσμούς, ἐκτὸς ἀπὸ το διαπρεπῆ βυζαντινολόγο Ἀνδρέα Ξυγγόπουλο (1891-1979), διατηροῦσε καὶ με ἄλλους σύγχρονους κορυφαίους Ἑλλήνες ἐπιστήμονες.*

Μόνο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ὁ λαμπρὸς φιλόλογος, ὁ ἀκούραστος καὶ ἀνήσυχος μελετητὴς τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος μπόρεσε νὰ ἀφοσιωθεῖ καὶ νὰ συνεχίσει ἀπερίσπαστος τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ συγγραφικὸ του ἔργο. Παράλληλα με τοὺς κόπους καὶ τὶς φροντίδες τῆς καθημερινῆς του διδασκαλίας κατέγραψε, διέσωσε καὶ ἀνασυγκρότησε με ευσυνειδησία τὰ ἀφωνα καὶ μυστηριώδη λείψανα τοῦ ἐνδοξοῦ παρελθόντος, ἐρευνώντας με ἀκάματη ὑπομονή καὶ ἐπιμονή, κάτω ἀπὸ ἀντίξοες συνθήκες καὶ ἀνύπαρκτα συγκοινωνιακά μέσα, τὴν ὑπαιθρο σερραϊκὴ γῆ ἀπὸ τὴ μία μέχρι τὴν ἄλλη τῆς ἀκρῆ οικειοθελῶς καὶ με προσωπικά του ἔξοδα κατὰ τὴν περίοδο κυρίως τῶν καλοκαιρινῶν τοῦ διακοπῶν. Ὁ ἐμπνευσμένος πατριώτης, ὅπως χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ συγγραφέα μαθήτριά του Ἑλλῆ Ἀγγέλου-Βλάχου, ἰδρυσε τὸ πρῶτο μικρὸ ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῆς πόλης. Ὁ ἴδιος, ἀναφερόμενος σε παράλληλες ἀρχαιοτήτες τῆς Δράμας, σημειώνει με μετριοφροσύνη: *παρῆμερῃ ἀνάγλυφα ἔχομεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἐν Σέρραις Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ, τοῦ ὁποίου ἐῖμεθα ταπεινοὶ ἰδρυταί.* Μελέτησε ἐπίσης τοὺς ἐπὶ ογκώδεις τόμους τοῦ παλίου κώδικα τῆς Μητροπόλεως Σερρῶν καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς γειτονικῆς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴ τοὺς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ τὰ χρησιμοποίησε ὡς πηγές στο ἔργο του. Τὴν προσοχὴ του τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του τράβηξαν κυρίως τὰ βυζαντινά μνημεῖα.

Οι πληροφορίες και οι παρατηρήσεις του γι' αυτά είναι αρκετά σημαντικές, γιατί γράφτηκαν σε μία εποχή που το ενδιαφέρον για την τέχνη και την ιστορία του Βυζαντίου βρισκόταν σε εμβρυακή ακόμη μορφή.

Πέθανε την 1η Μαρτίου του 1926 σε ηλικία 59 ετών επιστρέφοντας από αρχαιολογική περιοδεία πανευτυχής και με πλήρη ψυχική ευφορία, γιατί μόλις τότε είχε ανακαλύψει κοντά στον Αγγίτη ποταμό τα ερείπια της Μυρκίνου, αρχαίας πόλης της θρακικής φυλής των Ηδωνών. Η θανατηφόρος όμως αρρώστια που έφερε μέσα στα σπλάχνα του (καρκίνος στομάχου) και οι ποικίλες κακουχίες του παρελθόντος τον κατέβαλαν σωματικώς. Έτσι, έπεσε θύμα στο βωμό της ιστορικής επιστήμης, για χάρη της οποίας επί σειρά ετών ανάλωσε με πάθος όλες τις πνευματικές και σωματικές του δυνάμεις.

Στην κάθετη επιτύμβια ναόσχημη μαρμάρινη στήλη του οικογενειακού τάφου, που είναι στημένη στο Α' Κοιμητήριο της πόλης μας, έχει χαραχθεί το εξής κεφαλαιογράμματο αρχαίο επίγραμμα από τα *Αποσπάσματα* [520 Plut. *Cons. Apoll.* 11, 107ab (i 220 Paton-Wegehaupt)] του λυρικού ποιητή Σιμωνίδη του Κείου (557/6-468 π.Χ.):

ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΟΛΙΓΟΝ ΜΕΝ ΚΑΡΤΟΣ
ΑΠΡΑΚΤΟΙ ΔΕ ΜΕΛΗΔΟΝΕΣ
ΑΙΩΝΙ Δ' ΕΝ ΠΑΥΡΩ ΠΟΝΟΣ ΑΜΦΙ ΠΟΝΩ
Ο Δ' ΑΦΥΚΤΟΣ ΟΜΩΣ ΕΠΙΚΡΕΜΑΤΑΙ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΚΕΙΝΟΥ ΓΑΡ ΙΣΟΝ ΛΑΧΟΝ ΜΕΡΟΣ ΟΙ
Τ' ΑΓΑΘΟΙ ΟΣΤΙΣ ΤΕ ΚΑΚΟΣ

μεταγραμμένο σε πεζά:

Ἄνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος,
ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες,
αἰῶνι δ' ἐν παύρῳ πόνος ἀμφὶ πόνῳ
ὁ δ' ἀφυκτος ὁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος
κείνου γὰρ ἴσον λάχον μέρος οἱ
τ' ἀγαθοὶ ὅστις τε κακός.

και σε μετάφραση:

*Των ανθρώπων μικρή είναι η δύναμη/κι απρόκοπτος ο κόπος/
και στη μικρή τους τη ζωή στον πόνο πάνω πόνος/ ο θάνατος ο ά-
φευκτος κρέμεται πάνω σε όλους/ καλοί κακοί, το ίδιο.*

ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Το πλούσιο συγγραφικό έργο του Ευάγγελου Στράτη περιλαμβάνει τις παρακάτω μελέτες

1) *Ιστορία τῆς πόλεως Σερρών ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ δραῖσις τῆς ἐν αὐτῇ Ἑλληνικῆς Κοινότητος κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας*, Μέρος Α', Κωνσταντινούπολις 1909, σσ. 104 & Σέρραι 1926², σσ. 82.

[Βιβλιοκρισία: Ν. Α. Βέη, *Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher* 8 (1931) 378-382].

2) “Οἱ εὐεργέται καὶ δωρηταὶ τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν”, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου* 2 (Ἀθῆναι, 1909) 142-144.

3) “Ιστορία τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς πόλεως Σερρῶν”, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου* 2 (Ἀθῆναι, 1909) 144-154.

4) “Ιστορία τοῦ Νοσοκομείου Σερρῶν”, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου* 2 (Ἀθῆναι, 1909) 154-157.

5) “Φαιινὰ ἱστορικὰ σελίδες Σερρῶν καὶ Μελενίκου”, *Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου* 3 (Ἀθῆναι 1910) 52-62.

6) “Ιστορίας Σερρῶν προοίμιον”, Α' μέρος, *Νέον Πνεῦμα*, τεύχ. 2 (Σέρραι, 15 Μαρτίου 1914) 10-11 καὶ σε συνέχειες.

7) *Ὁ Σερραῖος ἀρχιστράτηγος τῶν Μακεδονικῶν δυνάμεων κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 Ἐμμανουὴλ Παπάς. Ἱστορικὴ πραγματεία ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἀνεκδότων ἐγγράφων*, Τύποις Χρήστου Ἀ. Γουσίου, Σέρραι 1914, σσ. 40.

8) *Ἡ Δράμα καὶ ἡ Δράβησκος Ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ μελέτη*, Τύποις Χ. Ἀ. Γουσίου, Σέρραι 1924, σσ. 47+10.

9) “Διασωθεῖσαι χριστιανικὰ ἀρχαιότητες Σερρῶν”, *Δελτίον Χριστιανικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας*, περίοδ. Β', 1/3.4 (1924) 51-58.

10) “Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου παρὰ τὰς Σέρρας”, *Δελτίον Χριστιανικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας*, περίοδ. Β', 3/1.2 (1926) 3-14.

Ἡ θεματολογία τῶν τριῶν αξιόλογων μονογραφιῶν καὶ τῶν ἐπτὰ ερευνητικῶν του συνεργασιῶν σε ἐγκριτες ἐπιστημονικὲς περιοδικὲς ἐκδόσεις περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν τοπικὴ κυρίως ἱστορία καὶ ἀρχαιολογία. Ἐπιδιώξῃ του ἦταν νὰ ἔχει μίᾳ καθολικὴ ἐμπειρία σε ὅλες σχεδόν τὶς χρονικὲς περιόδους.

Ιδιαίτερη όμως αξία για την εποχή του είχε η πρώτη του πραγματεία. Τυπώθηκε κατά τους όψιμους χρόνους της τουρκοκρατίας στο Πατριαρχικό τυπογραφείο της Πόλης, με την οποία διατηρούσε ξεχωριστούς δεσμούς, αφού εκεί συνέχισε την επαγγελματική του σταδιοδρομία μετά την επιστροφή του πιθανόν από το Παρίσι.

Στο έργο αυτό, με το οποίο συνδέθηκε άρρηκτα το όνομά του με την πόλη μας, σκιαγραφείται η εικόνα της ιστορίας των Σερρών από την εμφάνισή της μέχρι και την περίοδο της τουρκοκρατίας, χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνεται η ενσωμάτωσή της στον ελληνικό κορμό. Για τη σύνθεσή της χρησιμοποίησε τις γνωστές και προσιτές σε αυτόν αφηγηματικές πηγές και τις ελάχιστες μελέτες παλιότερων μελετητών, που με πολύ μεγάλο κόπο κατόρθωσε να συγκεντρώσει, εξαιτίας των δυσμενών συνθηκών της εποχής του. Εμπλούτισε όμως και ενίσχυσε το κείμενό του με άφθονα παραθέματα, βυζαντινών κυρίως πηγών, τα οποία απέδωσε μάλιστα στη νεοελληνική γλώσσα. Η διεισδυτικότητα και το λεπτό αισθητήριο του φιλολόγου απλώνονται διάχυτα στο έργο του. Η αρχαία ελληνική κληρονομιά φαίνεται ότι τον έλκυε ιδιαίτερα, γι' αυτό το ύφος που υιοθέτησε ήταν άμεσα επηρεασμένο από την ενασχόλησή του κυρίως με την κλασική, αλλά και τη μεσαιωνική γραμματεία. Ένωθε βαριά φαίνεται την κληρονομιά του ακραιφνούς ελληνικού επωνύμου του, συνηθισμένο στις περιοχές της Θάσου, Ρόδου και Κυρήνης από τον 4^ο π.Χ. ακόμη αιώνα, το οποίο επιδίωξε μάλιστα να το τιμήσει. Τις αρχαιογνωστικές εξάλλου γνώσεις του Ευάγγελου Στράτη εκμεταλλεύτηκε και ο υποδιοικητής της Νιγρίτας Δ. Λουκίδης, αναθέτοντάς του τη μετονομασία των ξενικών και κακόηχων τοπωνυμίων της περιφέρειάς του με αντίστοιχα αρχαία ελληνικά. Η καλή γνώση επίσης της γαλλικής γλώσσας συνέδραμε στην προσέγγιση της ευρωπαϊκής βιβλιογραφίας.

Το μεγαλύτερο μέρος των αντιτύπων του βιβλίου αυτού -που για πολλές δεκαετίες στάθηκε χρήσιμο βοήθημα για όλους τους μεταγενέστερους τοπικούς και άλλους ιστορικούς- καταστράφηκε το 1913, όχι μόνο κατά την πυρπόληση της πόλης των Σερρών από τους βόρειους γείτονές μας, αλλά και από τις εκτεταμένες λεηλασίες που υπέφερε η άτυχη πόλη από τους ίδιους κατά τα έτη 1916-1918. Έτσι, πρόβαλε επιτακτική και αναγκαία η δεύτερη έκδοσή του, την οποία ανέλαβαν να πραγματοποιήσουν με δαπάνη του Δήμου τα μέλη του τότε δημοτικού Συμβουλίου Σερρών με επικεφαλής το δραστήριο γεωπόνο δήμαρχο Επαμεινώνδα (ή Νώτα) Τικόπουλο κατά τη δεύτερη δημαρχιακή του θητεία. Επιδίωξή τους ήταν, σύμ-

φωνα με τα γραφόμενα του συγγραφέα στη δεύτερη εισαγωγική του τοποθέτηση, να συνδέσουν *ἀρρήκτως και εις τὸ διηνεγές τὰ σεμνὰ αὐτῶν ὀνόματα μετὰ τοῦ εὐκλεοῦς παρελθόντος τῆς μεγαλωνύμου καὶ μεγαλομάρτυρος πόλεως Σερρών.*

Η δεύτερη έκδοση, δυσεύρετη και αυτή σήμερα μετά την τελευταία γερμανοβουλγαρική κατοχή, τυπώθηκε στις εγκαταστάσεις των συνεργαζόμενων σεραϊκών τυπογραφείων των αδελφών Παπαντωνίου και Σωκράτη Ανθρακόπουλου το 1926, χρονιά θανάτου του Ευάγγελου Στράτη. Ο πρόωρος χαμός του συγγραφέα, πιθανόν πριν από την ολοκλήρωση της εκτύπωσης του πονήματός του, συντέλεσε, ώστε η τελική μορφή του εντύπου να εμπεριέχει πλήθος τυπογραφικών αβλεψιών, αφού στερήθηκε την άμεση επίβλεψή του. Ο εμπλουτισμός εξάλλου της ύλης του *διὰ νέων φαινωτάτων σελίδων τῆς Σεραϊκῆς ἱστορίας, τὰς ὁποίας εἶχε περικόψει τῷ 1910* [sic] *ἢ Τουρκικῆ λογοκρισία*, όπως ανακοινώνεται στο δεύτερο προλογικό σημείωμα, δε στάθηκε εφικτός, αφού το κείμενο είναι πανομοιότυπο με την αρχική έκδοση, χωρίς προσθήκες, νεότερες βιβλιογραφικές αναφορές και διορθώσεις. Η μνεία τέλος του ίδιου προλόγου ότι η νέα έκδοση έγινε *ἐν πλήρει Ἑλληνικῆ ἐλευθερίᾳ* αφορά μόνο την αφαίρεση δύο επίμαχων αποσπασμάτων από την προτελευταία παράγραφο του προλόγου και τις δύο τελευταίες παραγράφους του epilόγου, όπου εγκωμιάζεται η πρόσφατη τότε (11 Ιουλίου 1908) πολιτειακή αλλαγή της τουρκικής διακυβέρνησης (ανατροπή του σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ από τους Νεότουρκους - ανακήρυξη του οθωμανικού Συντάγματος) και επισημαίνεται ότι οι Σέρρες -περιοχή της άλλοτε κραταιάς οθωμανικής αυτοκρατορίας που δεν ευτύχησε να συμπεριληφθεί μέσα στα όρια της ελεύθερης Ελλάδας- πρωταγωνίστησαν για την εδραίωσή της με την παραπλανητική υπόσχεση της θρησκευτικής και πολιτιστικής αυτοτέλειας που διακήρυτταν οι Τούρκοι επαναστάτες. Σε άλλη όμως δημοσιευμένη του μελέτη, που έγραψε στις 15 Ιουνίου 1909, όταν πια με την άνοδο του Χιλμή πασά στο αξίωμα του μεγάλου βεζίρη (Φεβρουάριος 1909) οι Νεότουρκοι εθνικιστές έδειξαν τις πραγματικές τους διαθέσεις, για να αποφύγει το μαχαίρι της τουρκικής λογοκρισίας και τις επακόλουθες διώξεις και κυρώσεις, χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο "Χρονογράφος". Δεν είναι ασυνήθιστες εξάλλου οι περιπτώσεις συγγραφέων αυτής της εποχής που, ενώ τύπωναν κρυφά τα βιβλία τους στην κατεχόμενη Μακεδονία, έθεταν ως τόπο έκδοσής τους την ελεύθερη Αθήνα. Από το βιβλίο μάλιστα του επιθεωρητή των ελληνικών σχολείων Μακεδονίας στο Γενικό Προξενείο

Θεσσαλονίκης Γεωργίου Χατζηκυριακού, που τιτλοφορούνταν: "Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας", εἶχε παραλειφθεῖ σκοπίμως ἀπὸ τὸν τίτλο ἡ ἐπιμαχὴ συμπληρωματικὴ φράση "ἀνά τὴν Μακεδονίαν".

Τὸ Β' μέρος τῆς ιστορίας του με τίτλο: "**Ἡ δρᾶσις τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τῶν Σερρῶν κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας**" δὲν πρόλαβε ποτέ νὰ δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, γιατί τα ἀνέκδοτα χειρόγραφα κείμενά του κἀηκαν κατὰ τὸν ἐμνημό τῆς πόλης τὸ 1913, πρὶν δοθοῦν στὸ τυπογραφικὸ πιεστήριον. Ὁ ἴδιος ἀναφερόμενος σὲ αὐτὰ ἀναγράφει σὲ μεταγενέστερη μελέτη του τὰ προικοσύμφωνα ταῦτα μετέγραψα ἐκ τοῦ Κώδικος ἐν τῷ ἐτοίμῳ πρὸς ἔκδοσιν χειρογράφῳ μου "Δρᾶσις τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σερρῶν κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας" τοῦ ὁποίου παρανόλωμα τοῦ μαλεροῦ βαρβαρικοῦ πυρὸς γενομένου θρηνῶ τὴν ἀπώλειαν μετὰ πολλῶν σημειωμάτων ιστορικῶν.

Πραγματικὰ ἡ ἀπώλειά τους σήμερα θεωρεῖται ἀνυπολόγιστη γιὰ τὴ νεότερη ιστορία μας, γιατί ἦταν ὁ μοναδικὸς ἐρευνητὴς που ἀντλήσει πρωτογενεῖς πληροφορίες ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους κώδικες τῆς Μητροπόλης, οἱ ὁποῖοι κλάπηκαν στὴ συνέχεια ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς καὶ σήμερα ἀγνοεῖται ἡ τύχη τους. Με τὸν ἴδιο τρόπο ἡ βουλγαρικὴ λαϊλαπα, στὰ πλαίσια τοῦ ἀφελληνισμοῦ καὶ ἐκβουλγαρισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς καὶ τῆς ἀλλοίωσης τῆς σύνθεσης τοῦ πληθυσμοῦ, κατόρθωσε νὰ ἀφανίσῃ καὶ τὸ υλικὸ μίας ἄλλης του μελέτης με τίτλο: "**Ἡ δευτέρα τρισβάρβαρος καταστροφὴ τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1913**", που εἶχε συγκεντρώσει καὶ ἐξαγγεῖλει γιὰ ἔκδοσιν τὸ 1914, ὅταν πρωτοκυκλοφόρησε ἡ μονογραφία του γιὰ τὸν Ἐμμανουήλ Παπά. Στὸ ἴδιο αὐτὸ σύγγραμμα, στὴν προσπάθειά του νὰ ἐξάρῃ τὴν ἠρωικὴ μορφή του μεγάλου ἀγωνιστῆ του 1821, διαπιστώνει με μεγάλη λύπη καὶ ἀγανάκτηση τὴν ἀδυναμία τῶν πηγῶν του καὶ καταφέρεται κατὰ τῶν υπευθύνων γράφοντας: *Ἀλλὰ λησιμονῶ, φεῖ! ὅτι τὴν τροφήν τοῦ ἀσθενοῦς μου καλάμου ἀφήρεσαν οἱ καρχαρόδοντες τοῦ Αἵμου ὑαινόλυκοι, ὅτι αἱ χεῖρες μου ἰσχυρὰ ἐγκαῖματα λαβοῦσαι ἐκ τοῦ διεροῦ βαρβαρικοῦ πυρὸς, ἀδρανοῦσι νὰ ἄρωσι τελείως τὴν ἀποκρύπτουσαν τὸν ἄνδρα αὐλαίαν, ὁ καπνὸς δὲ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν χειρογράφων μου πλουσίως τραφέντων ἐξ ἐπισήμων ἀνεκδότων ἐγγράφων τοῦ ἀεμνήστου, ἀποφράσσαν τὰς ἀκτῖνας τῆς τρισλαμποῦς ἐκείνης μορφῆς. ... Καὶ ἤδη ἄνευ βοηθήματός τινος τὸν ἄνδρα ἀεῖδων, ἀνασκαλεύω τὰς πτυχὰς τῆς μνήμης μου, ἦν ἡ θερμὴ πρὸς τὸν ἥρωά μου λατρεία καὶ τὸ ἱερὸν ἐνδιαφέρον οὐκ ἄπιστον ἐμαυτῷ ἀπειργάσατο πρὸς μεγί-*

στην παραμυθίαν μου. Το χειρόγραφο επίσης μελέτημά του: **“Παλαιοὶ Μητροπολίται Σερρών μὴ περιλαμβανόμενοι ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε ὑπάρχουσι καταλόγοις”**, που εἶχε προαναγγεῖλει για ἐκτύπωση το 1924, για ἀγνωστους λόγους δε δημοσιεύτηκε ποτέ. Εὐσεβῆς πόθος τέλος παρέμεινε και ἡ σύνθεση ἰδιαίτερης μελέτης τῆς γειναμένης ἡμᾶς καὶ θρεψάσης ἡμερτῆς μητροῖδος ἡμῶν πολίχνης Ροδολεΐβους καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς ἀνθηρῶν Κοινοτήτων, ὅπως ομολογεῖ σε σχετικὴ σημείωση στο τέλος τῆς μονογραφίας του: **“Ἡ Δράμα καὶ ἡ Δράβησκος”**, συμπληρώνοντας δὲν ἐπωλήσαμεν λεκαρίου φακῆς χάριν τὰ πρωτοτόκια ἡμῶν εἰς τὰς ἱστορικὰς πόλεις Σερρῶν καὶ Δράμας προτιμήσαντες αὐτὰς ἐν ταῖς μελέταις ἡμῶν, οὐδὲ καταραθυμήσαντες περιεῖδομεν τὴν ὑπερτέραν πρὸς τὴν γεννέθλιον ἡμῶν καὶ ἱερωτέραν ὀφειλὴν ... ἀνεβλήθη ἀπλῶς ἔνεκα τῶν ἀνυπερβλήτων προσκομιμάτων περὶ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ σχετικοῦ ὑλικοῦ, ἀπολομένου δυστυχῶς κατὰ τὰς προσφάτους περιπετείας τῆς χώρας καὶ ἡμῶν, ἢ σύνταξις τῆς περὶ τῆς γλυκειᾶς ἡμῶν πατρίδος μελέτης, χωρὶς ποσῶς νὰ παύσῃ αὕτη οὔσα ἱερώτατος καὶ εὐσεβῆς πόθος, διηγεκὲς δὲ ἡμῶν μέλημα. Ἄν ὁ φιλάγαθος Θεὸς εὐδοκῆσῃ νὰ μηκύνη τῆς ζωῆς ἡμῶν τὰς ἡμέρας, δὲν θὰ βραδύνωμεν νὰ προσφέρωμεν τὰς ταπεινάς καὶ στοργικὰς ἡμῶν ὑπηρεσίας καὶ πρὸς τὴν πεφιλημένην ἡμῶν γενέτειραν.

Ἡ Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Σερρῶν για ὅλους τους παραπάνω λόγους καὶ ἔχοντας ἰδιαίτερη εὐαισθησία στη γνώση τῆς τοπικῆς ἱστορίας, με τὴ βοήθεια τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται καλύτερα ἡ προσαρμογὴ στην πολυσύνθετη κοινωνικὴ, οικονομικὴ, πολιτιστικὴ καὶ δομημένη πραγματικότητά του παρόντος, αποφάσισε νὰ προχωρήσει στην παρούσα φωτοαναστατικὴ τρίτη ἐπανεκδόση του δυσεύρετου καὶ πολύτιμου αὐτοῦ πονήματος. Σεβόμενοι τὴν αυθεντικότητά του κειμένου ἀκολουθήσαμε τὴ σελιδαριθμηση τῆς σπάνιας Κωνσταντινουπολίτικῆς ἐκδόσεως, χωρὶς περικοπές, ἐκδοτικὲς διορθώσεις, βιβλιογραφικὲς συμπληρώσεις καὶ κάθε ἄλλου εἶδους ἐπεμβάσεις. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ ἀρχαῖζουσα μορφή τῆς γλώσσας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφεὺς, δε θὰ στερήσει τὴ χαρὰ τῆς μελέτης τοῦ συγγράμματος ἀπὸ το φιλομαθὲς ἀναγνωστικὸ κοινὸ. Οἱ τυχόν ἐπίσης ἀντιρροήσεις σε ἐπιμέρους θέματα τοῦ περιεχομένου, που προέκυψαν ἀπὸ τα νεότερα πορίσματα τῆς ἐρευνας, θεωροῦμε ὅτι δε μειώνουν τὴν ἀξία καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ ἔργου, για τὴ συγγραφή τοῦ ὁποίου ὁ Εὐάγγελος Στράτης κατέβαλε τεράστιο κόπο, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἐπισημαίνει στον πρόλογό του ἡμεῖς πρῶτοι ἀνελάβομεν νὰ ἐργασθῶμεν ἐπὶ ἐδάφους ὄλων

*ἀστιβοῦς καὶ παρθένου, εὐχερῶς θὰ ἀναμετρήσῃ, οἶον
ἐπεχειρήσαμεν παγχάλεπον καὶ καματηρότατον ἔργον.*

Ἡ ἔκδοση τέλος αὐτῆ ἀς θεωρηθεῖ ὅτι ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως φιλολογικὸ μνημόσυνο καὶ ἀπόδοση φόρου τιμῆς στὴ μνήμη τοῦ ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς σερραϊκῆς γῆς, τοῦ σεμνοῦ καὶ φωτισμένου παιδαγωγοῦ, ἐρευνητῆ καὶ παραγωγικοῦ συγγραφέα, ποὺ δὲν ἔτυχε ομολογουμένως μέχρι σήμερα τὴν οφειλόμενη ἀναγνώριση καὶ ἐυγνωμοσύνη ἀπὸ τοὺς συμπολίτες του, μολονὸτι προσέφερε τὰ μέγιστα στὴν τοπικὴ μᾶς ιστοριογραφικὴ ἐρευνα καὶ στάθηκε προπομπὸς σε ὅ,τι ἀκολούθησε καὶ θὰ επακολουθήσει.

Πέτρος Κων. Σαμσάρης
Φιλολόγος-Αρχαιολόγος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γ. Στράτη,
Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, *Αρχείο Γενικής Διοίκησης
Μακεδονίας* φάκ. 55.

Γ.Α.Κ.-Αρχεία Ν. Σερρών, *Αρχείο συμβολαιογράφου Κωνσταντίνου
Τριανταφυλλοπούλου* φάκ. 8.

Εφημ. *Νεολόγος* Κωνσταντινουπόλεως, αριθ. φυλ. 4.866, 31 Ιουλίου
1885.

Σερραϊκή προσωπογραφία, έκδ. Σ.Π.Ε., Σέρροι 1971, σσ. 44-45.

Έλλης Αγγελού-Βιάχου, *Η παιδεία εις τας τουρκοκρατούμενας Σέρ-
ρας* Αθήνα 1935, σ. 50.

Ηλ. Δρύζη, *Ιστορία του χωριού Πλαισίου=πρώην Πλεσιβίτας (της ε-
παρχίας Θυμίδος/Φιλιατών)*, Αθήνα 1981.

P. M. Fraser - E. Matthews, *A Lexicon of Greek Personal Names*, vol. I,
Oxford 1987, σ. 413.

Στ. Κοταμανίδη, «Σύγχρονοι λογοτέχνη και πνευματικοί άνθρωποι
των Σερρών», *Σερραϊκά Χρονικά* 5 (1969) σσ. 650-652.

Νικ. Νικολάου, «Ευάγγελος Στράτης (1867-1926)», *Λόγος Σιριωνών*
αριθ. 3-4 (Νοέμβριος 1959 - Ιανουάριος 1960) σσ. 9-11.

Του ίδιου, «Ευάγγελος Στράτης (1867-1926). Σημαντική η συμβολή
του εις την μελέτη της ιστορίας των Σερρών», εφημ. *Φιλελεύθερος* αριθ.
φυλ. 1, Σέρροι, 31 Οκτωβρίου 1960, σ. 3.

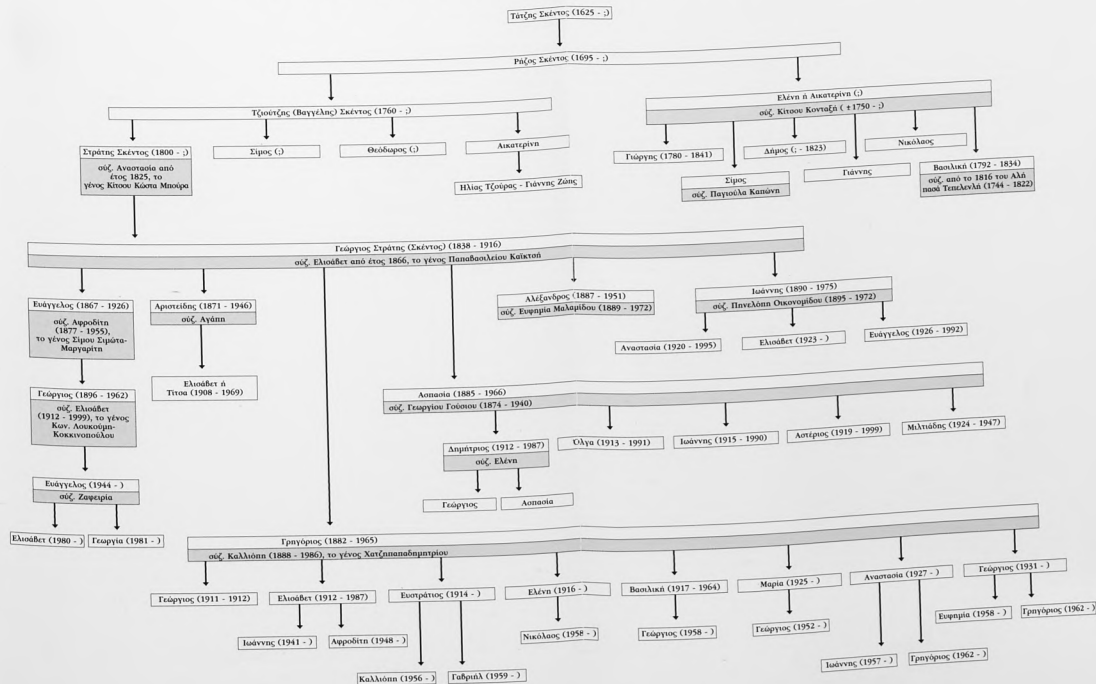
Του ίδιου, *Σκαπανείς της ιστοριογραφίας και προβλήματα της ιστο-
ρίας των Σερρών*, Θεσσαλονίκη 1964, σσ. 13-16.

Π. Πέννα, *Ιστορία των Σερρών από της αλώσεως αυτών υπό των
Τούρκων μέχρι της απελευθερώσεώς των υπό των Ελλήνων 1383-1913*, Α-
θήνα 1966, σσ. 427-428.

Σμυριώδης (ο Κείος), «Αρχαίοι Έλληνες Λυρικοί», 8, Μετάφρ.-εισαγ-
σχόλια Κ. Τοπούζη, έκδ. Επιμελητήρια, Αθήνα 1997, σσ. 42-43.

Αλέξ. Φιλαδέλφει, «Ευάγγελος Στράτης», *Δελτίον Χριστιανικής και
Αρχαιολογικής Εταιρείας* περιόδ. Β', 3/12 (Αθήνα 1926) σσ. 94-96.

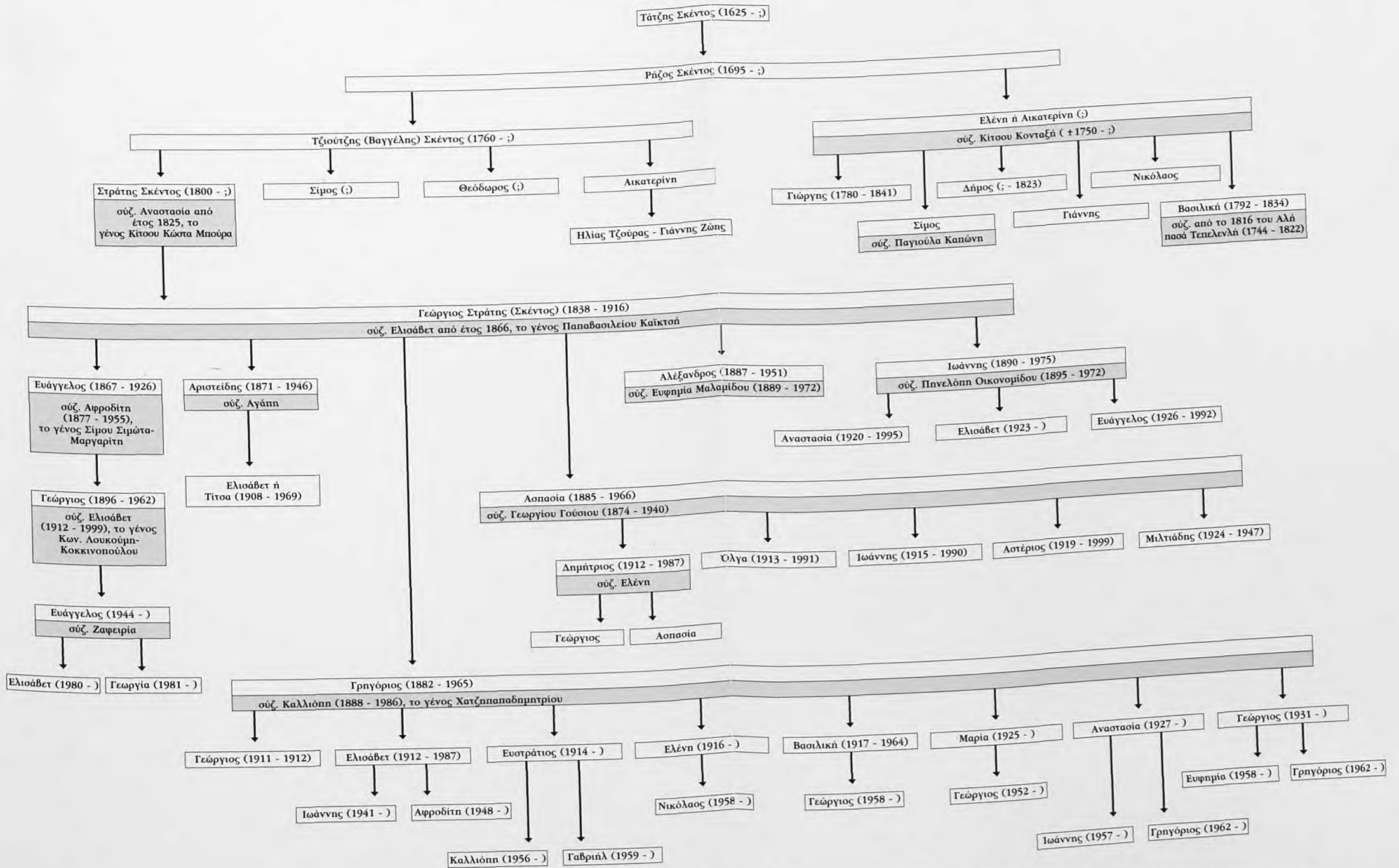
ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΡΑΤΗ (ΣΚΕΝΤΟΥ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ιδιωτικό Αρχείο Γεωργίου Γρ. Στράτη.
 Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, *Αρχείο Γενικής Διοίκησης Μακεδονίας*, φάκ. 55.
- Γ.Α.Κ. -Αρχεία Ν. Σερρών, *Αρχείο συμβολαιογράφου Κωνσταντίνου Τριανταφυλλόπουλου*, φάκ. 8.
- Εφημ. *Νεολόγος* Κωνσταντινουπόλεως, αριθ. φύλ. 4.866, 31 Ιουλίου 1885.
- Σερραϊκή προσωπογραφία*, έκδ. Σ.Π.Ε., Σέρραι 1971, σσ. 44-45.
- Έλλης Αγγέλου-Βλάχου, *Η παιδεία εις τας τουρκοκρατούμενας Σέρρας*, Αθήναι 1935, σ. 50.
- Ηλ. Δρίζη, *Ιστορία του χωριού Πλαισίου=πρώην Πλεσιβίτσας (της επαρχίας Θυαμίδος/Φιλιατών)*, Αθήνα 1981.
- P. M. Fraser - E. Matthews, *A Lexicon of Greek Personal Names*, vol. I, Oxford 1987, σ. 413.
- Στ. Κοταμανίδη, «Σύγχρονοι λογοτέχναι και πνευματικοί άνθρωποι των Σερρών», *Σερραϊκά Χρονικά* 5 (1969) σσ. 650-652.
- Νικ. Νικολάου, «Ευάγγελος Στράτης (1867-1926)», *Λόγος Σιρινών* αριθ. 3-4 (Νοέμβριος 1959 - Ιανουάριος 1960) σσ. 9-11.
- Του ίδιου, «Ευάγγελος Στράτης (1867-1926). Σημαντική η συμβολή του εις την μελέτην της ιστορίας των Σερρών», εφημ. *Φιλελεύθερος* αριθ. φύλ. 1, Σέρραι, 31 Οκτωβρίου 1960, σ. 3.
- Του ίδιου, *Σκαπανείς της ιστοριογραφίας και προβλήματα της ιστορίας των Σερρών*, Θεσσαλονίκη 1964, σσ. 13-16.
- Π. Πέννα, *Ιστορία των Σερρών από της αλώσεως αυτών υπό των Τούρκων μέχρι της απελευθερώσεώς των υπό των Ελλήνων 1383-1913*, Αθήναι 1966², σσ. 427-428.
- Σιμωνίδης (ο Κείος)*, «Αρχαίοι Έλληνες Λυρικοί», 8, Μετάφρ.-εισαγ.-σχόλια Κ. Τοπούζη, έκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1997, σσ. 42-43.
- Αλέξ. Φιλαδελφέα, «Ευάγγελος Στράτης», *Δελτίον Χριστιανικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας*, περίοδ. Β', 3/1-2 (Αθήναι 1926) σσ. 94-96.

ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΤΡΑΤΗ (ΣΚΕΝΤΟΥ)

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Γ. ΣΤΡΑΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΚΑΙ

ΔΡΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΥΤΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ

ΑΙΩΝΑΣ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1909

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

THE ABSTAINING EPISODE
AND THE NEW THE TYPICAL DIVISION

BY JOHN WATSON

LONDON

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΤΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΣΕΡΡΑΙΟΙΣ

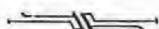
ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΣΕΡΡΑΣ ΟΙΚΟΥΣΙ

ΜΕΤ' ΑΓΑΠΗΣ ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΠΟΝΗΣΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Φυσικής στοργῆς πρὸς τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς πεφιλημένης μοι πατρίδος καὶ ἰδιαίτερου περὶ αὐτῆς ἐνδιαφέροντος γέννημα εἶνε τὸ παρὸν μικρὸν ἔργον. Ἐκ παίδων ἔτι ἡ ἄγνοια τῆς εἰδικῆς ἱστορίας τῆς γενεθλίου μου γῆς βαρέως πιέζουσα τὴν καρδίαν μου, ὑστέρῳ χρόνῳ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις Ἀθηνῶν καὶ Παρισίων συμπληροῦντα τὰς σπουδὰς μου, ἠνάγκασε νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ παρελθόντος αὐτῆς ἐν ταῖς αὐτόθι βιβλιοθήκαις ἀπλῶς πρὸς ἴδιόν μου φωτισμὸν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ διανοηθῶ νὰ γίνω ποτὲ ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐρατεινῆς ταύτης γῆς. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτόθι ἀξιολόγου ὑλικοῦ ἄφατον προξενήσασά μοι χαρὰν κατέστησεν ἔκτοτε ἐν ἐμοὶ τὴν περαιτέρῳ ἔρευναν αὐτόχρημα *primi desiderium*. Ὅτε δὲ πρὸ δύο περὶπου ἐτῶν ἐν τῷ πολυτίμῳ Ἀρχαίῳ Κώδικι τῆς ἱεράς Μητροπόλεως Σερρῶν καὶ τοῖς πολυαρίθμοις μεταγενεστέροις μελετήσας τὸν ἀπὸ τριῶν αἰώνων βίον τῆς ὁμογενοῦς ἐνταῦθα Κοινότητος συνεπλήρωσα τὸ ἀπὸ μακροῦ χρόνου συλλεγόμενον πολύτιμον, κατ' ἐμὲ, ὑλικὸν, ἐνόμισα ὅτι ἡ συστηματοποίησις αὐτοῦ ἐν ἰδιαίτερω βιβλίῳ θὰ καθίστατο πρωτότυπον καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα πᾶσι μὲν τοῖς ὁμογενέσιν, ἰδίᾳ δὲ τῷ διψῶντι γνώσεων φιλοπάτριδι καὶ εὐγενεὶ λαφῷ τῶν Σερρῶν καὶ τῆς περὶ ἑ χώρας, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ θὰ ἴδῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα ἐξερχομένην ἐκ τῆς τέως ἱστορικῆς ἀφανείας καὶ ἀναδυομένην ἐκ τοῦ βάθους τῶν αἰώνων ἐν ὅλῃ τῇ αἴγλῃ καὶ τῇ ἐκπάγλῳ αὐτῆς καλλονῇ.

Πᾶς τις ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι οὐδεμιᾶς ἐργασίας προγενεστέρας γενομένης ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιφανοῦς πόλεως Σερρῶν καὶ τῆς περὶ αὐτὴν χώρας, πλὴν ἐλαχίστων τινῶν σημειωμάτων, καὶ τούτων ἐν πολλοῖς ἡμαρτημένων, ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς τοῦ Μ. Δήμιτσα, ἡμεῖς πρῶτοι ἀνελάβομεν νὰ ἐργασθῶμεν ἐπὶ ἐδάφους ὅλως ἀστιβοῦς καὶ παρθένου, εὐχερῶς θὰ ἀναμετρήσῃ, οἷον ἐπεχειρήσαμεν παγχάλεπον καὶ καματηρότατον ἔργον. Σήμερον εὐχερέστερον ἀποβαίνει ἔργον ἢ συγγραφή ἱστορίας τοῦ ὅλου ἡμῶν

ἔθλους, περὶ ἧς αἱ διάνοιαι τοσούτων αἰώνων εἰργάσθησαν, ἢ ἡ σύνθεσις ἱστορικῆς καὶ ἐκτενοῦς μονογραφίας μιᾶς μόνης πόλεως καὶ ἐπαρχίας παναρχαίας (οἷα ἡ ἡμετέρα) λαθούσης ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην πάντων τῶν μέχρι τοῦδε λογίων τὴν προσοχὴν.

Ὁ Μ. Δήμιτσας ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς αὐτοῦ μνημονεῦει χειρογράφου περιγραφῆς τῶν Σερρῶν (ἦν αὐτὸς μόνος εἶδε) ὑπὸ τοῦ Σερραίου Π. Δραγάση, ὃν ἡμεῖς εὔρομεν ἀναφερόμενον κατὰ τὸ ἔτος 1850 ἐν τῇ 3 σελίδι τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 17 Κώδικος τῆς Μητροπόλεως ὡς «Χ' Πέτρον Δραγάσην ἐπίτροπον καὶ κηδεμόνα τῶν θυγατέρων του Ἀθηνᾶς καὶ Ναθαλίας». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ ταύτης ὁ Δήμιτσας οὐδὲν ἄλλο ἀρύεται εἰ μὴ τὴν περὶ ὑπάρξεως τὸ πάλαι ἐπὶ πύργων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εἰδησιν καὶ τὰ ὄρια «τοῦ κάμπου τῶν Σερρῶν», ἐπιδοκιμάζει δὲ ἀβασανίστως τὴν ἐνσφήνωσιν ἀνυπάρκτου Σλαυτικῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ πύργου Βασιλείου τοῦ Νέου, καὶ οὐδὲν πλέον ἢ ἔλαττον αὐτόθεν παραλαμβάνει, κατάδηλον ἀποβαίνει ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἔργον, ἄμοιρον σημασίας, σχεδίασμα μᾶλλον ἀπλῆς περιγραφῆς τῶν Σερρῶν ἦτο, ἐν ἣ αὕτη τότε εὑρίσκετο καταστάσει. Ἄλλ' οὐδ' ὁ ἐν Θεσσαλονικῇ Γάλλος πρόξενος Cousinoy ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «*Voyage dans la Macédoine A.* 135—229» περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐπαρχίας ὑπὸ χωρογραφικὴν καὶ τῆς τότε πόλεως ὑπὸ διοικητικὴν, ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἔποψιν, ἄπτεται ἔστω καὶ ἀκροθιγῶς τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὴν μᾶλλον περὶ Σερρῶν πραγματείαν ἐξέδωκεν ὁ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ τιμήσας ἡμέτερος πολὺς κριτικὸς κ. Π. Παπαγεωργίου (Λειψία 1894), τὰς δὲ χριστιανικὰς αὐτῆς ἀρχαιότητας ἐπιμελῶς ἐξήτασεν ὁ ὑψηλῆς τῆς Χριστιαν. Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. Γ. Λαμπάκης ἐν Δελτίῳ Ε'. τῆς Χριστιν. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας.

Πηγαὶ τοῦ ἡμετέρου ἔργου εἶνε αἱ ἐν ταῖς παραπομπαῖς αὐτοῦ ἀναφερόμεναι, ὡς κρίνομεν περιττὸν καὶ ἐνταῦθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν. Ἰκανῶν σημειωμάτων ἡμῶν ἐκ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἐν ταξειδίῳ ἀπολομένων, κατὰ τὰς ὑποδειχθείσας ὑφ' ἡμῶν παραπομπὰς, πάνυ εὐγενῶς μέρος αὐτῶν συνεπλήρωσαν ἐκ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης οἱ φίλοι κ. Ἰ. Ἰωαννίδης καθηγητῆς καὶ Α. Κ. Γραμματικὸς τελειόφοιτος τῆς φιλολογίας καὶ ἡμέτερος συμπολίτης, οἷς καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζομεν τὰς εὐχαριστίας μας. Καθυστεροῦσι δυστυχῶς μέχρι σή-

μερον ἐπανελημμένως αἰτηθεῖσαι ὠρισμένοι πολῦτιμοι πληροφορίαί ἐκ τῶν βιβλιοθηκῶν τῶν Πατριαρχείων, τῶν ἱερῶν Μονῶν τῆς Μεγίστης Λαύρας, τοῦ Πρωτάτου καὶ τῆς πόλεως Βελιγραδίου, ἅς, μεθ' ὧσων μεταγενεστέρα ἔρευνα ἡμῶν θὰ ἀποκαλύψη, θὰ δημοσιεύσωμεν, ἂν Θεὸς θέλη, βραδύτερον ἐν ἰδιαιτέρῳ παραρτήματι.

Οὔτε τοῦ ἀκαμάτου Σ. Βυζαντίου, οὔτε τοῦ σοφοῦ Taafeel οὐδ' ἄλλου τινὸς τῶν συγγραψάντων πόλεων μονογραφίας, τὴν δόξαν ἐζηλώσαμεν, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῇ σεμνῇ χορείᾳ τῶν ὀτρηρῶν τῆς Πολυμνίας θεραπόντων διενεόθημεν ποσῶς ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ καταλέξωμεν διὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ ἐλαχίστου τούτου ἔργου, ὡς ἱστορικὸν ἀγώνισμα αὐτὸ ἐπιδεικνύντες. "Ὅσον αἱ ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις ἐπέτρεπον, οὐδενὸς Μαικήνα Μαρασλῆ ἢ Ζωγράφου χορηγούντος, καὶ ὄσον ἢ μακρὰ ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασις τῶν μεγάλων Βιβλιοθηκῶν συνεχώρει, ἐξεπονήσαμεν αὐτὸ ὡς ἐλαχίστην πρὸς τὴν θρέψασαν ὀφειλὴν, ὑπὸ πολλῶν καρρόνων ἡμῶν μέχρι τοῦδε ἀμεληθεῖσαν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα τοῦτο, ἐξαῖρον αὐτὴν εἰς τὰ ὄμματα πάντων καὶ καταρρίπτων ἄρῃν τὰς κατ' αὐτῆς κακοβούλους Σλαυϊκὰς συκοφαντίας διδάξῃ τὸν φιλόπατριν καὶ εὐγενῆ λαὸν τῶν Σερρῶν καὶ τῆς πέριξ χώρας τὴν ἱστορίαν τῆς ὠραίας πατρίδος του καὶ κατ' ἀκολουθίαν βαθυτέραν τὴν συναίσθησιν τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεων, μάλιστα δὲ νῦν ὁπότε τὸ ἔθνοσωτήριον Σύνταγμα ἐκάλεσε πάντας ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ εὐδαιμονίας τῆς ὅλης Συνταγματικῆς ἡμῶν πατρίδος.

Ἐν τέλει καθῆκον ἡγούμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας πᾶσι τοῖς ἀξιοτίμοις καὶ φιλοπάτρισι συνδρομηταῖς, οἵτινες ἐν θαυμαστῇ καὶ ὄλως ἐξαιρετικῇ προθυμίᾳ ἀθρόοι ὑπεστήριξαν τὸ ἔργον, ἰδίᾳ δὲ τῷ τὰ μέγιστα συντελέσαντι εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ παντὸς ἀγαθοῦ Ζηλωτῆ ἀγαστῷ ἡμῶν φίλῳ, φερέλπιδι δὲ καὶ φιλοστόργῳ τέκνῳ τῆς ἡμετέρας πατρίδος κ. Ἰωάννη Β Σχοινᾷ ἰδιαιτέρας ὀφείλοντες χάριτας, δημοσίᾳ αὐτὰς ὁμολογοῦμεν.

Ἐν Σέρραις τῇ 21 Ἰουνίου 1909 .

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Γ. ΣΤΡΑΤΗΣ.

Α΄.

Σίρις ἢ Παιονική, Παιονία· Οἱ Παίονες τοῦ Ὀμήρου καὶ καταγωγὴ αὐτῶν Σιροπαίονες· Πότε αἱ Σέρραι ἰδρύθησαν· καὶ ἄλλη Σίρις ἐν Μεγάλῃ Ἑλλάδι τῆς Ἰταλίας.

Ἐκ τῶν μεταξὺ Νέστου καὶ Στρυμόνος ἐπισήμων πόλεων τῆς ἀρχαιότητος ἢ μόνη ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαιλάπων καὶ καταγίδων τῶν αἰώνων περισθεῖσα μέχρι σήμερον καὶ τὴν ἀρχικὴν θέσιν μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς διατηρήσασα εἶνε ἢ παναρχαία Σίρις, αἱ νῦν ἐρατειναὶ Σέρραι, κειμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Παιονίᾳ, ἐξ ἧς καὶ Σίρις τῆς Παιονίας ἢ Σίρις ἢ Παιονική ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὀνομάζεται. Ἡ δὲ Παιονία ἦτο τὸ πάλαι ἀπέραντος χώρα καταλαμβάνουσα τὰ σημερινὰ διαμερίσματα Κριτσόβου, Περλεπέ, Καλκάνδελε, Βελεσσοῦ, Στρουμνίτσας, Ροδοιτισίου, Κιστενδηλίου, Σερρών καὶ Δράμας, ὀριζομένη πρὸς δυσμὰς μὲν ὑπὸ τοῦ βορείου μέρους τοῦ Δυτ. Σκάρδου, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ Σκάρδου, Ὀρβάλου καὶ Σκομίου ὄρους, πρὸς Ἀνατ. ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ Παγγαίου καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Πελαγονείας, Ἀλμωπίας, Βοττιαίας, Μυγδονίας, Κρηστωνίας καὶ Βισαλτίας (Μ. Δήμιτσα Μακεδονικὰ σελ. 165—166). Τὸ ἑλληνικώτατον δὲ τοῦτο ὄνομα ἔλαβεν ἡ Παιονία ἐκ τοῦ Παίονος υἱοῦ τοῦ Ἐνδυμίωνος (Πανσ. 3, 1), κατ' ἄλλους δὲ υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος.

Οἱ Παίονες κατὰ τὰς ἀκριβεστέρας ἐρεύνας κατήγοντο ἐκ Φρυγίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συγγενεύοντες πρὸς τοὺς Μυσοὺς, πρὸς τοὺς Τεύκρους τῆς Τρωάδος καὶ τοὺς Δαρδάνους. Μετηνάστευσαν δ' εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου (1194 π. χ.) καὶ ἐγκατεστάθησαν περὶ τὸν Ἀξιὸν Βαρδάρην) ποταμόν, ὅπου ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν Πελασ-

γῶν, Μακεδόνων καὶ Θρακῶν, ἦσαν δὲ διεσκορπισμένοι καὶ μέχρι τοῦ Παγγαίου. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον μετέβησαν ὡς ἐπικούροι τῶν συγγενῶν αὐτῶν Τρώων, ὀνομάζονται δὲ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀγκυλότοξοι, ἄνδρες δολιχεγχείες, ἵπποκορυσταί; οἱ Παῖονες κατέχοντες πρὸς βορρᾶν πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Ὀρβήλου καὶ Σκομμίου γῆν (ἐξαιρουμένων τῶν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ Στρυμονικοῦ κόλπου) ἐσχημάτιζον μέγα ἔθνικὸν τεῖχος καὶ προπύργιον κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν πρὸς βορρᾶν οἰκούντων βαρβάρων ἔθνων. « Εἰς τούτους λέγει ὁ Abel (p.66) » ὀφείλει ἡ Μακεδονία καὶ Ἑλλάς τὸ ὅτι δὲν διαταράχθησαν » ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ὑπὸ εἰσβολῶν τῶν βορείων φύλων » ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας, κατέστησαν δ' ἀρκούντως πολεμικὸν μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Ἐν τούτοις πάντοτε ἀπέδειξαν τὸν Φρυγικὸν φιλήσυχον χαρακτῆρα αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐγκαταστάσεως τῶν, οὐδέποτε ἐπιτεθέντες κατὰ τινος, διετέλεσαν δὲ » αἰεὶ εἰρηνικοὶ γείτονες χρησιμεύσαντες ὡς ἰσχυρὸν ἀμυντικὸν τεῖχος κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ Βορρᾶ».

Ἡ ἐξ Ἀσίας καταγωγὴ τῶν παλαιωτάτων κατοίκων τῆς ἡμετέρας χώρας οὐδένα μῶμον δύναται νὰ προσάψῃ. Ἡ Ἀσία εἶνε ἡ πρώτη κοιτίς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Αὕτη ἐξετίναξε τὰ σμῆνη τῶν διαφόρων αὐτῆς φύλων πρὸς δυσμᾶς, ὅποτε πολλὰ τούτων διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἢ μᾶλλον διὰ τῆς μύπω καταποντισθείσης Λυκτονίας περαιοθέντα συνέρρευσαν εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ ἐντεῦθεν κατὰ μικρὸν εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διεσκεδάσθησαν. Ὁ προπάτωρ τῶν Ἑλλήνων Δευκαλίων υἱὸς τοῦ Προμηθέως καὶ τῆς Πανδώρας ἀπὸ τοῦ Ἀσιατικοῦ Καυκάσου περὶ τὰ 1600 π. χ. ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ δὲ τῆς Φρυγίας, τῆς πρώτης πατρίδος τῶν ἡμετέρων Παϊόνων, ἦλθε κατὰ τὸν 14. αἰῶνα π. χ. εἰς τὴν παλαιὰν Ἀσίαν, τὴν ἐξ αὐτοῦ Πελοπόννησον, ὁ Πέλοψ ὁ υἱὸς τοῦ ὑπὸ τῶν Τρώων ἐκδιωχθέντος βασιλέως τῆς χώρας ταύ-

της Τανταίλου, ὁ πρόγονος τῶν Ἀτρειδῶν Ἀγαμέμνωνος καὶ Μενελάου. Ἡ ἐκ τῆς ἐκδιώξεως δὲ ταύτης γενηθεῖσα ἰδιωτική ἔχθρα μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Τρωάδος καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Πέλοπος ἐξέσπασεν εἰς τὸν Τρωικὸν πόλεμον' καθ' ὃν ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης ὡς ἀφορμὴ μόνον ἐχρησίμευσε. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη ἡ ἀπὸ τῆς Παιονίας ὀνομασθεῖσα Παιονικὴ Σίρις μετ' ἀκριθείας εἶνε ἀδύνατον νὰ ὀρισθῇ· ὁ μακαρίτης Μ. Δήμιτσας (Μακεδον. σελ. 515) θεωρεῖ ὡς ἰδρυτὴν τῆς πόλεως τὸν Φέρντα στήριχθεις εἰς μαρτυρίαν τοῦ Ἰσαακίου Τζέτζη (1158 μ. χ.) λογίου Βυζαντινοῦ. « Φέξης ἐκτίσσε πόλιν Φέρας, ἥτις νῦν καλεῖται Σαῖρα (ἀντὶ Σέρραι) καὶ Καλλίμαχος περὶ τῆς Ἀρτέμιδος φησιν» (Ἰσαακ. Τζέτζη σχόλια εἰς τὸ δράμα Κασσάνδρα τοῦ Εὐβοέως ποιητοῦ Λυκόφρονος 284 π. χ.) Ἄλλ' ὁ Φέξης υἱὸς τοῦ Κρηθέως καὶ τῆς Τυρούς, ἀδελφὸς τοῦ Αἴλωνος καὶ πατὴρ τοῦ Ἀδμήτου ἔκτισε τὰς Φεράς τῆς Θεσσαλίας (Βελεστίνον) ὡς ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖται καὶ οὐχὶ τὰς Σέρρας. Ἴδου δὲ πόθεν ἡ πλάνη τοῦ Τζέτζη παρασύρασα καὶ τὸν Δήμιτσαν. Ἐπειδὴ οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἐκ τῆς περὶ τὸ ἀρχαίζειν σπουδῆς Φεράς ὀνομάζουσι καὶ τὰς ἡμετέρας Σέρρας, ὁ Τζέτζης ἀγνοῶν ἢ λησμονῶν τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχαιοτέραν ὁμώνυμον πόλιν, τὸν κτίτορα ἐκείνης Φέρντα χροῖει κατὰ σύγχυσιν εἰς ἰδρυτὴν τῶν Σερρῶν, ἐπεξηγεῖ δὲ τὰς Θεσσαλικὰς Φεράς διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαστραφείσης λέξεως Σαῖρα, ἥτις εἶνε παραμόρφωσις τοῦ ὀνόματος «Σέρραι» τῆς ἡμετέρας πόλεως. Οὐδέποτε αἱ Φεραὶ τῆς Θεσσαλίας ὀνομάσθησαν «Σαῖρα». Ἀλλὰ καὶ ἡ συναφὴς φράσις «καὶ Καλλίμαχος περὶ τῆς Ἀρτέμιδος φησιν» ἐλέγχει φανερώτερον τὴν πλάνην τοῦ Τζέτζη Ἡ Ἄρτεμις ἐπωνυμεῖτο Φεραία ἐν Φεραῖς τῆς Θεσσαλίας, ἐν Ἄργει καὶ Σικυῶνι, ὅπου ὑπῆρχον καὶ ναοὶ αὐτῆς. Οὐδεὶς δὲ λέγει περὶ Φεραίας Ἀρτέμιδος λατρευομένης ἐν Σέρραις, ἥτις Γαζωρία ἐλέγετο ἐν τῷ Παγγαίῳ, Ταυροπόλος δ' ἐν Ἀμφιπολεὶ καὶ Βραυρωνίς. Διὰ ταῦτα ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς δεόν νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν θολῆ

γεωγραφικὴ καὶ ἱστορικὴ πηγὴ, ἀφοῦ ἐν τοῖς αὐτοῖς «Σχολίοις εἰς Λυκόφρονα» στίχ. 90 εἰς ἑτέραν γεωγραφικὴν πλάνην περιπίπτων τοποθετεῖ τὰς Συμπληγάδας τῆς μυθολογίας εἰς τὸ μέγα Ρεῦμα τοῦ Βοσπόρου (Ἄρναοῦτ Κιοῖ) καίπερ Κωνσταντινουπόλιτις αὐτόχθων ὢν. Ἐφ' ᾧ δικαίως ὁ Σ. Βυζάντιος (Κωνσταντινούπολις 2, 198) ἀναφωνεῖ « παράδοξοι γεωγράφοι οἱ λογιώτατοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου! ». Ὡστε εἶνε ἀγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ θεμελιωτοῦ τῶν Σερρῶν, ἀφοῦ εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Φέρης τὰς Φερὰς τῆς Θεσσαλίας ἵδρυσεν.

Ὁ Πουκεβίλ (Voyage dans la grèce τόμ. Γ', 103-104) ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὸν Λούκαριν (1601 μ. χ.) αἱ Σέρραι ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικηφόρου (803-811) κατὰ τὸ πρῶτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος τῷ 803 μ. Χ. Καὶ τούτου τεθέντος πρόκειται περὶ ἀνακαινίσεως τῆς πόλεως ἢ ἀυξήσεως αὐτῆς διὰ νέων οἰκητόρων ὑπὸ τοῦ κλεινοῦ ἐκείνου Αὐτοκράτορος, ὅστις ὠργάνωσεν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι διαρκεῖς ἐξ ἰθαγενῶν στρατιωτικὰς ἀποικίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ περιστέλλωσι τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀπὸ Βορρᾶ εἰσβαλλόντων Σλαύων. Ὡστε καὶ ἡ τοῦ Λουκάρεως διὰ τοῦ Πουκεβίλ μαρτυρία οὐδόλως διαφωτίζει ἡμᾶς περὶ τῆς πρώτης ἰδρύσεως τῆς ἡμετέρας πόλεως. Ὁ Ἡρόδοτος εἶνε ὁ πρῶτος συγγραφεὺς ὁ ἀναφέρων αὐτὴν ὡς ἀξίαν λόγου πόλιν (V III, 115) κατὰ τὸ 480 π. Χ. Τοῦτον ἔχοντες καθοδηγὸν ἄς ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῆς. Ὁ τῆς Περσίας βασιλεὺς Δαρεῖος (βασιλεύσας 521 — 485 π. Χ.) ἀμέσως κατὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν γενομένην τῷ 514 π. Χ., καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων (500 — 496) κατέλιπεν ἐν Θράκῃ πρὸς καθυπόταξιν αὐτῆς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Μεγάβαζον μετὰ 8 μυριάδων στρατοῦ· τοῦτον, ὡς ἐν ἐκτάσει ἐν τοῖς ἐπομένοις γενήσεται λόγος, διέταξεν ἵνα πανοικεῖ ἀναστατῶν τοὺς Σιροπαίονας ἀγάγῃ αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς Ἀσίαν καὶ οὕτως οἱ Σιροπαίονες (Ἡρόδ. V 15) ἀπὸ τῆς πρωτευούσης Σίριος

οὕτως ὀνομασθέντες, ἐστερήθησαν τῆς πατρίδος αὐτῶν, βία ἀναγκασθέντες, ὀλίγον μετὰ τὸ 514 π. Χ. Ἄλλ' ἵνα ἀνέλθῃ ἡ Σίρις εἰς περιωπὴν πόλεως ἀξίας νὰ δώσῃ τὸ ὄνομά της εἰς ὅλον τὸν οἰκοῦντα αὐτὴν καὶ τὴν πέριξ χώραν λαόν, εἶχεν ἀνάγκην νὰ διανύσῃ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως της βίον συγκροτήσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτῆς τούλάχιστον ἐνὸς αἰῶνος. Ὡστε ὀρισμένως ἡ Σίρις, ὑπῆρχε κατὰ τὸ 614 π. Χ. ἤτοι ἓνα αἰῶνα πρὸ τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου. Ἴσως δὲ καὶ πολλῶ πρότερον ἡ πόλις ὑφίστατο, ἔκτισαν δὲ ταύτην οἱ Παῖονες πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκ Φρυγίας ἔλευσιν αὐτῶν εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν· ἀλλὰ περὶ τούτου οὐδενὸς συγγραφέως ρητὴν μαρτυρίαν ἔχομεν. Ἄν τοῦ Ἰσαὰκ Τζέτζη ἡ μαρτυρία περὶ τοῦ Φέρητος ὡς ἰδρυτοῦ ἀνεφέρετο ἀληθῶς εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν, ὡς μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο, τότε αὕτη θὰ ἦτο πάντως ἀρχαιότερα τοῦ 12ου π. Χ. αἰῶνος.

Ἐπὶ τὸ ὄνομα Σίρις καὶ ἄλλην Ἑλληνικὴν πόλιν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· ἦτο δ' αὕτη ἡ Σίρις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ἐν Ἰταλία, κειμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, καλουμένου νῦν Ἰταλιστὶ Sinno, ἐκβάλλοντος δὲ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Οὐδὲν ἴχνος τῆς πόλεως ταύτης σφύζεται καταχωσθέντων τῶν πάντων ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Ἡ πόλις αὕτη ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Πελασγικῆς φυλῆς τῶν Χῶνων, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλικὴν παράδοσιν Σίρις ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Μόργητος καὶ σύζυγος τοῦ Σκίνδου, ἥρωος ἐντελῶς ἀγνώστου, εἶχε δώσει τὸ ὄνομά της εἰς τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν. Κατὰ παράδοσιν διαδεδομένην ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς μυθικοὺς πολέμους, Ἀθηναϊκὴ ἀποικία εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πρὸ τῆς πολιορκίας τῆς Τροίας. Ὁ Θεμιστοκλῆς πρὸ τῆς ἐνάργεως τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἐν ᾧ ἠπειλείτο ὑπὸ τῆς βακτηρίας τοῦ Εὐρυβιάδου καὶ σκαιῶς προσεβάλλετο ὑπὸ τοῦ Ἀδειμάντου τοῦ Κορινθίου ὡς ἀπατρις, διότι συνεβού-

λευε νὰ γίνῃ ἡ ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι, τοῦτο ἔχων ὑπ' ὄψει εἶπε πρὸς τοῖς ἄλλοις τῷ Εὐρυβιάδῃ καὶ τάδε «ἡμεῖς ἔχομεν καὶ πόλιν καὶ χώραν μείζονα ὅπως εἶμεθα θὰ ἀναχωρήσωμεν εἰς Σίριν, τὴν ἐν Ἰταλία, ἥτις εἶνε ἡμετέρα ἐκ παλαιοῦ ἔτι (Ἡρόδ. V III 62). Ἐλέγετο πρὸς τούτοις ὅτι κατόπιν πολλοὶ Τρῶες φυγάδες μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως αὐτῶν ἀφίκοντο αὐτόσε, ἐκ τούτου δὲ μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων αὐτῶν, ἐθεωρεῖτο Τρωϊκῆς καταγωγῆς. Ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Στράβωνος ἐπιστεύετο ὅτι τὸ ἀρχαῖον ὁμοίωμα τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἐν Σίρι τιμώμενον ἦν τὸ ἀληθὲς παλλάδιον τῆς Τρωάδος. Ὅτε ὁ Γύγης ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας ἐπεχείρησε τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, κατέλαβε δὲ ἐκ τῶν πρώτων τὸν Κολοφῶνα, οἱ δραστηριώτεροι τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης μετνήαστευσαν πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας ἔνθα κατέλαβον τὴν Σίριν κατὰ τὴν μαρτυρίαν Τιμαίου τοῦ Ταυρομανίου· ἡ δὲ νέα αὕτη Ἰωνικὴ ἀποικία προήχθη τάχιστα εἰς μοναδικὸν βαθμὸν εὐημερίας καὶ λαμπρότητος. Ὁ ποιητὴς Ἀρχίλοχος (660) ἐλάλει περὶ αὐτῆς ὡς περὶ τῆς πλουσιωτέρας καὶ εὐδαιμονεστέρας χώρας τῆς γῆς.

Ἐν ταῖς δυσὶν ὁμωνύμοις Ἑλληνικαῖς πόλεσιν εἶνε περίεργος οὐχὶ μόνον ἡ σύμπτωσις τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τοῦ οἰκισμοῦ ἀμφοτέρων. Καὶ ἐκεῖ Ἀθηναῖοι ἀποικοὶ, καὶ ἐν τῇ ἡμετέρα αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ διὰ στρατιωτικῆς ἀποικίας ὑπὸ Νικηφόρου. Ἐκεῖ καταφεύγουσι Τρῶες μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, ἐν τῇ ἡμετέρα δὲ Παίονες συγγενεῖς τῶν Τρώων πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Β'.

Μυθολογική ἐποχή τῆς περὶ τὰς Σέρρας χώρας. Ὁ ἦρωας καὶ βασιλεὺς αὐτῆς Ρῆσος καθυποτάξας τοὺς Σκύθας, ὀδηγεῖ εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον τοὺς Παιόνας, παλαιστᾶτους κατοίκους τῆς πατρίδος ἡμῶν

Ἡ ὥραία περὶ τὴν Σίριν χώρα ἱκανὴν ἔδωκε τροφὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐκ τῆς εὐκάρπου καὶ τερπνῆς παιδείδος τῶν Φιλίππων καὶ Δράμας ὁ Θεὸς τοῦ Ἄδου Πλούτων ἴρπασε τὴν τῆς Θεᾶς Δήμητρος θυγατέρα Περσεφόνην ἄνθη συλλέγουσαν, τὸ δὲ τὴν παιδιάδα τῆς καὶ ἦδη διαρρέον παραποτάμιον τοῦ Ἀγγίτου Ζυγάκτης ὠνομάσθη ἐκ τῆς θραύσεως τοῦ ἄξονος τῆς ἀμάξης τοῦ Πλούτωνος (. Ἀπλιαν. 4, 105). Εἰς τὸ χρυσόβωλον Πάγγαιον, ἐν ᾧ κατ' ἐξοχὴν ἐλατρεύετο ὁ Διόνυσος καὶ ἡ Ἄρτεμις ἦλθον ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος αἱ ἑννέα Μοῦσαι ὅπου μέγιστον ἀγῶνα καὶ δεινὴν ἔριν συνῆψαν πρὸς τὸν ἀρχαιότατον ἐγγχώριον ποιητὴν καὶ μελωδὸν Θάμυριν, ὃν καὶ ἐτύφλωσαν. Τότε καὶ ὁ καλλιγέφυρος ποταμὸς Στρυμών δινηθεὶς διὰ τῶν ἀκροάτων κόλπων τῆς περῶσης τὰ ρεῖθρα αὐτοῦ μελωδοῦ Μούσης Τερψιχόρης, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τὸν δεινὸν ἀρματηλάτην καὶ πολεμιστὴν Ρῆσον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐνεπιστεύθη εἰς ἀνθρωπίνους χεῖρας, ἀλλὰ παρέδωκεν εἰς πηγαίας παρθένους νὰ ἀναθρέψωσιν. (Εὐριπ. Ρῆσος στιχ. 339—344-Αὐτόθι 918—930). Τοῦτον ἀνδρωθέντα, ἀπὸ βασιλέως μικρᾶς γῆς μέγαν τῶν Θρακῶν ἀνακτα ἀνέδειξεν ὁ τῆς Τροίας κορυθαίολος Ἐκτωρ αὐτὸς ἔλθων πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν ὅποτε ἀμφὶ τὸ Πάγγαιον καὶ τὴν γῆν τῶν Παιόνων ἐμπροσθὸν τοῖς ἀρίστοις τῶν Θρακῶν καὶ καταβαλὼν αὐτοὺς παρέδωκε τὸν λαὸν τῷ Ρῆσῳ. Οὕτω πῶς ὁ Εὐριπίδης τὴν ὑπὸ τῶν ἐκ Φρυγίας ἐλθόντων Παιόνων κατάκτησιν τῆς χώρας διέπλασε (Ρῆσος 405—410) .

Ὁ Ρῆσος ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καλεῖται ὑπὸ τῶν συγγενῶν Τρώων ὡς ἐπίκουρος διὰ κηρύκων καὶ πρεσβειῶν καὶ τιμητικῆς ἐκ Φρυγῶν γερουσίας κομιζούσης

αὐτῷ πλούσια δῶρα. Ὁ Ρῆσος σπεύδει ἀμέσως πρὸς βοήθειαν τῆς κινδυνεύουσας Τροίας, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν Σκυθῶν ἀναγκάζεται εἰς αἱματηρότατον κατ' αὐτῶν νὰ ἀποδυθῆ πόλεμον. Κατασυντρίψας ἐπὶ τέλους τὸν βάρβαρον λαὸν, παραλαβὼν δὲ ὡς ὀμήρους τὰ τέκνα καὶ φόρου ὑποτελεῖς καταστήσας αὐτούς, μόλις τὸ δέκατον καὶ τελευταῖον ἔτος κατωρθώνει νὰ φθάσῃ εἰς Τροίαν ἐπὶ πλοίων περαιωθεὶς. Τὸ ἀπειρον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ πλῆθος συγκειμένου ἐκ πολλῶν ἰππέων, πολλῶν πελταστῶν καὶ τοξοτῶν καὶ γυμνητῶν μετὰ μεγάλου θορύβου εἰσέρχεται εἰς τὴν Τροίαν. Ὁ δὲ ἦρωσ τῆς ἡμετέρας χώρας χρυσοστόλιστος ἐποχεῖται τοῦ ἄρματος συρομένου ὑπὸ χρυσοζύγων πῶλων καὶ τῆς χιόνος ἐξαυγαστέρων, κεκοσμημένων διὰ χρυσῶν κοσμημάτων τοὺς ὤμους. Ἐπὶ δὲ τῶν μετώπων αὐτῶν χαλκῇ Γοργῶν μετὰ πολλῶν κωδῶνων φοβερὸν ἦχον ἐξέπεμπε. Θαυμάζονται ὑπὸ πάντων αἱ πάλλευκοι ἵπλοι τῶν Παιονικῶν ἀρμάτων, διακρινόμενοι καὶ κατὰ τὴν νύκτα, στίλβουσι δ' ὡς στερὸν ποταμίου κύκνου ἐλκύνουσαι πάντων τὴν προσοχὴν. Τρόμος καὶ φόβος κατέλαβε τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Παίονος στρατηλάτου. Οὗτος ζητεῖ παρὰ τοῦ Ἑκτορος νὰ ταχθῆ κατέναντι τοῦ Ἀχιλλέως. Ἡ Ἀθηνᾶ ἢ φίλη τῶν Ἀχαιῶν τότε παρουσιασθεῖσα τῷ Διομήδει καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ, προλέγει αὐτοῖς ὅτι, ἂν ὁ Ρῆσος τὴν νύκτα ἐκείνην διέλθῃ ζῶν μέχρι τῆς αὔριον, μέγας κίνδυνος ἀπειλεῖ τοὺς Ἑλλήνας καὶ οὔτε τοῦ Ἀχιλλέως οὔτε τοῦ Αἴαντος τὸ δόρυ θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀναχαιτίσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ καταστρέψῃ τὸν ναύσταθμον τῶν Ἀργείων καὶ νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς λόγχης ἐπίκουρος εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν (Εὐρύπ. Ρῆσος 600—604). Ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ Διομήδης πεισθέντες εἰς τοὺς λόγους τῆς Ἀθηνᾶς διὰ δόλου φονεύουσιν αὐτὸν. Ἡ δὲ μήτηρ τοῦ νεκροῦ Μοῦσα Τερψιχόρη ἐπιφανεῖσα καὶ θρηνήσασα τὸν υἱὸν, ὃν καὶ ἐξάδελφον (αὐτανέψιον) τοῦ Ὀρφέως ὀνομάζει, λαμβάνει τὸν νεκρὸν αὐτοῦ.

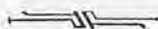
Γ'.

Ὁ υἱὸς τοῦ Θησέως Δημοφῶν νυμφεύεται βασιλόπαιδα τοῦ τόπου μας.

Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας βοηθοῦσι τὸν Πεισίστρατον.

Συγγενικὸς δεσμὸς συνέδεσεν ἀπὸ τῶν ἠρωϊκῶν ἔτι χρόνων τὴν ἡμετέραν χώραν μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Θησέως. Ὁ υἱὸς τοῦ Θησέως Δημοφῶν (κατ' ἄλλους ὁ Ἀκάμας) ἐπιστρέφων ἐκ Τροίας ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τῆς Φυλλίδος θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδομάντων Σιθῶνος, ἥτις εἰκοσαετῆς διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτῆς. Ἡ Φυλλίς ἦτο βασίλισσα τῆς ἀπὸ τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπωρείας τοῦ Παγγαίου γῆς, τῆς περιεχομένης μεταξὺ τῆς Κερκινίτιδος, τοῦ Παγγαίου ὄρους καὶ τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ, ἥτοι τῆς τερπνῆς ἐκείνης λωρίδος ἔνθα κεῖνται νῦν αἱ ἀνθηραὶ κωμοπόλεις Ροδολεῖδος, Κιούπκιοι, Σέμαλτον κτλ. Ὁ Δημοφῶν περιπαθῶς ἐρασθεὶς τῆς νεαρᾶς βασιλίσσης ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γάμον καὶ τὴν χώραν αὐτῆς εἰς προῖκα μετ' οὐ πολὺ δ' ἐπειγόντως κληθεὶς εἰς Ἀθήνας διὰ τὴν βασιλεύσῃ, ὠρκίσθη ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ ἓνα μῆνα καὶ ἀπῆλθε προπεμφθεὶς ὑπὸ τῆς Φυλλίδος μέχρι τῶν Ἐννέα ὁδῶν, τῆς μετὰ ταῦτα Ἀμφιπόλεως, ἔνθα οἱ σύζυγοι ἀπεχωρίσθησαν. Ἀλλὰ μῆνες πολλοὶ παρῆλθον καὶ ὁ Δημοφῶν δὲν ἐφαίνετο· ἀπίστως ἐγκατέλιπε ταύτην· ἡ ἀτυχὴς βασίλισσα εἰς μάτην περιμένουσα τὸν ἀπιστὸν σύζυγον ἐννεάκις μετέβη εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐφάνη. Τότε ἐν τῇ ἀγανακτίσει τῆς κατηράσθη τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἀπατεῶνος συζύγου Ἀθηναίους, νὰ πάθωσι τόσα δυστυχήματα εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅσας φορὰς αὕτη μετέβη εἰς ὑπάντησιν τοῦ ἐπιόρκου. Ἡ Φυλλίς καιρῶς προσβληθεῖσα δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιζήσῃ. Ἐν τῷ ἀπελπισμῷ τῆς κατ' ἄλλους μὲν ἔρριψεν ἑαυτὴν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Παγγαίου, τὸ πιθανώτερον δέ, ἰδίᾳ χειρὶ, ρίψασα βρόχον ἐπὶ ἀνθούσης ἀμυγδαλέας, ἀπνηχονίσθη ἐν Ἐννέα ὁδοῖς καὶ εἶτα μετεμορφώθη ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς ἀμυγδαλέαν. Ἐκτοτε ἡ ὑπὸ τὸ Πάγγαιον αὕτη χώρα ὠνομάσθη Φυλλίς. Ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Αἰ-

σχίνου (σελ. 754) ἀριθμῶν τὰς συμφορὰς, τὰς ὁποίας συμ-
θώνως πρὸς τὰς κατὰρας τῆς Φυλλίδος πράγματι ἑννέα τὸν
ἀριθμὸν οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέστησαν, θεωρεῖ οὐχὶ μῦθον ἀλλὰ βέ-
βαιον καὶ πάνυ παλαιὸν γεγονός τὸν ἀτυχῆ τῆς βασιλίδος
ταύτης γάμον. Ὁ δ' ἄπιστος Δημοφῶν ἐπὶ 33 ὅλα ἔτη μετὰ
τὴν προδοσίαν βασιλεύσας τῶν Ἀθηνῶν, ἐπροστάτευσε τοὺς
ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως καταδιωκομένους υἱοὺς τοῦ Ἡρακλέους
καὶ ἀπέκρουσε τὸν κατ' αὐτῶν ἐπελθόντα Εὐρυσθέα. Ἄλλ' οἱ
πραγματικοὶ καὶ ἱστορικῶς μεμαρτυρημένοι δεσμοὶ τῆς κατὰ
τὰς Σέρρας γῆς μετὰ τῶν Ἀθηνῶν χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ
540 π. Χ. ὅποτε, ἵνα τὸ τρίτον ἀναλαβὼν ριζώσῃ τὴν ἐξου-
σίαν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις (Ἡρόδ. I 64), οἱ παρὰ τὸν Στρυμόνα
οἰκοῦντες ὑπεστήριξαν διὰ χρημάτων καὶ ἐνόπλων ἐπικουρῶν
τὸν Πεισίστρατον.

Δ'.

Οἱ Σιροπαῖονες μετοικίζονται εἰς Ἀσίαν ὡς φορεῖς καὶ διδάσκαλοι τοῦ πολι-
τισμοῦ. Ἀδελφότης αὐτῶν μετὰ τῶν Ἰώνων κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀπο-
στασίαν καὶ κἀθοδος αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα.

Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς ἡμετέρας πατρίδος εἶχον εἰς μέ-
γαν βαθμὸν ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, πεπροι-
κισμένοι δὲ διὰ πολλῶν ἀρετῶν ἴσταντο εἰς ὑψηλοτέραν βαθ-
μίδα πολιτισμοῦ ἢ τὰ ἄλλα γείτονα φύλα. Ἐνεκα τούτου τὸν
θαυμασμὸν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν προκαλέσαντες, ἐκλή-
θησαν ὡς φορεῖς πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ὡς διδάσκα-
λοι καὶ ἀναμορφῶται τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ὅτε ὁ Δαρεῖος,
ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ναυμαχίας κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρα-
τείας, ἐν Θράκῃ μὲν κατέλιπε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Μεγάβα-
ζον μὲ 8 μυριάδας στρατοῦ, αὐτὸς δὲ διεπεραιώθη εἰς τὴν
Ἀσίαν καὶ ἐστάθμευσεν ἐν Σάρδεσιν, οὗτοι μὴ θέλοντες ἐντε-
λῶς νὰ ὑποδουλωθῶσιν ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιτύχωσιν αυτονο-
μίαν τῆς χώρας των. Καὶ ἀμέσως δύο νέοι εὐγενεῖς τῆς ἡμε-

τέρας χώρας, ὁ Πίγρης καὶ ὁ Μαντύης, μαθόντες ὅτι ὁ Δαρεῖος διέβη εἰς Ἀσίαν. σπεύδουσιν εἰς τὰς Σάρδεις πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς αὐτονομίας τῆς πατρίδος των νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς ὡς ἄρχοντας τῶν Παιόνων, παραλαβόντες καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν, μεγαλοπρεπῆ καὶ ὠραίαν κόρην. Φυλάξαντες δὲ τὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ Δαρεῖος ἐκάθητο εἰς τὸ προάστειον τῶν Σάρδεων τὸ λεγόμενον τῶν Λυδῶν, ἔπραξαν ὡς ἐξῆς. Ἐνδύσαντες τὴν ἀδελφὴν διὰ τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς ἐνδυμασίας ὅσον ἰδύναντο ἄριστα, ἔπεμπον διὰ νὰ λάβῃ ὕδωρ, ὑδρίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουσαν, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου μας, ἐκ τοῦ βραχίονος ἔλκουσαν ἵππον καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν κλώθουσαν λίνον. Διερχομένη πρὸ τοῦ Δαρείου ἡ κόρη εἴλκυσε τὴν περιέργειαν καὶ προσοχὴν αὐτοῦ· διότι τὰ ὑπ' αὐτῆς ποιούμενα οὔτε περσικὰ ἦσαν οὔτε λυδία, οὔδ' ἄλλου τινὸς ἔθνους τῆς Ἀσίας. Πάραυτα λοιπὸν στέλλει κατόπιν αὐτῆς τινὰς τῶν δορυφόρων τοῦ ἵνα ἐξετάσωσι τί θὰ κάμῃ τὸν ἵππον ἢ γυνή. Οὗτοι μὲν λοιπὸν ὀπισθεν ἠκολούθουν κατοπτεύοντες, αὐτὴ δὲ ἅμα ἐφθασεν εἰς τὸν ποταμόν, ἐπότισε τὸν ἵππον καὶ τὴν ὑδρίαν πληρώσασα ὕδατος ἐπέστρεψε διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, σύρουσα ὡς πρότερον ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον καὶ στρέφουσα τὴν ἄτρακτον. Θαυμάσας τότε ὁ Δαρεῖος ὅσα παρὰ τῶν κατασκόπων ἤκουσε καὶ ὅσα αὐτὸς ἰδίως ὄμμασιν εἶδεν, ἐκάλεσεν αὐτὴν ἐνώπιόν του. Ἄμα δὲ οἱ δορυφόροι ὠδήγησαν αὐτὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ παρουσιάσθησαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ οὐχὶ μακρόθεν παρακολουθοῦντες τὰ συμβαίνοντα. Ὅτε δὲ ἠρώτησεν ὁ Δαρεῖος πόθεν κατάγεται ἡ κόρη, ἀπάντησαν οἱ γειανίσκοι ὅτι αὐτοὶ εἶνε Παῖονες καὶ ἐκείνη ἀδελφὴ τῶν. Οὗτος δὲ πάλιν ἠρώτησε, τίνες εἶνε οἱ Παῖονες καὶ εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς κατοικοῦσι καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν ἦλθον εἰς Σάρδεις. Ἐκεῖνοι δὲ ἔλεγον ὅτι ἦλθον διὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς ὡς ἄρχοντας τῆς πατρίδος των, ἡ δὲ Παιονία εἶνε χώρα ἔχουσα πόλεις ἐκτισμένας πλησίον τοῦ Στρυμόνος ποτα-

μοῦ· ὁ δὲ Στρυμών δὲν εἶνε μακρὰν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἦσαν δὲ Διοικιοὶ τῶν Τευκρῶν τῶν ἐκ τῆς Τροίας ὀρμηθέντων· ὁ δὲ Δαρεῖος ἠρώτησε πάλιν, ἐὰν καὶ ὄλαι αἱ γυναῖκες ἐν τῇ πατρίδι τῶν ἦσαν τόσον φιλόπονοι, ὅσον καὶ ἡ ἀδελφή τῶν· οὐτοι μετὰ προθυμίας ἀπεκρίθησαν, ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ὁ Δαρεῖος τότε γράφει γράμματα πρὸς τὸν Μεγάβαζον, τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν εἰς Θράκην στρατηγόν, διατάσσων νὰ ἀναστατώσῃ ἐκ τῶν κατοικιῶν τῶν τοὺς Παίονας καὶ νὰ ἀγάγῃ πρὸς αὐτὸν καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκάς τῶν. Πάραυτα δὲ ἱππεὺς ἔτρεχε φέρων τὴν προσταγὴν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, περαιωθείς δὲ εἰς τὴν Θράκην παραδίδει τὸ ἐγγράφον εἰς τὸν Μεγάβαζον. Οὗτος δὲ ἀναγνώσας αὐτὸ καὶ λαβὼν ὁδηγοὺς ἐκ τῆς Θράκης, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Παιονίαν. Πληροφόρηθέντες δὲ οἱ Παίονες ὅτι οἱ Πέρσαι ἔρχονται ἐναντίον τῶν, συναθροισθέντες ἀναχωροῦσιν ἐνοπλοὶ πρὸς τὴν θάλασσαν, νομίζοντες ὅτι ἐκ θαλάσσης θὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀποκρούσωσι τὸν στρατὸν τοῦ Μεγαβάζου. Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες ὅτι οἱ Παίονες συναθροισθέντες φυλάττουσι τὸ μέρος, δι' οὗ ἀπὸ θαλάσσης θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσβάλωσιν, ἔχοντες ὁδηγοὺς διευθύνονται πρὸς τὴν ἄνω ὁδὸν καὶ δι' αὐτῆς χωρὶς νὰ ἐννοήσωσιν οἱ Παίονες, εἰσβάλλουσιν εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἔρημοι ἀνδρῶν· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κεναὶ καὶ ἀνυπεράσπιστοι εὐκολώτατα ἐκυρίευσαν αὐτάς. Οἱ δὲ Παίονες μαθόντες ὅτι αἱ πόλεις τῶν κατέχονται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ πάραυτα διεσκορπίσθησαν ἕκαστος πρὸς σωτηρίαν τῆς ἰδίας πόλεως. Καὶ οὕτω μεμερισμένοι μὴ ἰσχύσαντες νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Πέρσας ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσι. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ἐκ τῶν Παιόνων οἱ Σιροπαῖονες καὶ οἱ Παιόπλαι καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης διὰ τῆς βίας ἐκ τῶν πόλεων τῶν ἀπήχθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν· οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος οἰκοῦντες καὶ Δόβηρες καὶ Ἀγριᾶνες καὶ οἱ περὶ τὴν Πρασιάδα λίμνην οὐδόλως ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Μεγαβάζου (Ἡρόδοτ. V, 12—16).

Μετὰ 80 ὄλων χιλιάδων στρατοῦ ὁ Μεγάβαζος ἐπῆλθε κατὰ τῶν ἡμετέρων εὐαρίθμων Σιροπαιόνων, οἵτινες καίτοι ἐξαίφνης καὶ ἀπαράσκευοι κατελήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, εἰς καστερινὴν παρετάχθησαν ἄμυναν παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ Πέρσης μὴ τολμήσας νὰ συγκρουσθῆ πρὸς τὴν γενναίαν ταύτην φυλὴν δεχόμενος μάχην εἰς τὸ παράλιον, ὠπισθοχώρησε καὶ κρυφίως ὡς κλέπτῃς ἀπὸ βορρᾶ εἰσῆλθε· δὲν εἶνε δὲ κατόρθωμα ἢ ἐκυρίευσε χώραν ἔρημον ἀνδρῶν. Ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν αἰχμαλώτισιν τῶν Σιροπαιόνων ἔπεμψε πρέσβεις εἰς τὸν Ἀμύνταν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας, καλῶν αὐτὸν εἰς ὑποταγὴν (Ἡροδ. V, 18). Τοῦτο μαρτυρεῖ ἀκριβῶς οἷαν σημασίαν εἶχον οἱ Παῖονες διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἰσχυρὸν προπύργιον ἰστάμενοι κατὰ πάσης εἰς τὰς χώρας ταύτας εἰσβολῆς. Ἐξουδετερωθέντων τῶν Παίωνων, ἠνοίχθη εἰς τὸν Πέρσῃ ἢ πρὸς τὴν Μακεδονίαν ὁδός, ὅστις πάραυτα ἐζήτησε τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς πέμψας πρέσβεις ἐπτά. Μετὰ τοῦτο δὲ ἄγων τοὺς Παίονος ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον τὸν ὁποῖον διαβάς ἔφθασεν εἰς Σάρδεις. Ἐκ τῶν Παίωνων ἄλλοι μὲν ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ἵνα διδάξωσι καὶ ἐκπολιτίσωσι τοὺς κατοίκους, ἄλλοι δὲ κατόκησαν χωρὸν τινα τῆς Φρυγίας καὶ κώμην ἐξ αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν. Οἱ δὲ Ὀδόμαντες εὐρόντες τὴν χώραν κενὴν κατοίκων κατέλαβον αὐτήν. Ἡ περὶ τὴν Σίριν γῆ ἑλληνικὴ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Πέοσσυ Μεγαβάζου. Οὗτος μὲν εἰς Σάρδεις ἄγων τοὺς Παίονας, μελετήσας καλῶς τὰ τοῦ τόπου μας, ὡς πρῶτον μέλημα ἐθεώρησε νὰ παραστήσῃ ὡς ἀσύμφορον καὶ ἐπιβλαβὴ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Περσίας τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν τοῦ Ἑλλήνος Ἰστιαίου τοῦ Μιλησίου. Ὁ Ἰστιαῖος οὗτος κατὰ τὴν ἐπὶ τοὺς Σκύθας ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου ζεύξας διὰ πλοίων τὴν γέφυραν τοῦ Δουνάβεως ἵνα διαβῆ ἢ περσικὴ στρατιὰ καὶ σώσας οὕτω τὸν Δαρεῖον, ἔλαβε κατ'ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογὴν ὡς ἀμοιβὴν παρ' αὐτοῦ τὴν πόλιν Μύρκινον (κειμένην παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς Κερκινίτιδος πρὸς

νότον τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ζδραβῆκι (ἀρχαίας Δραβήσκου τῆς Ἠδωνίδος¹), ἦν καὶ ἐτείχισεν. Ἐκ τῆς τειχίσεως τῆς πόλεως ταραχθεὶς ὁ Μεγάβαζος ἅμα τῇ μετὰ τῶν Παιόνων ἀφίξει του εἰς Σάρδεϊς λέγει τῷ Δαρείῳ τὰ ἐξῆς: «Ὁ βασιλεὺς ὁποῖον ἔργον ἔπραξας εἰς ἄνδρα Ἑλληνα, δεινὸν καὶ σοφόν, ἐπιτρέψας νὰ ἔχη ὡς κτήμα πόλιν ἐν Θράκη, ὅπου καὶ ναυπηγήσιμος ξυλεία ἀφθονος ὑπάρχει καὶ μέταλλα ἀργυρᾶ καὶ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς πολὺς περιοικεῖ, ὅστις τοιοῦτον προστάτην ἔχων θὰ πράξη ὅ,τι ἐκεῖνος θὰ συμβουλευῆ ἡμέρας καὶ νυκτός· τοῦτον τὸν ἄνδρα παῦσον, δι' ἡπίου τρόπου, ἀφοῦ προσκαλέσης, ἅμα δὲ περιέλθῃ εἰς χεῖράς σου, φρόντισον ἵνα μὴ πλέον ἐκεῖνος μεταβῆ εἰς Ἑλληνας. Καὶ πράγματι ὁ Δαρεῖος πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μεγαβάζου ἀνεκάλεσε τὸν Ἰστιαῖον καὶ προσέλαβε σύμβουλον αὐτοῦ, ἔργῳ δὲ ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν ἀκίνδυνον (Ἡρόδ. V, 23--24).

Οἱ Παῖονες ὀλίγα μόνον ἔτη ἔμειναν ἐν τῇ περσικῇ αἰχμαλωσίᾳ ἤτοι 14 - 15 ἔτη. Ἄμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων κατὰ τῶν Περσῶν, ὁ Ἀρισταγόρας ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἰστιαίου διοικητῆς τῆς Μιλήτου, πέμπει ἄνδρα πρὸς αὐτούς, ἐν Φρυγία κατοικοῦντας, ὡς προείπομεν, ὅστις λέγει αὐτοῖς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς του τὰ ἐξῆς: «Ἄνδρες Παῖονες, μὲ ἔστειλεν ὁ Ἀρισταγόρας ὁ διοικητῆς τῆς Μιλήτου, νὰ σᾶς συμβουλευῶ νὰ σωθῆτε ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἐὰν βεβαίως θέλητε νὰ πεισθῆτε εἰς τὰς συμβουλὰς του· διότι τώρα ἅπανα ἡ Ἰωνία ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως καὶ σᾶς δίδεται εὐκαιρία νὰ σωθῆτε ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πατρίδα σας. Προσπαθήσατε μόνοι σας νὰ φθάσῃτε μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖθεν δὲ ἡμεῖς θὰ φροντίσωμεν νὰ σᾶς μεταφέρωμεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα». Μετ' ἐνθουσιώδους χαρᾶς ἐδέχθησαν ταῦτα οἱ Παῖονες καὶ πάραυτα

¹ Τὸ ὄνομα τῆς Ἠδωνίδος καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς Ἠδωνῶν διασφίζεται ἐν τῇ κλήσει τῆς ἡραίας κωμοπόλεως «Ἠδωνοχωρίου» ὅπερ κοινῶς «Ἠδονοχώρι» λέγεται. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὁμογενὴς αὕτη κωμόπολις εἶνε ἡ ἀρχαιολογικὴ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερρών.

ἀναλαβόντες τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ἀνεχώρουν κρυφίως εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄπειρον τότε ἰππικὸν τῶν Περσῶν ἐπῆλθε κατὰ πόδας διῶκον αὐτοὺς μέχρι θαλάσσης, ἀλλ' εὐτυχῶς προέλαβον νὰ διαβῶσιν εἰς Χίον. Οἱ Πέρσαι μὴ δυνηθέντες νὰ προφθάσωσιν αὐτοὺς ἔστειλαν εἰς τὴν Χίον διαταγὴν, ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ὀπίσω. Οἱ Παῖονες ὅμως τὰς διαταγὰς ταύτας περιεφρόνησαν καὶ ἐκ τῆς Χίου μὲν οἱ Χῖοι διὰ τῶν πλοίων των ἤγαγον αὐτοὺς εἰς τὴν Λέσβον, οἱ δὲ Λέσβιοι ἐκόμισαν εἰς Δορίσκον, πύλιν τῆς Θράκης παράλιον πρὸς βορρᾶν τῆς Αἴνου. Ἐκεῖθεν δὲ οἱ Παῖονες πεζοὶ ἐφθάσαν αἰσίως εἰς τὴν φίλην πατρίδα μετὰ ἀπουσίαν δέκα καὶ πέντε περιπου ἐτῶν (Ἡροδ. γ, 98).

Ἡ τοῦ Ἑλλήνος Ἀρισταγόρου πρὸς τοὺς Παῖονας προτροπὴ καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Χίων καὶ Λεσβίων γενναίως παρασχεθεῖσα ἀδελφικὴ βοήθεια πρὸς ἀσφαλῆ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον διδάσκουσιν, ὅτι οἱ Παῖονες συνεκρότουσαν ἀδελφὴν πρὸς τοὺς Ἑλλήνας φυλὴν μεθ' ὧν συγχωνευθέντες ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις συνέπραττον ὑπὲρ τῆς κοινῆς αὐτῶν εὐδαιμονίας.

Ε'

Αἱ Σέρραι ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πολέμων. Οἱ Σερραῖοι ἀρπάζουσι τὸ ἄρμα τοῦ Ξέρξου.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Δαρείου Ξέρξης ἠττηθεὶς ἐν Σαλαμῖνι τῷ 480 π. Χ. ἐπέστρεψε συντετριμμένος εἰς Ἀσίαν διὰ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ λείψανα τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ. Καθ' ὁδὸν ὀθενδίποτε καὶ ἂν διήρχοντο, ἀρπάζοντες τοὺς καρποὺς τῶν χωρῶν ἐτρέφοντο οἱ πειναλέοι αὐτοῦ στρατιῶται, ὅπου δὲ δὲν εὑρισκόν καρπὸν, τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναψυμένην χλόην καὶ τὸν φλοιὸν καὶ τὰ φύλλα τῶν δένδρων κατέτρωγον καὶ τῶν ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων χωρὶς νὰ ἀφί-

νωσι τίποτε. Ταῦτα δὲ ἔπραττον ἕνεκα πείνης. Λοιμὸς δὲ καταλαβὼν αὐτοὺς καθ' ὁδὸν καὶ δυσεντερία κατέστρεψε τοὺς δὲ ἀσθενοῦντας ἐξ αὐτῶν ἀφῆκε, διατάσσων εἰς τὰς πόλεις ὅθεν διήρχετο, νὰ περιποιῶνται καὶ νὰ τρέφωσιν αὐτοὺς. Ἄφῆκε δὲ τινὰς καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Σιρίῃ τῆς Παιονίας καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Ὅτε ἐπορεύετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐν Σιρίῃ κατέλιπε καὶ τὸ ἱερὸν ἄρμα τοῦ Διὸς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν δὲν ἀνεῦρεν αὐτό. διότι οἱ Σιροπαῖονες ἤρπασαν καὶ παρέδωσαν αὐτὸ εἰς τοὺς Θυρᾶκας πρὸς Φύλαξιν· πρὸς τοῦτον δὲ ἀπαιτήσαντα τὸ ἄρμα, εἶπον ὅτι ἐν ᾧ οἱ ἵπποι σύροντες αὐτὸ ἀπεμακρύνθησαν βόσκοντες ἠρπάγησαν μετ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἄνω Θυρακῶν, τῶν κατοικούντων περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος.

Ὅτε ὁ Ξέρξης πορευόμενος κατὰ τῆς Ἑλλάδος διήρχετο διὰ τῆς γείτονος χώρας Βισαλτίας, ὁ βασιλεὺς τῶν Βισαλτῶν καὶ τῆς Κρηστωνικῆς¹ (ὅπου σήμερον εἶνε ἡ Νιγρίτα) μὴ θέλων νὰ ὑποταχθῆ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον, ἀπεχώρησεν ἄνω εἰς τὸ ὄρος Ροδόπην καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς του ἀπηγόρευσε νὰ ἐκστρατεύσωσι μετ' αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτοι παραβάντες τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς ἐπειδὴ ἐπεθύμουν νὰ γίνωσι θεαταὶ τοῦ πολέμου ἠκολούθησαν τὸν Πέρσιν. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψαν ἐκ τοῦ πολέμου ἀβλαβεῖς καὶ σῶοι ἐξ τὸν ἀριθμὸν ὄντες, ὁ πατὴρ ἐξώρνεε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν πρὸς τιμωρίαν των (Ἡροδοτ. VIII, 115—117). Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς (VII, 124—127) ἀναφέρει ὅτι λέοντες ὑπῆρχον τὸ πάσαι ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν· ἐν ᾧ δ' ἐπορεύετο διὰ τῆς Παιονικῆς καὶ Κρηστωνικῆς πρὸς τὸν Ἐχέδωρον ποταμὸν λέοντες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν σιτοφόρων καμήλων· οὗτοι τὰς νύκτας καταλείποντες τὰς κατοικίας των

¹ Κρηστωνία ἦτο ἡ πρὸς δυσμὰς τοῦ ὄρους Βερτίσκου χώρα ἡ περιλαμβάνουσα τὴν βορειοανατολικῶς τοῦ Ἀβρέτ-Ἰσαρ καὶ τοῦ Κιλκισοῦ λεκάνην τοῦ Λαχανά, παραποτάμου τοῦ Ἐχεδώρου· ἡ δὲ Βισαλτία ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Βερτίσκου ὄρους μέχρι τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Κερκινίτιδος, περιλαμβάνει τὴν περιοχὴν τῆς Νιγρίτης καὶ τῆς Σωχοῦ.

οὐδὲν ἄλλο ἔβλαπτον οὔτε ὑποζύγιον οὔτε ἄνθρωπον ἀλλὰ μόνον τὰς καμήλους κατεσπάρασσον· θαυμάζει δὲ ὁ Ἡρόδοτος διατὶ οἱ λέοντες τὰ ἄλλα ζῶα οὐδὲ ἐγγίζοντες, κατὰ τῶν καμήλων μόνον ἐπετίθεντο. Ἐπῆρχον δὲ εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐκτὸς πολλῶν λεόντων καὶ βόες ἄγριοι τῶν ὁποίων τὰ κέρατα, ἦσαν ὑπερμεγέθη καὶ ἐξήγοντο ὡς ἐμπόρευμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅριον δὲ τῶν λεόντων εἶνε ὁ Νέστος ποταμὸς καὶ ὁ ἐν Ἀκαρνανίᾳ Ἀχελῷος· διότι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νέστου, οὐδ' εἰς ἄλλο μέρος πάσης τῆς ἐμπρουθεν Εὐρώπης θὰ ἰδύνατό τις νὰ ἴδῃ λέοντα, οὐδὲ πρὸς νότον τοῦ Ἀχελῷου ἐν τῇ ἐπιλοιπῷ Ἠλείῳ, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποταμῶν χώρα εὐρίσκοντο.

ΣΤ'.

Οἱ Ὀδόμαντες κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον πέμπουσιν ἐπικουρίαν τοῖς Ἀθηναίοις εἰς Ἀμφίπολιν. Ἐντεῦθεν ὀρμάται Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας πρὸς ἐκπολιτισμὸν τῆς οἰκουμένης. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἡμῶν θριαμβεύουσιν ἐν Γρανικῷ, ἐν Ἰσσω καὶ ἐν Ἀρβήλοις.

Ἀνωτέρω ἐρρήθη ὅτι μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν τῶν Συροπαιόνων εἰς Ἀσίαν ὑπὸ τοῦ Μεγαβάζου, οἱ γείτονες Ὀδόμαντες οἱ περὶ τὴν νῦν Δράμαν κατοικοῦντες κατέλαβον τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν ἣτις ἔκτοτε ἀπὸ Παιονικῆς, Σῆρις Ὀδομαντικὴ μετωνομάσθη. Τοὺς μετὰ τῶν Συροπαιόνων οὕτως ἀναμιχθέντας Ὀδομάνταις ἀπαντῶμεν ἐνεργὸν λαμβάνοντας μέρος ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον τῷ 422 π. Χ. Ἐἶχον δὲ ἰδίους βασιλεῖς ἐκ τῶν ὁποίων εἰς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (5, 6) ὁ Πολλῆς. Ὁ Σπαρτιάτης στρατηγὸς Βρασίδης μεταστήσας τὸ θέατρον τοῦ πολέμου εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας προσέβαλε τὸν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλέντα στατηγὸν Κλέωνα παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν. Ὁ Κλέων τότε κινδυνεύων ἐπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Περδίκκαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας ἵνα ἐπέλθῃ μετὰ στρατιᾶς ὡς σύμμαχος

καὶ ἄλλους, πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ὀδομάντων Πολλῆν. ἵνα ἀγάγῃ πρὸς ἐπικουρίαν ὅσον τὸ δυνατόν πλείστους Θρακῆς κατὰ τοῦ Βρασιίδου. Λέγει δὲ Θ ρ ᾱ κ α ς διότι πᾶσα ἡ μεταξὺ Νέστου καὶ Στρυμόνος χώρα περιλαμβάνετο ἐν τῇ Θρακῇ μέχρι τοῦ Φιλίππου πατρὸς τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ὅστις καταλαβὼν ταύτην προσήρτησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἡ ἐπαρχία αὕτη διέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτίσεως αὐτῆς τῷ 147 π. Χ. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα οἱ Σιροπαῖονες ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν Πελασγῶν καὶ τῶν Μακεδόνων, συνεχωνεύθησαν μετ' αὐτῶν καὶ εἰσῆχθησαν τοιοιτοτρόπως εἰς τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν Μακεδονικὴν ὄλομέλειαν.

Ἐκ τῆς γείτονος Ἀμφιπόλεως οὐ μακρὰν τῶν Σερρῶν, ἀνεχώρησεν Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας τῆς Μακεδονίας ἥρωρ, διὰ νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν οἰκουμένην, ὃ δὲ στόλος αὐτοῦ ἐστάθμευε παρὰ τὴν λίμνην Κερκινίτιν (Ἀρριανὸς I, 11). Ἀκολουθήσαντες τότε καὶ αὐτοὶ τὸν μέγαν στρατηλάτην εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπέτελεσαν τὸ κράτιστον μέρος τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ, λαβόντες μέρος εἰς τὰς σπουδαιότερας κατὰ τῶν Περσῶν μάχας. Καὶ δὴ πρῶτον ἐν Γρανικῷ (334 π. Χ.) συναντῶμεν αὐτοὺς πρῶτους ἐμβάλλοντας εἰς τὸν ποταμὸν μετὰ τῶν προδρόμων ἰππέων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Ἀμύντου τοῦ Ἀρραβαίου, καὶ πρῶτους φθάνοντας εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην ὑπὸ τὴν χάλαζαν τῶν βελῶν τῶν ἐπι ταύτης Περσῶν. Ὑστερον δὲ πρὸ τῆς ἐν Ἴσσω μάχης (333 π. Χ.) ὁ Ἀλέξανδρος ἐν δημηγορίᾳ καταδεικνύων τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Περσικὸν λέγει ὅτι «τοὺς Παίονας μετὰ τῶν Ἀγριάνων, τοὺς εὐρωστοτάτους τούτους καὶ μάχιμωτάτους τῶν κατοίκων τῆς Εὐρώπης ἀντιτάσσει πρὸς τὰ ὑποταγμένα τοῖς Πέρσαις γένη τῆς Ἀσίας» (Ἀρριανοῦ Ἀνάβασις Βιβλ. I, 14—15 καὶ II, 7). Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἐν Ἴσσω μάχης ἰδὼν ὅτι ἅπαν τὸ ἰπλικὸν τῶν Περσῶν χωρεῖ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτοῦ κέρατος, καλεῖ τοὺς Θεσσαλοὺς ἰπτεῖς νὰ

σταθῶσιν εἰς τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ, τάσσει ὁμως πρὸ αὐτῶν τοὺς Παίονας ὑπὸ τὸν Ἀρίστωνα μετὰ τῶν προδρομῶν ὑπὸ τὸν Πρωτόμαχον (Ἀρριανοῦ II, 9).

Κατὰ τὴν ἐν Ἀρβήλοις μάχην βλέπομεν τοὺς Παίονας εἰς τὸ δεξιὸν κέρας, ἀποτελούμενον ἐκ 16 γραμμῶν, καὶ πάλιν ὑπὸ τὸν Ἀρίστωνα ἐν τῇ τρίτῃ γραμμῇ τεταγμένους. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς μάχης ταύτης οἱ σύμμαχοι τῶν Περσῶν Σκυθαί τοὺς ὑπὸ τὸν Μενίδαν μισθοφόρους ἰπλέας ὀλίγους ὄντας ἐκδιώκουσιν. Πάραυτα ὁ Ἀλέξανδρος διατάσσει τοὺς Παίονας νὰ ἐφορμήσωσι κατὰ τῶν Σκυθῶν, οἵτινες ἐθεωροῦντο ἰππομάχοι. Ἐνταῦθα ἀνδραγαθοῦσιν οἱ Παίονες· μεθ' ὀρμῆς ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν Σκυθῶν, κατακόπτουσιν καὶ τρέπουσιν αὐτοὺς εἰς φυγὴν (αὐτόθι III, 13).

Δις ἤδη ἀπαντῶμεν τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς χώρας ἡμῶν πολεμοῦντας κατὰ τῶν Σκυθῶν καὶ κατασυντρίβοντας αὐτούς. Τὸ μὲν πρῶτον ὑπὸ τὸν ἦρωα Ρῆσον πορευόμενοι εἰς Τροίαν κατατροπώνουσιν αὐτούς ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ, φόρου ὑποτελεῖς καταστήσαντες τῷ 1194 π. Χ., τὸ δὲ δεύτερον ἐν Ἀρβήλοις τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὸν Μέγαν Ἀλεξανδρον τῷ 331 π. Χ.

Z'.

Ἡ πατρίς ἡμῶν κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Ρωμαίων κατὰ τῆς ὅλης Μακεδονίας· Γενναϊότης τῶν κατοίκων καὶ μάχαι κατὰ τὸν Στρυμόνα· Αἱ Σέρραι ὑπὸ τοὺς Ρωμαίους.

Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου ἡ περὶ τὴν Σίριν χώρα, ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἀποτελέσασα, παρηκολούθησε τὰς τύχας τῆς ὅλης Μακεδονίας. Ἐν ἔτει 168 π. Χ. ὁ ὑπάτος τῶν Ρωμαίων Παῦλος Αἰμίλιος νικήσας ἐν Πύδνῃ τὸν τελευταῖον βασιλέα Περσέα εἶχε τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐστρατοπεδευμένον κατὰ τὰς Σέρρας ἢ Σίρας τῆς Ὀδομαντικῆς γῆς ὡς λέγει ὁ Ρωμαῖος Ἱστορ. Λίβιος ἐν βιβλ. 45, 4, αὐτὸς δὲ

ἐν Ἀμφιπόλει εὕρισκόμενος ἀνήγγειλεν εἰς τὴν οὐμίγυριν τῶν Μακεδόνων, ἐκεῖ συνελθοῦσαν, ὅτι ἡ Μακεδονία ἔμενον ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτόνομος διοικουμένη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐκλεκτῶν ἀρχόντων, διηρέθη δὲ εἰς τέσσαρα διακεντριμένα τμήματα. Τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν κατέστησε πρωτεύουσαν τὴν Ἀμφίπολιν, ἐν τῷ ὁποίῳ περιελήφθησαν καὶ αἱ Σέρραι. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον διεκρίθησαν οἱ Βισαλταὶ οἱ περὶ τὴν Νιγρίταν κατοικοῦντες, τοὺς ὁποίους ὁ Λίβιος ὀνομάζει ἀνδρειοτάτους ἀνδρας· (fortissimos viros XLV). Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν Βισαλτῶν πεποιθήσις τοῦ Περσέως, ὥστε μετὰ τὴν ἐν Πύνδῃ μάχην καίπερ ἠττημένος μεγάλας ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Βισαλτῶν ἔτρεφεν ἐλπίδας. Ἰδὼν δὲ ὅτι καὶ οἱ γενναῖοι οὗτοι ἄνδρες ἐπὶ τέλους ἐγκατέλιπον αὐτὸν τελείως τότε ἀπῆλπισεν. Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι καθ' ἕως ἡμέρας ὁ καταλύσας τὸ Μακεδονικὸν κράτος Παῦλος Αἰμίλιος ἐκόσμηε τὸν θρίαμβον αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ διὰ τοῦ Περσέως τῶν δύο υἱῶν μιᾶς θυγατρὸς καὶ 250 αὐλικῶν ἀξιωματικῶν καὶ πάντων τῶν θησαυρῶν, διπλῆ ἐκ Θεοῦ τιμωροῦ ἐνέσκηψεν εἰς τὸν οἶκόν του συμφορὰ. Ὁ μὲν νεώτερος υἱὸς του δωδεκαετῆς τὴν ἡλικίαν πέντε ἡμέρας πρὸ τοῦ θριαμβοῦ ἀπέθανεν, ὁ δὲ πρεσβύτερος δεκατετραετῆς τρεῖς ἡμέρας μετὰ τοῦτον (Liv. LXV. 40). Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν θρίαμβον αὐτοῦ ἐν ἀξιωματικῶν λόγῳ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐκθέτει τὰ κατὰ τὴν ὑπατείαν αὐτοῦ πεπραγμένα λέγων καὶ τὰ ἐξῆς· «Ἐγὼ καὶ ὁ Περσεὺς εὐγενῆ δείγματα τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων προκείμεθα. Ἐκεῖνος ὅστις αἰχμάλωτος αἰχμαλώτους εἶδε τοὺς υἱοὺς ἀγομένους, σφῶς αὐτοὺς ἐν τούτοις ἔχει. Ἐγὼ δὲ, ὅστις ἐξ ἐκείνου ἐθρίαμβευσά ἐκ τοῦ Καπιτωλίου εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ ἐτέρου τῶν υἱῶν μου ἦλθον» (αὐτόθι XLV 41).

Βραδύτερον δὲ ὅτε ὁ ἐξ Ἀδραμυττίου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας γενναῖος Ἀνδρίσκος, Φίλιππον υἱὸν τοῦ Περσέως ἑαυτὸν ἀποκαλῶν κατάρθωσε τῇ βοήθειᾳ Θρακῶν τινῶν ἀρχηγῶν νὰ καταλάβῃ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὴν Μακεδονίαν παρ' ὀλίγον δὲ καὶ

τὴν Θεσσαλίαν, στρατὸς ρωμαϊκὸς ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τὸν Ἰουβέντιον Θάλμαν, ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐξωλοθρεύθη. Ἀκολούθως ὁ Ἀνδρίσκος νικᾷ καὶ τὸν μετὰ μεγαλειτέρας δυνάμεως ἀποσταλέντα ἐκ Ρώμης Κόϊντον Καικίλιον Μέτελλον ἐν ἰππομαχίᾳ περὶ τὴν Πύδναν. ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἠττηθεὶς καὶ προδοθεὶς ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του, ἔφυγεν εἰς τὴν Θράκην ὅθεν ἐπανῆλθεν εἰς Μακεδονίαν μετὰ στρατιωτικῶν ἐνισχύσεων. Δις τότε νικηθεὶς ἐν τῇ ὑμετέρᾳ Ὀδομαντικῇ πεδινίδι καὶ ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Στρυμόνος, ἀπώλεσεν 25,000 ἀνδρῶν καὶ καταφυγὼν εἰς Θράκην παρὰ τινι μικρῷ ἡγεμόνι ὀνόματι Βύζα παρεδόθη ὑπ' αὐτοῦ τῷ Μετέλλῳ ἄχθεις δέσμιος εἰς Ρώμην πρὸς θρίαμβον (Λίβιος XLIX De sevises σελ. 188 Πολυβ. 37 1). Οὕτως ἡ πατρίς Μακεδονία ἀπέβαλεν ἐντελῶς τὴν αὐτονομίαν της γενομένη Ρωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῷ 146 π. Χ. Τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς σώζονται ἐν Σέρραις λατινικαὶ ἐπιγραφαί.

Ἰπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν ἐξουσίαν αἱ Σέρραι ἔσχον τὰς αὐτὰς τύχας καὶ περιπετείας μετὰ τῆς ὅλης Μακεδονίας. Τῆς πρώτης διαιρέσεως τῆς χώρας εἰς τέσσαρα τμήματα διατηρηθεῖσας καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μετέλλου παντελῆ ὑποδούλωσιν, καὶ αἱ Σέρραι ἐξηκολούθησαν ὑπαγόμεναι εἰς τὸ πρῶτον τμήμα τῆς Ἀμφιπόλεως μέχρι τοῦ 15 π. Χ. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ἡ Ἀμφίπολις ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεραι, αἱ Σέρραι βαρὺν ἔφερον τὸν Ρωμαϊκὸν ζυγὸν, οὐδαμῶς δ' ἀναφέρονται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ρωμαϊοκρατίας ὑπὸ τῶν συγγραφέων. Οὐδ' ὅτε μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην τῷ 42 π. Χ. ἐξέπνευσεν ἡ δημοκρατία τῆς Ρώμης ἐπῆλθεν ἀνακούφισις τις εἰς τὴν κατάστασιν τῶν Σερρῶν ὡς ἐγένετο ἐν Φιλίπποις, Σιντικῇ, Ἡρακλείᾳ, Πέλλῃ, Αἰγαῖς, Βερροίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, αἵτινες ἐκηρύχθησαν ἐλεύθεραι, ὡς πρότερον ἡ Ἀμφίπολις καὶ ἡ Θεσσαλονίκη.

Η'.

Γότθων και Ούνων επίδρομαί. Καταστροφή τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Ούνων. Αἱ Σέρραι ὡς πόλις τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἐν τῇ Μακεδονίᾳ πρώτη, εἶτα δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπαρχίᾳ τοῦ Α'. Θέματος.

Κατὰ τὴν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ εἶτα ἐπὶ Μεγάλου Κωνσταντίνου διαίρεσιν ὅτε ἡ Μακεδονία, ἀποτελέσασα τὴν πρώτην διοίκησιν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀνήκοντος καὶ τούτου εἰς τὴν δευτέραν τῶν τεσσάρων ἐξαρχιῶν τοῦ ὅλου κράτους, ὑποδιηρέθη εἰς δύο μικροτέρας ἐπαρχίας, αἱ Σέρραι περιελήφθησαν εἰς τὴν καλουμένην «Μακεδονίαν πρώτην» μετὰ πρωτευούσης τῆς Θεσσαλονίκης, διοικουμένην ὑπὸ ὑπάτου. Κατὰ τοὺς χρόνους ὁπότε ἡ Μακεδονία ἔλαθε τὰ ἔσχατα ἐκ τῶν καταστρεπτικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Γότθων καὶ δεύτερον ὑπὸ τῶν ὀρδῶν τοῦ Ἀλαρίχου, ἐξάπαντος καὶ αἱ Σέρραι περιελήφθησαν εἰς τὸ αἱματηρὸν δρομολόγιον αὐτῶν (398 μ. Χ.). Βραδύτερον δὲ τῷ 434 ἢ ὑπὸ τὸν Ἀτίλαν λαίλαψ τῶν Ούνων τὰς μόλις ἀνοικοδομηθείσας πόλεις τῆς Μακεδονίας κατακρημνίσασα, δὲν θὰ ἐφείσθη βεβαίως καὶ τῆς πόλεως Σερρῶν.

Κατὰ τὸν ἕκτον μ. Χ. αἰῶνα ὁπότε τὸ ὅλον Βυζαντιακὸν κράτος διηρέθη εἰς ἐπαρχίας 64 περιεχούσας 935 πόλεις, ἡ Μακεδονία ἐτήρησε πάλιν τὴν προτέραν διαίρεσιν, ἥτοι εἰς Μακεδονίαν πρώτην καὶ εἰς Μακεδονίαν δευτέραν. Ἡ πρώτη Μακεδονία ὑπαγομένη εἰς τὴν λεγομένην ἐπαρχίαν τοῦ Ἰλλυρικοῦ διοικουμένην ὑπὸ Κονσουλαρίου εἶχε 31 πόλεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ αἱ Σέρραι μετὰ τῶν γειτονικῶν πόλεων Θεσσαλονίκης, Ἡρακλείας Στρυμόνος, Φιλίππων, Ἀμφιπόλεως καὶ Νεαπόλεως (Καβάλλας). Βραδύτερον δὲ κατὰ τὸ περὶ θεμάτων συνταγμάτιον Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959 μ. Χ.) τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους διαιρεθέντος εἰς 12 θέματα ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον περιεῖχε πέντε ἐπαρχίας αἱ Σέρραι περιελήφθησαν εἰς τὸ πρῶτον θέμα εἰς τὴν δευτέραν ἐπαρχίαν, τὴν ἐπαρχίαν Ροδόπης μετ' ἄλλων ἑξ πόλεων ἐν αἷς καὶ αἱ γείτονες Ἡράκλεια Στρυμόνος καὶ Φίλιπποι.

Αἱ Σέρραι ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου.

- 1) Ἀνακαινίσις τῶν Σερρῶν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικηφόρου. Πρώτη πολιορκία τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου Μωῦσῆ. Φόνος αὐτοῦ καὶ ἦττα τοῦ στρατεύματός του. Βασίλειος ὁ Νεὸς δις ἐπισκέπτεται τὰς Σέρρας. Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ ὁ πύργος Βασιλείου τοῦ Νέου. Καὶ ἄλλα δύο ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα αὐτοκρατορικῶν ἐπισκέψεων ἐν Σέρραις.

Εἰς τὰ βῆθη τῶν αἰώνων ἐπὶ γῆς μυροδόλου, ἥτις ὑπῆρξε τῶν ἀβρῶν ποῶν τῶν ἀρχαίων νυμφῶν τῆς μυθολογίας διηνεκῆς στίθος θεμελιωθεῖσα ἢ ἐρατεινὴ τῶν Σερρῶν πόλις, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὡς αἰδήμων παρθένος τὰ ἐξαισία αὐτῆς κάλλη λίαν φειδωλῶς τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ ἀποκαλύψασα, ἀπὸ τοῦ 800 μ. Χ. παρουσιάζεται μεθ' ὅλης τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς αἴγλης καὶ ἀκμῆς ὡς ἡ ὀχυρῶτέρα καὶ περιφανέστερα πασῶν τῶν μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου ἰδρυμένων πόλεων, ἀποβᾶσα μέγας καὶ ἀσάλευτος προμαχὼν τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ὄντως ἐρυμνὴ καὶ ἀπροσμάχητος ἀκρόπολις τοῦ Α' θέματος αὐτῆς.

Καὶ δὴ πρῶτον κατὰ τὸν Πουκεβίλ στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ Λουκάρεως (1610) ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος (803—811), κατὰ τὸ πρῶτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτος (803) ἀνακαινίζει τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν καὶ αὐξάνει τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς διὰ στρατιωτικῆς ἀποικίας πρὸς περιστολὴν τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν. Τοιαύτας στρατιωτικὰς διαρκεῖς ἀποικίας διοργάνωσεν οὗτος ἐν Θράκῃ, Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι πρὸς τὸν ρηθέντα σκοπὸν καθ' ἅπαντα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα. Αἱ ἀποικίαι αὗται ἦσαν κληρονομικαί, καὶ ἀντὶ μισθοδοσίας ἐλάμβανον παρὰ τοῦ δημοσίου γαίας ὀνομαζομένας στρατιωτικὰ κτῆματα, ἢ στρατιωτοτόπια, συνετέλεσαν δ' οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν περιστολὴν τῶν ἐπιδρομῶν (Παπαρρηγ. Τόμ. Γ' 604). Μέγα ἐνδιαφέρον ἐδείκνυε πρὸς τὰς Σέρρας καὶ τὴν πέριξ γῆν ὁ ρηθεὶς Αὐτοκράτωρ. Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 809 ἔστειλε μέγα χρηματικὸν ποσὸν πρὸς πληρωμὴν τῶν περὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν

σταθμευόντων στρατιωτικῶν ταγμάτων. Ἐν ᾧ δὲ ἐγένετο ἡ πληρωμή, ἐπιτεθέντες οἱ Βούλγαροι καὶ πολλοὺς τῶν ἑθνῶν τοῦ στρατιωτικοῦ ταμείου ἑθνεύσαντες, ἤρπασαν χιλίας ἑκατὸν λίτρας χρυσοῦ, ἤτοι 1,350,000 φράγκων περίπου μετὰ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς· κατέσφαξαν δὲ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας· διότι ἦσαν ἐκεῖ καὶ τῶν ἄλλων θεμάτων Ταξῆται ἄρχοντες (Θεοφ. χρονογραφία τόμ. I. σελ. 749). Τότε ὁ Νικηφόρος ἐξεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας αὐτῶν, ἀλλὰ προσκληθεὶς αἰφνιδίως εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἀνέκοψε τὴν ἐκστρατείαν, ἣν ἐπανέλαβε τὸ 811 εἰσβαλὼν εἰς Βουλγαρίαν, ὁπότε ἐκυρίευσεν τὸ στρατόπεδον τοῦ Κρούμμου καὶ μεγάλους εὔρεν ἐν αὐτῷ θησαυροὺς. Ὁ Κρούμμος ἠδυνήθη μὲν νὰ διαφύγῃ, ἀλλ' εἰς τοιοῦτον περιέστη ἀπελπισμὸν, ὥστε νέας πάλιν πρὸς τὸν Νικηφόρον ἐπέμψεν προτάσεις περὶ εἰρήνης ὑφ' οὗς ὄρους ὁ βασιλεὺς ἐπεθύμει.

Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Νικηφόρου Μιχαὴλ τοῦ Α' τοῦ Ραγκαβῆ (811—813) ἐκ ραθυμίας διακόψαντος τὸν κινήντα πόλεμον τῷ 812 καὶ ἐπιστρέψαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν, εὔρον εὐκαιρίαν οἱ Βούλγαροι νὰ λεηλατήσωσι τὴν περὶ Ἀγχιάλον, Φιλιππούπολιν, Βέρροϊαν, **Φιλίππους** καὶ **Στρυμόνα** χώραν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς ἀνακτίσας καὶ καταστήσας τὴν Βουλγαρίαν ἐπαρχίαν τοῦ Κράτους ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγων αἰχμάλωτον τὸν βασιλέα Βορίς. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐστασίασεν ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Σκληρός, ἀνωμαλίαν σοβαρὰν δημιουργήσας εἰς τὸ Κράτος, ὁ δὲ Βορίς εὐρὼν εὐκαιρίαν ἐδραπέτευσεν εἰς τὴν χώραν του, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐπρόφθασεν νὰ ἐπανέλθῃ, καθ' ὁδὸν δολοφονηθεὶς ὑπὸ Βουλγάρου τινός. Ἐν τούτοις ἡ Βουλγαρία ἐπανεστάτησεν ἐπωφελουμένη τῆς εὐκαιρίας. Τότε εὔρε καιρὸν ὁ ἀντίζηλος τοῦ Βορίς οἶκος τοῦ ἐκ Τυρνόβου βοεβόδα Σίσμαν νὰ ἀναλάβῃ εἰς χεῖράς του τὴν ἀνωτάτην

ἀρχὴν τῆς ἐπαναστατησάσης Βουλγαρίας. Ὁ Σίσμαν ἀφῆκεν υἱοὺς τὸν Δαυῖδ, Μωϋσῆν, Ἀαρὼν καὶ Σαμουήλ. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Δαυῖδ ἐθανατώθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τινων Βλάχων ὀδοιπόρων, ὁ δὲ Μωϋσῆς εἰσβαλὼν εἰς Μακεδονίαν ἐπετέθη κατὰ τῆς ὀχυροτάτης πόλεως τῶν Σερρῶν τὴν ὁποίαν στενωῶς ἐπολιόρκησεν. Ἀλλὰ διὰ λίθου κτυπηθεὶς ἀπὸ τοῦ τείχους ἐφονεύθη τῷ 976 μ. Χ., ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ λύσας τὴν πολιορκίαν ἐτράπη εἰς φυγὴν. Τὸν τρίτον ἀδελφὸν τοῦ Μωϋσῆ τὸν Ἀαρὼν² φονεῖει ὁ τέταρτος ἀδελφὸς Σαμουήλ, ὅστις μετὰ τοῦτο κατέστη μόναρχος τῆς Βουλγαρίας.

Μετὰ ταῦτα Βασίλειος ὁ Β' ὁ Νέος, (976-1025) ὁ ὄγδοος τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Μακεδονικῆς Δυναστείας (867-1056) δις διπλήθεν ἐκ Σερρῶν. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ διάβασιν τελειότατα ὠχύρωσε τὴν πόλιν ἡμῶν τῷ 990 μ. Χ. καὶ ἐντεύθεν ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην ἵνα προσκυνήσῃ τὸν τάφον τοῦ μεγαλομάρτυρος ἁγ. Δημητρίου. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν αὐτοῦ διάβασιν τῷ ἔαρι τοῦ 1018 αἱ Σέρραι ἐχρησίμευσαν ὡς τρίτος αὐτοῦ σταθμὸς κατὰ τὴν πορείαν τοῦ ἀπὸ Βυζαντίου μέχρι Ἀχρίδος καὶ ἐξ Ἀχρίδος μέχρι Ἀθηνῶν. Διὰ δὲ τῷ 1014 μ. Χ. ἀποτευχισθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ρηθέντος Σαμουήλ τῆς στενῆς παρόδου Κλειδίου, (ἣτις κεῖται μεταξὺ Δεμίρ-Ἰσδρ καὶ Μελενίκου, Κλέτσκα τανῦν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καλουμένη) ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ὁ Βασίλειος ἐνέβαλλε καὶ ἐπετίθετο πάντοτε, ὁ ἱκανὸς αὐτοῦ στρατηγὸς Νικηφόρος ὁ Εἰφίας ἐπενόησε νὰ κάμψῃ τὴν δυσχωρίαν ταύτην περιοδεύων μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τὸ πρὸς νότον τοῦ Κλειδίου κείμενον ὑψηλὸν ὄρος Βαλαθίσταν (τὸ σημερινὸν Μπέλες) καὶ ἀνερχόμενος διὰ τῶν ἀποκρήμων αὐτοῦ πλευρῶν. Τοῦτο ποιήσας καταβαίνει ἐξαίφνης τὴν 29 Ἰουλίου καὶ καταλαμβάνει ἐκ τῶν νώτων τοὺς περὶ τὸν Σα-

1) Κεδρηνοῦ τόμος Β', σελ. 435. "Μωϋσῆς δὲ τὰς Σέρρας πολιορκῶν λίθῳ ἀπὸ τοῦ τείχους βληθεὶς ἐτελεύτησεν..."

2) "Καὶ Ἀαρὼν δὲ τὰ Ρωμαίων, ὡς λέγεται φρονούντα ἢ τὴν ἀρχὴν εἰς ἑαυτὸν σφετεριζόμενον ἀνεῖλεν ὁ ἀδελφὸς Σαμουήλ Παργενεὶ τὴν 14 τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Ραμετανίτσας... Αὐτόθι."

μουήλ, οἵτινες ἀπροσδοκίτως ἰδόντες τοὺς περὶ τὸν Αὐτοκράτορα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐγκαταλείψαντες τὴν θέσιν ταύτην καὶ κατεδιώχθησαν ὑπὸ τε τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Σιφίου. πλεῖστοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔπεσον τότε καὶ ἔτι περισσότεροι ἠχμαλωτίσθησαν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σαμουήλ μόλις διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναδιδασθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του εἰς ἵππον. Ἐνταῦθα ἐγένετο καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων συγγραφέων ἀναφερομένη τρομερὰ διὰ τυφλώσεως τῶν δεκαπεντακισχιλίων αἰχμαλώτων ἐκδίκησις ἐπενεγκοῦσα καὶ τὸν θάνατον¹ τοῦ Σαμουήλ. Γενόμενος κύριος τοῦ Κλειδίου ὁ Βασίλειος καὶ πέμψας εἰς τὰ περὶ τὴν Στρούμπιτσαν (σημερινὴν Στρούμνιτσαν) ὄρη τὸν στρατηγὸν Θεοφύλακτον Βοτανειάτην, ἦλθεν εἰς τὸ ὄχυρον Μελένικον, τὸ ὁποῖον παρεδόθη αὐτῷ, καταλιπὼν δὲ αὐτόθι ἰκανὴν φρουρὰν μετέβη εἰς Μοσυνόπολιν (πιθανῶς Γκιουμουρτζίαν). Μετὰ πολλὰς μάχας καὶ νίκας ἐν διαφόροις τόποις ἐξεστράτευσεν ὁ Βασίλειος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τελευταίαν φορὰν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1018. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι μετὰ πολλὰς συμφορὰς καὶ ἥττας τῶν τεσσάρων μάλιστα τελευταίων ἐτῶν ἐπέισθησαν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑποκύψωσι πλέον εἰς τὸ πεπρωμένον. Καὶ πάραυτα μόλις ἐφθασεν ὁ Βασίλειος εἰς Ἀδριανούπολιν, προσῆλθον αὐτῷ πρέσβεις ἐκ μέρους τοῦ περιωνύμου Βουλγάρου πολεμιστοῦ Κρακρά, φρουράρχου τοῦ Πέρνικ, (φρουρίου πρὸς Νότον τῆς Σόφιας) ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ υἱὸς του, προτείνοντες τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Πέρνικ μετὰ τῶν ἄλλων φρουριῶν τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Βασίλειος δεχθεὶς τὰς προτάσεις ταύτας διέταξεν ἵνα ὁ Κρακρᾶς μετὰ τῶν ἄλλων ἔλθωσι νὰ παραδοθῶσιν εἰς Σέρρας καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Μοσυνόπολιν. Ἐκεῖθεν ὁ Βασίλειος κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1018

1) Κεδρηνοῦ Τομ. Β'· σελὶς 458 "Οὓς ἐκείνους ἀφικνουμένους κατ' ἀριθμὸν καὶ τρεῖν θεώμενος καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐνεγκὼν νεαν.κῶς καὶ ἐμψύχως λ(ε)ιποθυμῖα καὶ σκότῃ βδύλλεται καὶ εἰς τὴν γῆν πίπτει· ἀνεγκὼν δὲ ὕδωρ πιεῖν ἐπεζήτησε ψυχρὸν λαβὼν δὲ καὶ πιὼν. ἐλήφθη καρδιαγμῷ καὶ μετὰ δύο ἡμέρας θνήσκει,,"

ἦλθεν εἰς Σέρρας ὅπου παρουσιάσθη αὐτῷ αὐτοπροσώπως ὁ
 ρηθεὶς φρούραρχος τοῦ Πέρνικ Κρακράς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν
 35 ἄλλων φρουράρχων καὶ δραγουμάνων προσφέροντες ὑπο-
 ταγὴν καὶ παραδίδοντες τῷ Αὐτοκράτορι τὰ φρούρια καὶ τὴν
 χώραν ἧς ἦρχον. Ἐν Σέρραις συγχρόνως παρέστη πρὸ τοῦ
 Βασιλείου καὶ ὁ ἄρχων τῆς Στρουμπίτισης Δραγόμουζ παραδί-
 δων τὸ φρούριον τοῦτο καὶ τὰ περὶ αὐτό, ἦγε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ
 καὶ τὸν Ποτρίκιον Ἰωάννην Χαλδίαν, ὅστις αἰχμαλωτισθεὶς
 ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ, ἔμεινεν ἐν φυλακῇ 27 ὁλόκληρα ἔτη. Πρὸς
 πάντας τούτους ὁ Αὐτοκράτωρ προσηνέχθη εὐμενῶς καὶ μεγα-
 λοψύχως. Ἐκ Σερρῶν ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν αὐτοῦ εἰς
 Ἀχρίδα καὶ Ἀθήνας (Κεδρηνοῦ τόμ. 11 σελ. 458-462).

Δὲν θεωρῶ ἄσχετον πρὸς τὴν διὰ Σερρῶν διάβασιν Βασι-
 λείου τοῦ Νέου τὸν παλαιότατον ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου
 ἀπὸ ἀμνημονευτῶν χρόνων τέλεον ἐκλιπόμενον. Ὡς πιστότατα
 ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὁ ναὸς οὗτος ἔκειτο ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς
 ἀπέναντι τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀντω-
 νίου παρὰ τὴν ὁδὸν τετραγώνου πλατείας, εἰς ἀπόστασιν μό-
 λις 15 βημάτων ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τείχους καὶ τῆς Ἀνατολι-
 κῆς ἀρχαίας πύλης, δι' ἧς ἀναντιρρήτως εἰσῆλθεν εἰς τὴν
 πόλιν ὁ βασιλεὺς ἐκ Μοσυνοπόλεως (Γκιουμουρτζίνης) ἐρχό-
 μενος, πλῆθος δὲ μεγάλων παλαιῶν πλίνθων καὶ κεράμων
 ἐξωρύσσοντο ἐκ τοῦ βάθους τοῦ χώρου τούτου ὅτε πρὸ πολλῶν
 ἐτῶν, ὡς παρὰ γερόντων ἔμαθον, ἐτοποθετοῦντο ὑδραγωγοὶ
 σωλῆνες. Ἔχομεν ρητὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ὅτι ὁ ναὸς
 οὗτος δὲν ἐσφίζετο ἐπὶ τῶν δύο Ἀνδρονίκων τῶν Παλαιολό-
 γων. Ἐν τῷ Γ' Χρυσοβούλλῳ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου
 καὶ ἐν τῷ Α' Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου ἐκδοθεῖσιν ἔτει 1321
 μ. Χ. ὑπὲρ τῆς γείτονος Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Τιμ. Προδρόμου
 ἀναφέρεται κτήμα αὐτῆς ἐν Σέρραις διὰ τῆς φράσεως «μαγκι-
 πικον (νομίμως κτηθὲν) οἶκημα εἰς τὴν γειτονίαν τὴν λε-
 γομένην τοῦ Ἀγίου Βασιλείου. Ἐνῶ πρὸς καθορισμὸν τῆς
 θέσεως ἄλλων κτημάτων αὐτῆς οὐ μακρὰν ναῶν κειμένων

ἀναφέρονται καὶ οἱ ναοὶ ὡς ὑπάρχοντες· ὡς «μύλων διόφθαλμος πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν ἁγ. Θεοδώρων», «ἀμπέλιον πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ἁγ. Μαρίνης . Ἐὰν ἐσώζετο κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο 1321 ὁ ναὸς οὗτος ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ θὰ ἐγράφετο ὧδε: «μαγκιπικὸν οἶκημα πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Βασιλείου» θὰ ἦσαν δὲ ὅλως περιτταὶ αἱ λέξεις «εἰς τὴν γειτονίαν τὴν λεγομένην». Ἐξέλιπε δὲ πιθανῶς ὁ ναὸς οὗτος μετὰ τὸ 1204 μ. Χ. Ναοὶ τοῦ ἁγ. Βασιλείου εἶνε σπανιώτατοι ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις, πλὴν ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ τῇ γενεθλίῳ τοῦ Ἁγίου καὶ Μεγάλου τούτου τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας Ἱεράρχου. Προάγομαι δ' ἔνεκα τούτου νὰ πιστεύω ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἰδρῦθη ἐν Σέρραις ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλείου τοῦ Νέου εἰς τιμὴν τοῦ Πάτρωνος αὐτοῦ οὐρανοφάντορος Ἁγίου ἢ ὑπὸ τῶν τότε κατοίκων τῆς πόλεως.

Ἄλλὰ καὶ τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν ἐρειπίοις κείμενον μέγαν πύργον μετὰ δύο ἐκ κεραμείων γραμμάτων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ὧν τὴν πρώτην ἐπιτυχέστερον πάντων ἀνέγνω ὁ ἡμέτερος κ. Π. Παπαγεωργίου, τολμῶ νὰ ἀναγάγω εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, καθ' ἃ καὶ ἐν τῷ Β' μέρει τοῦ συγγράμματος τούτου ἐν ἐκτάσει πραγματεύομαι τὴν ἐπιγραφὴν ὁ κ. Παπαγεωργίου ἀναγινώσκει ὧδε: «Πύργος (Αὐγούστου) Βασιλέως ὄν ἐκτι(ι)σεν Ὁρέστης». Ἀντὶ τῆς λέξεως «Βασιλέως», ὡς ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει σήμερον, ἀναγινώσκειται εὐχερῶς Βασ—ίλει . . . τῶν μετὰ τὴν συλλαβὴν—λει—γραμμάτων καταρρευσάντων. Ὡστε οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ «Βασιλείου» ἢ ἀκόλουθος δὲ φράσις «ὄν ἐκτισεν Ὁρέστης» στηρίζουσα τὴν τοιαύτην ἀνάγνωσιν τῆς λέξεως, ἐνθαρρύνει με τὰ μέγιστα, ἵνα εὐτόλμως ὑποβάλω τοῖς ἀρχαιολόγοις τὴν περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ πύργου ταπεινὴν μου ταύτην γνώμην. Ἡ ἐν λόγῳ συναφὴς φράσις ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸν Ὁρέστην, τὸν ἔμπιστον καὶ ἀφωσιωμένον στρατηγὸν Βασιλείου τοῦ Νέου, ὄν οὗτος κατὰ τὴν εἰς Ἀχρίδα προέλασιν αὐτοῦ εἶχεν ἀφήσει μετὰ τοῦ ἐτέρου στρατηγοῦ Γονιτσιάτου ἵνα συνέχῃ τὴν

Πελαγονίαν καὶ τῷ 1025 ἔστειλεν εἰς Κάτω Ἰταλίαν μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμειος (Παπαρρηγοπ. Δ' 252 καὶ 271). Ὁρέστην οὐδένα ἄλλον στρατηγὸν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐγὼ τοῦλάχιστον ἠδυνήθην νὰ ἀπαντήσω ἐν τῇ Ἱστορίᾳ. Πλὴν τῶν δύο μνημονευθέντων καὶ δύο ἄλλα ἀρχαῖα κτίρια, σφζόμενα μέχρι σήμερον, θεωρῶ ὡς μνημεῖα αὐτοκρατορικῶν ἐπισκέψεων ἐν Σέρραις, κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν αὐτὰ ἀριθμῶν. Τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ἴδρυμα πιθανώτατα τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Θεσσαλονίκης Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ ἐν ἔτει 1124 μ. Χ. καὶ τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Σέρραις τζαμιῶν Ἀτικ ἢ Ἐσκῆ-Τζαμιῖ ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ κραταιοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Α' κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς πύλης αὐτοῦ ἐπιγραφὴν ἐν ἔτει Ἐγεΐρας 737 ἢτοι τῷ 1385 μ. Χ., ὅστις διῆλθε διὰ Σερρῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Καὶ περὶ τῶν δύο τούτων ἀρχαιολογικῶν μνημείων ἐν ἐκτάσει πραγματεύομαι περὶ μὲν τοῦ πρώτου ἐν τῷ Β' μέρει περὶ δὲ τοῦ δευτέρου ἐν οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος Α' μέρους τῆς πραγματείας μου.

2) Ὁ στρατηγὸς Ἀλέξιος ὁ Βρανᾶς κατανικᾷ τοὺς Σικελοὺς ἐν τῷ χωρίῳ Δημοτρίτση καὶ αἰχμαλωτίζει τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν.

Ἐν ἔτει 1185 στρατὸς ξενικὸς παρασκευασθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Γουλιέλμου τοῦ Β' συγκείμενος ἐξ 80,000 πεζῶν, ἐν οἷς 5,000 ἰππῶται ὑπὸ τοὺς κόμπτας Ρικάδον καὶ Ἀλδουίνον, καὶ στόλος ἐκ 200 πλοίων ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Ταγκρέδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Σικελοῦ βασιλέως καὶ ἐπιδόξου αὐτοῦ διαδόχου, καὶ τοῦ ὀνομαστοῦ ναυάρχου Μαργαριτόνη, ἀπεδιδάσθη εἰς Δυρράχιον, ὅπερ ἐκυριεύθη. Ἐκεῖ οὗτοι διηρέθησαν εἰς δύο· καὶ ὁ μὲν στρατὸς ἐπορεύθη διὰ τῆς Ἀλβανίας κατ' εὐθείαν εἰς Θεσσαλονίκην, ὁ δὲ στόλος γενόμενος κύριος τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου πελάγους ἔφθασε τῇ 15 Αὐγούστου εἰς Θεσσαλονίκην. Τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἀλω-

σιν τῆς πόλεως ὑπ' αὐτῶν ἐν εἰδικῷ συγγράμματι θαυμασίως περιγράφει ὁ ἀρχιερεὺς τῆς πόλεως ἐκείνης, ὁ σοφώτατος Εὐστάθιος αὐτόπτης μάρτυς τῶν διαδραματιζέντων γενόμενος. Οἱ Σικελοὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου καταλιπόντες φρουρὰν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπῆλθον διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πεζὸς στρατὸς διαιρηθεὶς εἰς πολλὰ ἀποσπάσματα ἐτράπη εἰς ἄτακτον λεηλασίαν περὶ τὰς **Σέρρας**, τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Μοσυνόπολιν. Αὐτοκράτωρ τότε τοῦ Βυζαντίου ἦτο Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος διορίσας ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ στρατηγὸν γενναῖον καὶ δεξιὸν, τὸν Ἀλέξιον Βρανᾶν, ἀπόγονον εὐγενοῦς οἴκου τῆς στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ Ἀλέξιος προσέβαλε κατ'ἀρχᾶς τὰ μεμονωμένα ἐκεῖνα Σικελικὰ ἀποσπάσματα καὶ ἔτρεψεν αὐτὰ εἰς φυγὴν. Ἐνισχύσας δὲ οὕτω τὸ φρόνημα τοῦ στρατοῦ ἀντιπαρετάχθη τελευταῖον κατὰ τῆς ἰσχυροτέρας μοίρας τῶν ἐχθρῶν περὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν, εἰς τὸν χῶρον τὸν καλούμενον τοῦ Δημητρίτσου (οὕτως ὠνομάζετο τότε), ἀκριβῶς ἐν τῷ σημερινῷ χωρίῳ Δημητρίτσου τῷ οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἡμῶν κειμένῳ. Μετὰ σφοδρὰν μάχην οἱ ἐχθροὶ ἐνικήθησαν κατὰ κράτος καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Σικελικοῦ στρατοῦ νόμπετ Ρικάρδος καὶ Ἀλδουῖνος συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι τῇ 7 Νοεμβρίου 1185. Οἱ περισωθέντες κατέφυγον εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Δυρράχιον· οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐκ τῶν εἰς Θεσσαλονίκην καταφυγόντων ἐφονεύθησαν ἐν αὐτῇ, καὶ ἡ πόλις ἀμέσως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους· οἱ δ' ἄλλοι ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι πλοῖα ἐδραπέτευσαν, ὁ δὲ στόλος αὐτῶν προσεβλήθη ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἐν τῷ Ἀστακηνῷ κόλπῳ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπρακτος εἰς τὰ ἴδια· κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν παθὼν τὰ πάνδεινα ἐκ τρικυμιῶν, πείνης καὶ ἀσθενειῶν (Παπαρρηγ. Δ' 643).

Γ.

Φραγκοκρατία.

1) Αἱ Σέρραι δέχονται ἀμαχητεὶ Βονιφάτιον τὸν Μομφερατικόν.

Μετὰ 19 ἔτη οἱ Σταυροφόροι (Ἐνετοὶ, Φλάνδριοι, Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ) κοινῶς ὡς Φράγκοι μνημονευόμενοι ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ἦλθον μετὰ μεγάλου στόλου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρασπόνδως καταλαβόντες τὴν βασιλίδα ταύτην τῶν πόλεων τῇ 13 Ἀπριλίου 1204 ἱδρυσαν ἐν αὐτῇ ἰδικὴν τῶν Λατινικῶν ἢ Φραγκικῶν αὐτοκρατορίαν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα Βαλδουῖνον τὸν Φλανδρινόν, τὸ πλεῖστον δὲ μέρος τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς χεῖρας αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ φραγκικοῦ τοῦτου κατακλισμοῦ κατώρθωσαν ἐπιφανῆ τινα μέλη τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας νὰ περισώσωσιν ἱκανὰ τμήματα τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἱδρυσαν ἐξ αὐτῶν μεγάλας καὶ μικρὰς ἡγεμονίας. Καὶ πρῶτον Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις γαμβρὸς ὢν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Γ' ἀνηγορεύθη μὲν αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως, ἀλλ' ἠναγκάσθη μετ' ὀλίγας ὥρας νὰ φύγῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὅπου ἱδρυσε τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας· τὸ ἐν ἀρχῇ μικρὸν τοῦτο κράτος διὰ τῆς συνέσεως καὶ δραστηριότητος τοῦ Θεοδώρου ἀυξήθη, ἐκρατύνη ἐτι μᾶλλον διὰ τοῦ ἀξίου διαδόχου τοῦ Λασκάρως, **Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτου**, καὶ ἀπέβη τὸ κέντρον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς ὀρθοδοξίας.

Ἐν Ἠπειρῷ καὶ Αἰτωλίᾳ ἰδρύθη ἑτέρα οὐκ εὐκαταφρόνητος ἡγεμονία ὑπὸ Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν συγγενῆ τοῦ καταλυθέντος αὐτοκρατορικοῦ οἴκου. Ἐν Θράκῃ πόλεις τινὲς διέτηρσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Ἐν δὲ τῇ Τραπεζοῦντι ὁ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐγγονὸς Ἀνδρονίκου τοῦ Α' ἔστησε τὴν ἑδραν νέου βυζαντινοῦ κράτους, ὑπὸ τὸ ὄνομα βασίλειον τῆς Τραπεζοῦντος λαβὼν καὶ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος τίτλον. Ἡ

ἡμετέρα χώρα ὅμως δὲν περιελήφθη ἐν ἀρχῇ εἰς τινὰ τῶν νεοπαγῶν τούτων ἡγεμονιῶν. Ὁ Ἴταλὸς Βονιφάτιος ὁ Μουφερρατικός, ὁ στρατηγὸς τοῦ ὄλου ἐπιχειρήματος, ἔλαβε κατ' ἰδίαν τοῦ προτίμηνσιν τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα μὲ πρωτεύουσαν τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἰδρύθη τοιοῦτοτρόπως τὸ Λατινικὸν βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν κατέλαβε κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1204.

Ὁ Βονιφάτιος ἀνῆκεν εἰς οἶκον πρὸ καιροῦ συνάψαντα συγγενικὰς σχέσεις μετὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ραιερίου τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Κονράδου ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου. Συνεζεύχθη δὲ καὶ αὐτὸς αὐτοκράτειραν τοῦ Βυζαντίου, τὴν χήραν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου Μαργαρίταν τὴν Οὐγγρικὴν. Ἔδωκε τοιοῦτοτρόπως ἀναμφισβήτητα δείγματα συμπαθείας καὶ ἀνεξιθρησκείας πρὸς τοὺς Ἕλληνας· διὰ τοῦτο ἠγαπάτο ὑπ' αὐτῶν (Παπαρρηγ. Δ' 726). Ἀλλ' ἔνεκα τούτου ἀκριβῶς δὲν ἤθελεν αὐτὸν ὁ Ἐρρικός ὁ Δάνδολος ὁ Δόγης τῆς Ἐνετίας, φοβούμενος μὴ διακινδυνεύσωσι τὰ ἐν Ἀνατολῇ ἐνετικὰ προνόμια καὶ ὠφελήματα. Ὑπεστήριξεν ὅθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Βαλδουῖνον εὐπειθέστατον εἰς τὰ νεύματα αὐτοῦ καὶ ἀπλοῦν τῆς Ἐνετίας ὄργανον, παρηγκώνισε δὲ τὸν Βονιφάτιον. Ὁ Βονιφάτιος καταλαβὼν τὴν Θεσσαλονίκην ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ ὡς ἐπίτροπον τῆς βασιλείας τὴν πρῶν αὐτοκράτειραν σύζυγον τοῦ Μαργαρίταν καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἱκανῶν ἵπποτῶν καὶ ἡγεμόνων, Λομβαρδῶν, Γερμανῶν καὶ Γάλλων, μάλιστα δὲ Βουργουνδιῶν καὶ Καμπανῶν ἐπεχείρησε τὴν κατάληψιν τῆς ἐπιτραπέισις αὐτῶ χώρας. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον διηυκόλυσε τὰ μάλιστα τὸ ἔργον τοῦ εὐγενοῦς καὶ εὐφρεστάτου Ἴταλοῦ εἶνε, ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πρόγονον αὐτοῦ Ἕλληνα πρίγκιπα Μανουὴλ Ἀγγελον, τὸν υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, συνώδευον δ' αὐτὸν πολλοὶ Ἕλληνες εὐπατρίδαι, τῶν ὁποίων τὴν ἀφοσίωσιν ἀπέκτησε διὰ τὴν συμ-

πάθειαν πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς συγγενικοὺς δεσμούς του. Ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ Βονιφάτιος κατὰ πρῶτον διφυθύνθη εἰς Σέρρας. Διὰ ταῦτα αἱ Σέρραι ἐδέχθησαν ἀμαχητὶ τὸν εἰρήνην φέροντα Βονιφάτιον (1207). Τὰς Σέρρας ἐμιμήθη καὶ ὀλόκληρος ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ ἀνατολικὴ Ἑλλάς δεχθεῖσαι ἀμαχητὶ τὸν εὐγενῆ μαρκήσιον. Αἱ Σέρραι ὑπὸ τῶν συγχρόνων Φράγκων ἱστορικῶν μνημονεύονται ὑπὸ τὸ διεστραμμένον ὄνομα Sarra καὶ Serra καὶ Setre. Φράγιος ἀρχιεπίσκοπος τῶν Σερρῶν ἀναφέρεται ὁ Ἀρνούλφος, τῶν δὲ Φιλίππων ὁ Γουλιέλμος. Ἐν ἐπιστολαῖς τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' πρὸς τὸν Λατῖνον ἐπίσκοπον Σερρῶν ἀναφέρονται αἱ ἐξῆς φράσεις: «Arnulfo sarrensi Archiepiscopo» = Ἀρνούλφῳ τῷ Σαρραίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ «Sarrensis Ecclesia» = Σαρραία Ἐκκλησία «Sarrensem metropolim» = Σαρραϊάν Μητρόπολιν. «Sarrensem Ecclesiam» = Σαρραϊάν Ἐκκλησίαν, «Sarrensi Metropoli» = τῇ Σαρραίᾳ Μητροπόλει καὶ «Philippensi et de Serra Archiepiscopis» = τῷ Φιλιππισίῳ καὶ τῆς Σέρρας Ἀρχιεπισκόποις. «Philipensi et Serrensi Archiepiscopis» = Φιλιππισίῳ καὶ Σερραίῳ Ἀρχιεπισκόποις. «Episcopi Sarrensis» = Ἐπισκόπου Σαρραίου. «Fratribus nostris, Philippensi Sarrensi, Thessalonicensi» = Τοῖς ἡμετέροις ἀδελφοῖς, τῷ Φιλιππισίῳ, Σαρραίῳ, Θεσσαλονικεῖ. Τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐρέθην συντετριμμένον κεράμιον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Dominus» = Κύριος (εἰκόνισται ἐν τοῖς πίναξι πραγματείας Π. Παπαγεωργίου).

Τὴν περὶ ἐμπρησμοῦ δῆθεν τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων εἰδῆσιν τοῦ Μ. Δήμιτσα (Μακεδ. ἐν ὑποσημειώσει σελ. 585) στηριζομένου εἰς Νικήταν Χωνιάτην σελ. 797 οὐδαμοῦ εὔρομεν. Ὁ Νικήτας Χωνιάτης ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ (urbis Capta 797), ὅπερ ἡμεῖς πιστῶς εἰς τὴν καθωμιλημένην παραφριζόμεν χάριν τῶν πολλῶν, λέγει ἐπακριβῶς τὰ ἐξῆς: «ὁ μεγάλων ἔχων δύναμιν παρὰ τῷ λατινικῷ στρατεύματι Ἰοφρέ, (μαρισάλλκος = πρωτοστάτῳ) τὴν γυναῖκά του Μαρίαν καὶ μοῖραν

τοῦ στρατεύματος ἐν Θεσσαλονίκη ἀφοῦ κατέλιπε, ἐξέρχεται ὁ ἴδιος καὶ πρὸς τὰς πόλεις μεταβαίνει ὅσαι περὶ τὰς Σέρρας καὶ τὰ ὄρια τῆς Βερροίας κεῖνται καὶ ὅσαι πρὸς τὸ Τέμπη τῶν Θεσσαλῶν ἐκτείνονται. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκυρίευσεν αὐτάς ἀπροσδοκίτως ἀπεφάσισε καὶ κατὰ τῆς Λαρίσης νὰ ἐπιπέσῃ». Ἀλλὰ ταῦτα θὰ ἀναφέρωνται εἰς τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βονιφάτιου, (συμβάντα τῷ 1207 ἐν τινὶ πρὸς τὸν Βούλγαρον Ἰωαννίτην συμπλακῇ) ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου ἀδελφοῦ τοῦ Βαλδουίνου καὶ διαδόχου αὐτοῦ γενομένην κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐκστρατείαν.

2) Παράβασις τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τοῦ (Ἰωαννίτη). Κατεδάφισις τῶν Σερρῶν.

Οἱ τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαβόντες Ἑνετοὶ κατεκτήσαντες καὶ τὴν λοιπὴν Θράκην κατεπίεζον τοὺς κατοίκους. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀδριανουπόλεως ἰδίως, ἀφόρητα πάσχοντες ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, λησμονοῦντες δὲ ὅσα ἄλλοτε ἔπαθον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἦλθον εἰς συνεννόησιν πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ἰωαννίτην καὶ προέτειναν αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ὑπὸ τὸν ὄρον ἵνα συνεργασθῇ μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἑνετῶν καὶ εἶτα μεταχειρισθῇ αὐτοὺς ὅπως τοὺς ἰδίους του ὑπηκόους. Ὁ Ἰωαννίτης θεωρήσας τὴν περίστασιν ταύτην λίαν εὐνοϊκὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἰδίων του σκοπῶν προθύμως ἐδέχθη τὴν προτεινομένην συμμαχίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηριχθέντες οἱ Ἀδριανουπολίται ἐπανέστησαν κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ἀπέσφαξαν τὴν ἐνετικὴν φρουρὰν τοῦ Διδυμοτείχου καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀμέσως ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑνετὸς αὐτοκράτωρ Βαλδουῖνος μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ὁ Δόγης Ἑρρίκος ὁ Δάνδολος ἐστράτευσαν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐπεχείρησαν τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀνακαλέσαντες συγχρόνως ἐκ μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Βαλδουίνου Ἑρρίκον. Ἐπῆλθε τότε πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Ἀδριανουπολιτῶν καὶ ὁ Ἰωαννίτης μετὰ πο-

λυαριθμοι στρατοῦ καὶ συνεκροτήθη περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν
φονικὴ μάχη τὴν 15 Ἀπριλίου, καθ' ἣν ἔπεσον μὲν οἱ ἄριστοι
τῶν Φράγκων ἱππεῖς, 300 τὸν ἀριθμὸν, ἀφαντος δὲ ἐγένετο ὁ
Βαλδουῖνος, οἱ δὲ λοιπὸν ἐν κακῇ καταστάσει ὑπεχώρησαν εἰς
Ραιδεστόν. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὑπελείφθη εἰς τοὺς Φράγ-
κους ἐκ τῆς Θράκης μόνη ἡ Σπλιθρία, Ραιδεστός, Φιλιππού-
πολις καὶ Κωνσταντινούπολις. Πάντα τὰ λοιπὰ κατείχοντο
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰωαννίτης
ἀναλαβὼν τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συντεταγ-
μένους Ἑλληνας, εἰσέβαλεν εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Θεσσαλονί-
κης ἵνα καὶ ἐντεῦθεν ἐκδιώξωσιν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς Φράγκους.
Ὁ Λατῖνος βασιλεὺς Βονιφάτιος ἀπουσίαζε τότε ἐκ Θεσσαλο-
νίκης εὐρισκόμενος ἐν Ναυπλίῳ, ὁ δὲ Ἰωαννίτης ἀντὶ τῆς
τραπῆς μόνον κατὰ τῶν Λατινικῶν φρουρῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ
πόλεων ἀπαλλάσσει αὐτὰς ὡς σύμμαχος ἀπὸ τῶν Λατίνων,
παραβὰς τὰς συνθήκας προσπνέχθη ὡς ἐχθρὸς καὶ ἐλεπλάτη-
σεν αὐτὰς, τὰς δὲ Σέρρας αἵτινες ἦσαν ὀχυρώτατον προπύρ-
γιον τῆς χώρας κατηδάφησε. Περὶ τούτου ὁ Βυζαντινὸς συγ-
γραφεὺς Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἐπεὶ δὲ αἱ
Σέρραι πάλαι μὲν ὑπῆρχε πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος
Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μακεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην
πολιορκήσας κατήρειψεν (=κατεκρήμνισεν εἰς ἐρείπια), ὡς
κῶμη τότε!) ἐτύγχανε» (Annales 44, 80). Ἐκ δὲ τῶν ξένων ὁ
Mannert (7,503) ἀναφέρει τάδε, ἅπερ κατὰ μετάφρασιν παρα-
θέτομεν «Οἱ Βούλγαροι ἐκυρίευσαν, ἐλεπλάτησαν αὐτὴν ἐν
ἔτει 1206 μ. Χ. καὶ κατεκρήμνισαν τὰ τείχη, καὶ δὲν ἔμεινε
παρὰ ἢ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος εὐρισκόμενη Ἀκρόπολις».

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Σερρῶν ἔσπευσεν ἐκ Ναυ-
πλίου τῆς Πελοποννήσου ὁ Λατῖνος ἡγεμὼν Βονιφάτιος πρὸς

1) Κῶμην εὔρε τὰς Σέρρας ὁ Ἀκροπολίτης ἐν ἔτει 1245 μ. Χ. ὅτε αὐτοῦ
προσώπως διήλθεν ἐντεῦθεν ἀκολουθῶν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Ἰωάν-
νην Δούκαν τὸν Βατάτσην ὡς ὑπουργὸς αὐτοῦ, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς γενήσεται
λόγος.

σωτηρίαν τῆς χώρας τοῦ καὶ ἠνάγκασε τοὺς Βουλγάρους νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκβάλῃ αὐτοὺς ἐκ Σερρών· ὁ δὲ Ἰωαννίτης ἀφ' οὗ ἐλεηλάτησε πᾶσαν τὴν χώραν μέχρι Θεσσαλίας ἐτρέπη πρὸς βορρᾶν, ἐκυρίευσε τὴν Φιλιππούπολιν, κατέβαλεν αὐτὴν εἰς ἔδαφος, ἅτε οὖσαν τὸ κυριώτατον προπύργιον τῆς Θράκης, καὶ εἶτα ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια (Παπαρηγ. Ε', 25). Τότε οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης, οἵτινες πρὸ καιροῦ εἶχον πεισθῆ ὅτι κακῶς ἐπραξαν παραδοθέντες εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Ἰωαννίτη ἀπεχωρίσθησαν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ὀλίγοι μὲν κατέφυγον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας, οἱ δὲ πλεῖστοι συνεφιλιώθησαν μετὰ τῶν Φράγκων. Τὸν Ἰωαννίτην διεδέξατο ὁ ἀνεψιὸς τῆς χήρας συζύγου του Βορίς ὁ Β' τῷ 1207. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν Βουλγάρων δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, ἰδίως δὲ εἰς ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Ἰωαννίτη Σβιατοσλάβ, ὅστις ἐδρεύων ἐν Μελενίκῳ ἐδέσποζεν ἀπάσης τῆς μέχρις Ἀχρίδος χώρας. Βορίς ὁ Β' τῆ 31 Ἰουλίου 1208 ἐνίκηθη περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ὑπὸ τοῦ Φράγκου αὐτοκράτορος Ἑρρίκου. Ἐνεκα τούτου ὁ Σβιατοσλάβ ὤμοσε πίστιν εἰς τὸν Ἑρρῖκον καὶ ἐδέχθη ἐν Μελενίκῳ φραγκικὴν φρουρὰν, ἔχουσαν ἀρχηγὸν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἑρρίκου Εἰσταθίου.

3 Ἀλλεπάλληλοι περιπέτεται τῶν Σερρών. Ἐπάνοδος τῆς πόλεως ὑπὸ τὴν Φραγκικὴν κυριαρχίαν. Θεόδωρος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἡ ἐν Σέρραις νίκη αὐτοῦ. Ὁ καθεδρικός ναὸς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων. Κατάληψις τῆς πόλεως ὑπὸ Ἀσάν.

Δύο ἔτη ἔμεινεν ἡ πόλις τῶν Σερρών εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τοῦ 1206—1208, ἤτοι μέχρι τῆς ἡττης τοῦ Βορίς περὶ τὴν Φιλιππούπολιν τῆ 31 Ἰουλίου, ὁπότε καὶ ὁ ἐν Μελενίκῳ Σβιατοσλάβ, εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ ὁποίου ὑπῆγοντο καὶ αἱ Σέρραι μεθ' ἀπάσης τῆς λοιπῆς μέχρις Ἀχρίδος χώρας, ὑπετάγη τῷ Ἐνετῷ αὐτοκράτορι Ἑρρίκῳ δεχθεὶς καὶ φραγκικὴν φρουρὰν. Ἀπὸ τοῦ 1208 αἱ Σέρραι ἐπα-

νήλθον καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν φραγκικὴν κυριαρχίαν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου Εὐστάθιον καὶ τὸν κόμη-
τα Βερθόλδον. Εἰς τοὺς δύο τούτους ὁ Ἑρρίκος ἀνέθηκε τὴν
ἄμυναν τῆς Μακεδονίας, οἵτινες συνθηκολογήσαντες μετὰ τοῦ
δεσπότη τῆς Ἑλλάδος Μιχαὴλ, ἐνίκησαν τὸν ἄρχοντα τοῦ
Προσάκου Στρέζαν καὶ τὸν σύμμαχον αὐτοῦ βασιλέα Βορίς.
Τὸν δεσπότην Μιχαὴλ φονευθέντα ἐν Βερατίῳ, διεδέξατο ὁ
ἀδελφός του Θεόδωρος. Οὗτος κατ' ἀρχὰς κυριεύσας τὴν Ἀ-
χρίδα, τὸ Πρίλαπον, τὴν Πελαγονίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὸ Δυρ-
ράχιον, τὴν Κέρκυραν, κατέστησεν ὑποτελῆ καὶ τὸν Βούλγα-
ρον ἡγεμόνα Σδιατοσλαῦον τῷ 1215 μ. Χ. Ὁ ρηθεις δεσπότης
Θεόδωρος «ἀνὴρ δραστήριος καὶ πολεμικώτατος, ὡς λέγει ὁ
Βυζαντινὸς συγγραφεὺς Γρηγοράς, καὶ δεινὸς εἰς τὸ νὰ ἐπι-
νοῆ νέα πράγματα» βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ
Φράγκου Ροβέρτου ἐν ἔτει 1221 προελάσας ἐγένετο εὐκόλως
κύριος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἀπὸ ταύτης ὀρμηθεὶς ὁ Θεόδωρος
καταλαμβάνει πᾶσαν τὴν μέχρις Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλίπ-
πουπόλεως καὶ Χριστουπόλεως (Καβάλλας) χώραν, καὶ τότε
ἀποβαλὼν τὸ δευτερεῦον ἀξίωμα τοῦ δεσπότη, ἀνηγορεύθη
αὐτοκράτωρ, ἐνεδύθη πορφυρίδα, συνεκρότησεν αὐτὴν βασι-
λικὴν καὶ ἔκοψεν ἴδιον νόμισμα. Αἱ Σέρραι ἤδη μετὰ τὴν Θεσ-
σαλονίκην ὑπάγονται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος
Θεοδώρου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἀλλ' οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φράγ-
κοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ κατάλυσις τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσα-
λονίκης ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου, ἐπεχείρησαν τῷ 1224
στρατείαν τινὰ ἐναντίον τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλὰ κατετροπώ-
θησαν ὀλοσχερῶς περὶ τὰς Σέρρας ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου καταδιω-
χθέντες ὑπ' αὐτοῦ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Βιζύης
ὁπότε καὶ πάλιν ἐνίκηθησαν (Παπαρρηγ. Τόμ. Ε', 57—64).
Τότε πιθανώτατα ἰδρύθη ἐν Σέρραις ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ
Ἁγίου Θεοδώρου. Ὁ Θεόδωρος μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα
μένει ἀπόλυτος κύριος τῆς χώρας καὶ ἀφήσας ἡσυχούς τοὺς
ἐν Κωνσταντινουπόλει Φράγκους, ἡσχολήθη εἰς τὴν ὀχύρωσιν

τῆς Θεσσαλονίκης. Μὴ ἀρκοῦμενος ὁμοῦ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ κάρταρισθὲν μέγα κράτος τὸ ὁποῖον ἐξετείνεται ἀπὸ Δυρραχίου μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ Ναυπάκτου μέχρις Ἀδριανουπόλεως ἐπετέθη κατὰ τῶν Βουλγάρων τῷ 1230, βασιλεύοντος αὐτῶν τοῦ Ἰωάννου Ἀσάν υἱοῦ τοῦ Ἰωαννίτση. Ἀλλὰ συγκροτίσας κατ' αὐτοῦ μάχην περὶ Κλοκοτινίτσαν παρὰ τὸν Ἔβρον ποταμὸν κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1230, ἐνίκηθη καὶ ἠχμαλωτίσθη. Ὁ Ἀσάν ἦτο μετριοπαθὴς ἀνὸς ὄχι φιλάνθρωπος. Διὰ τοῦτο ἐπολιτεύθη ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς ἠττημένους, ἀπολύσας μὲν τοὺς πλείστους τῶν αἰχμαλώτων, ἠγωνίσθη δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ περιποιηθῇ τὴν εὐνοίαν τῶν Ἑλλήνων· διὰ τοῦτο ἐκυρίευσεν εὐκόλως τὴν Ἀδριανούπολιν, τὸ Διδυμότειχον, τὸ Βολερὸν, τὰς Σέρρας, τὴν Πελαγονίαν, τὸ Πρίλαπον καὶ ἄλλα, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ χώραν. Οὕτω τὸ δεύτερον ἦδη αἱ Σέρραι καταλαμβάνονται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1230 μ. Χ.

Ὁ μακαρίτης Μαργ. Δήμιτσας ἐν τοῖς Μακεδονικοῖς αὐτοῦ σελ. 585 ἐσφαλμένως ἀναγράφει ὅτι οἱ Βούλγαροι ἔμειναν ἐν Σέρραις 30 ἔτη. Ὡς ἀνωτέρω ἱστορήθη, κατὰ πρῶτον ἐπὶ δύο μόνον ἔτη κατέσχον τὴν πόλιν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1206—1208 μ. Χ. Ἐἶτα δὲ ἐπὶ Ἀσάν ἀπὸ τοῦ 1230—1245 μ. Χ. Τουτέστιν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιόδοις 17 ἔτη ἐν συνόλῳ.

ΙΑ'.

- 1) Αἱ Σέρραι ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Νικαίας. Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης ἐν Σέρραις καὶ Μελενίκῳ.

Τὸν Βούλγαρον βασιλέα Ἀσάν ἀποθανόντα διεδέξατο ὁ ἀνήλικος αὐτοῦ υἱὸς Καλλιμάνης δωδεκαετῆς ὢν. Ἐκ ταύτης τῆς περιστάσεως καὶ ἄλλων ὠφελούμενος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης περᾶ τὸν Ἑλλησποντον ἐν ἔτει 1245 μ. Χ. κυριεύει τὰς Σέρρας, τὸ Μελένικον, τὸν Στε-

νήμαχον, τὰ Τζέλαινα καὶ τὰ περὶ τὴν Ροδόπην, καὶ ἔπειτα τραπεῖς πρὸς βορρᾶν κατὰ τὰς χώρας τῶν Βουλγάρων, καταλαμβάνει τὸ Στούμπιον, τὸ Χοτοβόν, τὸ Βελεβούδιον τὰ Σκόπια καὶ ἄλλας πολλὰς πόλεις ἀναγκάσας τοὺς Βουλγάρους νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην. Τελευταῖον δὲ κατὰ Νοέμβριον ἐπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ μετὰ τοῦτο τὰ πάντα τακτοποιήσας ἐπιστρέφει εἰς τὴν Ἀσίαν καταλιπὼν ἐν Εὐρώπῃ ἐπίτροπον αὐτοῦ πληρεξούσιον τὸν μέγαν δομέστικον Κομνηνὸν Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον, ἔχοντα παρ' ἑαυτῷ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μιχαήλ, τὸν βραδύτερον γενόμενον ἰδρυτὴν τῆς τῶν Παλαιολόγων δυναστείας.

Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης ἦν μεγαλοπράγμων βασιλεὺς καὶ ἐν αὐταῖς αὐτοῦ ταῖς ἀδυναμίαις μεγαλόφρων. Ἐν ἔτις πρὸ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων γεγονότων ἦτοι τῷ 1241 ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φριδερίκου τοῦ Β' Ἄνναν ἢ Κωνσταντίαν, καὶ ἔκτοτε διέτελεσεν εἰς συνεχῆ ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον ἡγεμόνα τῆς Εὐρώπης, τοῦ ὁποίου μάλιστα ἀνευρέθησαν ἐν τῇ Λαυρεντιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας καὶ τρεῖς ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν, τετάρτη δὲ πρὸς τὸν δεσπότην τῆς Ἠπείρου Μιχαήλ Ἀγγελοῦ Κομνηνὸν Δούκαν.

Τὰ κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Μελενίκου ὑπὸ τοῦ Βατάτση περιγράφει ἐν ἐκτάσει ὁ σύγχρονος Βυζαντινὸς συγγραφεὺς Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης¹⁾, συγγράψας Χρονικὴν συγγραφὴν (Annales) περιέχουσαν τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι τῆς ἀνακτήσεως αὐτῆς ὑπὸ Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου. Τοῦτον νέον ἔτι ὄντα ἐπροστάτευσαν ἐν Νικαίᾳ (ἐνθα τὰ ἑλληνικὰ γράμ-

[1] Ἦτο καὶ ὑπουργὸς τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Νικαίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ἦλθεν εἰς Σέρρας μετὰ τοῦ Βατάτση. Παρακολουθήσας καὶ οὗτος αὐτοπροσώπως τὴν ἐκστρατείαν, ἐν τῇ ἀφηγήσει αὐτῆς μεταχειρίζεται πρῶτον πληθυντ. πρόσωπον τῶν ρημάτων περιλαμβάνων καὶ ἑαυτὸν ὡς νὰ προσβῶμεν, θὰ ἔχωμεν κ.τ.τ.

ματα ἤρχισαν νὰ καλλιερῶνται σπουδαίως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων) ὁ Βατάτσος καὶ ἡ πρώτη αὐτοῦ σύζυγος Εἰρήνη θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδώρου τοῦ Λασκάρως, ὡς καὶ τὸν ἀκμάζοντα τότε ἕνεκα τῆς ποικίλης αὐτοῦ παιδείας Νικηφόρον Βλεμμίδην, διδάσκαλον τοῦ Ἀκροπολίτου καὶ πολλῶν ἄλλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Βατάτσου, Θεοδώρου.

Τὴν ἐκτενῆ ἀφήγησιν τῶν γεγονότων τούτων ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Γεωργίου τοῦ Ἀκροπολίτου παραφράζομεν ὀλόκληρον εἰς τὴν καθωμιλημένην χάριν ἐκείνων ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν, οἵτινες δὲν εἶναι ἐντριβεῖς περὶ τὴν ἀρχαίζουσαν γλῶσσαν τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπερ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας πράττομεν ἀπανταχοῦ τοῦ παρόντος ἔργου ὅπου παραθέτομεν περικοπὰς Βυζαντινῶν συγγραφέων ἢ ξένων. Ἴδοῦ ἡ ἐν λόγῳ ἀφήγησις :

« Ὁ μὲν λοιπὸν βασιλεὺς Ἰωάννης εἰς τὴν ἀντίπεραν (Εὐρώπην) καὶ Δυτικὴν ἀργὰ κατὰ βῆμα ἐπορεύετο, διὰ νὰ κατοπτεύσῃ τὰς ἐκεῖ χώρας καὶ τὰς ἐν αὐταῖς πόλεις. Καὶ μέχρι τῆς οὕτω πῶς ὀνομαζομένης πόλεως, Ζίχνα, πλησίον κάπου τῶν Σερρῶν εὐρισκομένης, ὅλων ἦτο κύριος. Ἄρχων μὲν τότε τῶν Βουλγάρων ἦτο ὁ τοῦ Ἄσαν υἱὸς Καλλιμάνης δωδεκαετῆς ὢν. (Σημ. τοῦτον οὐδαμῶς ἀναφέρει ὁ Παπαρρηγόπουλος). Τὸν θάνατον τούτου μαθὼν καθ' ὁδὸν ὁ βασιλεὺς προύχῳρει πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τέλος φθάνει εἰς τὴν πόλιν τοῦ Φιλίππου (εἰς Φιλίππους παρὰ τὸ Δοξάτον, τουρκιστὶ Ντικιλὴ Τὰς) διήλθε διὰ τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλλας). Ἐν Φιλίπποις ἔκαμε συμβούλιον μετὰ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἀνωτέρων στρατιωτικῶν, ἐὰν πρέπῃ νὰ προσβάλωμεν τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχόμενα καὶ νὰ ὑποτάξωμέν τινα τῶν ὑπ' αὐτῶν κρατουμένων, καὶ ἐὰν εἶναι εὐκόλον νὰ κυριευθῇ ὑφ' ἡμῶν τὸ ἄστυ τῶν Σερρῶν. Τινὲς μὲν ἀπηγόρευον εἰς τὸν βασιλέα τὴν κατὰ τῶν Βουλγάρων μάχην· διότι ἔλεγον ὅτι δὲν ἄγει ἀξιόμαχον στρατὸν, ἀφοῦ μηδὲ πρὸς μάχην ἦτο προπτοιμασμένος, ἀλλὰ μό-

νον πρὸς κατόπτευσιν ἐκινεῖτο. Τὸ δὲ ἄστυ τῶν Σερρῶν, τὸ ὁποῖον πρῶτον ἔπρεπε νὰ προσβάλωμεν ἀκαταμάχτητον μὲν εἶναι, ἐπειδὴ ὑπέρεκειται τῆς γῆς, νὰ περικυκλωθῆ δὲ ὑπὸ τοσούτου στρατεύματος δὲν εἶναι εὐκόλον πλέον. Ἐλεπόλεις δὲ (πολιορκητικαὶ μηχαναὶ) νὰ στηθῶσι κατ' αὐτοῦ, δυσκατόρθωτον ἦτο. Νὰ προσβάλωμεν δὲ αὐτὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπιχείρησιν νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν ἄπρακτοι, ἐντροπὴ μὲν εἶνε διὰ τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων, διότι ἡμεῖς παρὰ πολλὴν φήμην ἔχομεν διὰ τὰ τοιαῦτα. Νὰ ἐξάψωμεν δὲ εἰς μάχην τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες τότε ἦσαν ἡσυχοὶ, δὲν συμφέρει ἀκόμη. Ταῦτα συμβούλευον οἱ ἀποτρέποντες τὸν βασιλέα ἀπὸ πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὁ μέγας δομέστικος, μᾶλλον τὰ ἐναντία συνεβούλευε τὸν βασιλέα, «καὶ πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ κυριεύσωμεν, ἔλεγε, τὸ ἄστυ τῶν Σερρῶν· καὶ ἂν μὲν γίνωμεν κύριοι τούτων, κέρδος θὰ ἔχωμεν οὐ μικρόν¹, καὶ μᾶλλον τὰ τῶν Βουλγάρων θὰ ταπεινωθῶσι καὶ πρεσβείαν συνδιαλλαγῆς πρὸς ἡμᾶς ἤθελον ἀποστείλει, ἀφοῦ ὁ δεσπότης αὐτῶν ἐξηφανίσθη, μέλλει δὲ καὶ ἄλλο βρέφος νὰ γίνῃ ἀρχὼν τῶν Βουλγάρων ὁ ἐκ τῆς Εἰρήνης γεννηθεὶς τῷ Ἀσάν υἱός, Μιχαὴλ. Ἐὰν δὲ ἤθελε συμβῆ νὰ μὴ γίνωμεν κύριοι τοῦ ἄστεως τῶν Σερρῶν, ὁποῖα ζημία θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸ κράτος τῶν ρωμαίων!» Ὁ βασιλεὺς ἔκρινεν ὅτι ἄριστα ἐσκέφθη ὁ μέγας δομέστικος. Καὶ λοιπὸν, ὅπως εὐρίσκετο, ἀναχωρήσας ἐκ Φιλίππων, ἔλαβε τὴν πρὸς τὰς Σέρρας φέρουσαν ὁδόν. Φθάσας δὲ πλησίον τῆς πόλεως, ἔστησε τὰς σκηνὰς καὶ ἀπέναντι τῶν Σερρῶν ἐστρατοπέδευσεν. Ὅχι ὅμως μὲ ἀξιόμαχον στρατόν, διότι δὲν εἶχε τοιοῦτον τότε, ὡς εἶπομεν μὲ στρατηγήματα δὲ καὶ μεθοδεύματα προσεπάθει νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Ἐπειδὴ δέ, αἱ Σέρραι τὸ πάλαι μὲν ἦσαν πόλις μεγίστη, ὁ δὲ Βούλγαρος Ἰωάννης μετὰ τῶν λοιπῶν Μα-

1. Ἐκ τῶν φράσεων πάντων τούτων δηλοῦται ὅποση σημασία ἀπεδίδεται τότε εἰς τὰς Σέρρας ὑπὸ τῆς στρατηγικῆς.

κεδονικῶν πόλεων καὶ ταύτην πολιορκήσας κατεκρήμνισεν εἰς ἐρείπια, ὡς χωρίον τότε ἦτο, καὶ μόνη ἡ ἀκρόπολις ἔμεινε τετειχισμένη καὶ προπαρασκευασμένη διὰ νὰ δεχθῆ πόλεμον, τῆς ὁποίας φύλαξ ἦτο ἀνὴρ Βούλγαρος, Δραγωγτᾶς ὀνομαζόμενος, ἐν Μελενίκῳ πρότερον παραμένων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ κάτω πόλις τῶν Σερρῶν ἀτείχιστος ἦτο, διότι μόνον μὲ λίθους ἄνευ ἀσβέστου οὐχὶ πολὺ ὑψωθέντας ταχέως εἶχε περιφραχθῆ, ὁ βασιλεὺς συναθροίσας τοὺς ἐπὶ μισθῷ δουλεύοντας εἰς τοὺς στρατιώτας, τοὺς ὁποίους καὶ Τσουλούκωνας¹ ἢ χυδαία γλῶσσα ὀνομάζει, ἐξηρέθισε νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν, καὶ μόνοι των δὲ προέτειναν αὐθορμήτως τοῦτο εἰς τὸν βασιλέα, διὰ νὰ προμηθευθῶσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, τὰ ὁποῖα σπάνια ἦσαν εἰς αὐτούς. Βλέποντες δὲ καὶ ὅτι ὁ τόπος εὐκόλως ἠδύνατο νὰ πατηθῆ, τὰ τόξα λαβόντες προσέτι δὲ καὶ σπάθας καὶ τινὰς σανίδας αὐτοσχεδιάσαντες ὡς ἀσπίδας καὶ ταῦτα ἔχοντες προβεβλημένα πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ἀλαλάξαντες πολεμικοὺς ἀλαλαγμούς, προχωροῦσιν ἐναντίον τῆς πόλεως εὐθύς καὶ εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρων ἐντὸς αὐτῆς εὐρέθησαν. Ἀρπάζουσι λοιπὸν τὰ παρευρεθέντα. Οἱ δὲ ἐντὸς τῆς πόλεως εὐρεθέντες Βούλγαροι στρατιῶται, ὅσοι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τρέξωσιν ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐξῆλθον πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας του ὡς ἱκέται. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἀρχὼν τοῦ Ἄστεως Δραγωγτᾶς τὴν κάτω πόλιν² εἶδε κυριευθεῖσαν, ἀνὴρ Βούλγαρος, ὅστις ἦτο πολὺ ὀλίγον ἐπιτίδειος νὰ φυλάττη ἐπὶ πολὺν καιρὸν φρούρια, μαθὼν δὲ καὶ τοῦ δεσπότη Καλλιμάνον τὸν θάνατον, τύχη ἀγαθῆ, χωρὶς νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ πολὺ, στέλλει πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα καὶ

1. Ἡ λέξις Τσουλούκωνες δὲν μοι φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὴν καὶ νῦν ἐν χρήσει εὐρισκομένην ἐν Σέρραις δημώδη λέξιν «ἡ τσουλοχιά» = ἡ σάρα καὶ ἡ μάρα, ὁ ποταπὸς ὄχλος τῆς κατωτέρας κοινωνικῆς ὑποστάθμης, «καὶ ἡ τσουλόχα» — γυνὴ ἀνάγωγος καὶ εὐτελής.

2. Ὁ Ἀκροπολίτης διακρίνει δύο μέρη τῆς πόλεως. Τὸ ἄστυ (φρούριον, ἀκρόπολιν) καὶ τὴν κάτω χώραν (τὴν κυρίως πόλιν).

παραδίδεται. Καὶ ἡ μὲν πόλις εὐθὺς ἀνευφῆμει τὸν βασιλέα Πορφυρᾶν χλαῖναν λοιπὸν ὁ Δραγωγτᾶς μετὰ χρυσοῦ συννυφασμένην ἐνεδύθη, λαβὼν ὡς δῶρον παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πλῆθος χρυσῶν νομισμάτων ἐδέχθη. Πάντα ταῦτα δωρηθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ Δραγωγτᾶς ὡς δέλεαρ ἀνεχώρησε καὶ φθάσας εἰς Μελένικον τὰ πάντα γνωστοποιεῖ εἰς τοὺς κατοίκους καὶ διεγείρει αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν τῶν εἰς τὸν βασιλέα, ἐν τῷ φανερῷ μὲν μὴ λέγων ταῦτα, κρυφίως δὲ περὶ τούτου μετὰ τῶν πλείστων συννενοούμενος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ διοικῶν τὴν πόλιν ὁ Λιτοδόης Νικόλαος ἦτο **κατάκοιτος καὶ εἰς τὴν κλίνην** προσδεδεμένος ἔνεκα πόνων τῶν ποδῶν εἶχον ἐλευθερίαν οἱ πάντες νὰ πραγματοποιήσωσιν ὅ,τι θὰ ἀπεφάσιζον. Τότε ὁ Μαγκλαβίτης Νικόλαος, ὅστις ἦτο εἰς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων μετὰ τῶν κατοίκων τοῦ Μελενίκου, ἀνὴρ δραστήριος, καὶ δεινὸς εἰς τὸ νὰ συµμεταβάλληται καὶ νὰ συµμορφοῦται μὲ τὰς καιρικὰς περιπετείας, ἀντιληφθεὶς καὶ ἀνακαλύψας τὰ τοῦ Δραγωγτᾶ, καὶ σχηματίσας τὴν γνώμην ὅτι ἤθελε δυνθῆναι νὰ ἐκτελέσῃ τὰ πρὸς τὸν βασιλέα ὑπεσχημένα, ἐλκύσας πρὸς τὸ μέρος του τὸ περισσότερον μέρος τοῦ λαοῦ, ἀπέφυγε τὰς μυστικὰς συννενοήσεις καὶ φανερὰ εἰς ὄλους συνεβούλευσεν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἤθελον εἶναι συµφέροντα, εἰπὼν: «εἶχομεν τὸ ἀτύχημα νὰ ταλαιπωρώμεθα μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ παιδὸς Καλλιμάνου· ἀφοῦ δὲ αὐτὸς ἀπέθανε, διατρέχομεν δὲ τὸν κίνδυνον ἄλλο βρεφύλλιον νὰ γίνῃ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων, παντὸς ἀνοήτου χειρότεροι ἠθέλομεν φανῆ, ἐὰν πάλιν εἰς ἄλλας δυστυχίας ἠθέλομεν παραδώσει τοὺς ἑαυτοὺς μας, προτιμῶντες νὰ εἴμεθα ἀνευ βασιλέως καθ' ὄλον μας τὸν βίον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πολλὰ καὶ μεγαλειτέρα δεινὰ δύναται νὰ φέρῃ. Ἄλλ' ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων ἦλθε πλῆσιόν μας, πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς αὐτόν, ὅστις εἶναι δεσπότης πιστὸς καὶ γνωρίζει νὰ διακρίνῃ ἄνδρα εἴτε κακὸν εἴτε καλόν.

Ἡμεῖς δὲ πάντες ἐκ Φιλιππουπόλεως καταγόμεθα, καθαροὶ τὸ γένος Ῥωμαῖοι. Λοιπὸν ἕνεκα πάντων τούτων, τοὺς πολλοὺς λόγους ἀφοῦ ἀφήσωμεν πρέπει νὰ ὑπάγωμεν νὰ προσκυνήσωμεν τὸν βασιλέα· εἶνε δὲ χρηστὸς καὶ ἄκακος ὁ ζυγὸς τῶν φρονίμων βασιλέων καὶ γηραιῶν; Ταῦτα ἀφοῦ εἶπε κατέπεισεν ὅλους ἄνευ κόπου καὶ ἄνευ πολλῆς δυσκολίας νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα. Καὶ πάραυτα μερικoὺς ἐκ τῶν συμπολιτῶν ἀφοῦ ἔστειλαν ὡς πρέσβεις συνθήκας μετὰ τοῦ βασιλέως ἔκαμαν. Χρυσόβουλος λοιπὸν λόγος, περιλαμβάνων τὰ αἰτήματα αὐτῶν, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἐνεχειρίσθη εἰς τοὺς πρέσβεις, ἐδόθη διαταγὴ νὰ ἀποσταλῇ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Μελενίκου. Καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ὁμοθυμαδὸν συννηθροισμένοι, καὶ προὔχοντες καὶ στρατιωτικοὶ καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι πολῖται ἦλθον πρὸς τὸν βασιλέα, ὅστις ἐστρατοπέδευε περὶ τόπον τινα ὀνομαζόμενον Λαβίσδαν ἦσαν δὲ ὅλοι ἄνδρες καλῶς ἐνδεδυμένοι καὶ ἔντιμοι καὶ ἐκ μόνης τῆς ὀψευος σεβασμοῦ καὶ τιμῆς ἄξιοι, ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους. Τούτους ἐγὼ ὁ ἴδιος (ὁ Ἀκροπολίτης) ἀφοῦ εἶδον, εἶπον. «Ποία ὀπλομαχία αὐτοὺς παρουσίασεν εἰς ἡμᾶς; ἢ πόσαι φάλαγγες ἰππέων τοὺς τοιούτους ἐνίκησαν».

Ὁ βασιλεὺς ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Θεσσαλονίκην, ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς ἀφήσας ἐν αὐτῇ τὸν μέγαν Δομεστικόν, τὸν Κομνηνὸν Ἀνδρόνικόν τὸν Παλαιολόγον, ἄνδρα συνετώτατον καὶ πρῶτον καὶ καλῶς γνωρίζοντα καὶ μάχην νὰ προετοιμάσῃ καὶ λαὸν νὰ διευθύνῃ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρηνικοῖς καιροῖς. Κατέλιπε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὸ Μελενικόν καὶ εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερρῶν καὶ τὰς περὶ αὐτὰς τὸν τοῦ εἰρημένου Δομεστικοῦ πρῶτον υἱὸν τὸν Κομνηνὸν Μιχαήλ». (Γεωργ. Ἀκροπολ. Annales κεφ. 44, σελ. 80—82).

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Βατάτση εἰς Ἀσίαν, ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ οὗτος, ὁ εἶτα Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος, ἐστρατήγη-

σεν ἰκανὰ ἔτη ἐν Σέρραις καὶ Μελενίκῳ. Αἱ Σέρραι διετέλεσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας ἐπὶ 16 ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1245—1261. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βατάτση, βασιλεῖς τοῦ βασιλείου τούτου ὑπῆρξαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδ. Δούκας Λάσκαρις (1255—1259 μ. Χ.), καὶ ὁ ὡς στρατηγὸς προμνημονευθεὶς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, στεφθεὶς βασιλεὺς Νικαίας τῇ 1 Ἰανουαρίου 1260, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἐνεαετοῦς Ἰωάννου, υἱοῦ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φράγκοι εἰς ἀθλίαν περιελθόντες κατάστασιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἅμα μαθόντες τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Νικαίας ἀνάρρησιν Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐφαντάσθησαν, ὅτι δι' ἀπλῆς πρεσβείας θὰ ἠδύναντο νὰ ἀνακτήσωσι τὰς χώρας τὰς ὁποίας ἀπώλεσαν.

Τὸν μεταξὺ τῶν πρέσβεων αὐτῶν καὶ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου διάλογον διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ γνωστὸς ἤδη ἱστορικὸς Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης. Οἱ πρέσβεις δὲν ἐζήτησαν τίποτε ὀλιγώτερον παρὰ τὴν ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Κωνσταντινουπόλεως χώραν. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰρωνευόμενος ἀπεκρίθη «ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι τρόπον τινὰ δευτέρα ἐμοῦ πατρίς· διότι ἐν αὐτῇ ἠγεμόνευσεν ὁ πατήρ μου ὡς γνωρίζετε, ἐκεῖ ἀπέθανε καὶ ἐκεῖ ἐτάφη· πῶς εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ στερηθῶ τοιαύτης πόλεως». Τότε οἱ πρέσβεις μὴ νοήσαντες ἀκόμη τοὺς λόγους του ἐζήτησαν τὴν ἀπὸ Σερρῶν χώραν. Ὁ βασιλεὺς πάντοτε ἀστειευόμενος ἀπάντησεν «ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ συζήτησις σας δὲν εἶναι ἀρμόζουσα· διότι εἰς Σέρρας τὸ πρῶτον ἐστρατήγησα καὶ ἀγαπῶ πολὺ τὸν τόπον ὡς σύνηθες καὶ γνωστὸν ἔδαφος· ὥστε εἶναι ἄτοπον νὰ ἀφήσω καὶ τὴν προσφιλεῖ ταύτην πόλιν». Οἱ πρέσβεις πάλιν ἐξηκολούθησαν τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν· ἀλλὰ δὲς ἡμῖν, ἔλεγον, ἀπὸ Βολεροῦ (ἐν Θράκῃ) μέχρι τῆς βασιλευούσης· ὁ βασιλεὺς πάντοτε ἐμπαίζων αὐτοὺς, παρετήρησεν ὅτι ἐθήρευσεν ἐκεῖ πολλάκις καὶ ἐκεῖ ἰδίως ἀπέβη κυνηγὸς ἐπιτύχειος, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δίκαιον νὰ

ἀφήση καὶ τὸν τόπον τοῦτον ὅπου καὶ πάλιν θέλει εὐχαρίστως κυνηγήσει. «Καὶ τί λοιπὸν θὰ μᾶς δώσης» ἠρώτησαν μετ' ἀγωνίας οἱ πρόεσβεις. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀμιλήσας ἤδη μετὰ σπουδαιότητος εἶπεν· «Ἐγὼ μὲν τίποτε δὲν δίδω. Σεῖς ὅμως ἐὰν θέλητε τὴν πρὸς ἐμὲ εἰρήνην, πρέπει νὰ μοὶ παραχωρήσετε τὸ ἥμισυ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ τελωνείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ ἥμισυ τῶν προσόδων τοῦ νομισματοκοπείου εἰ δὲ μὴ θέλομεν πολεμήσει· καὶ ἐπειδὴ ἐλάσετε ἀφορμὴν νὰ μὲ γνωρίσετε ἐν Ταρσία καὶ Βιθυνία, καὶ δὲν ἀγνοεῖτε ὅτι ἠξέυρω νὰ πολεμῶ, ἀποφασίσατε ὅ,τι σᾶς συμφέρει (Παπαρρηγοπ. Τόμ. Ε', 84).

ΙΒ'.

Αἱ Σέρραι ὑπὸ τοὺς Παλαιολόγους. Ἐπιδρομὴ τῶν Καταλάνων. Ἡ γείτων ἱερὰ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Τὸ χωρίον Χοῦμνικον.

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Λατινικοῦ κράτους τῇ 26 Ἰουλίου 1261 μετέφερε τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐκ Νικαίας εἰς Βυζάντιον, ὅπου ἐβασίλευσεν 21 ἔτη. Τὸν Μιχαὴλ ἀποθανόντα τῷ 1282 διεδέξατο Ἄνδρόνικος Β' ὁ Παλαιολόγος ὁ Πρεσβύτερος λεγόμενος. Οὗτος στερούμενος στρατοῦ προσέλαβεν ὡς μισθοφόρους Ἴσπανοὺς, οἵτινες ἐπεκαλοῦντο ἰδίως Καταλανοί, Ἀραγώνιοι καὶ Ἀλμογάδαροι. Ἄλλ' οὔτοι δυστυχῶς κληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἄνδρονίκου ὡς στρατιῶται τοῦ κράτους, ἀπέβησαν ἐπιβλαβέστατοι διὰ τὰ ἀτίθασσα αὐτῶν ἦθη, τῶν ὁποίων ὁ ἐπιφανέστερος ἀρχηγὸς Χιμενὲς ὠνόμασεν αὐτὸς ἑαυτὸν ἑταιρείαν Καταλανικὴν. Οἱ μισθοφόροι οὔτοι διαλύσαντες τὰς πρὸς τὸν βασιλέα ὑποχρεώσεις των, ἐξετράπησαν εἰς φοβεράς ληστείας, σφαγὰς, δηλώσεις καὶ παντὸς εἶδους βιαιοπραγίας ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπὶ τριετίαν ὀλόκληρον. Εἰς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων αὐτῶν ἀρχηγῶν ὁ Ροκαφόρτε, κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1307 καταλαβὼν τὴν χερσόνησον

τῆς Κασσάνδρας, ἀφοῦ πρῶτον ματαίως ἐπεχείρησε τὴν ἄλω-
σιν τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλλας) καὶ εἶτα τῆς εὐδαίμονος
καὶ ὄχυρᾶς Θεσσαλονίκης, διωργάνωσε τακτικὴν λεπλασίαν
τῶν πέριξ πόλεων, χωρῶν καὶ μονῶν, ληστεύσας πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ αὐτὰ τὰ μοναστήρια τοῦ ἀγιωνύμου Ὁρους.
(Παπαρρηγ. Ε' 206).

Τὰ δεινὰ τῆς ὀλεθρίας ταύτης ἐπιδρομῆς τῶν Καταλάνων
ὑπέστησαν δυστυχῶς καὶ αἱ Σέρραι, μετὰ τῆς παρ' αὐτὰς
σεβασμίας μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Εὐτυχῶς διὰ τὰ ἐν-
ταῦθα συμβάντα κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Καταλάνων ἔχομεν
ἐγχώριον πολύτιμον ἱστορικὴν πηγὴν ἀναμφισβητήτου κύ-
ρους καὶ αὐθεντίας τὸν Β' ἀρχαῖον κώδικα τῆς ἱεράς μονῆς
τοῦ Τιμίου Προδρόμου, περιέχοντα πολλὰ καὶ ποικίλα ἔγγρα-
φα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1297—1800. Οὗτος μετὰ τοῦ Α' τοιούτου,
τριῶν πρωτοτύπων ἐπὶ μεμβράνης χρυσοβούλλων, τῶν δύο
Ἀνδρονίκων τῶν Παλαιολόγων, παμπόλλων Σουλτανικῶν φερ-
μανίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1373 μ. Χ., πέντε ἐπὶ μεμβράνης πρω-
τοτύπων Σιγιλλίων πέντε πατριαρχῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1698—
1847, καὶ ἑννέα ἄλλων μεταγενεστέρων κωδίκων συγκροτοῦσι
τὸν βαρύτεμον ἀρχεῖακὸν θησαυρὸν τῆς μονῆς.

Τὰ τιμαλφῆ ταῦτα ἀρχεῖα ἱκανὴν παρέχοντα συμβολὴν
εἰς τινὰ σημεῖα τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου, ἐπιμελῶς μελετηθέν-
τα ὑπὸ τοῦ πανοσιολογιωτάτου προηγουμένου τῆς μονῆς καὶ
ἤδη ταμίου αὐτῆς κ. Χριστοφόρου διδασκάλου τῆς θεολογίας
καὶ σεμνώματος τοῦ ἐγχωρίου κλήρου, παρήγαγον τὴν ἀξιό-
λογον περὶ τῆς μονῆς πραγματείαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον
«Προσκυνητᾶριον τῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου
Προδρόμου» (Λειψία 1904). Ἐκ τοῦ ρηθέντος Β' ἀρχαίου κώ-
δικος διὰ τοῦ Προσκυνηταρίου σελ. 28 καὶ 29 μανθάνομεν ὅτι
οἱ Καταλᾶνοι εἰσβαλόντες εἰς Σέρρας κατίσχυσαν τῆς ἐπιτο-
πίου ἀρχῆς καὶ τὰς αὐτὰς διέπραξαν λεπλασίας, ἠνίγκασαν
δὲ πολλοὺς τῶν κατοίκων νὰ φύγωσι, καὶ διὰ τοῦτο σφετερι-

σμοὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν παρ' ἄλλων ἐγένοντο μετὰ ταῦτα καὶ ἀμφισβητήσεις ἐπὶ τῆς κυριότητος αὐτῶν. Ἐνεκα τούτου καὶ ὁ αἰοίδιμος κτίτωρ τῆς ἐν λόγῳ μονῆς Ἰωακείμ πρὸς ἑξασφάλισιν τῶν κτημάτων αὐτῆς ἐξητήσατο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου τὸ ὑπὲρ αὐτῆς χρυσόβουλλον τοῦ ἔτους ρωιζ' ἀπὸ κοσμογονίας, 1309 δὲ ἀπὸ Χριστοῦ. Τότε κατεστράφησαν καὶ δύο μύλοι ἐν Σέρραις ἀνήκοντες εἰς τὴν μονὴν, ἧτις ἐπιβαρυνθεῖσα διὰ δυσβαστάκτων χρεῶν ἐγκατελείφθη δι' ἔλλειψιν προσόδων ὑπὸ τῶν μοναχῶν, ἀνασυσταθεῖσα βραδύτερον. Δικαστικόν τι ἐγγραφον τοῦ 1323 κατακεχωρισμένον ἐν τῷ ρηθέντι Β' ἀρχαίῳ κώδικι τῆς μονῆς (2—8) καὶ εὐμενῶς παραχωρηθέν μοι ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος σεβασμίου πατρὸς κ. Χριστοφόρου, διδάσκει ἡμᾶς περὶ τῆς καταλανικῆς ἐπιδρομῆς ἐν λεπτομερείᾳ τὰ ἀκόλουθα· ὅτι ἐν Σέρραις οὗτοι ἰδρυσάν τυραννίδα σύγχυσιν δὲ καὶ ἀνωμαλίαν ἐπέφεραν· ὅτι τὰ περίξ τῆς πόλεως μέρη, ὡς ὄρεινότερα κατέστησαν ληστροικὰ ὄρμητήρια τῶν ἀποστατῶν τούτων, δι' ὃ πολλοὶ τῶν κατοίκων ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσωσιν εἰς ξένην γῆν ἐγκαταλείψαντες τὰ κτήματά των τὰ ὅποια ἄλλοι κατέλαβον, περὶ τῆς κυριότητος τῶν ὁποίων πολλαὶ ἠγέρθησαν μετὰ ταῦτα ἀμφισβητήσεις καὶ φιλονικίαι. Ἀφοῦ δὲ τὸ θράσος τῶν Καταλάνων κατεπραύνη καὶ εἰς εἰρηνικὴν κατάστασιν ἐπανῆλθον τὰ πράγματα, περιεσώθησαν καὶ οἱ κύριοι καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν. Καὶ ἠρεύνων οὗτοι νὰ ἀνεύρωσιν αὐτὰ ὅπως τὰ εἶχον πρότερον. Τὰ αὐτὰ ἔπαθε καὶ ἡ τοῦ Τιμίου Προδρόμου μονὴ καὶ τὰ πράγματα αὐτῆς ἔμειναν ἔρημα· πάλιν δὲ ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις τοῦ Προδρόμου ἀποκατέστη εἰς διοίκησιν αὐτῆς καθηγητῆς (ἠγούμενος) μοναχός τις Ἀντώνιος (Μοσχόπουλος). Τὸν ἕνα τῶν ἐν Σέρραις μύλων ἀνωκοδόμησεν ὁ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν Σερρῶν Γεώργιος Σανιάνος ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ λαμβάνῃ οὗτος τὰ εἰσοδήματα τοῦ μύλου ἐφ' ὅσον ζῆ. Ἐπὶ τούτῳ συνετάχθησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἠγούμενου

δύο ἀμοιβαῖα συμβόλαια ἐξεδόθη δὲ καὶ τὸ ρηθὲν δικαστικὸν ἔγγραφον, οὗ ἡ σχετικὴ περικοπὴ ἔχει ἐπὶ λέξει ὡδε· « Ἀφ' οὗ δὲ τῆδε τῆ πόλει, οὐκ ἀγνωοῦσι λέγω, τυραννίδες παρεισεφθά- ρησαν (;) ἔθνικαὶ καὶ σύγχυσις μὲν ἐν αὐτῇ τῶν πραγμάτων τοῖς Ἀλαμάνοις (ἀντὶ Καταλάνοις) ἐκείνοις ἐπολιτεύετο καὶ ἀνωμαλία, μᾶλλον δὲ τὰ πέριξ ταύτης, ὡς ὀρεινότερα, αὐλία ἦν ληστρικὰ, ὡς μὴ δυναμένους ἐκεῖσε διελθεῖν καὶ εἰς ἄλλο- τριὰν γῆν οὐκ ὀλίγους μετοικισθῆναι παρασκευάσας καὶ ἄλ- λος ἄλλου δεσποτείαν ἀμετόχως παραλαβὼν, πολλαὶ παρεισε- φθησαν εἴτα ἀντιφερίσεις (;) Τοῦ θράσους δ' ἐκείνου κατα- πρᾶνναντος καὶ εἰς εἰρηναίαν κατάστασιν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐλέω Θεοῦ ἐπανελθόντα, περισωθέντων δεσποτῶν τε καὶ πραγμά- των, ὡσπερ προεῖχον, ἐπὶ πᾶν ἐξευρηκέναι ἠρεύνων. Ταῦτὰ δὲ ταῦτα καὶ ἡ εἰρημένη σεβασμία μονῆ τοῦ Τιμίου Προδρό- μου τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ πεπονθυῖα, πράγματα ἔρημα γεγο- νότα, αὐθις ταῖς πρὸς Θεὸν πρεσβείαις αὐτοῦ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ σεβασμία μονῇ τῶν μοναχῶν τις καθηγητῆς ἀποκατέστη Ἀν- τώνιος. Σανιάνος δὲ τις ἐπιλεγόμενος ἐκ τῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποίκων κύριος Γεώργιος, ἔρημοι γεγονότες μετὰ τῶν ἄλλων καὶ οἱ εἰρημένοι μύλωνες δύο ἀπὸ τούτων τὸν ἕνα εἰς ἀνοικο- δόμησιν κ.τ.λ. ».

Οἱ Αὐτοκράτορες Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ Πρεσβύ- τερας καὶ ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος, θερμότα- τον ὑπὲρ τοῦ τόπου ἡμῶν ἐπέδειξαν ἐνδιαφέρον. Ἐν ἔτει 1307 Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος πρὸς παρακώλυσιν τῆς εἰσβολῆς τῶν Καταλάνων ἔκτισε τὸ περὶ τὴν Χριστοῦπολιν (Καβάλλαν) μακρὸν τεῖχος, ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τῆς τοῦ παρακειμένου ὄρους ἀκρωνυχίας, εἰς τρόπον ὥστε μηδεὶς νὰ δύναται νὰ μεταβαίῃ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ βασιλέως διὰ τοῦ μέρους τούτου ἐκ Μακεδονίας εἰς Θράκην καὶ ἐκ Θράκης εἰς Μακε- δονίαν (Νικηφόρος Γρηγοράς 7,6,3). Ἀνδρόνικος δὲ ὁ νεώτε- ρος τῷ 1341 « τὴν Ἀμφίπολιν πόλιν Ἑλληνίδα παλαιάν, ἐκ

πολλῶν ἐτῶν κατεσκαμμένον, αὐθις ἐτείχισε καὶ συνώκισεν ἐκ τῶν πέριξ πόλεων πέμψας ἀποίκους». (Κατακουζηνὸς 1,38). Ὁ αὐτὸς Αὐτοκράτωρ συγχρόνως μετὰ τῆς Ἀμφιπόλεως ἐτείχισε κατὰ τὸ Δεμίρ-Ἰσσάρ περὶ Φεράς (Σέρρας) κατὰ τὸν Κατακουζηνὸν εὐρισκόμενος, καὶ Σιδηρόκαστρον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν λεγόμενον διὰ «τὸ τῶν τειχῶν εὐπαγὰς καὶ λίαν ὀχυρόν»· τοῦτο κατέλαβον ἐπὶ τινα χρόνον οἱ Τριβαλλοὶ κατὰ τὸν ρηθέντα συγγραφεῖα, ἦτοι οἱ Σέρβοι. Ἀλλὰ καὶ τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Προδρόμου ἰσχυρὰν παρέσχον προστασίαν ἀμφότεροι οἱ Ἀνδρόνικοι ἐκδόντες ὑπὲρ αὐτῆς ὁ μὲν πρεσβύτερος τρία Χρυσόβουλλα καὶ ἐπτὰ προστάγματα, ὁ δὲ νεώτερος τέσσαρα Χρυσόβουλλα καὶ δύο προστάγματα. Διὰ δὲ τῶν Αὐτοκρατορικῶν αὐτῶν δωρεῶν, τὰς ὁποίας «ἀναριθμήτους τοῦ Θεοστεφoῦς αὐτῶν Κράτους εὐεργεσίας», ὀνομάζει ὁ κτίτωρ αὐτῆς Ἰωακείμ ἐν τῷ Α' παλαιῷ Κώδικι (24 καὶ 25) κατεπλούτισαν αὐτήν. Ἐκ τούτων μάλιστα ἀξία λόγου εἶνε ἡ τῆς ἐκτεταμένης γῆς Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου¹ ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ πλησίον τῆς Μονῆς χωρίου «Μονόσπητα» (Προπκυνητ. σελ. 30). Εἰς τούτους πιθανῶς ὀφείλεται ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν κατὰ τὸ 1206 μ. Χ. κατεδαφισθέντων τῆς πόλεως τειχῶν τῶν ἔτι καὶ νῦν σωζομένων εἰ μὴ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Βατάτση Θεόδωρον τὸν Δούκαν ἢ εἰς τὸν γενάρχην αὐτῶν Μιχαήλ. Ἀνδρόνικος ὁ Πρεσβύτερος ἐδωρήσατο εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ζιχνῶν χάριν τοῦ εὐνοουμένου τοῦ Ἐπισκόπου Ἰωακείμ (τοῦ ἐτέρου τῶν κτιτόρων τῆς Μονῆς Προδρόμου τοῦ καὶ Ἰωάννου ἐν αὐτῇ μνημονευομένου) διὰ Χρυσοβούλλου τὸ

1. Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης ἦτο μέγας Λογοθέτης ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ σχολαστικώτατος σύμβουλος αὐτοῦ. Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος ἐκτοπίσας τὸν πάππον αὐτοῦ καὶ καταλαβὼν τὴν βασιλείαν δὲν ἐπέτρεψεν οὔτε τὴν λεηλασίαν τῆς πόλεως οὔτε ἐκδίκησιν τινα κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ προτέρου βασιλέως. Μόνη ἡ οἰκία τοῦ μεγάλου τούτου Λογοθέτου Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου ἐλαφυραγωγῆθη καὶ μόνος αὐτὸς ἐξωρίσθη εἰς Διδυμότειχον. Ἰσως ἔξ αὐτοῦ ὀνομάσθη καὶ τὸ πλησίον τῶν Σερρῶν χωρίον «Μετόχι».

ἤμισιν τῆς μεγάλης ἐπαύλεως Θεολοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ζίχνης, τὸ δὲ ἕτερον ἤμισιν ἐχάρισεν εἰς τὴν ἐξαδέλφην αὐτοῦ Εἰρήνην Χούμναιναν. Αὕτη δὲ ἐν ἔτει 1306 μ. Χ. κατὰ πρῶτον μὲν ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προδρόμου ἓνα ναὸν τῆς ἐπαύλεως Θεολοῦ μετ' αὐλοτοπίου 25 στερμμάτων, ἔπειτα δὲ ἀφοῦ ἐπώλησεν εἰς τὴν Μονὴν 846 στέρματα, τὸ ὑπόλοιπον τῆς δωρεᾶς τοῦ αὐτοκράτορος ἐξαδέλφου τῆς ἐχάρισε καὶ τοῦτο εἰς τὴν Μονὴν. Τὸ πωλητήριο τῶν 846 στεμμάτων σώζεται ἐν σελ. 151 καὶ 152 τοῦ Β'. ἀρχαίου κώδικος τῆς Μονῆς. (Προσκυνητὰρ. σελ. 24 καὶ 33). Περὶ τῆς Εἰρήνης Χούμναινας, ἣν ὁ κώδιξ τῆς Μονῆς θεωρεῖ ὡς ἐξαδέλφην Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ἡ ἱστορία ἀναφέρει, ὅτι αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Νικηφόρου Χούμνου, πολιτευτοῦ, φιλοσόφου καὶ συγγραφέως θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων ἔργων, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ 13 κατ' ἀρχὰς τοῦ 14 αἰῶνος καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καταγομένου. Οὗτος ἀπολαύων τῆς ἐμπιστοσύνης Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου διωρίσθη ἀλλεπαλλήλως σφραγιδοφύλαξ (ἐπὶ τοῦ Κανεκλείου) καὶ μέγας στρατοπεδάρχης, ἡ δὲ ἀξία αὐτοῦ ἦν τοιαύτη ὥστε κατ' ἄλλους μὲν τῷ 1295 κατ' ἄλλους δὲ τῷ 1304 ὁ Ἀνδρόνικος ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Εἰρήνης, τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης, δι' ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ὅστις καὶ συνεζεύχθη αὐτὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐνταῦθα βλέπομεν αὐτὴν ὡς νύμφην Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου ἐν ᾧ ἐν τῷ κώδικι ἀναφέρεται ὡς ἐξαδέλφην, καὶ ἐνδεχόμενον νὰ ἦτο τοιαύτη μὴ ἀπαγορευομένου τοῖς βασιλεῦσι τοῦ μετὰ πλησίον συγγενῶν γάμου. Κατὰ τὴν ἀτυχῆ σύγκρουσιν Ἀν-

1. Ὁ Θεολὸς ἀρχικῶς κτήμα τοῦ συγγενοῦ τῶν Ἀνδρονίκων Ἀλεξίου τοῦ Παλαιολόγου μετὰ ταῦτα περιήλθε εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος διὰ τοῦ Ζ'. ὑπὲρ τῆς Μονῆς Χρυσοβούλλου αὐτοῦ δωρεῖται τῇ μοναχῷ Ἰακώβῳ 200 μόδια γαιῶν τοῦ Θεολοῦ διὰ γὰς πρὸς τὸ κράτος ἐκδουλεύσεις του.

δρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου πρὸς ἔγγονον αὐτοῦ Ἀνδρόνικον τὸν νεώτερον, ὁ Χοῦμνος πιστὸς εἰς τὸν πρεσβύτερον ὑπερήσπισε καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ἧς Νομάρχης διετέλει ἀπὸ τοῦ στρατοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἀπεσύρθη εἰς Μοῦνην ὅπου ἔζη ὑπὸ τὸ ὄνομα Ναθαναὴλ ἀσχολούμενος εἰς τὴν συγγραφὴν φιλολογικῶν ἔργων. Πλεῖστα ἔχει γράψει περὶ νομικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ρητορικῶν ζητημάτων, ὧν οὐδὲν ἐξεδόθη. Σώζονται δὲ τὰ χειρόγραφα τούτων ἐν ταῖς κτριωτέραις βιβλιοθήκαις τῆς Ρωσίας, Βενετίας καὶ Παρισίων. Τοῦτον ἀναφέρει καὶ ὁ Παπαρηγόπουλος (τομ. Ε'. σελ. 265) ὡς μέγαν στρατοπεδάρχην καὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, συμβάντα τῷ 1341, μετασχόντα μετὰ ἄλλων τῆς πρὸς καθάρσεις τοῦ μνησίου Δομεστικοῦ Κατακουζηνοῦ συνωμοσίας. Πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην τοῦτον καὶ Νομάρχην ἐν Θεσσαλονίκῃ Χοῦμνον καὶ πρὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην Χοῦμναιναν ἐξαδέλφην καὶ νύμφην τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, φυσικὴν καὶ ἄμεσον ἔχει σχέσιν τὸ πέραν τοῦ Στρυμόνος κείμενον κάλλιστον καὶ Ἐριστάφυλον ἡμέτερον χωρίον Χοῦμκος. Τοῦτο ἐν τῷ ἀρχαίῳ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Σερρῶν γράφεται Χοῦμνικον ἐκ τοῦ Χοῦμνος, ἦτοι τοῦ Χουμνουκτίσμα καὶ ἴδρυμα, ἢ κτῆμα. Φαίνεται ὅτι οὗτος Νομάρχης ὧν Θεσσαλονίκης ἐδώρηθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸν χώρον τοῦτον διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας του, ἢ ἡγόρασεν αὐτὸν ἔνθα καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτῷ χωρίον ἴδρυσεν. Ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Χοῦμνου Εἰρήνην, ὅπως ἐχάρισεν ὁ ἐξαδέλφος καὶ εἶτα πενθερός της αὐτοκράτωρ τὸ ἦμισυ τῆς ἐπαύλεως Θολοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ γαῖαι φθάνουσι μέχρι τῆς Κερκινίτιδος λίμνης, ἐδώρησε καὶ τὸν οὐ μακρὰν τῆς ἀπέναντι ὄχθης τῆς λίμνης κείμενον τοῦτον χώρον, ὅπου ἔκτισε καὶ τὸ ἦδη σωζόμενον χωρίον. Οὐδεμία ὄθεν ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε κτίσμα τῶν συγγενῶν

τούτων τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου, ἰδρυθὲν μεταξύ τῶν ἐτῶν 1245 καὶ 1235.

Τῷ 1316 μ. Χ. ἀπέθανεν ἐν Δράμα, ὅπου, εἶχε κτήματα, Εἰρήνη ἢ Παλαιολογίνα, κατ' ἄλλους μὲν μήτηρ Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου κατ' ἄλλους δὲ δευτέρα αὐτοῦ σύζυγος, θυγάτηρ Γουλιέλμου τοῦ Δ' Μαρκίωνος τῆς Μοντισφερράτης καὶ Βεατρίκης τῆς Καστελλανῆς, γυνὴ φιλόδοξος, μετὰ τὸν ἐν Δράμα θάνατον, μετακομισθέντος τοῦ σώματος αὐτῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ταφέντος ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος Μονῆ. Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις» (τόμ. Α'. σελ. 511) ἀναφέρεται ὅτι Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος πληροφορηθεὶς τῷ 1317 παρ' ἀρχιτεκτόνων ὅτι τὸ ἀνατολικόδορειον μέρος τοῦ Ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας εἶχεν ἤδη κατακαθίσει καὶ ἐπηπείλει ταχεῖαν πτώσιν «τὰς ὀρωμένας ταύτας ἐκ βάθρων τῶν θεμελίων ἀνηγείρετο πυραμίδας δι' ὧν κράτιστα τὸν ἐπαπειλούμενον ἔστησε κίνδυνον» κατὰ Γρηγοράν, ἀναλώσας πρὸς τοῦτο μέγα μέρος τῶν χρημάτων ὅσα εἶχεν ἀφήσει συμποσούμενα εἰς πολλὰς μερίδας, ἢ μήτηρ αὐτοῦ Εἰρήνη, ἀποθανοῦσα ἐν Δράμα τῷ 1316. Ἀλλὰ σύζυγον Μιχαῆλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ μητέρα Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀναφέρει τὴν Θεοδώραν. Ὡστε πρόκειται περὶ τῆς προμνημονευθείσης δευτέρας συζύγου Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου, ἐκτὸς ἂν ἢ Θεοδώρα μετωνομάσθη Εἰρήνη.

ΙΓ'.

Κατάληψις τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Σέρβων.

Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος ἀποθανὼν τῇ 15 Ἰουνίου 1341 κατέλιπε διάδοχον τὸν ἐνεατῆ υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Ε'. τὸν Παλαιολόγον ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ἄννης καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἡ χῆρα τοῦ Ἀνδρονί-

κου Ἄννα δευτέρα αὐτοῦ σύζυγος μετὰ τὴν Εἰρήνην τὴν ἐξ Ἀλαμανίας, ὠνομάζετο πρότερον Ἰωάννα, ἦτο δὲ θυγάτηρ Ἀμεδαίου τοῦ Ε΄. ὀγδοῦ Κόμης τῆς Σαβαυδίας καὶ Μαρίας ἡ Ἰωάννης τῆς Βραβαντίνης. Πρὸ τοῦ θανάτου της διέθετο νὰ ταφῆ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγ. Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίσης, πρὸς ὃν εἶχε δι' ὄλου τοῦ βίου αὐτῆς ἄκραν εὐλάβειαν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἐτιμήθη τὰ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Νέου, ὀνομασθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲν Μέγας Παπίας εἶτα δὲ Μέγας Δομέστικος (Ἀρχιστράτηγος), ὁπότε ἦλθεν εἰς Σέρρας γενόμενος καὶ ἔφορος καὶ ἐπόπτης τῆς μονῆς Προδρόμου. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει εἶχε πλούσια κτήματα οὐ μόνον ἐν τῇ διατηρησάσῃ τὸ ὄνομά του συνοικίᾳ «Κατακονὸς» (=Καντακουζηνοῦ συνοικία) καὶ περὶ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πεδιάδι ἐκτεταμένας γαίας ὡς ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ ἐν τῷ συγγράμματί του. «Πράγματι δὲ ἐν Σέρραις πλῆθος βοσκημάτων εἶχε καὶ σιτηρὰ καὶ ἄλλους καρποὺς, διότι ἐνταῦθα ἐκέκμητο μεγάλα καὶ πλεῖστα κτήματα περισσότερα ἢ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις. Τὰ δὲ μεγάλα καὶ πλεῖστα ταῦτα κτήματα καὶ αἱ σιτοφόροι γαῖαι καὶ οἱ λειμῶνες τῶν βοσκημάτων ἐξετείνοντο εἰς τὴν πεδιάδα, ἐν δὲ τῇ μικρᾷ Καντακουζηνῇ συνοικίᾳ ἴσως κῆποι τινες μόνον ὑπῆρχον καὶ κτίρια. ἐπὶ δὲ τῶν ἀργιλλωδῶν καὶ ἀγόνων λόφων οὐδὲ λειμῶνες ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν, οὐδὲ γεννήματα καὶ ἄλλοι καρποὶ νὰ εὐδοκιμῶσι, πλὴν ἴσως ἀμπέλων τινῶν· ἐν γένει δὲ οὗτοι μικροὶ καὶ ξηροὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσωσιν ὡς ἔδαφος ἀπεράντων βασιλικῶν κτήσεων, οἷαι ὁ Θολὸς καὶ Χριστὸς οἱ ἀφιερωθέντες ὑπὸ τῶν Ἀνδρονίκων εἰς τὴν Μ. τοῦ Προδρόμου. Ἐν ἐκ τῶν κτημάτων τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐν τῇ πεδιάδι ἦτο καὶ τὸ εὐφωρότατον Λεγγίνιον τὸ κοινῶς Λεγγίνι.

Ἡ κηδεμονία πρὸς τοὺς ἀνηλίκους υἱοὺς τοῦ Ἀνδρονίκου Ἰωάννην καὶ Μανουὴλ ἀνέφξε στάδιον εἰς τὴν φιλαρχίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου ἡ Βασιλις ἤρχησε νὰ μὴ ἀνέχεται τὸν Καντακουζηνόν.

Ἄντιπολίτευσις δὲ ὑπόκωφος ὄργανοῦτο κατ' αὐτοῦ ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Καλέκα τοῦ Ἀπρονου. Οἱ ἐχθροὶ ἐφθόουν τὸ ἀξίωμα τοῦ Καντακουζηνου, οἱ δὲ φίλοι ἐξ ἰδιοτελῶν λόγων ἀνυπομόνουν νὰ ἰδῶσιν αὐτὸν περιβεβλημένον τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα. Ὅτε δὲ ἠναγκάσθη ὡς μέγας Δομέστικος νὰ ἐξέλθῃ τῆς πρωτευούσης, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονείαν τοῦ στρατοῦ, οἱ συνωμόται, ὧν πρόιστατο ὁ Μέγας Δοῦξ Ἀπόκαυχος, (ὃν ἀσυνεῖδητον περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων εἶχεν ἀποβάλει τὴν ὑπηρεσίαν πρὸ μικροῦ ὁ Καντακουζηνός) ὁ Πατριάρχης, ἄλλα τινὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ὁ μέγας δρουγγάριος (στρατηγός) Γαβαλᾶς καὶ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Χοῦμνος, οὗ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν, ἀπεκέρυξαν αὐτὸν συναινούσης καὶ τῆς βασιλίσης. Ὁ υἱὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐφυλακίσθησαν, ὁ ὄχλος ἐλήστευσε τὸ μέγαρον αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀπόκαυχος προῦχειρίσθη εἰς ἑπαρχὸν Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Καντακουζηνὸς ἐν Διδυμοτείχῳ μαθὼν τὰ γενόμενα ἐζήτησε παρὰ τῆς βασιλίδος τὴν ἀδειαν νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ δικαιολογηθῇ, ἀλλὰ τῷ ἀπηγορεύθη καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Διδυμοτείχου ἡ ἐξοδος. Τότε κατὰ προτροπὴν τῶν ὁπαδῶν του ἀνεκηρύχθη βασιλεύς. Ἐπιτηδευόμενος δὲ πάντοτε εὐλάβειαν πρὸς τὸν βασιλεύοντα οἶκον ἐκανόνισεν ὥστε ἐν ταῖς ἱεροτελεστείαις καὶ ταῖς εὐφημίαις πρώτη μὲν νὰ μνημονεύηται ἡ βασίλισσα Ἄννα, μετ' ἐκείνην ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἰωάννης καὶ τρίτος ὁ Καντακουζηνός Ἰωάννης ὁ βασιλεύς, ἅμα Εἰρήνην τῇ βασιλίδι. Ἀλλὰ πᾶσαι σχεδὸν αἱ πόλεις παρῆκουσαν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ νέου βασιλέως, αἱ Σέρραι καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ἔμμενον πάντοτε πισταὶ εἰς τοὺς Παλαιολόγους. Ἐκρήγνυται τότε μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν ὀλόκληρον ἐσπίραξε τὴν τὰ λοιπὸν σχεδὸν πνέουσαν Αὐτοκρατορίαν, ἐζήτησαν δ' ἀμφοτέρωι οἱ διαμαχόμενοι, ἰδίᾳ δὲ ὁ Καντακουζηνός, ἐξωτερικὰς συμμαχίας.

Οὗτος κατὰ πρῶτον συνάψας σχέσεις πρὸς τὸν Οὐμούρ-μπενν ἰσχυρὸν σατράπην Ἀϊδινίου καὶ Σμύρνης συνεμάχησε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Παλαιολόγων. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1343 παραλαβὼν τὸν Οὐμούρμπενν, ὅστις ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ 6 χιλ. ἰδικῶν τοῦ στρατιωτῶν ἐκ Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας εἶχε μετὰ τοῦ στόλου του καταφύγει ἔνεκα τρικυμίας, διῆλθε ἔξω τῶν Σερρῶν καὶ ἀφίκετο τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ εἰς τὰ περὶ τὴν Καβάλλαν στενά, ἅτινα εὐχερῶς διέβησαν. Ἐπιχειρήσαντες δὲ ματαίαν κατὰ τοῦ Περιθωρίου¹ ἀπόπειραν ἐπανῆλθον εἰς Διδυμότειχον (ἴσως τὸ εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν μητρόπολιν Σερρῶν ὑπαγόμενον χωρίον Οὐμούρμπενν, τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι ὄρους Βερτίσκου, κείμενον ἐντὸς πυκνοῦ δάσους, ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν σύμμαχον τοῦτον τοῦ Καντακουζηνοῦ).

Οἱ Σέρβοι μικρὰν τινὰ πρότερον σλαυϊκὴν ἡγεμονίαν ἀποτελοῦντες, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐγένοντο ἰσχυρότατοι ὑπὸ τὸν Κράλην Στέφανον Δουσιάν, ἀρπάσαντες τὰς πλείστας τῶν βορειότερων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ Δουσιάν τόσον ἔκρυπτε τὰς κατακτητικὰς αὐτοῦ διαθέσεις, ὥστε μετ' ὀλίγον αὐτὸς ἑαυτὸν ὠνόμασεν Αὐτοκράτορα Σερβίας καὶ Ρωμανίας, Δεσπότην Ἄρτης καὶ Κόμητα Θεσσαλίας. Καὶ παρὰ τούτου ἐζήτησεν ἐπικουρικὰ στρατεύματα ὁ Καντακουζηνὸς ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του. Ὁ Δουσιάν εὐρὼν καταλληλοτάτην εὐκαιρίαν ἵνα πραγματοποιήσῃ τοὺς κατακτητικούς σκοπούς του ὄρμησε τῷ 1340 ἐκ Σερβίας καὶ προχωρῶν ἀδιακόπως πρὸς νότον εἰς Θράκην, Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Ἀλβανίαν καὶ Ἡπειρον, κατέλαβε καὶ τὴν ἡμετέραν πόλιν. Κατὰ δὲ τὸ 1349 κατίντησε νὰ ἐκπορθήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην. Τὰ συμβάντα τούτων τῶν χρόνων, ἱστοροῦσιν ὁ Βυζαντινὸς συγ-

1) Ποῦ ἔκειτο τὸ Περιθώριον ἀγνωστον· ἦτο δὲ ἔδρα Ἐπισκοπῆς ὑπαγομένης εἰς τὴν Μητρόπολιν Φιλίππων.

Γραφεὺς Νικηφόρος Γρηγοράς ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ του Ἱστορία καὶ αὐτὸς ὁ Καντακουζηνὸς, παραιτηθεὶς τῆς βασιλείας καὶ ἀποχωρήσας ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του εἰς τὴν Μονὴν τῶν Μαγγά-
νων τῷ 1355, ἐνθα γενόμενος μοναχὸς κατέτριψε 30 ὄλα ἔτη
συγγράφων Ἱστορίας, δι' ὧν ἐπιχειρεῖ νὰ διδάξη τοὺς μεταγε-
νεστέρους ὅτι αὐτὸς καὶ μόνος ἦτο ἄξιος τῆς βασιλείας.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα ἐν ἐλευθέρῳ παραφράσει ἐξ ἀμφο-
τέρων τῶν συγγραφέων ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἡμετέραν
πόλιν.

Καντακουζινοῦ Βιβλίον I. Κεφάλ. 5 «Ὁ Κράλης
» (Δουσιάν) μὲθ' ἅπαντος τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος εἰς τὰ
» σύνορα τῆς χώρας του καὶ τοῦ Κράτους τῶν Ρωμαίων εὐ-
» ρισκόμενος, ὑπὸ μὲν τῶν φυγᾶδων Ρωμαίων καθ' ἡμέραν
» προσεκαλεῖτο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ βασιλέως (Καντακουζινοῦ)
» καὶ μάχην νὰ συνάψῃ, οὗτος ὅμως οὐδόλως ὑπέκουε φοβού-
» μενος μήπως τὰ πράγματα ἀποδῶσιν οὐχὶ κατὰ τὴν θέλυσιν
» του. Περιέμενε δὲ καὶ τὸν Χρέλιν ὅστις ἦτο ἐν Σέρραις, συμ-
» μαχῶν μετὰ τῶν Ρωμαίων (τῆς Αὐλῆς τῶν Παλαιολόγων)
» ἐναντίον τοῦ νέου βασιλέως (Καντακουζινοῦ), θέλων παρ'
» αὐτοῦ νὰ μάθῃ περὶ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρα-
» τεύματος, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας
» θὰ ἐλάμβανε, νὰ ἐπιχειρήσῃ κατ' αὐτοῦ ἢ μὴ. Ἀφ' οὗ δὲ
» ἔφθασεν ὁ Χρέλης, ἠρώτα αὐτὸν ὁ Κράλης ἐὰν πρέπη νὰ
» πολεμήσῃ πρὸς τὸν βασιλέα. Οὗτος δὲ συνεβούλευε νὰ εἰ-
» ρηνεύῃ μᾶλλον παρὰ νὰ φέρῃ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του
» καὶ τῶν ὑπηκόων του τὸν μὴ ὑπάρχοντα πόλεμον. Διότι,
» ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς εἶδε τὸν βασιλέα ἐν Σέρραις ἄγοντα στρα-
» τὸν ὄχι μὲν παρὰ πολὺν, ἀλλὰ τοσοῦτον περὶ τὰ πολεμικὰ
» ἐξησκημένον καὶ εὐπρεπῶς διακεκοσμημένον μὲ ἵππους καὶ
» μὲ ὄπλα, ὥστε ἐκπληξιν παρεῖχε καὶ ἐκ μόνης τῆς ὄψεως.
» Τόσον δὲ ἀθουρύδως καὶ εὐτάκτως ἠκολούθει τοὺς ἀρχηγούς

» του, ὥστε νὰ νομίζῃ τις ὅτι ὄχι πολλοί, ἀλλ' εἰς μόνος ἄν-
» θρωπος ἀκούει τὰ παραγγέλματα καὶ μὲ ταχύτητα ἐκτελεῖ
» τὰ διατασσόμενα. Τοσοῦτον δὲ ὑπερέχει κατὰ τὴν ἀνδρείαν
» καὶ κατὰ τὴν τόλμην ὥστε μολονότι ἦτο κατώτερος κατὰ
» τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τὸν ἀντιπαρατεταγμένον ἐχθρικὸν στρατὸν,
» καὶ ἐπύρχετο κατ' αὐτοῦ ἐστρατοπεδευμένου πλησίον οἰκείας
» καὶ φίλης πόλεως¹⁾, οὔτε ἐφοβήθη οὔτε ἐθορυβήθη ποσῶς
» ἀλλ' ἐλθὼν πλησίον τῶν Σερρῶν εἰς τόσον μικρὰν ἀπόστα-
» σιν, ὥστε νὰ ἀναμιχθῆ μετὰ τοῦ ἐναντίου στρατοῦ, ἐστάθη
» πλήρης ὀρμῆς προκαλῶν εἰς μάχην καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.
» Ἐπειδὴ δὲ κανεὶς δὲν ἀντεπεξήρχετο κατ' αὐτοῦ, μικρὰν
» κλίσιν ποιήσας ἐστρατοπέδευσε τὴν νύκτα, καὶ τὴν ἐπαύ-
» ριον μὲ τὴν αὐγὴν πάλιν εἰς μάχην ἐστάθησαν παρατεταγ-
» μένοι καὶ πέμψαντες κήρυκας μᾶς προὔκालουν εἰς μάχην.
» Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς οὐδὲ νὰ ἀτανίσωμεν ἐτολμῶμεν καὶ φανε-
» ρὰ τὴν συμπλοκὴν δὲν παρεδέχθημεν, ἔκαμον στροφὴν πρὸς
» τὰ ὀπίσω μεθ' ὅσης θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ εὐταξίας καὶ
» ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν Ζίχναν. Πρὸς στρατιὰν λοιπὸν τό-
» σον καλῶς ὑφ' ὄλας τὰς ἐπόψεις συγκεκροτημένην καὶ διευ-
» θυνομένην ὑπὸ στρατηγῶν πολλῶν καὶ ἀνδρείων, χωρὶς
» ἀνάγκην νὰ συμπλακῆς ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν θὰ ἠδυνάμην
» νὰ σοὶ ἐπιτρέψω. Τώρα δὲ ἀκριβῶς ἐπειδὴ καὶ ὅλη ἡ δυτικὴ
» στρατιὰ, ἣτις καὶ αὐτὴ πολλὴ καὶ γενναία εἶνε, προσεχώ-
» ρησε πρὸς τὸν βασιλέα, ἔτι δυσκολώτερος ὁ πόλεμος πρὸς
» αὐτοὺς κατέστη». Τοιαῦτα ἀφ' οὗ εἶπεν ὁ Χρέλης, καὶ ὁ
» Κράλης κατεπέιθετο καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες τοῦ στρατοῦ, καὶ
» ἐγκατέλιπον τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ πολεμήσωσι πρὸς τὸν
» βασιλέα.
» « . . . Οἱ μὲν φυγάδες τῶν Ρωμαίων, ἅμα ἔμαθον ὅτι
» διὰ τῆς Πελαγονίας προχωρεῖ ὁ βασιλεὺς, προσερχόμενοι

1) Πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ χωρίον τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ὅτι αἱ Σέρραι ἦσαν
μὲ τὸ μέρος τῶν Παλαιολόγων καὶ ἐναντία πρὸς τὸν Καντακουζηνόν.

» πρὸς τὸν Κράλην ἰνάγκαζον νὰ ἔλθῃ εἰς συμπλοκὴν πρὸς
» τὸν βασιλέα, ὅστις ἤδη δὲν ἀπείχε πολὺ. Ὁ Κράλης δὲ ἀπε-
» κρίθη, ὅτι οὔτε τῶρα οὔτε εἰς τὸ μέλλον θεληματικῶς θὰ
» πολεμήσῃ πρὸς τὸν βασιλέα ἐὰν μὴ αὐτὸς ἀπέλθῃ εἰς αὐ-
» τοὺς δὲ προσέφερε τὴν δυνατὴν βοήθειαν παραχωρήσας
» δώδεκα τάγματα μαζί με τοὺς στρατηγούς των διὰ νὰ τοὺς
» βοηθήσωσιν ἐν Σέρραις. Τώρα αὐτὸς καὶ τούτου ἕνεκα με-
» τανοεῖ ὅτι ἐκπύρξθη ἐχθρὸς πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅστις οὐδόλως
» τὸν ἠδίκησε, χωρὶς καμμίαν αἰτίαν ὁ δὲ Νικηφόρος
» ὁ βασιλικῶς ἐπιτροπεύων τοῦ Μελενίκου κατὰ τοὺς αὐτοὺς
» χρόνους, ἀνέλαβε μόνος του τὴν ἀρχήν, λέγων ὅτι εἰς τὸ
» μέρος οὐδενὸς τῶν βασιλέων θὰ προστεθῆ, ἕως ὅτου παύσῃ
ὁ πόλεμος».

Αὗται ἦσαν αἱ τάσεις τοῦ Κράλη μετὰ περισκέψεως καὶ ἐπιφυλάξεως χωροῦντος, τοιαῦται δὲ αἱ παρακινήσεις τῶν ὁπαδῶν τῆς Αὐλῆς τῶν Ρωμαίων φυγάδων πρὸς τὸν Κράλην, ἵνα ὅσον τάχιον συμπλακῆ οὗτος πρὸς τὸν Καντακουζηνόν, ὅστις παρὰ τὴν ἀσύγγνωστον φιλαρχίαν καὶ ἐμπάθειάν του, ἦτο ἄμιστος στρατηγὸς παρατάξας καὶ πρὸ τῶν Σερρῶν στρατὸν ἐλκύσαντα τὸν θαυμασμὸν τοῦ Χρέλη καὶ φόβον ἐμποιῶσαντα εἰς τοὺς ἀντιπάλους. Μετὰ ταῦτα ὁ Κράλης εὐρῶν εὐκαιρίαν, εἰσῆλθεν ἀκωλύτως εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν, ἠγωνίζοντο δὲ ἑκάτεροι τῶν διαμαχομένων νὰ προσελκύσωσιν αὐτὸν ὡς σύμμαχον. Καὶ ὁ μὲν τῶν Παλαιολόγων μέγας δούξ Ἄποκαυχος μετὰ τριήρων ἦλθεν εἰς Ἀμφίπολιν διὰ νὰ πείσῃ τὸν Κράλην νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, ὁ δὲ Καντακουζηνὸς συμμαχήσας μετὰ τοῦ Κράλη ἐπῆλθε μετ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Σερρῶν, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς κατοίκους νὰ τῷ παραδώσωσι τὴν πόλιν. Τὰ ἐν Σέρραις τότε γενόμενα ἀφηγεῖται πάλιν ὁ ἴδιος ἐν τῇ ἱστορίᾳ του (Τόμ. Β. Βιβλ. γ'. Κεφ. 54) ὡς ἑξῆς. «Ἄπο-
» καυχος δὲ ὁ μέγας δούξ, καθὼς ἦσαν ἐφωπλισμένοι αἱ τριή-

» ρεις, απέπλευσεν εἰς Ἀμφίπολιν, διὰ νὰ συμφωνήσῃ, φαί-
» νεται, μετὰ τοῦ Κράλη ἐναντίον τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ νὰ
» καταπέισῃ αὐτὸν νὰ τὸν προδώσῃ. Ἐν ᾧ περὶ τούτου ἐγί-
» νετο χρονοτριβή, ἀπέθανεν ὁ Χρέλης, ὅστις ἦτο κοινῶν
» τῶν ἀπορρήτων τῶν ὀπαδῶν τῶν Παλαιολόγων, καὶ ὁ μέ-
» γας δούξ απέπλευσεν ἐξ Ἀμφιπόλεως εἰς οὐδένα ἄλλον
» ἐμπιστευθεὶς τὰ μυστικὰ καὶ τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἦλθεν. Ὁ
» δὲ Κράλης ἠσχολεῖτο περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πόλεων, τὰς
» ὁποίας πρότερον ὁ Χρέλης κατεῖχε, μετὰ δὲ τὸν θάνατον
» τούτου κατελάμβανεν αὐτός, καὶ ἐκ τῶν στρατιωτῶν τῶν
» προορισθέντων διὰ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ,
» τοὺς καλλίστους ἐκλέγων ἀφῖεν ὡς φρουρὰν τῶν πόλεων,
» ἃς κατέλαβε, τοὺς δὲ ἐπιλοίπους ἔχων ἦλθε μετὰ τοῦ βασι-
» λέως εἰς Σέρρας».

«Κεφ. 55. Καὶ πρὶν βλάβῃ τι τὴν χώραν, πρεσβεῖαν στεί-
» λας πρὸς τοὺς Σερραῖους, συνεβούλευεν εἰς τὸν βασιλέα τὴν
» πόλιν νὰ παραδώσωσι, διότι ὄρκους πρὸς ἀλλήλους εἶχον
» κάμει, ὅτι καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι σύμμαχος καὶ φίλος τῶν πό-
» λεων, αἱ ὁποῖαι θὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸν βασιλέα, ἐχθρὸς
» δὲ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι θὰ προτιμήσωσι νὰ πολεμήσωσιν. Ἐὰν
» μὲν λοιπὸν καὶ αὐτοὶ πεισθῶσι θεληματικῶς νὰ προσχωρή-
» σωσιν εἰς τὸν βασιλέα, ἀμέσως ὅσον τὸ δυνατὸν τάχιστα θὰ
» ἀναχωρήσῃ ἀπ' αὐτῶν, καὶ ὕστερον μηδέποτε ὅτι θὰ τοὺς
» βλάβῃ ὑπέσχετο. Ἐὰν δὲ ἤθελον φανῆ ἀγνώμονες καὶ δὲν
» ἤθελον πεισθῆ, ἐφοβέριζεν ὅτι θὰ δενδροτομήσῃ τὴν γῆν καὶ
» θὰ προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς τὰ ἔσχατα κακά. Οἱ Σερραῖοι δὲ
» τὴν πρεσβεῖαν ἀπέπεμψαν, εἰπόντες, ὅτι προτιμῶσι τὰ πάν-
» τα νὰ ὑποφέρωσι παρὰ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Καντακου-
» ζηνόν. Παρεκίνει δὲ αὐτοὺς εἰς τοῦτο μᾶλλον ἢ ἀπερισκεψία
» καὶ ἡ ἀκρισία, προτιμῶντας τὰ ἔσχατα νὰ ὑπομένωσιν ἕνεκα
» τῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἐχθρας ἐν ᾧ ἦτο δυνατὸν ἀφίνοντες
» αὐτὴν κατὰ μέρος νὰ σωθῶσιν. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Παλαιολό-

» γος Κωνσταντῖνος (οὐχὶ ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ) ὅστις
» ἦτο τότε διοικητὴς τῆς πόλεως, καὶ στενὸς φίλος τοῦ Ἀπο-
» καύχου καὶ κοινωνὸς τῶν ἀπορρητῶν, καὶ διετῆρει πρὸς
» αὐτὸν ἀκραιφνῆ πίστιν καὶ εὐνοίαν, ἐπειδὴ ἦτο πενθερὸς τοῦ
» υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου, μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ μητροπολίτης
» (Μακάριος), οἵτινες ἐξ ἀρχῆς ἄσπονδον πόλεμον ἀμφότεροι
» ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ βασιλέως χωρὶς καμμίαν αἰτίαν. Ὁ βα-
» σιλεὺς δὲ συναισθανόμενος οἷα κακὰ ἐξ ἀναισθησίας τῶν
» προκαλοῦσι, καὶ ὅτι **πόλις μεγάλη καὶ ὠραία** κινδυνεύει
» νὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὸ Κράτος τῶν Ρωμαίων διὰ νὰ ὑποδο-
» λωθῆ εἰς τοὺς Τριβαλλοὺς (Σέρβους) ἀναγκαζομένη ὑπὸ τῆς
» πολιορκίας, στέλλει ἓνα ἔκ τῶν οἰκείων του καὶ παρακαλεῖ
» νὰ λυπηθῶσι τοὺς ἑαυτοῦ τῶν καὶ νὰ μὴ ἐμπέσωσιν εἰς
» ἀθεράπευτα δεινὰ ἔνεκα τοῦ πρὸς ἐκείνον μίσους, ἀλλὰ τώ-
» ρα νὰ λάβωσι πρόνοιάν τινα περὶ τοῦ ἑαυτοῦ τῶν. Αὐτὸς δὲ
» δὲν θέλει νὰ δεχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν μήτε αὐτὸν, μήτε φρου-
» ράν, μήτε στρατηγὸν, ἀλλ' ὅταν φημίζωσι τὴν βασιλίδα Ἄνναν
» καὶ τὸν βασιλέα υἱὸν αὐτῆς, καὶ αὐτὸν συγχρόνως μετ' ἐκεί-
» νων νὰ ἀξιῶσιν εὐφημίας καὶ νὰ μνημονεύωσιν εἰς τὰς τε-
» λετάς τὰς ἱεράς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀπαλλαγῶσι
» τῶν ἐκ τῆς πολιορκίας κακῶν· διότι οὐδεμίαν ἀδικίαν πλέον
» θὰ διαπράξωσιν εἰς αὐτοὺς οἱ Τριβαλλοὶ ἔνεκα τῶν ὄρκων
» καὶ τῶν σπονδῶν, δι' ὧν συνεδέθησαν πρὸς αὐτόν. Ἄφ' οὗ
» δὲ αὐτὸς ἀναχωρήσῃ πρὸς τὴν Θράκην (πρὸς κατάληψιν
» τῆς Κωνσταντινουπόλεως), ἂν μὲν καὶ τοῦ ὑπολοίπου μέ-
» ρους τοῦ Κράτους θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ κύριος, νὰ ὑποτα-
» χθῶσι καὶ αὐτοί, ἔάν δέ τι ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ ὕστερον ἤθε-
» λεν ἀποφασίσῃ, καὶ ἤθελεν ἀπολεσθῆ, τότε πλέον ἢ εἰς τὸν
» βασιλεύοντα τῶν Ρωμαίων νὰ στηρίξωσι τὰς ἐλπίδας τῶν, ἂν
» δύναται οὗτος νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἢ ἔάν
» ἔχωσι σίτον καὶ ἄβθονα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα νὰ ὑπομέ-
» νωσι τὴν πολιορκίαν· τῶρα ὁμοῦς νὰ μὴ σκέπτωνται τόσον κα-

κῶς διὰ τὸν ἑαυτὸν των, ὥστε θεληματικῶς νὰ προτιμήσωσι τὰ δεινὰ καὶ τὸν πόλεμον νὰ ἐλκύσωσιν ἐναντίον των, ἐν ᾧ εἶνε δυνατὸν μὲ σύνεσιν καὶ ἀγχίνουσαν νὰ σωθῶσιν. Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν τοιαῦτα εἰς τοὺς Σερραίους συνεδούλευε καὶ παρεκάλει νὰ πεισθῶσιν. Ἐκεῖνοι δὲ ἀφ' οὗ ἤκουσαν ταῦτα κατὰ τοῦ βασιλέως μὲν πολλὰς ὕβρεις ἐξήμεσαν καὶ κατηγορίας, καὶ μᾶλλον εἶπον, ἐκεῖνος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του ἔπρεπε νὰ σκεφθῆ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ποῦ θὰ σωθῆ παρὰ περὶ ἡμῶν. Τὸν δὲ πρεσβευτὴν ἀφ' οὗ ἀπέσφαξαν καὶ ἔκοψαν εἰς τέσσαρα μέρη θηριωδῶς καὶ ἀπανθρώπως, τὰ τεμάχια ἐκρέμασαν μὲ σχοινία ἐπάνω εἰς τοὺς πύργους¹. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς φοβερὰ ἐθεώρει καὶ κατέκρινε τοὺς ἄνδρας ὡς λίαν ἀπανθρώπους καὶ ἀπερισκέπτους, ἔστειλε δὲ καὶ γράμματα εἰς αὐτοὺς διὰ τινος, Γεωργίου, ὅστις συνελήφθη ἔξω τῆς πόλεως, διὰ τῶν ὁποίων ὠνειδίξε τὴν ὠμότητα καὶ τὴν κακοβουλίαν καὶ προεμήνυσεν ὅτι πολλὰ δεινὰ θὰ ἐπέλθωσιν εἰς αὐτοὺς, καὶ τότε θὰ λάβωσιν ἀνάγκην τῆς παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίας, ὅποτε οὐδὲ εἰς αὐτὸν θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ λυπηθῆ περισσότερον ὑπὲρ αὐτῶν. Οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ ὄντες Ρωμαῖοι ὑπὸ μεγίστης κατελήφθησαν ἀμυχανίας καὶ ἐντελῶς ἀδύνατον ἐθεώρουν νὰ προσέλθῃ ἄλλη² πόλις πρὸς τὸν βασιλέα, ἀφ' οὗ οἱ Σερραῖοι τοιαῦτα ἐτόλμυσαν. Ὅθεν συνελθόντες παρεκάλουν τὸν βασιλέα νὰ μὴ βραδύνωσι μηδὲ νὰ χρονοτριβῶσι ματαιῶς κοπιάζοντες, ἀλλὰ νὰ σπεύσωσιν εἰς Διδυμότειχον, ἵνα μετὰ τῶν ἰδικῶν των ἢ ἀγαθὸν τι νὰ ἐπιτύχωσιν ἐὰν τὰ πράγματα εὐνοϊκώτερα ἤθελον ἀποβῆ εἰς αὐτούς, ἢ νὰ ἀποθάνωσιν ἐὰν ἤθελε γίνῃ ἀνάγκη. Ὁ βασιλεὺς ἔκρινε καλὸν νὰ πεισθῆ εἰς τὰς σκέψεις ἐκείνων ἀφ' οὗ παρὰ πολὺ ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐπανόδου. Καὶ ἀφ' οὗ συνετάχθη μετὰ τοῦ Κράλη παρέλαβεν ὅσον στράτευμα αὐτὸς

1) Ἐπίσημος μαρτυρία περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν πύργων καὶ πρὸ τῆς Σερβικῆς εισβολῆς·

2) Καὶ ἡ φράσις αὕτη ἀποδεικνύει οἷαν σπουδαῖα εἶχον αἱ Σέρραι.

ἔδιδε διὰ τὴν συνακολουθήσῃ καὶ ἀνεχώρει. Ὁ δὲ Κράλης μένων ὀπίσω εἰς Σέρρας, ἐδενδροτόμει τὴν γῆν καὶ ἐρήμωνε τὰ πάντα καταστρέφων. Ὁ βασιλεὺς ἀφ' οὗ ἀπεμακρύνθη τῶν Σερρῶν ἐνόησεν ὅτι ἡ ἀκολουθοῦσα στρατιὰ τῶν Γριβαλλῶν βάρους καὶ ἐνόχλησις ἀνωφελέης ἦτο.

Ταῦτα μετὰ πολλῆς πικρίας καὶ ἴσως ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον εἰς βάρους τῶν Σερραίων ὁ Καντακουζηνὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ του διηγεῖται. Ὡς δὲ ἐκ τῶν ἐξῆς καταφαίνεται, πόθος διάπυρος διὰ τὴν κατὰ τὴν Σέρρας διέφλεγεν αὐτὸν καὶ διότι εἶχε κτήματα ἐν αὐτῇ καὶ διὰ στρατηγικὴν αὐτῆς σπουδαιότητα. — Ὁ Κράλης μετ' ὀλίγον ἐφυγεν ἐκ Σερρῶν. Αὐτὸς δὲ καὶ πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς Σέρρας χωρὶς τὴν κατορθώσῃ τίποτε. Ἴδου δὲ πῶς περὶ τῆς πόλεως ἡμῶν ἐκφράζεται (Τόμ. Β'. Βιβλ. γ'. κεφ. 84. σελ. 546) πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπισήμους. « Ἡ » πόλις τῶν Σερρῶν εἶναι ὄχυρὰ διότι περιβάλλεται διὰ καρ- » τρωτάτων τειχῶν, καὶ οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητος, ἀλλὰ μεγά- » λη καὶ θαυμασία καὶ ἀναγκαία εἰς τὸ Κράτος τῶν Ρωμαίων. » διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι πρέπει ἅπαν μὲν τὸ λοιπὸν στράτευμα » ἀμέσως τὴν πορευθῆναι κατὰ τοῦ Βυζαντίου, ἐγὼ δὲ τρεῖς χι- » λιάδας στρατιώτας ἀφ' οὗ παραλάβω τὴν φθάσω εἰς Σέρρας » καὶ μείνας μίαν ἡμέραν ἴσως κατορθώσω τι, καὶ ἔπειτα πάλιν » τὴν ἐπιστρέψω. ἐπειδὴ δὲ ἡ ἄλλη στρατιὰ ἕνεκα τῆς βα- » ρύτητος καὶ τοῦ πλήθους θὰ ἀναγκάζεται συχνότερον τὴν » στρατοπεδεύσῃ πρὸς ἀνάπαυσιν, ἡμεῖς δὲν θὰ μείνωμεν » ὀπίσω διότι εἴμεθα εὐσταθεῖς καὶ ὀλίγοι καὶ εὐκολώτερον θὰ » ὁδοιποροῦμεν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ περὶ τῶν Σερρῶν θὰ λά- » θωμεν πρόνοιαν, ἥτις εἶναι τόσον μεγάλη πόλις, καὶ διὰ » τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον πορείαν δὲν θὰ ζημιωθῶμεν οὐδέν. » Αἱ Σέρραι δὲ ἐὰν παραμεληθῶσι καὶ περιέλθωσιν εἰς τὴν » ἐξουσίαν τοῦ Κράτη, οὐδεμία μὲν πλέον ἐλπίς θὰ ὑπάρχη » διὰ τὴν ἀνασώσωμεν αὐτάς, ἐπειδὴ δὲ κεῖται ὡς μεθόριον » τοῦ ἄλλου τμήματος τοῦ κράτους τῶν Ρωμαίων διαχωρί-

» ζει καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας. Ταῦτα πρέπει
» μετὰ προσοχῆς νὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ μὴ παραμελῶμεν
» φανερὰ ἀγαθὰ χάριν τῶν ἀδύλων». Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς
συνεβούλευεν ἐν συνελεύσει καὶ ἐλείθοντο οἱ πλεῖστοι τῶν
ἐπισήμων Ρωμαίων.—

Τὴν τελευταίαν ἐκστρατείαν τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐναν-
τίον τῶν Σερρῶν, ἧτις ἀπέτυχε, καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῶν
ὑπὸ τοῦ Κράλη Δουσιὰν ἀφηγεῖται νηφαλιώτερον ὁ Νικηφό-
ρος Ἰρηνγορᾶς ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ὡς ἐξῆς. «Τελευ-
» τῶντος τοῦ θέρους καὶ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου, ὁπότε
» καὶ αἱ ἄμπελοι ἦσαν ἐν πλήρει ἀκμῇ καὶ μονονουχί τοὺς
» τρυγητὰς μεγαλοφῶνως προσεκάλουν, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς
» καὶ μετὰ τῶν ἰδικῶν του δυνάμεων καὶ μετὰ πολλῶ περισ-
» σοτέρων ἐκ Σερβίας ὀπλιτῶν ἐναντίον τῆς πόλεως Σερρῶν
» ἐλπίζων ὅτι θὰ κυριεύσῃ αὐτὴν ἀμαχητεῖ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ
» Θεὸς φανερὰ καὶ ἐδῶ εἰς τὰ σχέδιά του ἀντέπραπτεν,
» ἄπρακτος ἦτο ἡ ἐπιχειρήσις του καὶ ἡ ὅλη προετοιμασία μα-
» ταίᾳ ἐνασχόλησις. Διότι πρὶν περιστρατοπεδεύσῃ καὶ ἀρχί-
» σῃ τὰς ἐχθροπραξίας, ἀσθένειά τις θανάσιμος ἐνσκήπτει
» εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Τριβαλλῶν, εἴτε διότι κατὰ κόρον
» καὶ ἀλύπητα ἔτρωγον τὰς σταφυλάς, εἴτε ἕνεκα ἄλλης τι-
» νος προηγηθείσης αἰτίας, δὲν γνωρίζω ποῖον ἐκ τῶν δύο
» συνετέλεσε. Ἐπειδὴ λοιπὸν πᾶσα ἰατρικὴ γνώμη καὶ ἐπέμ-
» βασίς εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν ἀπέναντι τῆς ἀσθενείας καὶ
» οὐδὲν κατάρθωνε, πυκνοὶ καθ' ἐκάστην νεκροὶ ἐθάπτοντο·
» καὶ ἐπειδὴ ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὁ
» θάνατος ἐθέρισε, καὶ ἔτι περισσοτέρους ἔσπευδε νὰ ἐξολο-
» θρεύσῃ, σπικνωθέντες τάχιστα ὅλοι ἐπέστρεψαν ἐκεῖθεν, ἀναγ-
» γέλλοντες εἰς τὸν Κράλην τὸ εἰς τὸν στρατὸν συμβᾶν ἀτύχη-
» μα ἄνευ ἀνθρωπίνου πολέμου. (Βιβλ. XIII, λόγος II' σ. 647).

«Ὁ δὲ Κράλης ὁ ἡγεμὼν τῶν Τριβαλλῶν δὲν ἐχώρταιεν
» εὐφροαίόμενος διὰ τὰς ἐριδας καὶ στάσεις τῶν Ρωμαίων πρὸς

» ἀλλήλους καὶ δι' ἀλλήλων, καὶ ἐθεώρει τὸν καιρὸν τοῦτον
» ἄρμοδιώτατον καὶ καταλληλότατον πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς
» πλεονεξίας του, καὶ ὡς κάλλιστον δῶρον τῆς τύχης. Διὰ
» τοῦτο ὡς φλῆξ ἐπήρχετο καὶ κατέστρεψε διηνεκῶς ὑποδου-
» λῶνων ὅσας ἀπὸ πάντα πόλεις καὶ χώρους, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν
» ὑπῆρχε νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς τοιαύτας αὐτοῦ ὁρμᾶς. Διότι
» οἱ ἐν Βυζαντίῳ καὶ σιωπῶντες καὶ φωνάζοντες ἐξεδήλουν
» πολὺ περισσοτέραν ἐπιθυμίαν διὰ νὰ προδοθῶσιν ὄλαι αἱ
» χῶραι μέχρι Χριστουπόλεως παρὰ νὰ κυριεύσῃ αὐτὰς ὁ Καν-
» τακουζηνός. Ὁ Καντακουζηνός δὲ οὐδόλως τοῦτο ἤθελεν,
» ἀλλ' ἀπνσχολημένος εἰς τὰς ἐκ τῶν ὁμοφύλων μάχας δὲν
» εἶχε καιρὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς χώρας. Ἐνεκα τούτου λοι-
» πὸν ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ μέχρι τῶν στενῶν τῆς Καββάλας
» ὑπὸ τοῦ Κράλη ὑπεδουλώθησαν πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης.
» Μετ' αὐτῶν ὑπάρχει καὶ τῶν Σερρῶν τὸ μέγα καὶ θαυ-
» μαιῶτον ἄστὺ παραδοθὲν ὑπὸ πείνης καὶ μακρᾶς πο-
» λιορκίας, τῶν δύο τούτων ἀμνηχάνων ἐχθρῶν. Ἐκτοτε δὲ
» Κράλης μείζων ἑαυτοῦ γενόμενος καὶ ὑπὸ ἀλαζονείας μεγα-
» λειτέρας καταληφθεὶς (διότι ἐφάνταζετο ὅτι μέχρι τοῦ Βυ-
» ζαντίου θὰ ὑποχωρῶσι νικώμενοι ὑπ' αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι καὶ
» οὐδὲν θὰ ἀντισταθῇ πρὸς τὴν δύναμιν ἐκείνου καὶ τὴν ἡγε-
» μονικὴν ἀρχὴν) βασιλέα τὸν ἑαυτὸν του ἀνηγόρευσε (Βιβλ.
» XIII λόγος ιε').».

Ὁ δὲ Καντακουζηνός (Τόμ. β'. Βιβλ. γ' κεφ. 89 σελ. 550)
λέγει περὶ τούτου τάδε. «Ὁ Κράλης ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν Σερ-
ρῶν ἐκυρίευσεν αὐτὰς καὶ μετὰ τοῦτο ὑπερυφανεύομενος καὶ
τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κράτους τῶν Ρωμαίων καταλαβὼν, βα-
σιλέα ἑαυτὸν ἀνηγόρευε Ρωμαίων καὶ Τριβαλλῶν, εἰς δὲ τὸν
υἱὸν του ἔδιδε τὸν τίτλον τοῦ Κράλη».

Τὸν χρόνον τῆς καταλήψεως τῶν Σερρῶν ὑπὸ τοῦ Δου-
σιάν μετ' ἄκρας ἀκριβείας καθορίζει πάλιν ἡ πολύτιμος ἐγ-
χώριος ἱστορικὴ πηγὴ ἥτοι ἡ βιβλιοθήκη τῆς Σ.δ. Μονῆς τοῦ

Τ. Προδρόμου. Χρονικὸν σημείωμα ἐν τῷ 62ῳ ἐπὶ χάρτου χειρογράφῳ β' μεγέθους, εὐμενῶς μοι καὶ τοῦτο παραχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος Πανος. Προηγούμενου κ. Χριστοφόρου ἔχει ἐπὶ λέξει ὡδε. «Τῆ κδ' 7]βρίου μηνὸς Ἰνδ. ιδ' ἡμέρα Σαββάτῳ ὥρα θ' εἰσῆλθεν ἡ ὑύλαξις τοῦ Κράλη ἐπάνω εἰς τὸ Καστέλι καὶ αὐτὸς τῆ κε' εἰς τὸ κάτω καὶ ἐλειτουργήθη εἰς τὴν μητρόπολιν ἔτους ςωνδ'». ἦτοι τῆ 24 7]βρίου μηνός, ἰνδικτιῶνος ιδ' ἡμέρα Σαββάτῳ, ὥρα θ' εἰσῆλθεν ἡ φρουρὰ τοῦ Κράλη ἐπάνω εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον Καστέλι ἐλεγον τότε¹⁾, αὐτὸς δὲ τῆ 25 ἦτοι Κυριακῇ εἰς τὴν κάτω πόλιν (ἦν ὁ Ἀκροπολίτης λέγει κάτω χώραν) καὶ ἠκροάσθη τῆς θείας λειτουργείας εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἐνθα φαίνεται κατ' εὐθειαν ἐπορεύθη διὰ τὴν εὐχαριστίαν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῆ ἀλώσει κατὰ τὸ ἔτος 1346 μ. Χ. Τὸ ἐν λόγῳ σημείωμα τὸ πρῶτον ὑφ' ἡμῶν ἐκδιδόμενον διαφωτίζει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν καθόλου ἱστορίαν, οὐδενὸς συγγραφέως ἢ ἐγγράφου ὀρίζοντος μετὰ τῆς αὐτῆς λεπτομερείας τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου ταύτης τῆς Σερραϊκῆς ἱστορίας. Τὴν περὶ στέψεως τοῦ Δουσιᾶν ὡς βασιλέως ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῶν Σερρῶν Μακαρίου εἶδον τοῦ μακάρ. Δήμιτσα (Μακεδ. σελ. 535) ἐπ' οὐδενὸς συγχρόνου Βυζαντιῦ συγγραφέως στηριζομένην ἢ ἄλλης τινὸς ἐγκύρου μαρτυρίας ἀποκρούμεν ὡς ἐσφαλμένην εἰκασίαν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπορριπτέα καὶ ἡ περὶ ἀνοικοδομήσεως καὶ διὰ τοῦ νῦν ἐν ἔρειπίοις εὕρισκομένου τείχους περιτειχίσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Σέρβων διαδεδομένη γνώμη ἥτις πλανᾷ μέχρι τῆς σήμερον τοὺς κατοίκους, ὡς καὶ ἡ περὶ ὑπάρξεως ἐπὶ τοῦ μεγάλου πύργου (ἀταλαιπῶρος ὑπὸ τῆς φαντασίας τοῦ μακαρίτου Π Δραγάση τὸ πρῶτον δημιουργηθείσης) ἀνυπάρκτου Σλαυϊκῆς ἐπιγραφῆς. (αὐτόθι σελ. 586). Ἀμφότεραι αἱ ἐπὶ τοῦ

1) Οἱ χωρικοὶ τῶν παρὰ τὴν πόλιν χωρίων τὴν πόλιν ὀνομάζουσι εἰοέτι Κάστρον καὶ τοὺς Σερραίους Καστρινοὺς.

μεγάλου πύργου επιγραφαί εἶναι ἑλληνικαί, τὸ δ' ἐν ἑρειπίοις μετὰ τῶν πύργων σφρζόμενον τεῖχος εἶναι τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἂν μὴ τῶν διαδόχων τοῦ Βατάστν, ἐξάπαντος ὅμως τῶν Παλαιολόγων, ὡς ἐν τοῖς ἐξῆς ἐκτενῶς θὰ πραγματευθῶμεν, καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν δόντες νύξιν.

Ὁ Κράλης διὰ τὰ ἐλκύσῃ τὴν εὐνοίαν τῶν κατοίκων τῶν Σερρῶν μεθ' ὑποκεκριμένης εὐλαθείας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ταύτην δὲ ἐξωτερικεῖ καὶ ἐν τῷ μόνῳ ὑπὲρ τῆς γειτόνος καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει τοῦ Τιμίου Προδρόμου Μονῆς χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ ἐκδοθέντι τὸν ἀμέσως ἐπόμενον μῆνα μετὰ τὴν εἰς Σέρρας εἰσβολὴν αὐτοῦ ἦτοι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ '346 Ἐν τούτῳ γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς. « Ἀρτίως δὲ Θεοῦ εἰδοκοῦντος, ἐγένετο ἡ » τῶν Σερρῶν πόλις ἐπὶ τὴν δουλосύνην τῆς Κραλότντός μου. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ τοιαῦτα μοναστήρια καὶ ἐζήτησαν καὶ ἐδεήθησαν καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἀσκούμενοι μοναχοὶ καὶ εὐηργετήθησαν παρὰ τῆς Κραλότντός μου· ἐδεήθησαν δὲ ἵνα πορίσωνται καὶ χρυσόβουλλον τῆς Κραλότντός μου εἰς ἐπικύρωσιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν τε προσόντων αὐτοῖς κτημάτων, ὧν κέκτνται διὰ χρυσοβούλλων καὶ ὧν ἀρτίως εὐηργετήθησαν παρὰ τῆς Κραλότντός μου καὶ ἡ Κραλότνός μου διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου, ἅτε πλέον τῶν ἄλλων ὑπὸ τῆς ἐνοῦσης αὐτῇ χριστιανικῆς συνειδήσεως περὶ τὰ μοναστήρια καὶ τὰς ἱερὰς ἐκκλησίας τὰς εὐεργεσίας καὶ δωρεὰς ἐπιτείνειν βουλομένη, ὡς ἐντεῦθεν βεβαίαν τὴν πληροφορίαν ἔχουσα πολλαπλασίους τὰς ἀμοιβὰς καὶ ἀντιδόσεις παρὰ τοῦ μισθαποδότου Θεοῦ λήψεσθαι καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει ταῖς σεβασμίαις ταύταις μοναῖς . . . » (Προηγ. Χριστ. Προσκυνητ. σελ. 95). Ἐν τούτοις καίτοι ἐντὸς τῆς πόλεως Σερρῶν οὐδεμίαν καταστρεπτικὴν αὐτοῦ πρᾶξιν, μαρτυρεῖ ἡ Ἱστορία, ἐδενδροτόμησεν ὅμως τὴν πέριξ χώραν, ὡς φηλὸξ δ'

ἐπύρχετο τὰ πάντα καταστρέφων εἰς τὰς ἄλλας χώρας καὶ πόλεις, κατὰ τὰς ἐν τοῖς πρόσθεν παρατεθείσας περικοπὰς τοῦ Γρηγοῦ καὶ Καντακουζηνοῦ.

Ἐν τῇ πόλει δεινῶς κατέθλιψε τοὺς κατοίκους, ἤρπασε δὲ αὐθαιρέτως ἢ ἐδῆμενσε πάντα τὰ κτήματα αὐτῶν, μηδὲ τῶν τῆς Μονῆς Προδρόμου ἐξαιρουμένων. Περὶ τῶν πράξεων τούτων τοῦ Κράλη ἔχομεν ρητὰς μαρτυρίας καὶ πάλιν τῆς ἐγγωρίου εὐσεβοῦς ἱστορικῆς πηγῆς. Ἐν τῷ Β'. Ἀρχαίῳ Κώδικι τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ Προδρόμου (σελ. 10 καὶ 11) ἀναφέρεται ὅτι ἡ Μονὴ κατὰ κληροδοτήματι τοῦ Κτίτορος Αὐτῆς Ἰωάννου ἔδιδε πρὸ τῆς Σερβικῆς εἰσβολῆς δύο μουζούρια (κοιλὰ) σίτου κατὰ μῆνα εἰς τὴν οἰκογένειαν ἑνὸς Σερραίου κληρικοῦ ἐπωνομαζομένου Ζυμαρᾶ κατόπιν ἰδιαιτέρας συμφωνίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Μονῆς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Σερβικὴν εἰσβολὴν ἡ Μονὴ πολλὰς ζημίας εἰς τὰ κτήματα αὐτῆς ὑποστᾶσα ἐδυσκολεύθη νὰ φαῖ ἕξ ὀλοκλήρου συνεπῆς εἰς τὴν πρὸς τὸν Ζυμαρᾶν τοῦτον ὑποχρέωσίν της· διὰ τοῦτο κατὰ δεύτερον μετ' αὐτοῦ συμβιβασμὸν συνεφωνήθη ἀντὶ δύο νὰ δίδῃ ἕν «μουζούριον». Ἐν τῷ μετὰ τὸν δεύτερον τοῦτον συμβιβασμὸν ὑποσχετικῶ ἐγγράφῳ αὐτοῦ πρὸς τὴν μονὴν κατακεχωρισμένῳ ἐν ταῖς ὀρισθείσαις τοῦ Β. Κώδικος σελίσιν ἀπαντᾷ ἡ ἑξῆς χαρακτηριστικὴ τῆς τότε καταστάσεως περικοπή. «Ἐπειδὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἡμέτερον τόπον ὁ εἰς ἄκρον στενοχωρημένος καιρὸς ἀπὸ τῆς μεγίστης ἐπιθέσεως τοῦ Κράλη, οὐκ' εἶχον εὐκόλως διδόναι μοι ταῦτα (δύο μουζούρια σίτου κατὰ μῆνα) οἱ τιμιώτατοι μοναχοὶ ἀνυστερήτως, συνεφωνήθη παρ' ἡμῶν τῶν δύο κ. τ. λ.» Πρὸς ἐξίλασμον δὲ τοῦ Θεοῦ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σερρῶν ἐδώρησε τῇ Μονῇ διὰ τοῦ χρυσοβούλλου κτήματα, τὰ ὅποια ἤρπασε παρὰ τῶν κατοίκων καθὼς καὶ τὰ τοῦ Λασκάρως, τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Βατάση, τὰ κτήματα τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους καὶ

τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ τοῦ δειλαίου αὐτοῦ συμμάχου. Ἴδου ἡ σχετικὴ τοῦ χρυσοβούλλου περικοπὴ. «Προσευηργέτησε δὲ καὶ ἡ Κραλότης μου ταῦτα: Εἰς τὸ χωρίον τὸ Λεγγίνιον τὴν οἰκονομίαν τοῦ Λάσκαρι ἐκείνου μετὰ τοῦ ζευγηλατείου τοῦ κατεχομένου παρὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ¹ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τριῶν χειμερινῶν ὑδρομυλῶνων καὶ τοῦ εἰς τὸ χωρίον τὸ Μελενικίτσιον παροίκου καὶ τῶν οἰκημάτων καὶ τῆς ἐτέρας γῆς ἣν εἶχεν ὁ ρηθεις Λάσκαρις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν διαφόροις τόποις· καὶ τοῦ Παλαιοχωρίου τοῦ λεγομένου Πρωτοκνέτζη· καὶ τοῦ Βελιδόλου² καὶ τῶν ἐκεῖ δύο μυλῶνων καθὰ προκατείχοντο καὶ παρὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ Κανικλείου ἐκείνου (τοῦ Χούμνου). Παλαιοχώριον εἰς τὸ Πάνακα τὸ ἐπικεκλημένον οἱ κυνηγοί, μετὰ τῶν ἐκεῖ παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ ὑδρομυλῶνων· καὶ τῶν ἐκεῖ ἐτέρων δύο δημοσιακῶν μυλῶνων καὶ τῆς δρύστας καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, εἰς τὴν πέρα Πολεάναν αὐλάκια τέσσαρα· τὸ λεγόμενον τὴν Λογγᾶν μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, τὸ τοῦ Φωτεινοῦ μετὰ καὶ τοῦ Τζικαλᾶ, τὸ δὲ τέταρτον τοῦ Σκυλομύτου μετὰ τῆς Παπυρέας, καὶ νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ· ἐτι δὲ καὶ τῶν τεσσάρων ἀνθρώπων ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶ ταῦτα· τοῦ Ποτάμη καὶ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Καλογέρου· ταῦτα πάντα ὀφείλουσι κατέχειν καὶ νέμεσθαι αἱ δηλωθεῖσαι σεβάσμαι μοναὶ τοῦ Τιμίτου ἐνδόξου Προφῆτου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὡς εἴρηται, ἔξω πάσης καὶ παντοίας ἐπιρρείας καὶ δόσεως καὶ ἀνενοχλησίας». Ἐν τέλει δὲ ὑπογράφεται «Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ Κράλης καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ρωμανίας».

1) Τὸ Ζευγηλατεῖον οἱ Τοῦρκοι μεταφράζουσι τσιφλίκι. Ὁ Καντακουζηνός, ὡς βλέπομεν, εἶχεν ἐν τῇ πεδιάδι κτῆμα μετὰ ἄλλων καὶ τὸ τσιφλίκι τοῦ Λεγγίνιου, ἴδου τραγὴ ἀπόδειξις ὅτι τὰ κτῆματα τοῦ Καντακουζηνοῦ δὲν περιωρίζοντο μόνον ἐντὸς τῶν Σερρῶν.

2) Ἀντὶ Βελιβόλου, Βελίβολον (velivolum) Λατινικὴ λέξις δηλοῦσα τὸν ἰστίσις φερόμενον τὸν ἰστιοδρομοῦντα. mare velivolum=θάλασσα ἢ ἰστίσις εἴτε ναοὶ διαπλεομένη.

Ταῦτά εἰσι τὰ τῆ Μονῆ δωρηθέντα κτίματα ὑπὸ τοῦ Κρά-
 λη ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν εἶναι τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους, τὰ δὲ
 ἰδιωτῶν Σερραίων καὶ ἄλλα εἶνε Βασιλικά τοῦ Λασκάρεως καὶ
 Καντακουζηνοῦ. Πᾶς τις φαντάζεται πόσα καὶ ὁποῖα ἐκράτησε
 δι' ἑαυτὸν ὁ εὐσεβέστατος Κράλης. Τῶν ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ
 μνημονευομένων τόπων οἱ πλεῖστοι ἄγνωστον ὑπὸ ποῖον ὄνο-
 μα σήμερον λέγονται. Τὸ Βελίδολον ἢ Βελίβολον μᾶλλον θὰ
 ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τῶν παρακειμένων μυλῶνων οἵτινες θὰ
 ἦσαν ἀνεμόμυλοι κινούμενοι διὰ πανίων· ἀνῆκε δὲ εἰς τὸν ἐπὶ
 τοῦ Κανικλείου ἦτοι εἰς τὸν Σφραγιδοφύλακα τοῦ Βυζαντιακοῦ
 κράτους Χοῦμνον, συμπέθερον τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β' τοῦ
 Παλαιολόγου περὶ οὗ ἐν τοῖς πρόσθεν εἶπομεν. Ζητητέον ὅθεν
 τοῦτο εἰς τὸ νῦν σφζόμενον Χούμνικον. Πάναξ θὰ εἶνε ἢ ἡ
 παρὰ τὴν Μονὴν Μπάνιτσα ἢ ἡ ἐν τῇ πεδιάδι Δράμας ὑπὸ τὸ
 αὐτὸ ὄνομα (Πάναξ) μνημονευομένη ἐν τῷ κώδικι τῆς Μονῆς
 τῆς Κοσσυφινίσσης. Εἰς τὰς δωρεὰς ταύτας θὰ παρεκινήθη
 ὁ Κράλης ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης θυγατρὸς Ἀνδρο-
 νίκου τοῦ Β' οὗ ἦτις καὶ πρὸ τῆς εἰσβολῆς αὐτοῦ ζῶντος καὶ
 βασιλεύοντος ἐπὶ τοῦ πατρὸς τῆς ἐγένετο ἔφορος καὶ προστάτης
 τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι αὕτη καὶ
 πρὸ τοῦ γάμου τῆς ἦλθεν εἰς Σέρρας καὶ μετὰ τὴν κατάκτη-
 σιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ συζύγου τῆς. Τοῦτο ἐξάπαντος ἔδωκε τρο-
 φὴν εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἀνάγνωσιν τῆς ἐπὶ τοῦ μεγάλου πύρ-
 γου Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς.

Ὁ Κράλης τρία ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Σερρῶν κα-
 τήντησε νὰ ἐκπορθῆσῃ καὶ αὐτὴν τὴν Θεσσαλονίκην ἐν ἔτει
 1349φ. Τότε τελευταῖον, τῷ 1350 ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ ὁ
 Καντακουζηνὸς καὶ ἀναδείξας ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ οὐ σμι-
 κρὰν τῇ ἀληθείᾳ πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν δεξιότητα, ἠνάγκα-
 σε τὸν Δουσαῖν νὰ συνομολογήσῃ συνθήκας κατὰ τὰς ὁποίας
 ἢ μὲν Ἀκαρνανία, ἢ Θεσσαλία, τὰ Σέρβια, ἢ Βέρροια, ἢ Ἑδεσ-
 σα (Βοδενά), τὸ Γυναικόκαστρον (Ἀβρέτ—Ἰσσάρ) καὶ αἱ περὶ

τὸν Στρυμόνα κῶμαι μέχρι Σερρῶν καὶ Ταντεσιάνου(;) ὄρους ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, οἱ δὲ Σέρβοι διεφύλαξαν τὰ Ζίχνα, τὰς Σέρρας, τὸ Μελένικον, τὴν Στρόμβιτσαν, τὴν Καστορίαν καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Μακεδονίας. Ὁ Δουσιάν ζῶν ἔτι διένειμε τὸ ὑπ' αὐτοῦ συγκροτηθὲν μέγα κράτος μεταξύ διαφόρων ἡγεμόνων, οἵτινες ἦσαν ὑποτελεῖς μόνον αὐτοῦ, συνεχόμενοι ὑπὸ τῆς στιβάρᾳς αὐτοῦ χειρὸς. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ αὐτοῦ συμβάντα μετὰ 10 ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν Σέρραις ἐπιδρομῆς, ἥτοι τῷ 1356, διάδοχος μὲν αὐτοῦ ἐγένετο ὁ νεαρὸς αὐτοῦ υἱὸς Στέφανος Οὐρῶσης, οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐγένοντο ἀνεξάρτητοι, καὶ τὸ μέγα αὐτοῦ κράτος κατεκερματίσθη εἰς ὀκτὼ Σερβικὰς ἡγεμονίας αἵτινες ἦσαν α'.) ἢ περὶ τὸ Βαρδάριον χώρα· β'.) ἢ περὶ τὴν Ροδόπην ἀπὸ Φερῶν μέχρι Βαρδαρίου· γ'. καὶ δ'.) ἢ περὶ Σέρρας μέχρι τοῦ Ἰστρου χώρα· ε'.) ἢ περὶ τὸν Ἰστρον χώρα ἐν Σιρμίῳ καὶ Μασούφ· στ'.) αἱ κομητεῖαι τοῦ Οὔσιτζ καὶ Χέλμ· ζ'.) ἢ περὶ τὴν Ὀχρίδα χώρα καὶ η'.) ἢ ἐν Θεσσαλίᾳ. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ἐκαλοῦντο δεσπῶται καὶ Σεβαστοκράτορες κατὰ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἰσχύοντας τίτλους τοὺς ὁποίους εἶχε παραδεχθῆ ὁ Δουσιάν. (Παπαρ. Ε'. 276) Ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ τῆς Μ. τοῦ Τ. Προδρόμου ἀναγινώσκωμεν τὸ ἐξῆς περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δουσιάν σημείωμα: «Μηνὶ Σεπτεμβρίου κ'. (20) ἐπὶ ἔτους ,ζωξδ' (=1356) Ἰνδικτιῶνος θ' τέθνηκεν ὁ εὐλαβέστατος καὶ φιλόχριστος Αὐθέντης καὶ Βασιλεὺς Σερβίας καὶ Ρωμανίας, Κύριος Στέφανος».

Ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ τῆς Ἱ Μονῆς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης (ἔργῳ ἀξιολόγῳ τοῦ ἡδῆ Πανιερ. Μητροπολίτου Νευροκοπίου κ. Δαμασκηνοῦ ἀγλαοῦ τῶν Σερρῶν τέκνου) σελ. 33 λέγεται ὅτι ὁ Πατριάρχης Κάλλιστος ὁ Α'. ἀπέθανεν ἐν Σέρραις ἀποσταλεὶς μετ' ἄλλων εἰς Τριβολλοὺς. Περὶ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου ἀναγινώσκωμεν ἐν «Κωνσταντινουπόλει Βυζαντίου Τομ. β'. σελ. 529» ὅτι «ὁ Κάλλιστος τὸ δεύτερον Πατριαρχεύσας ἀπέθανε πρεσβεύων πρὸς Ἐλισάβετ τὴν Κράλαιναν τῆς

Σερβίας εἰς Φερὰς τῆς Θράκης πρὸς τὸ πείσαι αὐτὴν ἐνωθῆ-
ναι τοῖς Ρωμαίοις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1362ου ἢ τῷ 1369φ καὶ
ἐτάφη ἐν τῇ τῶν Φερῶν Μητροπόλει». Κατὰ τὸν κ. Γεδεών
ἀπέθανεν ἐν Φεραῖς τῆς Θεσσαλίας τῷ 1363 (Πατρ. Πίν. σελ.
429).

Ἐκ τῆς Σερβικῆς εἰσβολῆς ἔληξεν ἡ ἐπὶ τῆς πόλεως τῶν
Σερρῶν μακρὰ Βυζαντιακὴ κυριαρχία τῇ 24ῃ Σεπτεμβρίου
τοῦ ἔτους 1346 ἡμέρα Σαββάτου ὡς καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴπο-
μεν. Τοὺς Σέρβους ἐν Σέρραις διεδέχθησαν οἱ Τοῦρκοι.

ΙΔ'.

Κατάκτησις τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων· Αἱ Σέρραι ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν
Κυριαρχίαν. Τὴν πόλιν ἡμῶν ἐπισκέπτονται οἱ Κραταῖοι Σουλτᾶνοι Μουράτ
ὁ Α., Βαγιαζήτ ὁ Ἰλδριμ, Μουράτ ὁ Β', δῖς, Σουλεϊμάν ὁ Νομοθέτης, Μεχ-
μέτ ὁ Δ', δῖς, Ἀχμέτ ὁ Γ' καὶ (ἴσως) ὁ Σουλτᾶν Μαχμούτ ὁ Β'.

Ὅγδοῦντα ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως αἱ Σέρραι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἤτοι τῷ 1373
μ. χ. Ὁ Σουλτᾶνος Μουράτ ὁ Α' διαδεξάμενος τὸν Οὐρχάν
ἐν ἔτει 1359 ἐκ τῆς Ἀσίας εἰσέλασεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἐν
διαστήματι 30 ἐτῶν κατέκτησε πλείστας χώρας. Οὗτος κατέ-
στησε πρῶτον στρατοδίκην (ἀξίωμα συνεπαγόμενον τὴν ὑπερ-
τάτην ἐν τῷ κράτει δικαστικὴν ἀρχὴν) τὸν Καραχαλίλ Τσεν-
τερελῆν, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ τάγματος τῶν Γιανι-
τσάρων. Τὸν δὲ παλαιὸν στρατηγὸν τοῦ Οὐρχάν Λαλασιαχίν,
τῶν ἐκ λαφύρων τῶν ἐκστρατειῶν ἀνεγείραντα τὸ ἀνώτατον
ἐκπαιδευτήριον Λαλασιαχινιὲ ἐν Ηρούση, διώρισεν ἀνώτατον
διοικητὴν τῶν ὀθωμ. στρατευμάτων. (Μπενλέρ-μπεν). Ὁ Μου-
ράτ ἐδρεύσας προσωρινῶς ἐν Διδυμοτείχῳ (ὑπερ ὅπως εἶνε ἡ
πρώτη ἐν Εὐρώπῃ πρωτεύουσα τοῦ Ὀθωμ. Κράτους) ἐπέτρε-
ψε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν κατακτίσεων εἰς τοὺς δύο ἐπιση-
μοτάτους στρατηγοὺς τὸν Λαλασιαχίν, ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν

Ἀδριανούπλιν τῷ 1361, γενομένην μετ' οὐ πολὺ πρωτεύουσαν, καὶ τὸν γηραιὸν Ἐδρενόν, ὅστις εἶχε δοθῆ βοηθὸς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Οὐρχάν μετὰ τοῦ Ἀγτζέ-μπεν εἰς τὸν Χατζῆ Ἰλδεκῆ διοικητὴν τοῦ Καρασῆ, καὶ εἶτα ἐγένετο διοικητὴς Προύσης. Τῷ 1368 ὁ Μουράτ κατέστησε τὸν Καραχαλίλ, μέγαν Βεζύρην, ἔκτοτε ὀνομασθέντα Χαϊρεδδὶν Πασσιᾶν¹. Εἰρήνην ἄγων πρὸς τὸ Βυζάντιον ὁ Μουράτ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοὺς ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς Ροδόπης πόλεων. Δι' ὃ προσέταξε τῷ προμνημονευθέντι Μεγάλῳ Βεζύρῃ Χαϊρεδδὶν Πασσιᾶ καὶ τῷ γηραιῷ πολεμιστῇ Ἐδρενῶ, ἵνα ἐπιδράμωσιν ἐπὶ τοὺς Σέρβους ἡγεμονίσκους, τὸν υἱὸν τοῦ Ζίρκου Δράγερην καὶ τὸν Βόγδανον, ἐξ οὗ κατόπιν ἐκλήθη Βογδανία (Μολδαυία). Οἱ ἐγγηράσαντες οὗτοι ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀπὸ τοῦ Ὄσμάν στρατηγῶν ἐκυρίευσαν τὰς πόλεις Βούρλαν, Ἰοκέτην (Ξάνθην) Μαρούλαν (Μαρωνεῖαν) καὶ τὰ φρούρια Καβάλλαν, Ἀβρέτ-Ἰσάρ καὶ Βέρροϊαν, ὡς καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σερρῶν κωμοπόλεις Δράβησκον (Δράμαν· κωμόπολις ἦτο τότε ὡς βλέπομεν) Ζίχναν καὶ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὰς τὰς Ἰέρσας², καὶ ἄλλας μὲν ἐκυρίευσαν διὰ πολέμου ἄλλας δὲ διὰ συνθήκης (Χάμμερ Ἰστ. τοῦ Ὄσμαν. κράτους Τόμ. Α'. σελίς 212). Κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην, ἠχμαλωτίσθησαν ὁ Δράγερης καὶ ὁ Βόγδανος, ἔτυχον δὲ, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, φιλοφρονεστάτης περιποιήσεως

Τὴν κατάκτησιν τῆς ἡμετέρας χώρας ἀφηγεῖται καὶ ὁ διάσημος Τοῦρκος Ἱστορικὸς Σαάτ-Ἐντὶν Μωχαμέτ, ὁ ἐπιλεγόμενος Χότζα ἐβέντης, γεννηθεὶς τῷ 1536 καὶ ἀποθανὼν ἐξ ἀποπληξίας ἐντὸς τοῦ τεμένουσ τῆς Ἀγ. Σοφίας τῷ 1599. Οὗτος ἐντολῇ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Γ'· συνέγραψε τὸ «Στέμμα τῶν Ἱστοριῶν» ἧτοι ἱστορίαν τῶν Τοῦρκων Σουλ-

1) Πασσιᾶ (χ) λέξις περσική· μπας-σιδ.—πούς τοῦ Σουλτάνου·

2) Καὶ ἡ φράσις αὕτη ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῶν Σερρῶν.

τάνων ἀπὸ τοῦ 1299-1520, εἶνε δὲ ἀξιοσημεῖωτον ἔργον διὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ. Τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν Ἱταλικὴν ὑπὸ τοῦ Βικεντίου Βραττούτη, ἐξεδόθη δὲ τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς μεταφράσεως ἐν Βιέννῃ τῷ 1640, τὸ δὲ δεύτερον ἐν Μαδρίτη τῷ 1652. Ὁ αὐτὸς ἔγραψε καὶ ἱστορίαν Σεμῆμ τοῦ Α'.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν ἀφήγησιν τοῦ ρηθέντος Τούρκου Ἱστορικοῦ κατὰ μετάφρασιν Τουρκομαθοῦς ἀξιοτίμου φίλου.

«Ὁ μέγας Βεζύρης Τσεντερλῆ Καρᾶ Χαλλῆ Πασσιᾶς καὶ ὁ ἐπίσημος Γκαζῆ Ἐμπρενὸς-μπενς εἰσῆλθον εἰς τὴν Ροδόπην καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Νέστου. Εἰς αὐτὰ τὰ μέρη τὰ τεῖχη τῆς Πραβίστης (ἴσως τοῦ σημερινοῦ Πραβίου) ἐκούρασαν πολὺ τοὺς Ὀθωμανοὺς πολεμιστάς. Τὰ τεῖχη ταῦτα κατὰ τὸ πολεμικὸν σύστημα τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἦσαν στερεώτατα καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Πριγκιπίσσης Μαρούλιας. Οἱ Ὀθωμανοὶ πολεμισταὶ εὗρον μεγάλην ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῆς γυναικὸς ταύτης, ἣτις συγγενῆς οὔσα τοῦ κυριάρχου τῶν Σερρῶν ἀνέμενε παρ' αὐτοῦ βοήθειαν. Ἄλλ' ὁ Ντελιο-Μπελμπὰν μπένς πολιορκήσας τὰς Σέρρας ἐκώλυσε τὸν Κυρίαρχον τῶν Σερρῶν νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Μαρούλιαν τὴν ἐτοιμασθεῖσαν ἐπικουρίαν, ἣτις ἀναμένουσα πάντοτε αὐτὴν ἀντέστη πολὺ καὶ πολεμοῦσα γενναίως δὲν παρεδίδοτο κατ' οὐδένα τρόπον. Ἡ πολιορκία τῆς Πραβίστης διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ἡ Μαρούλια ἐπὶ τέλους μαθοῦσα ὅτι ἀπεκλείσθη ἢ ὑπὸ τοῦ κυριάρχου τῶν Σερρῶν ἐτοιμασθεῖσα βοήθεια ἐκλιπόντων δὲ πάντων τῶν πολεμοφοδίων καὶ τῶν τροφίμων, καὶ τῆς φρουρᾶς μετὰ τῶν κατοίκων ἐξαντληθέντων ἐκ τῶν τῆς μακρᾶς πολιορκίας δεινῶν, ἡ Πριγκίπισσα ἠναγκάσθη νὰ προτείνῃ συνθήκην· δοῦσα δὲ πολλὰ χρήματα καὶ πράγματα (μᾶλ), παρέδωκε τὸ φρούριον, καὶ οὕτως ἡ Πραβίστα καὶ ὅλον τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐκυριεύθη εἰρηνικῶς καὶ προσετέθη εἰς τὰς νέας κτήσεις τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐπειδὴ ὁ πολιορκήσας τὰς Σέρρας Ντέλιο-Μπελμπὰν μπένς δὲν ἠδύνατο μόνος

νά κυριεύσῃ αὐτάς, ὁ Λαλα-σιαχὶν Πασσιᾶς καταλιπὼν ἕν τάγμα στρατοῦ τὸ ὁποῖον ἐκυριεύσε τὴν Καβάλλαν, ἐπετέθη μετ' ἄλλου τάγματος (φουρκᾶ) κατὰ τῆς πόλεως Σερρών. Ἐξ ἄλλου δὲ ὁ γκαζὶ Ἐβρενός-μπένς, ὁ καταλαβὼν τὴν Πράβισταν καὶ ὀνομάσας αὐτὴν Ἄβρετ-Ἰσσάρ=(γυναικὸς τεῖχος) κυριεύσας τὴν Καβάλλαν, Δράμαν, καὶ Ζίχναν ἦλθεν εἰς Σέρρας πρὸς ἐπικουρίαν τοῦ Ντελιο-μπελμπάν καὶ Λαλασιαχὶν μετὰ τοῦ τάγματός του. Τοιοῦτοτρόπως αἱ Σέρραι ὑπὸ τριῶν στρατιῶν προσβληθεῖσαι ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν (εἰρηνικῶς) διὰ συνθήκης. Πάντες οὗτοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πρίγκιπος Γκαζὶ Σουλεῦμάν-Πασσιᾶ. Μετὰ τὰς Σέρρας ἐκυριεύσε τὰ Βοδενὰ καὶ Βέρροϊαν μέ μεγάλην εὐκολίαν».

Ταῦτα λέγει ὁ Τοῦρκος Ἱστορικὸς Σααντεττίν-Μωαμὲτ Χότζιας. Τῶν Σερρών ἀρχων ἦτο τότε πιθανῶς ὁ προμνημονευθεὶς υἱὸς τοῦ Ζάρκου Δράγεσης Σέρβος ἡγεμονίσκος. Ὡστε οἱ Τοῦρκοι ἔλαβον τὴν πόλιν παρὰ τῶν Σέρβων.

Οἱ Τοῦρκοι, διὰ συνθήκης παραδοθείσης τῆς πόλεως, ἐδείχθησαν ἐπιεικεῖς κατακτηταὶ μεγαλόψυχοι καὶ φιλόανθρωποι. Οὐδένα τῶν εἰσέτι σφριζομένων ναῶν μετέβαλον εἰς Τζαμίον. Σεβασθέντες δὲ μετὰ τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἡουχίαν τῶν κατοίκων οὐδαμῶς ἠνώχλησαν αὐτοὺς ἀφήσαντες νὰ κατοικῶσιν, ὡς καὶ τὸ πρὶν, ἡσύχως ἐν ταῖς οἰκίαις των ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει ἐντὸς τοῦ τείχους. Κατῶκησαν δὲ ἔξω τῆς πόλεως ἰδίας κτίσαντες οἰκίας κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ νῦν θέσει Ντίβρι, εἶτα δὲ ἐν τοῖς ὑπεράνω τῆς Παναγίας τῆς Ἡλιοκάλου καὶ τῆς συνοικίας τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων λόφοις, καὶ τέλος ἐν ταῖς σημεριναῖς Τουρκικαῖς συνοικίαις τοῦ Μπαῆρ-μαχαλαῖ καὶ ταῖς ἄλλαις, ἀναγκασθέντες ὡς λέγεται ὑπὸ λοιμοῦ. Τοῦ Γκαζὶ Ἐβρενός-μπέν ὁ τάφος σώζεται εἰς τὰ Γιαννιτσὰ, αὐτοῦ δὲ κτήματα ἐθεωροῦντο δικαίωματι κατακτητικῶ αἱ περὶ τὴν Μονὴν τῆς Ἀγ. Τριάδος ἐν Τούμπα γαῖαι, ὡς καὶ αἱ ἀπὸ τῶν λόφων τῆς Παναγίας μέχρι τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου. Μετὰ τὴν κατάκτησιν

τῶν Σερρών Βοδενῶν καὶ Βερροίας ὁ Ἐβρενὸς ἐστάλη μετὰ τοῦ Ζιζίτ-μπέη κατὰ τοῦ Κοσσυφοπεδίου.

Ὁ βασιλόπαις Μανουήλ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, λησμονήσας τὴν ὑποτέλειαν τοῦ πατρὸς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν δύναμιν, ἐβουλεύετο ἐν Θεσσαλονίκῃ ὅπου ἐκυβέρνηα ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς του, ἵνα καταλάβῃ αἰφνιδίως τὰς Σέρρας καὶ ἀρπάσῃ αὐτὰς ἀπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Μουράτ μαθὼν τὰ παρασκευαζόμενα ἔπεμψε κατ' αὐτοῦ τὸν γνωστὸν Βεζύρην Χαϊρεδδίν-Πασσιᾶν εἰς Θεσσαλονίκην, ὁ δὲ Μανουήλ μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντιστῇ κατὰ τοιαύτης δυνάμεως, ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν ὅτε προσήγγιζεν ὁ Βεζύρης, καταφυγὼν διὰ θαλάσσης εἰς Βυζάντιον παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ὁ Μανουήλ εἶτα προσῆλθεν εἰς τὸν Σουλτάνον ζητῶν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ. Ὁ Μουράτ χαίρων ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνῃ τοῦ ἐχθροῦ, προέβη εἰς ὑπάντησίν του, καὶ ἐμέμφθη μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῷ πράγματι προέτρεψε δὲ εἰς συνετωτέραν ἐφεξῆς πολιτείαν. Εἶτα δὲ ἔπεμψε πρὸς τὸν πατέρα του συνιστῶν νὰ δεχθῇ αὐτὸν καλῶς. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης τοῦ Μανουήλ ἦν ἡ ἄλωσις τῆς Θεσσαλονίκης (1386) ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδδίν-Πασσιᾶ, γενομένη τὸ τελευταῖον κατόρθωμα τοῦ ὑπουργοῦ τούτου ἀποθανόντος τῷ ἐπιόντι ἔτει. (Χάμμερ τόμος Α' σελ. 228).

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, Σουλτάν Μουράτ ὁ Α'. διῆλθε καὶ ὁ ἴδιος ἐντεύθεν καὶ ἵδρυσε τὸ ἤδη σφζόμενον ἀρχαιότατον τῶν ἐν Σέρραις τζαμιῶν Ἀτικ ἢ Ἐσκί-τζαμι κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς πύλης αὐτοῦ ἐπιγραφὴν ἐν ἔτει Ἐγείρας 787 ἤτοι τῷ 1385 μ. Χ. Μετὰ ταῦτα παθὼν ἐν τινι πυρκαϊᾷ ἀνεκαινίσθη ἐν ἔτει Ἐγείρας 1132, ἀπὸ Χριστοῦ δὲ 1719, καὶ πάλιν ἐν ἔτει 1252—1837 κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου Μαχμουῦτ, διελθόντος πιθανῶς καὶ τούτου διὰ Σερρῶν ὅτε κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπεσκέφθη τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ Κράτους.

Πλὴν τῶν δύο τούτων καὶ ἄλλοι ἰσχυροὶ Σουλτάνοι ἐτίμησαν τὰς Σέρρας διὰ τῶν ἐπισκέψεων των.

Μουράτ τὸν Α΄. διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαγιαζήτ, ὁ ἐπικληθεὶς Ἰατιρίμ=Κεραυνός, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην λαΐλαψ, μείνας καὶ οὗτος ἐφ' ἱκανὸν ἐν τῇ ἡγετέρᾳ πόλει. Ὁ προμνημονευθεὶς Μανουὴλ υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, Ἀυτοκράτωρ γενόμενος μικρὸν μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν αὐτοῦ εἶχεν ἔλθει εἰς Σέρρας, ἔνθα ὁ Σουλτάνος Βαγιαζήτ διέμενε τότε, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου καὶ ἄλλων ὑποτελῶν τῷ Βαγιαζήτ ἡγεμόνων, ἦτοι τοῦ Δεσπότη τῆς Σερβίας Στεφάνου, τοῦ Κωνσταντίνου υἱοῦ τοῦ Ζάρκου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Δράγεση ἡγεμόνος τῆς παρὰ τὸν Ἀξιὸν χώρας, καὶ τοῦ Παύλου Μαμωνᾶ κυβερνήτου τῆς Ἐπιδαύρου ἢ Μονεμβασίας. Ὁ Μαμωνᾶς οὗτος ἐνεκάλεσεν εἰς τὸν Σουλτάνον Βαγιαζήτ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀυτοκράτορος Μανουὴλ Θεόδωρον, ὅτι ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτοῦ διὰ βίας τὴν Μονεμβασίαν. Ἦδη δὲ ὁ Σουλτάνος ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ ἤθελεν ἀποκτείνει τὸν Θεόδωρον ἐν αὐτῷ τῷ διαλόγῳ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἀλλ' ἐκρατήθη ἀφήσας τὴν φροντίδα ταύτην τῷ Βεζύρη Ἀλῆ Πασσιᾶ, υἱῷ τοῦ Χαϊρεδδίν. Ὁ δὲ Βεζύρης καίπερ πλούσια δῶρα λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοδώρου, ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τοῦ κυρίου του. Μετὰ τὴν ἐν Σέρραις ταύτην συνέντευξιν ὁ Μανουὴλ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ζάρκου Κωνσταντίνος ἀπεχωρίσθησαν ἐπανελεύθοντες ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. (Χάμμερ τομ. Α΄. σελ. 292).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζήτ τῷ 1403 ὁ Μανουὴλ ἐπανῆλθεν ἐξ Εὐρώπης καὶ συνῆψε συμμαχίαν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Βαγιαζήτ Σουλεῦμάν, ὅστις ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν Θεσσαλονίκην, πάσας τὰς μέχρι Στρουμόνος πόλεις καὶ τὰς

1] Κωνσταντίνος ὁ ἡγεμὼν τῆς παρὰ τὸν Ἀξιὸν Μακεδονίας πατὴρ τῆς Εἰρήνης ἢ Ἐλένης συζύγου τοῦ Μανουὴλ Β' τοῦ Παλαιολόγου. Ὡστε ὁ Μανουὴλ εἶχεν αὐτὸν πενθερόν.

παρά τὸν Εὐξείνιον ἀπὸ Πανίδου μέχρι Βάρνης. Ὡστε αἱ μέχρι τοῦ Στρυμόνος πόλεις μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπανῆλθον αὐθις εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου προσωρινῶς. Μετὰ ταῦτα ἐκλιπόντος τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μουσᾶς ἀγανακτίσας ἐπὶ τῷ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐπειράτο νὰ ἀντιτάξῃ κατ' αὐτοῦ τὸν υἱὸν τοῦ Σουλεϊμάν Οὐρχάν, διῆλθε διὰ Σερρῶν καὶ ὤδευσεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα κατέλαβε τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Αὐτοκράτος.

Τὸν Σουλτάνον Βαγιαζήτ διεδέξατο Μωάμεθ ὁ Α΄ ὁ Τσελεμπῆς. Ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου τούτου ἔζη ὁ διαπρεπὴς νομομαθὴς καὶ στρατοδίκης Μπεντρετὶν Σιμαβνάογλου, ὅστις ἀπέθανεν ἐν Σέρραις, ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ κεῖται ἐν τῷ Δυτικῷ μέρει τῆς πόλεως. (Χάμμερ Β΄—25)

Τῇ 14 Φεβρουαρίου 1430 Μουράτ ὁ β΄ ὅστις καὶ ὡς πρίγκηψ μετὰ τοῦ Βεζύρου Βαγιαζήτ Πασσιᾶ ὠδοκαετῆς ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν ἡμῶν ὡς Σουλτάνος ἦδη ἀναχωρήσας ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐν ἡλικίᾳ 23 ἐτῶν ἦλθε τὸ δεύτερον εἰς Σέρρας, ὅπου προσκαλέσας ἐξ Ἀσίας τὸν Χαμζᾶν, ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Μουράτ ὁ β΄ ἐν Σέρραις ἐνετρύφησεν εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς τραπέζης καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς νεότητος (Χάμμερ Τόμ.β΄—91).

Ἐν Σέρραις ὁ αὐτὸς καθεῖρξε Λαόνικον τὸν Χαλκοκονδύλην¹ τὸν γνωστὸν Ἱστορικὸν, ἀποσταλέντα παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Πελοποννήσου Κωνσταντίνου², υἱοῦ τοῦ Μανουὴλ,

1] Λαόνικος ὁ Χαλκοκονδύλης κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ τοῦ Νικόλαος ἀδελφὸς τοῦ Δημητρίου, καθηγητοῦ τῶν Μεδίκων ἐν Ὡλφρεντία, καὶ τοῦ Βασιλείου, καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Ρώμῃ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ὅπου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔμεινεν, ἔγραψεν ἱστορίαν τῶν κατακτήσεων τῶν Τούρκων καὶ τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἐν 10 βιβλίοις [1227—1462] εἰς ἐπιτετηδευμένην Ἀττικὴν γλῶσσαν. Ἡ ἱστορία αὕτη μετέφράσθη εἰς τὴν Λατινικὴν [τυπωθεῖσα τῷ 1556] καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν [1577].

2] Τοῦ εἴτα Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολογ. τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος.

ὅπως ζητήσῃ τὴν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἴσθμου χώραν, ἣν κατεῖχε πρὸ αὐτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Τὸν χειμῶνα ὁ Σουλτάνος οὗτος διήνυσεν ἐν Ἀδριανουπόλει πανηγυρίζων τὸν μετὰ τῆς Σερβίδος ἡγεμονόπαιδος, θυγατρὸς τοῦ Δεσπότη τοῦ τῆς Σερβίας Βράγκοβιτς Μάρως γάμον αὐτοῦ. Τὸ φρούριον τῆς Σεμενδρίας κρατερῶς ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Μάρως Γρηγορίου Μπράκοβιτς ἐπορθήθη ὑπὸ τοῦ Ἰσάκ-μπέν. Τότε ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει φυλασσόμενος ἀδελφὸς αὐτῶν περιορίσθησαν ἐν Ἀμάστριδι καὶ Τοκάτῃ. Ἀπεδόθησαν δὲ οὗτοι πάλιν τῷ πατρὶ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β΄. κεκμηκότες ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς πολέμου καὶ ἀποφασίσαντος νὰ εἰρηνεύσῃ. Καὶ περὶ τῆς Μάρως ταύτης, προσωπικότητος ἀξίας ἐνδιαφέροντος καὶ συνδεδεμένης πρὸς τὸν τόπον μας, εἶναι ἀναγκαῖα μίᾳ παρέκβασις.

Ἡ Μάρω αὕτη ἢ κατ' ἄλλους Μάρα σύζυγος Μουράτ τοῦ β' καὶ θυγάτηρ τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος Γεωργίου Μπράγκοβιτς ἦτο πρὸς μητρὸς Καντακουζηνῆ τὸ γένος, θυγάτηρ Εἰρήνης τῆς θυγατρὸς τοῦ Ματθαίου Καντακουζηνοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου, ἄρα ἐγγόνη αὐτοῦ. Εἶχε πρὸς μητρὸς θεῖαν τὴν Ἑλένην, τὴν συζευχθεῖσαν Δαυῖδ τὸν Κομνηνὸν τὸν τελευταῖον Αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος, τὸν μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ βασιλείου του ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' λαβόντα ὡς σιτηρέσιον τὰς Σέρρας, καὶ ἴσως μείναντα ἐνταῦθα μετὰ τῆς βασιλίδος Ἑλένης τῆς συζύγου του.

Οἱ Γερμανοὶ ἱστορικοὶ ὀρίζουσιν ὡς τόπον διατριβῆς τοῦ Δαυῖδ τὸ Μέλαν ὄρος¹⁾, τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι μετὰ τὴν πτώσιν του μετνήχθη εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔνθα ἀπέθανεν. Ἡ ἀδελφὴ τῆς Μάρας, Αἰκατερίνα ἦτο σύζυγος τοῦ Κόμπος De Cilley Οὐλδεριχου.

1) Ἄγνωστον ποῖον εἶνε· κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τούτους ἦτο οὐ μακρὰν τῶν Σερρῶν· ἴσως τὸ Καρὰ δάγ.

Μετὰ θάνατον Μουράτ τοῦ β' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλτάν Μεχμέτ ὁ β' ὁ πορθητῆς ἀπέλυσε τὴν Μητριαν αὐτοῦ Μάρων πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς Γεώργιον μετὰ πλουσίων δώρων ὀρίσας αὐτῇ καὶ μεγάλην ἐτσίαν σύνταξιν «Χαριζόμενος τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι» κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, ἀνανεώσας καὶ τὴν ὑπάρχουσαν μετ' ἐκείνου εἰρήνην. Ὑστερον δὲ ὅτε ἐκυρίευσεν τὴν Σερβίαν μετήχθη αὕτη εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς αὐτῆς, τῆς Κραλίτσας, θυγατρὸς τοῦ Λαζάρου, ἣν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ Πορθητῆς, καὶ μετὰ τοῦ ἐτέρου τῶν τυφλῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ τοῦ θείου τῆς Θωμᾶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔζη ἰσχύουσα καὶ τιμωμένη. Κατὰ τὸν Χάμμερ, ἡ Μάρω καταφυγοῦσα οἰκειοθελῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῆς εἰς τὸν Σουλτάνον Μεχμέτ τὸν β' συμπαρέλαβε μετ' ἑαυτῆς, παρεκτὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Γρηγορίου καὶ τοῦ θείου τῆς Θωμᾶ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ Αἰκατερίνην τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς χήραν τοῦ Κόμπτος de Cilley μεταπεμψαμένη αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀπουλνίας. Ἐλαβε δὲ παρὰ τοῦ Μεχμέτ τοῦ Πορθητοῦ ὡς κατοικίαν λόγῳ ἀνδρομοιρίου τὴν πέραν τοῦ Στρυμόνος ἡμετέραν κωμόπολιν Ἐζιοβαν ἢ Νισβάν, τὰς ἀρχαίας δηλαδὴ Ἐζεβὰς ἔδραν τοῦ ἐπισκόπου Ἰωαννικίου τοῦ ἐτέρου τῶν κτιτόρων τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου². Ὁ Χάμμερ ὀνομάζει τὴν κωμόπολιν «Γιάσσοβον ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος οὐ μακρὰν τοῦ Ἄθω». Ἐπιτιλοφορεῖτο δὲ αὕτη κατὰ τὸ ἐγγράφον σφζόμενον παρὰ τῷ Raitsch καὶ χρονολογούμενον τῇ 13 Ἀπριλίου. 1479, «Σουλτάνα τοῦ Αὐτοκράτορος Μουράτ εὐσεβῆς Κιζαρίνα, Μάρα, θυγάτηρ τοῦ Δεσπότη Γεωργίου». Ὁ Σουλτάν Μεχμέτ ἐσέβητο τὴν Μάρων ταύτην ὡς μητριαν του καὶ μητέρα αὐτὴν προσηγόρευεν. Ἡ Κυρὰ Μάρω εἶχε μεγίστην ἐπιρροὴν ἰναμιγνυομένη καὶ εἰς τὰ Πατριαρχικά ζητή-

2) Πλὴν τῆς πόλεως Ἐζεβῶν ἐδόθησαν τῇ Κυρᾷ Μάρῳ καὶ ὅλα τὰ περίεχωρῖα μετὰ τῶν γαιῶν αὐτῶν. Σίωζεται εἰσέτι ἐν Ἐζιοβῇ πύργος παλαιὸς ὀνομαζόμενος «Πύργος τῆς Μάρως».

ματα καὶ ἐπιβάλλουσα τὴν θέλησίν της. Αὐτὴ ἐξέβαλε τῆς Πατριαρχείας Συμεὼν τὸν Τραπεζοῦντιον, (ὅστις πρῶτος διὰ δώρων, ἦτοι τοῦ λεγομένου Πεσκεσίου πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλνν κατέλαβε τὸν θρόνον) διότι ἐγένετο παραίτιος τῆς ἐκθρονίσεως Μάρκου τοῦ β' τοῦ Ευλοκαράβη. Ἡ αὐτὴ Κυρὰ Μάρω τὸν παλαιὸν ὑποτακτικὸν τοῦ αἰδιῖμου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως Διονύσιον, ἰδοῦσα, ἐσεβάσθη αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ προσέφερεν ἀπροβουλεύτως ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀντὶ τῶν χιλίων φλωρίων τοῦ Συμεὼν δισχίλια φλωρία πεσκεσίον ἀναβιδάσασα οὕτως εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ὡς Διονύσιον Α'. Οὗτος μετὰ ἐξαετῆ Πατριαρχείαν παρητήθη τῷ 1498 καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Μοῦνην τῆς Κοσσυφινίσεως, ὅπου σῶζεται εἰσέτι ἡ σεπτὴ κάρα αὐτοῦ ἀγιασθέντος συνοδικῶς. Ἡ Κυρὰ Μάρω μένουσα ἐν Ἐζεβαῖς ἦλθεν ἐξάπαντος εἰς Σέρρας καὶ ὄη πρὸς συνάντησιν τῆς θείας αὐτῆς Ἑλένης τῆς ἐξορίστου Αὐτοκρατεῖρας τῆς Τραπεζοῦντος. Μαρτυρίαν περὶ τῆς ἐν Σέρραις διατριβῆς ἡ ἐπισκέψεως αὐτῆς παρέχει ἡμῖν ὁ ἀρχαῖος Κῶδιξ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, καθ' ἣν ἐδώρησατο τῷ μητροπολιτικῷ Ναῶ εἰκόνα τῆς Παναγίας συρτὴν ἐγκεκοσμημένην, ἔχουσαν καὶ Τίμιον ξύλον. Ἐν σελίδι τοῦ ἐν Κώδικος 81 γίνεται ἡ πρώτη καταγραφὴ τῶν ἁγίων Σκευῶν καὶ ἀμφίων τῆς Μητροπόλεως, ἐν ἔτει ζρκν' = 1620 ἐν ἣ ἀναφέρεται ἐπὶ λέξει καὶ «**Εἰκόνημα τῆς κυρὰ Μάρως ὅπου εἶχε τὸ Τίμιον ξύλον**».

Κατ' ἄλλην καταγραφὴν ἐν σελ. 73 τῷ αχμγ' = 1643 ἐπὶ μητροπολίτου Δανιὴλ μνητὶ αὐγούστῳ ια' ἀναφέρεται ἡ ῥηθεῖσα εἰκὼν ὧδε. «**Ἐτερον τῆς Παναγίας εἰκὼν συρτὴ ἐγκεκοσμημένη ἢ λεγομένη τῆς κυρᾶς Μάρως**». Ἄγνοῶ ἀν σώζονται καὶ σήμερον.

Ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Β' ἀνανεῶν τὰς μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου συνθήκας παρεχώρησεν ὑπὲρ τοῦ Οὐρχάν (υἱοῦ τοῦ Μουσλήμ καὶ ἐγγόνου τοῦ Μπαγιαζήτ) 30000 ἄσπρων ἐκ

τῶν εἰσοδημάτων τῶν περὶ τὸν Στρυμόνα χωρῶν. Τῷ 1492 ἐκτίσθη ἐν Σέρραις τὸ καλλίστης ἀρχιτεκτονικῆς προῖδον στερεώτατον καὶ κομψὸν τζαμίον Ἀχμέτ Πασσιᾶ κοινῶς **Ἁγία Σοφία**. Οὐδέποτε ὅμως τοῦτο ὑπῆρξε χριστιανικὸς ναὸς οὐδ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ ἦτο ποτὲ ὠκοδομημένος τοιοῦτος· διότι ὡς ἐρρήθη ἐν τοῖς πρόσθεν, οἱ Τοῦρκοι οὐδένα χριστιανικὸν ναὸν μετέβαλον ἢ κατέλαβον ἐν Σέρραις. Ἐκτίσθη δὲ ἐκ βάρθρων ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Μπεν, ὀνομασθὲν «Ἀχμέτ Πασσιᾶ Τζιαμισί» ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ κτίσαντος, Μεγάλου Βεζύρου Ἀχμέτ Κεδῦκ (Κουτσοδόνη) Ἀλβανοῦ τὸ γένος. Οὗτος ἐκυρίευσε τὸν Καφᾶν καὶ ἄλλα φρούρια τῆς Κριμαίας, μέρος δὲ τῶν εἰσοδημάτων τῶν Κριμαϊκῶν τούτων κατακτίσεων διετίθετο ἐπὶ 291 ἔτη πρὸς συντήρησιν τοῦ τζαμίου τούτου. Ὅτε δὲ ὁ Ρῶσος στρατηγὸς Ποτέμκιν ἢ Ποτεμκίνος κατέλαβε τὴν Κριμαίαν ἐν ἔτει 1783 ἔπαυσαν τὰ εἰσοδήματα τοῦ Τζαμίου, ὅπερ ἔκτοτε παρημελήθη· καταχωσθὲν δὲ ἐκ τῆς Ἰλῦος τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκαθαρίσθη τῆς πληρωσάσης αὐτὸ ἄμμου ὅποτε καὶ εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος ἐδόθη ἄλλη διεύθυνσις. Ὁ Ἀχμέτ πασιᾶς τῷ 1477 περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ ἐπαύθη πρὸς καιρὸν καὶ ἐφύλικίσθη· ἀλλὰ συγχωρηθεὶς μετ' ὀλίγον ἐκυρίευσε τὴν Ζάκυνθον καὶ τὸν Ὑδροῦντα (Ὁτραντο) τῆς Ἰταλίας Ἀπ' αὐτοῦ ἐπωνυμεῖται καὶ τις συνοικία ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀπέθανε τῇ 18 Νοεμβρίου 1482.

Καὶ Σουλεϊμάν ὁ Νομοθέτης ἦλθεν εἰς Σέρρας τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1537 ἐπανελθὼν ἐξ Αὐλῶνος ἢ μάλλον τῆς εἰς Κέρκυραν ἐκστρατείας. Οὗτος πρὸ τῆς εἰς Ρόδον ἐκστρατείας ὠχύρωσε τὴν Καβάλλαν τῷ 1521. (Χάμμερ τόμ. 1' 698).

Μεχμέτ ὁ Δ' ἐπεσκέφθη δις τὰς Σέρρας, ἦτοι τὸν Μάρτιον τοῦ 1663 ἀπερχόμενος εἰς Λάρισσαν πρὸς θήραν, ἵνα εὐρίσκειται πλῆσιον τῆς Κρήτης, ἧς τὴν κατάκτησιν εἶχεν ἐπιχειρήσει ὁ Μέγας Βεζύρης αὐτοῦ Ἀχμέτ Κιουπροουλῆς. Τὸ

δεύτερον δὲ τῷ 1672 ἐπιστρέφων μετὰ τετραετίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατὰ τὴν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Λάρισσαν πορείαν αὐτοῦ, ὅπου μετέβαινε θηρεύων, ἵνα ἦ πλησίον τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου, ἐστάθμευσεν ἐν Καβάλλα (15 Μαρτίου 1668) ἵνα παραστῆ εἰς τελετὴν ἐν τῷ Τζαμίῳ Ἰμπραχίμ-Πασιᾶ. Ἐν Σέρραις δὲ διέταξε τὴν τιμωρίαν δύο αἰχμαλώτων πεμφθέντων αὐτῷ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Πασσιᾶ. Ἐν Σέρραις ἔμαθεν ὡσαύτως παρὰ τοῦ διερμηνέως Γρίλλου τῆν προσεχῆ ἀφίξιν νέου Ἐνετοῦ πρεσβευτοῦ. Ἐν Λαρίσση δὲ ἐπληροφορήθη τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἡρακλείου Κρήτης ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Κιοπρουλοῦ. Ὁ τοποτηρητὴς τοῦ Μεγάλου Βεζύρου παρέσχεν ἀκρόασιν ἐν τῇ 18 Μαΐου 1672 τῷ γραμματεῖ τῆς Πολωνικῆς πρεσβείας Βυζόσκν. ἀποθανόντος τοῦ πρεσβευτοῦ. Ὁ Βυζόσκκς ἀνεκοίνου τῷ Βεζύρῃ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ νέου τῆς Πελοποννήσου βασιλέως Μιχαὴλ Κοριβοῦ. Ἐξηκολούθησε δὲ τὰς πρότερον ἀρξαμένας διαπραγματεύσεις ὅπως ἐν τῇ ἀνακοινώσει τῶν συνθηκῶν περιλήφωσιν ἡ Οὐκράινη καὶ οἱ Κοζάκοι. Ἄλλ' ἡ Πύλη δὲν ἀντίστατο μὲν πρὸς τὴν κατοχὴν τῆς Οὐκράινης, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἀρνηθῆ τοῖς Κοζάκοις τὴν μέχρις ἐκείνου παρασχεθεῖσαν αὐτοῖς ὑποστήριξιν. Ἐνεκα ὑπεροπτικῆς ἀπαντήσεως τοῦ Βυζόσκκ, παραφόρου ἀνθρώπου, ὁ Μέγας Βεζύρης προσβληθεὶς παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον.

Σουλτὰν Ἀχμέτ ὁ Γ' διέτριβεν ἐν Σέρραις ὅτε ἔλαβε τὴν ἀγγελίαν τῆς ἀλώσεως τῶν φρουρίων τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῶν Ἐνετῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἵππουριδες ¹⁾ ὤδευον ἤδη πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ἀνεκλήθησαν πρὸς πανηγυρισμὸν τοῦ

1) Ἀντικείμενα εἰς Οὐρῶν ἵππων κατασκευασμένα ὡς τὰ ἐκ πτερῶν Λοφία, ἅτινα ἦσαν ἐνδεικτικὰ τοῦ βαθμοῦ τῶν μεριστάνων. Ταῦτα πρὸς τοῦτοις ἦσαν πολέμου σύμβολα. Ὅτε ἐξερρήγνυτο πόλεμός τις αἱ Ἴππουριδες ὕψοντο ἐν τῇ ὑψηλῇ πόλῃ καὶ ἐκ τούτου ἐλάθανε τὸ δημόσιον ὅτι ἤρχισεν ἐκστρατεία τις.

θριάμβου ἐν Σέρραις, (τῇ 15 Ἀπριλίου 1715). Ἐτελέσθησαν δὲ τότε ἐν τῇ πόλει ἡμῶν τριήμεροι δημόσιαι ἑορταί, μεθ' ὃ ὁ Σουλτάνος ἐπανέκαμψεν εἰς Ἀδριανούπολιν.

Εἰς Σέρρας ἐστάλη ὑπὸ τῆς Πύλης ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Γ' καὶ ἐπιφθόδος τις τῇ Ρωσσίᾳ ἀνὴρ, ὁ Ὀρλικ. Οὗτος γραμματεὺς τοῦ Χατμάνου τῶν Κοζάκων Μαζέπλα, εἶχε μετ' αὐτοῦ καταφύγει εἰς Τουρκίαν, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μαζέπλα εἶχε προκηρυχθῆ ἐν Ἀδριανουπόλει Χατμάνος τῶν ἀπὸ τῆς Ρωσσίας ἀποστατησαντῶν Κοζάκων. Ἐκ Σερρῶν ἀπεστάλη ὁ Ὀρλικ εἰς Θεσσαλονίκην ἔνθα ἐχορηγήθη αὐτῷ ἡμερησία σύνταξις 4 γροσίων, ἡγεμονικωτάτη δι' ἐκείνους τοὺς χρόνους.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ὁ τότε ἰσχυρὸς καὶ δίκαιος διοικητὴς τῆς πόλεως Ἰσμηὴλ-μπενς, Ἀλβανὸς τὸ γένος, διὰ τῆς ἰκανότητος αὐτοῦ καὶ τῆς εὐθυδικίας ἐνεκαίνησεν ἐν Σέρραις μοναδικὴν ἐποχὴν ἀκμῆς καὶ εὐημερίας. Ἐνεκα τῆς ἐπικρατούσης τάξεως καὶ ἀσφαλείας ἐν Σέρραις ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Γιουσοῦφ πασιᾶ, συνέρρευσε εἰς τὴν πόλιν πλῆθος ἐμπόρων ἐξ ἀπάσης τῆς Μακεδονίας, ὥστε αὕτη κατέστη μέγα ἐμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν κέντρον, ὅθεν ἐπρομηθεύοντο οἱ κάτοικοι τῆς Βοσνίας, Ἑρζεγοβίνης, Βουλγαρίας, Θράκης καὶ Θεσσαλίας ἐγχώρια φυσικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα μετὰ εὐρωπαϊκῶν διὰ ξηρᾶς ἐκ Βιέννης μετακομιζομένων. Τότε καθιερώθη καὶ ἡ περιώνυμος ἐμπορικὴ ἐτῆσια πανήγυρις τῶν Σερρῶν, Κερβάνι κοινῶς καλουμένη. Διήρκεσε δὲ ἡ ἐμπορικὴ τῆς πόλεως ἀκμὴ μέχρι τοῦ ἔτους 1830, καταλυθεῖσα ἔνεκα τῆς ἀναπτυχθείσης διὰ τῶν ἀτμοπλοίων ταχυτέρας συγκοινωνίας, ἔκτοτε δὲ ἡ ἐμπορικὴ εὐδαιμονία τῶν Σερρῶν ἀφῆρπάγη ὑπὸ τῆς γείτονος Θεσσαλονίκης. Ἐνεκα δὲ τῆς συγχρόνου τεραστίας ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας ἐν Εὐρώπῃ παρήκμασε τέλος ἡ τῶν Σερρῶν. Ἐκτοτε πολλὰ τέχνη καὶ συντεχνία ἐξέλιπον ὡς ἡ τῶν Κοκκινάδων (Κιρμεζιτζήδων) τῶν ὁποίων τὰ ὠραῖα ἐρυθρὰ νήμα-

τα ἀπεστέλλοντο τέως εἰς Εὐρώπην, ἢ τῶν Μπουχασιτζήδων, τῶν Ἀσταρτζήδων, τῶν Πανάδων, τῶν Χαβλιτζήδων καὶ τῶν Περονάδων. Πνέουσι δὲ λοίσθια αἱ τῶν Μπασματζήδων καὶ Ἀμιπατζήδων. Τὸν Ἰσμαήλ Πασσιᾶν ἀποθανόντα τῷ 1813 διεδέξατο ἐν τῇ διοικήσει τῶν Σερρῶν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γιουσοῦφ Πασσιᾶς πρότερον νομάρχης Θεσσαλονίκης γενόμενος. Τῷ 1828 κηρυχθέντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου εἰς τὸν Σέρροεολη Γιουσοῦφ πασσιᾶν» τοῦτον ἀνετέθη ἡ ὑπεράσπισις τῆς Βάρνης.

Κατὰ το ἔτος 1812 εἰς Μπέδες τῶν Σερρῶν καὶ ὁ Ἀγιάν τῆς Φιλιππουπόλεως διετήρουν ἰσχυροὺς στρατούς. Ἐν ἔτει 1864 ὑπερεπλούτησεν ὁ τόπος ἕνεκα τῆς ὑπερτιμῆσεως τοῦ βάμβακος παραταθείσης ἐπὶ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη. Ἡ ὑπερτίμησις αὕτη προῦλθεν ἐκ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐκ τῆς ὁποίας ἡ Εὐρώπη προμηθεύεται τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ εἰς τὰ ἐργαστάσια αὐτῆς ἀναγκαιοῦντος βάμβακος. Ἐπωλεῖτο δὲ τότε ἡ ὁκᾶ τοῦ βάμβακος ἐν Σέρραις καὶ ἐν τῇ περίξ χώρᾳ εἰς τὰς μυθώδεις τιμὰς τῶν 10, 20 καὶ 30 γροσίων. Χαρακτηριστικὸν δὲ τοῦ εἰς τὴν χώραν εἰσρεῦσαντος πλούτου εἶνε ὅτι κατὰ τὰ εὐτυχηῖ ἐκεῖνα ἔτη αἱ γυναῖκες τῶν χωρίων τῆς Ζίχνης, τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παγγαίου κειμένων, καὶ τὰ ὑποδήματα αὐτῶν ἀκόμη ἐκόσμουον διὰ χρυσῶν φλωρίων.

Τὰ μετὰ τὸ 1864 γεγονότα, ἀναγόμενα εἰς τὴν καθόλου Ἱστορίαν, εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστά.

Οὕτως ἡ περιώνυμος πόλις τῶν Σερρῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς πρωτοστατοῦσα ἐπὶ εἰκοσιπέντε ὀλοκλήρους αἰώνας, ἐν τῇ κονίστρα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀκμᾶζουσα, καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν δὲν ὑστέρησεν ὡς πρὸς τοῦτο· λίαν ἐνεργὸν λαβοῦσα μέρος εἰς τὴν τελευταίαν πολιτειακὴν μεταβολὴν δύναται νὰ καυχᾶται ὅτι καταλέγεται μεταξὺ τῶν πρώτων

πόλεων τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν Ὀθωμανικῆς πατρίδος, αἵτινες εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Ἐθνοσωτηρίου Συντάγματος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Σερρών. † Ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης ἀπὸ Σερρῶν Κυζίκου κ. Γρηγόριος σώματα 10, † ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου κ. Δαμασκηνὸς σώμ. 3.—
Εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ. Ἰωάννου Β. Σχινᾶ Ἰ Β. Σχινᾶς 2, Μαρία Κ. Δεσποτίδου, Κωνσ. Δεσποτίδης, Τάτση; Φέλλκας, Θεοδ. Δοῦρος, Ὁδ. Ἀργυριάδης, Ν. Νικότσλος, Σ. Μπαλαῆς, Α. Πέτσας, Γ. Λεοντιάδης, Ἰ. Χρυσάφης, Π. Σπηλιόπουλος, Κ. Παπαθωσιλείου, Π. Πάνος, Isak Faraggi, Onadia Azzaria, Θ. Βλαχόπουλος, Β' Ζιάκας, Θ. Καμπουσιώρας, Κ. Μαρούλης, Ἰ. Ἀλεξανδρίδης, Α. Γκώγκας, Π. Πέντζας, Henri Faraggi, Β. Βάσλου, Ἰ. Ἀλεξανδρίδης, Ζαμὺ Μινέξης, Χριστ. Νάννου, Μ. Βενέτης, Δ. Πολυχρόνου, Παπᾶ Οἰκονόμος, Παπᾶ Γεώργιος, Α. Μινέξης, Σ. Πολυχρόνου, Β. Π. Κυρζάκου, Χ' Γεώργιος Δημητρίου, Χριστ. Πολυχρόνου.

Τῆ εὐγενεὶ ὄροντιδι τῆς κ. Ἀθηνᾶς Ἀλεξανδριδίου, προέδρου τῆς Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν Ἀθηνᾶ Ἀλεξανδριδίου, σώμ. 21, Ἀγγελικὴ Σχινᾶ, Ἰωάννα Σχινᾶ. Ἀλ. Ἀλεξανδριδίου, Κελ. Α. Ἐμμανουήλ, Νίνα Πολέμη, Ἀφρ. Χ. Ἐμμανουήλ, Βραγγούδα Νούσκα, Παρ. Μόσχου, Σουλτάνα Θ. Χρηστίδου, Εὐφρ. Ζαφ. Νικολάου, Ἐλένη Πάντσου, Κλεοπ. Τενκετζῆ, Ἄννα Φιδετζῆ, Ἐλ. Ἀριστείδου, Μαρ. Σταμούλη, Φ. Καράμπελις, Ἀβραμ. Τικοπούλου, Ν. Πόρναλη, Μαρ. Ζλάτσου, Χρυσ. Καρατζῆ, Ὀλυμ. Παπαγεωργίου, Ἐλ. Παπακωστίδου, Ἄν Βαλαμώτη, Ἀναστ. Β. Γκέκα.

Τῆ εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ. Θ. Χρηστίδου. Θεοδ. Χρηστίδης 10. Χ. Καρατζῆς, Ν. Δοῦρος, Β. Χ. Στογιάννου, ἰ. Παπακωστίδης.

Τῆ εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ. Γ. Τσίμαλοπούλου. Β. Σκάρδης, Κ. Χρυσόγονος, Ἄν. Μάσκου, Κ. Κοκιοβίτης, Γ. Ἀστεριάδης Θ. Μαρβακίδης, Ν. Κ. Σαμαρᾶς, Ἰ. Τσικόπουλος, Δ. Ἡρακλέους, Ἄν. Χρ. Γαϊταντζῆς, Θ. Χρι-

στούλου, Μ. Χ' 'Αγγέλου, Γ. Α. Ζιώγας, Α. Ζιζίκας, Ι. Πλάστας, Ι. Ν. 'Ιωαννίτης, Α. Ζαμδρέκας, Κ. Γ. Τέγουτζικ, Στχμ. Στχμούλη, Χρ. Πίτκας, Νικ. Μάρκατζης, Ι. Κοντοδημητρίου, Θ. Ι. Ζαχχαριλάκης, Παν. Μπαλάνος, Θ. Σιβρής.

Εὐγενεὶ ὄροντιδι τῶν ὁδ. ἱερομ. Δονιὺλ καὶ Γαβριὺλ Προδρομιτῶν. Ὁ ἱερομ. Δονιὺλ, ὁ ἱερομ. Γαβριὺλ, Ἀθ Κυριακόπουλος, Γρηγόριος-μοναχὸς προδρομίτης, Παπᾶ Χρῆστος 'Ιωάννου, Παπαγεώργιος ('Αγ. 'Αντωνίου), Παπᾶ 'Ανθιμος, Παπανικόλαος, Παπακωνσταντῖνος ('Αγ Παντελ.).

Εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ. Γεωργίου Κ. Χατζηχρηστάκη. Γεώργ. Χατζηχρηστάκης, Εὐάγγελος Τσίγκας, Κ. Παπαδόπουλος, Μιλτ. Σχινᾶς, Δημ. Α. Παλιούρας, Κ. Ζήση, Νικ. Σύρπη, Εὐάγγ. Π. Κοπτζής, 'Αλ. Σπόντη.

Εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ. Δ. Σάουρου Γυμνασιάρχου. Πρίφτης, Ε. Τζιορίτσης, Α. Μάρκου, Π Ρώτας, Κ. Νικολαΐδης, καθηγητὰ τοῦ Γυμνασίου, Α. Ὀλύμπιος, Β. Μερκουρίου, Θ. Κερίτης, Γ. Α. Χρυσάφης, Α. Δημητριάδης, Α. Σαχίνης, Ι. Ζαχαρόπουλος, Θ. Χρυσόμαχος, Β. Ψάλτου, Α. Κερχεωδωρος, Κ. Θεοχρεΐδης, Ι. Μέγας, Κ. Γράτζις, Χ. Γούτας, Δ. Θεολογίδης μαθητὰ τοῦ Γυμνασίου.

Εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ. Α. Γουδίου βιβλιοπώλου. Α. Γούσιος ὁ Ι. Σκόρδας, Ι. Κιοπές, Σ. Σαραγιώτης, Β. Ρουσόπουλος, Ν. Ζιώγας, Κ. Κρανῆς, Π. Εζάρχου, Α. Καυλιόπουπος, Δ. Μέλος, Γ. Σπύρου, Ε. Σαπουντζής, Α. Ριζόπουλος, 'Αργ. 'Αργυριάδης, Γρηγ. Γούναρης, Π. Λεκίδης

Τῇ εὐγενεὶ ὄροντιδι τοῦ κ 'Αθανασίου Δήμου κουρέως. 'Αθ. Δήμου κουρέυς, 'Αναστ. Βασιλείου κασάπης, Κ. Τσαρουγᾶς, Γ. Παπαστεργίου, 'Αδαμο. Νικολάου, Κωνστ. Τενκετζής ιατρὸς, Κωνστ. Καλοφέρης, Λεων. Κωνσταντινίδης, Λαζ. Ν. Βαζιζίκας, Κ. Ζαρκιᾶς, Εὐθ. Ριζόπουλος, Τ. 'Αργ. κερκετζής, Χρ. Κ. Σαμαρᾶ, Νικ. Πόρναλης, Νίκος Κ. Κουρβετιδης, 'Αλ. Χατζηγεωργίου.

Τὰ μέλη τοῦ Ὁμίλου «Ὁμονοίας». Στέργ. Δ. Τέγουτζικ, 'Απόστ. Ζιώγας, Πέτρος Παπᾶς, Νικ. Ξενοφώντος, Δ. Νικολάου, Θεογ. Φεσᾶς Γ. Δ. Κεχαμᾶς, Γ. Χατζηκωνσταντῖνου, Γ. Ι. Φεσᾶς, Δ. Ψιλός, Γιαννούλης Δημητρίου.

Τῇ εὐγενεὶ ὄροντιδι Α. Πρόδου καὶ 'Αθ. Νικολάου ὑποδηματοποιοῦ. 'Αθ Νικολάου, Κ. Παπαστεργίου, Παπαστεργίος ἐφημέριος 'Αγ. 'Αναργύρων, Κ. Γ. Μπέβαλη, Κ. 'Αθ. Πόρναλη, Στεργιανῆ Ε. Χαλιακούτη, 'Αντ. Δ. Καβακλιώτης, 'Εμμ. Γ. Κουκουβάτσος, Θ. Κωνσταντῖνου, Παπᾶ Παναγιώτης Μιχαλόπουλος, Θεόδ. Γρηγ. Ντεγκτσής, 'Εμ. Α. Βάγλα, Ν. Γ. Θεοδοσιάδης, 'Απόστ. Ν. Ψάλτης.

Τῇ εὐγενεὶ ὄροντιδι κ. Θωμᾶ Γκουρνέλη. Σπύρος Γ. Βακάλης, Δ. Τσακίρας, Γ. Β. Λιλιθιοβαλής, Ν. Δ. Τζούμπας, Γ. Σκούρτης, 'Αγαπητὸς Α. Οικονομίδης, Γ. Σαχίνης.

Τῆ εὐγενεῖ ῥοροντιδι κ. Ἀποστόλου Καλιβίκου. Ἀποστ. Καλιτσίκη, Σεραφεῖμ Ν. Πλάτ. Ἀναστ. Δολδούρας, Κωνστ. Π. Τσιχαρτσῆς, Ἀλεξ. Α. Νούσκαλης, Στέργιος Χ. Σαράφης.

Εὐγενεῖ ῥοροντιδι κ. Κ. Παπαδοπούλου. Γ. Ι. Παπαδόπουλος, Χρ. Γ. Καφετζῆς, Γεώργ. Κ. Ρέσσος, Δημ. Καϊμάκης. Πέτρος Χρ. Βακάλης, Κ. Ἀχιλλεύς, Νικ. Τένος Διευθυντῆς τῆς Ἀστ. Σχολῆς, Ἀθ. Παπαρωτίου, Νικ. Τσιάκας, Ἰ. Παπάζογλου, Ν. Γουσιάδης Ἰ. Κούλας, Γ. Τσήρου, Διονύσιος Μπαρπούνης, Βασ. Γκέγκας.

Εὐγενεῖ ῥοροντιδι τοῦ κ. Κ. Κρανῶ. Κ. Κρανῆς Ι. Παπαγεωργίου Ἐμμ. Φωτιάδης, Κωνστ. Θεοχαρεΐδης, Γ. Χρ. Βακάλης, Χρ. Π. Δημητρίου Ἰ. Βαργιλιέζης, Μιχ. Σηφός.

Εὐγενεῖ ῥοροντιδι κ. Δημ. Μέροτζιου. Νικόλαος Δημητρίου, Δημ. Α. Μέροτζιος, Γεώργ. Κωνσταντίνου, Δημ. Κ. Κελερός. Γ. Ἀθανασίου. Παν. Μιχαηλίδης Δ. Τσίγκας, Γ. Νάσιουτζικ, Δ. Χρ. Βιβλιτζῆς, Δ. Γραμμένου Χρυσόχορος, Τέγος Εὐθυμίου, Γ. Σίμος Ἴατρὸς (10), Ὀρίστης Πετρόκάρης, Ὀύστ. Αργυριάδης Ἴατρὸς Ἀθ. Κῆκος, Δημ. Χαβαλές.

Ροδολεῖδους. Ἀδελφότης ἡ Ἀναγέννησις. Γ. Παπαπέτρου, Γ. Γούσιος Ἴατρὸς (3) Νῆκος Ναλιμπάντης, Βασ. Πατχιλίδης, Χριστ. Βάσιου προεστῶς Εὐρίπ. Ν. Παπαβασιλείου, Εὐάγ. Μπούμπας Ἀγγ. Γ. Τζογατζῆς, Κυρ. Καπετάνου, Ἰ. Κ. Τσιρογιάννης Ἰ. Δ. Σαμαρᾶ, Δημ. Γ. Καπετάνου, Γρηγ. Κ. Μόσχου, Γ. Δ. Γιώργιτζικ, Ἀθην. Μάλιου, Κωνστ. Τάντσου, Κ. Γ. Καρκαπατάκης, Ἀνδρ. Παπαλάμπρου, Μιχ. Γιώργου, Κωνστ. Γραῖκος Χαρίτου, Κ. Π. Καίχταῆς ὁ ποιητῆς τῆς πολίχνης, Γρηγ. Ἀθην. Τζιούρα, Γεώργιος Μ. Γραμματικοῦ, Ἰ. Κ. Τζιάρης, Ἀγγ. Γ. Φράγκος, Γ. Α. Δεριτζῆς, Εὐστ. Θ. Ρᾶκος, Βασ. Ἀργυρίου, Περ. Γουσιδῆς, Δ. Κατσάνικας, Βασ. Πρόκλου, Ἀθ. Κλωντζῆς, Ἀγγ. Παράσχου, Παπαῖ Κωνσταντῖνος Οἰκονομίδης, Ἀθην. Πασχάλογλου, Παν. Χ. Παπαθανιήλ, Πασχ. Ν. Σίμογλου, Μιχ. Παπαϊωάννου, Βασ. Πλ. Κουτῆ, Κωνστ. Χατζηαγγέλου, Κωνστ. Ν. Σαμαρᾶς, Ἐλισαβέττα Πατραμάνη δ-δασκάλισσα, Ἀννέτα Νικολάου, Βασίλειος Πλουμῆς, Ἰωάν. Παπακωνσταντίνου, Παναγ. Ἰωάννου, Κωνστ. Παπαδημητρίου, Βασίλ. Χατζηπιππίδης — **Ἱεροῦ Μονῆς Κοσμοφινισσῆς.** ἡ Ἰ. Μονῆ (?) ὁ Π. Καθηγούμενος κ. Δαμασκηνός (?) ὁ Π. προηγούμενος Μακάριος, Μάξιμος Ζωγράφος (2) Νεόφυτος Μοσχόπουλος.

Λακκοδικίων Εὐγενεῖ ῥοροντιδι κ. Ἀ. Ἀλεξανδροῖδου καὶ Στ. Σεμουῦδη. Ν. Κουλιός, Δ. Ἀγγελάκης, Α. Ἀλεξανδροῖδης, Γ. Ἀργυριάδης, Β. Χ. Κομπόκης, Ι. Μηνέλλης, Σ. Στυπουλῆς, Σ. Τσέλλιος, Α. Χ' Νικολάου. Σ. Β. Γοργίας, Ζ. Δημητρίου, Μ. Δ. Γοργίας, Κ. Μαδέσης, Σ. Σιμούδης.

Κορδακίου. Εὐγενεῖ ῥοροντιδι κ. Βαγγέλη Δημητρίου. Παπαῖ Ἀθην.

άτου, Κ. Δημητρίου, Γ. Σουλεών, Δ. Ίωάννου, Άρ. Ίωάννου, Άγγ. Γιάννη, Γεώργ. Δακρυής, Έλιστα Δημητριάδου διδασκάλισσα.

Κιούπ-κιοΐ Εύγενεί φρονιτίδι κ. Α. Μούτσου Ίατροϋ. Α. Μούτσος (2), Άδελφότης α' Έλπίση, Ι. Καπετάνος, Δ. Παπατζιμίμου, Γ. Καραμανλής, Χ. Αζίππας, Μ. Δόντοσης, Χ. Γεράκης, Α. Παρίσης, Β. Αζίζου.

Κοομιότης. Εύγενεί φρονιτίδι Κων. Δημητριάδου. Κ. Δημητριάδης, Άδελφότης α' Ένωσιση Άθ. Ήλία, Άθ. Γ. Ίατροϋ, Δ. Ήλία, Γ. Βάσου Ήπειρώτης, Γιαν. Χριστοδούλου, Ί. Άγγέλου, Δ. Νιλόλαου, Ε. Ήλ. Άμπατζής. Άθ. Πατούνη, Άπ. Κ. Διτκαλος, Γιαν. Ι. Ίατροϋ, Παπαστέργιος Άθ. Πλουμής. — **Βουλζαΐδης.** Ό Όσ. Ήγούμενος τής Ί Μονής Άγ. Παραρτακρυής Παντελεήμων, Νικ. Χ' Δημητρίου, Βασ. Γ. Παπακωνσταντίνου, Γ. Πασχάλη Προεστώς, Κυρ. Άγγέλου, Άδ. Πέτρου, Γλυκιρία Ίωάννου διδασκάλισσα, Δημ. Δημητρίου

Βιζαΐτης. Εύγενεί φρονιτίδι κ. Κ. Παπαϊωάννου διευθυντοϋ τής σχολής Κ. Παπαϊωάννου, Γ. Πέτρος, Λυσίμ. Παπάζογλου, Θωμ. Γεωργίου, Χριστ. Γεωργίου, Δημ. Αριστεΐδου, Κ. Γ. Ρούμης, Σωκρ. Δαμκαλής, Γ. Θεοδώριτσας, Άστ. Ί. Βζγκος, Άθ. Βούζα. Γ. Παπαδημητρίου, Πέτρος Μπεκιάρης, Θ. Εύσταθίου, Α. Κυργιτζίης, Δ. Καψιμάλλης, Γ. Σταματιάδης, Θεοδ. Ήλία, Δ. Ζαλίδα, Θεοδ. Μίχου, Δ. Θεοχάρους, Ν. Κύρου, Μιχ. Άργυρός, Βασ. Σμαρτζ.

Νικησιάνης. Εύγενεί φρονιτίδι τής κ. Άμαλίας Βασιλείου διδασκαλίδης. Ποπζ Παράσχος Κύρκου, Γεώργ. Βασιλειάδης διδ. Άμ. Βασιλείου, Ζωή Σταμπουλή διδασκάλισσα, ΣΊμος Άθανασίου, Κ. Βενέτη, Άπστ. Άθ. Τσακούρη, Άντιγόνη Ήλία, Άθανασία Γεωργίου, Δέσπω Άναστασίου, Άνδρομάχη Ίωάννου, Κυριακός Σταμπουλίδης, Πασχ. Δούκα, Τριαντ. Πασχάλη, Εύζγ. Μπαντιδης.

Πραβίου. Εύγενεί φρονιτίδι τοϋ κ. Κ. Κυριακοϋ Ίατροϋ. Κωνστ. Κυριακός, Δ. Κ. Έμμανουηλίδης, Άλ. Θεολόγου, Ήλίας Οικονόμου, Σταυρος καί Θεόδωρος. Χ' Γεώργιος Μαραγκός, Άδελφαι Ί. Παυλίδου, Παϋλος Νικολαΐδης, Βικτωρία Ί. Τάτσου, Εθαγγελία Δγαμαντή, Άθηνζ Δ. Δημάδου Ανδρονίκη Δ. Γφαντοπούλου, Έλλη Παπαρησιτίδου, Άδελφαι Άντωνάρα, Χαρ. Χ. Στεριόπουλος.

Τῆ εύγενεί φρονιτίδι Κ. Κωνστ. Λεκίδου. Ίωάν. Τεπερογλου, Ί. Κωνσταντινίδης, Ί. Χρησιτίδης, Κ. Γερακόπουλος, Α. Καλογιαννίδης, Δ. Άλεξάνδρου, Άντ. Λαμπραντωνίου, Άλκ. Παπουτσόπουλος, Κωνστ. Λεκίδης (2).

Μεδορότης. Εύγενεί φρονιτίδι κ. Σ. Κυριακίδου διευθυντοϋ τῶν σχολῶν. Σ. Κυριακίδης, Άδελφοί Κύρου, Γ. Δ. Ίατροϋ, Β. Άδαμίδης, Ζαφειρία Τριανταφύλλου διδασκ., Δ. Άνδρέου, Δημ. Γιώτας, Νικ. Σταμά-

της, Α. Μπαλτζής, Δ. Γιάννου, 'Αδ. Νείκας, Νικ. Σταυράκη, 'Αδελφ. Βασιλείου.

Σφολενοῦ. Πατρικῆ φροντίδι αἰδ. Παπαϊωάννου. Κ. Βασιλείου, Γ. Κομβόκης, 'Αποστ. Κώτα, Στογιάν 'Αργυροῦ, Βασ. Χριστοδοῦλου, Γ. Στασινός, Γ. Χριστοδοῦλου, Κ. Χούλιου, Β. 'Αδάμου, Νάννος Εὐαγγέλου, Δ. Θεολόγη, Εὐάγ. Γεωργίου, 'Αλέξ. Δημητρίου, Δαβὶδ 'Ιωάννου, Θωμᾶς Γεωργίου, Κ. Μόσχου, Νικ. Στόιττου, 'Αθ. 'Ιωάννου, Νικ. Κώνστα, Γ. Μπάθιου.

Αρχιεπράτης. Εὐγ. φροντίδι κ. Αποστ. Χριστοῦ καὶ Γρ. Γούναρη ἱατροῦ. Στέργιος Τούμπας, Μαρίνος Παπαγεωργίου, 'Ι. Γ. Γούναρη, Κ. Μιχαήλ, Δ. Μουταυτσῆς, Δ. Κ. Νανούση, Στέργιος Δ. Σιμουμουδιάρα, Κωνστ. Δ. Μάκη, Δημ. Γ. Νοττίδης, Δ. Γ. 'Αριτζῆ, Γ. Ι. Βουζίκη, Γ. Τ. Μπαφέρα, Θ. 'Αντούλα, 'Απ. Δ. Σόχαλη, Ν. Ζιώγα, αἰδ. Παπᾶ Στέφανος, 'Επαμ. Παπάζογλου, Διδό. Καρατζης, Αἰκ. Χατζηπαντωνίου, Μαρ. Κ. Μέρτζιου διδασκ. 'Αρ. Γ. Μαδεμλῆ, Τούσιος Γ. Μάκη, αἰδ. Χ' Παπαδημήτριος, Γεώργ. 'Αγ. Κασίπης, Τ. Σ. Οὐτσιάγκουση, Χ. Κ. Κορδοκούση, Θ. Α. Γούναρη, Α. Νικολῆ, Κώτας Στέφου, Σταῦρος Ζήση, Γ. Στοϊμενίδης.

Δράμας. Εὐγ. φροντίδι τοῦ κ. Χριστάκη Γεωργιάδου. Δημ. Α. Κοντός, 'Ι. Δερμεντζιόγλου, Χρ. Χρηστίδης, Θ. 'Αποστολίδης, Δ. Βάντσης ἱατρός, Θωμ. Α. Πανταζῆς, Γεώργ. Α. Τοπούζας, Ν. Σ. Τενεκετζῆς, Στ. 'Ι. Βογιατζῆ, Γαλάτεια Β. Γρηγοριάδου, Ν. Χαρίτων, Γ. Χατζημυχάλης.

Εὐγενεῖ φροντίδι τῆς δεσπ. Χαρ. Βαλαμώτη. Εὐρημία Νέρρου, Χαρ. Βλαμώτη, Α. Γιαννούλης, Κ. Σαμκρτζίδης, Φώτ. Κλούδης, Κλεοπάτρα Κανταρτζῆ, Φαίδρα Βελπηνη, 'Ανδρον. Σβορώνου, Δημ. Κ. Δαβέλλας, 'Αλ. Ν. Δεῖρμεντζιόγλου, 'Ι. Κεσσίσογλου, Δημ. 'Ανθόπουλος, Κωνστ. Δημ. Χ' Κυριάκου, Β. Γ. Τσιαπράζης, Μιχ. Τζελέπης, Θ. 'Αγραστίς, 'Αθ. Πέτσας Νικ. Σπύρου, Στέργιος Μπακάλης.

Δοξάτου. Εὐγ φροντ. τοῦ κ. Νίκου Βοντόζογλου. Νικόλαος Βοντόζογλου (3), Ζ. Παμπούκης, Δημ. Δ. Τζήμου, Χρ. Θ. 'Αργυριάδης, Κωνστ. Δ. Νάννου, 'Απόστολος Παπακαθνασίου, 'Ι. Γ. Δούμπας, Γ' Κ. Χ' Βασιλείου Κωνστ. Σ. Τζήμος, Μαρία Π. Πέννα, Κατίνα Π. Πέννα, Μαρία Δ. Τζιλιάνου Γεώρ. Κύρου, Τηλέμ. Γεωργίου, Παναγ. Ν. 'Αμπράζης, Νικ. Παρμενίδης, Παπᾶ Χριστόδουλος Σκελλάριος, Παπᾶ 'Αθανάσιος Οἰκονόμος, Ι. Σαραρίκας 'Ιατρός, 'Ιωάν. Θ. Παπαϊωάννου, Σωμκτεῖον οἱ Φίλιπποι Χριστ. Μαργαρίτου, Νικ. Παπαγεωργίου, Κώτσιος, 'Ι. Νεμπάντης, Γιάγκος Κύρου, 'Αθαν. Ι. Κο-

τζεάκρης, Ἀλλεῦς Πικακώττι, Κωνστ. Ἰωαννίδης, Θεοδ. Δ. Χαχίμογλου.

Τῆ Εὐγ. ὄροντιδι τοῦ κ. Ν. Παροῦνη Ἱατροῦ Ν. Πηγοῦνης(2)
Ἀναστασιος Χ'' Βασιλείου, Ἀθηνᾶ Δ. Χ'' Βασιλείου, Πέτρος Σ. Πέννας, Θεοδ.
Ἄνδρ. Τζήμου, Δημ. Ἀ. Αδαμαντίδης, Μιχ. Θ. Βογλιτζή, Θ. Νικαλιδης
φαρμακοποιός, Ἰωάν. Γ. Νάννος, Ἄνδρ. Δ. Τζήμου, Ἄνδρ. Θ. Τζήμου.

Καβάλλας. Εὐγ. ὄροντ. κ. Δημοσθ. Γ. Μάρκατζη Κωνστ. Θ.
Λόγγος. Ἰ. Χ. Κώστα, Αριστ. Σπανδωνίδης, Γ. Δερμεντζής, Περ. Χ'' Γεωρ-
γίου, Στεφανίδης, . . . Π. Νέτας, Ἰωάννης Μ. Ὀρφανός, Σωτηρ. Γαβριήλ
Θ. Εὐσταθίου, Φ. Δ. Γαρτσίνης, Ἀστ. Α. Θεοδορίδης, Αθ. Αθραμιδης, Γ.
Μελισσας, Νικολαίδης, Κ. Εὐθυμίου, Ἰωαν. Πετρεξίδης, Σ. Σπανδωνίδης, Κυ-
ριάκος Βούλζογλου,

Εὐγ. ὄροντιδι κ. Χριστοῦ Παπανικολάου Ροδολειβινοῦ. Κωνστ.
Ν. Σίμωνλου, Ζαχ. Κ. Ζαφείρη, Χρῆστος Α. Μάδεμλι, Ἰ. Χ. Πώπας, Κωνστ.
Ι. Τσοχατζή, Χρ. Παπανικολάου. Ξεν. Δ. Σαλονικιοῦ, Φώτης Σταύρου, Χρ.
Γ. Τσακμάκη, Μιχ. Α. Παπανικολάου, Γεώργ. Πολυχρόνη, Ἀριστ. Πασχα-
λούδη, Ἀπ. Σ. Μπαπάτσου, Κωνστ. Β. Πικαδανήλ, Κωνστ. Δ. Βλαχόπου-
λος. Κωνστ. Δημητρίου Μαργ. Ζαβαβελδς.

Ἀδελφ. ὄροντιδι κ. Γρηγορίου Σ. Σκέντου. Γεωργ. Γαβριήλ, Δημ.
Τζιλιάννου, Γεώργ. Κιρσπέ, Περ. Χ. Τζάνος, Τίμος Β. Λάζου. Κωνστ. Ν.
Χειμώνας. Ἀθ. Νικολάου, Α. Κατσαρός, Θεοδ. Λιάκας, Γ. Χρ. Βαρδάκας,
Βασ. Σαβδόπουλος, Στεργ. Σιδερίδης, Λέων. Β. Μαλαμιδης, Θεοδ. Γάκης,
Ἀνέστης, Ζάρογλου, Β. Καζαμίας Μ. Δ. Γραμματικός, Τ. Ν. Ξουλούδης Κωνστ.
Τζάννη, Δ. Γ. Καμπουσπαράδχος, Νάκος Δήμου, Γ. Νικολάου, Κωνστ.
Περικλέους Δοξατινός.

Εὐγενεῖ ὄροντιδι τοῦ κ. Ἄρ. Στάνη Καθηγητοῦ. Ἄθαν. Παπα-
κωνσταντίνου, Κ. Βαβατζιάνης, Ἰ. Ἰατρίδης, Ἀγγ. Παρασκευάς, Ἰ. Ν.
Δούκκης, Χριστοδουλίδης, Ἄρ. Στάνης, Ἄλ. Βασιλειάδης.

Εὐγενεῖ ὄροντιδει Ε. Λαζίδου Ἱατροῦ. Ε. Λαζίδης, Ἰ. Κονσου-
λίδης, Ν. Σερδαρόπουλος, Ν. Ἀλεξάνδρου, Ἰ. Σωτηρίου, Θεοφ. Παν-
ταζής. Ι. Δ. Ἀστεριάδης.

Ξάνθης ἀδελφ. ὄροντιδι κ. Ι. Λαζίδου. Ἰ. Β. Λαζίδης, Στά-
μος Σγουρός, Ἀστ. Παντιᾶς, Ἄργ. Κ. Πούγγουρας, Χρ. Πάτρας, Δημή-
τριος Διονυσίου, Ἰ. Ἰακωβίδης, Κ. Σπάθης, Θεοδ. Λάκης, Κ. Σνώκ, Σ.
Μπινόπουλος, Α. Ζαρδαλιδης. Γαβρ. Παπᾶ Ἀναστασίου, Κυρ. Νικολαί-
δης, Ἀλεξ. Ν. Παρανίκας, Δημ. Παπαγεωργίου, Ν. Βούρκα, Δημ. Συ-
νός, Ἄρ. Παπαδόπουλος, Γ. Ἰωαννίδης, Γεώργ. Χ'' Πέτρου, Δημ. Β.

Σιμαῶς, Χρ. Α. Τζιόρτζι, Σ. Κωτσούδης, 'Ηλ. Χαρομής, Χρ. 'Ραχ. Ψ
νογλου, Ν. Μιχαηλίδης, Γ. Ζαχαρίου.

Δεδέαγατς. Εύγ. ὄροντ. τῆς δεσπ. 'Αναστασίας Μάσκου. 'Ι.
Παπαπαναγιώτου, Κορνιλία Σιύχη, Εύρουδ. Παϊτέκη, 'Ελένη Δεμιρέλη,
Εύανθία Λεονταρίδου, Εὐαγγελινὴ Δελμηχάλη.

Γκουμουλτζίνης. Εύγ. ὄροντιδι τῆς δ. Ζωῆς Δούμπα διδα-
σκαλιδῆς. Παλλὰς 'Εργάνη, Οἰκονόμος Παπᾶ Δημήτριος, 'Ι. Μαΐνας,
Θωμᾶς Κ. Δούκας, Γεώργ. Καζούνογλους, Πέτρος Η. Ζωγράφου, 'Ι.
'Αθανασιάδης, Κορνιλία Κούλογλου, Γεώργ. Σ. Σχοινᾶ, Διαμαντοῦλα
Λουκᾶ, Δημ. Μουζόπουλος, 'Ιωάν. Θ. 'Ιωάν. 'Οδοντοίατρος, Ζωὴ Δοῦμ-
πα, Δημ. Ζωίδης.

'Αθριανουπόλεως, εὐγεν. ὄροντ. τοῦ κ. Νικ. Βαδκίφου Κα-
θηγητοῦ. Μαντινείος, Ν. Βαδκίφος, Κ. Δρακοντίδης, Δ. Παυλίδης,
Ματλῆς, Γ. 'Ευμανουᾶλ, Α. Ζουμετίκω, Γ. 'Αραπατζόγλου, Θ. Κορ-
δανόπουλος, Ε. Γεοργιάδης.

Τοπόλιανης (Σερρών), Εύγ. ὄρ. κ. Δ. Δοῦζη διδασκάλου.
'Αθ. 'Αποστόλου, Δ. Δούζης, 'Αν. Παπαθανασίου, Φώτ. Χρυσάφη·
Σιέργ. Δράβια; 'Αθ. 'Αλεξάνδρου, 'Αθ. Μαργαρίτου, 'Αναστ. Δημη-
τρίου, 'Αθ. Χ' 'Ανδρέου, Απ.στ. Τάτιου, Φώτ. Νικολάου, 'Απόστ.
Σ. Μπατοῦλα, 'Απόστ. Κικκαρίδας, Πιπῆ 'Αθανάσιος, Παπᾶ Δημή-
τριος, Παπᾶ Στέφανος, 'Αθ. Τσίναρᾶς, 'Αναστ. Διδασκάλου, Θεοχ. Κικ-
καρίδας, Παπαθανάσιος, 'Αθ.νᾶ Χριστοῦ διδασκάλισσα.

Σουμπάσκιοι. Εύγ. ὄροντ. δ. Μαρίας Χρυσάφη διδασκαλιδ-
δης. Μαρία Χρυσάφη, Παναγ. 'Αδάμ, Θεόδ' Δημητρίου, Κλεάνθ. Θε-
ριανίδης, Θωμᾶς Νικολάου, Κωνστ. Δ. Τέγου (Βεσνίκου), Νικ. Φωτίου,
Μιχ. Βενέτης, Βασ. Κυριακοῦ, Γ. Αὐγερίου, 'Αθ.ν. Χ. Νάννου, Νικ.
Γώγου.

Σαρμουδακλῆ. Εύγ. ὄροντ. κ. 'Ι. Κανταρτζῆ, διευθυντοῦ
τῆς Σχολῆς. Παπᾶ Νικόλαος, Δ. Θ. Πασιᾶ, Κωνστ. Σάββα, Γ. Χ.
Τσιτότση, Δ. Κρυστάλλη Μικρός 'Αθ. Γιωργοῦ, Δ. Παπαγεωργίου, Β.
Πασχάλη, Γ.Χ. Λιθαροῦ, Ναννούσης Δημητρίου, Βασ. Μπιλιμπίνης, Κωτ.
Χ' 'Αγοράκη, Β. Χρησ. Λάμπρου, 'Αθ. Κακαράδας, Χρησ. Προντέκου,
Χρ. Τζιόρας, Κ. Βαλτατζῆς, Δημ. Τσιαρτσῆρη, Λ. Δημητρίου, 'Αθ.
Μιχαήλ, Εὐάγ. Στασινός, 'Απόστολος Ν, 'Αριτζῆ, 'Ιωάν. Κανταρτζῆς.

Τζιουμαγιάς. Φιλαδέλφω ὄροντιδι τοῦ κ. Δημ. Δαμάνη διευ-

Θυνοῦ τῶν Σχολῶν. Δημ. Γ. Διαμάνης, Ν. Βεζιλιᾶς, Τάν. Καλαμαριτζῆ, Π. Παπαδημητρίου, Κ. Ν. Εἰλέκος, Αἰκατ. Γαλάνη, Ἀσπασίας Ζιάκα, Βαία Παρχαλιᾶ, Ν. Παπαπέτρου, Χρ. Σεροκῦρος, Γ. Πάξης Δημ. Τασίκας, Ν. Παναγιώτου, Νικ. Παπαδόπουλος, Κ. Ζήκας, Τάκης Χ' Ἀγγέλου, Γεώργ. Κόϊκος, Χρ. Σαράτση, Τ. Δ. Καθαβάκη, Κωνστ. Δ. Πιλάκα, Ἰ. Μιχαλάκη, Στέργ. Ψάλτου, Δημ. Κατσηβάκης, Σπῦρος Βλάχ. Νάκης Πατριάκα, Νικ. Γκυρνέλης, Χρ. καὶ Ἀργ. Ἰωάννου, Νάκης Ἀθ. Τζιουμαίλας, Κ. Γ. Βαδάσκα, Στέργ. Γ. Βακάλης, Δημ. Κωστίτση, Δημ. Β. Βάκας, Κ. Α. Βελιγρατιλῆς, Θ.ομάς Σ. Γκένιος, Νικ. Πόπτος, Ι. Σίνδρου, Θ. Βιλάσης ἰατρός, Ἀθαν. Σταῖατη, Αντ. Γ. Μελησσίνος.

Νιγρίτης. Εὐγ. ἔφροντίδι τοῦ κ. Θ. Ὑφαντοῦ. Ἀλέξανδρο. Σωτηρίου, Χ. Βιτωακάνου, Π. Χατζηστραβοῦ, Θ. Ὑφαντῆς, Χ. Καζαμίας, Ἀθανασία Μαρούλη, **Σίωπας.** Αντ. Χ. Αβραάμ, Γ. Π. Ηιτοακάνος, Ἀθ. Οἰκονομίδης.

Αχινοῦ. Εὐγ. ἔφροντίδι κ. Ι. Κλεῖτου καὶ Αναστ. Ἀθαναδίου. Ι. Χ. Κλεῖτος διδάσκαλος, Ι. Α. Μαντίνας, Βασ. Δ. Καρανικόλα, Γ. Παπαδ. Αναγνώστης, Δ. Παπαδόπουλος ἰατρός, Εὐαγ. Δ. Καρανικόλα, Ἀθ. Παπαθωμᾶ, Ι. Κ. Κρικέλλης, Κ. Γ. Σφίγγας, Δ. Ι. Παῖθανίκας, Δ. Σαραγιώτου, Α. Μπούκας παντοπώλης, Θ. Γασιλείου ἄλιεύς, Αν. Ἀθανασίου ἄλιεύς, Ι. Ἀθανασίου ἄλιεύς, Νικῆς Φωτιάδης, Δ. Ι. Μπαντίνας, Εὐαγ. Ἀποστόλου ἄλιεύς, Κωνστ. Δ. Τσιγᾶρας

Εὐγενεῖ ἔφροντίδι κ. Δ. Παπαδᾶ. Παπᾶ Γεώργιος, Δ. Γ. Παπαδᾶς, Παν. Χρυσολάκης, Χαρίσης Ἰωάννου Προεδτῶς, Ἀντ. Νικολάου, Γ. Ἀθ. Ματραπάζη, Γ. Κωνσταντίνου, Ἀθαν. Ἐμμανουήλ.

Χουμνίκου. Εὐγενεῖ ἔφροντίδι κ. Γ. Σιθωνίτου διδασκάλου. Γ. Σιθωνίτης, Κ. Α. Καραμούτα, Π. Κ. Καραμούτας, Στέργιος Θύμνου, Χ. Συμώνης, Α. Γεωργίου, Ἀλέξ. Ι. Ἀδάμ, Βασ. Ἰ. Μπακαλούδας, Στέργιος Θεολόγη, Γ. Στεργίου, Ἀνέστης Παπαναστασίου, Θεοχ. Ἀγγέλου, Κυρ. Εὐαγγέλου, Χρ. Παναγιώτη, Σταῦρος Ἀποστόλη, Θεόδ. Ἀγγέλου, Α. Χ. Κουφοκώτση, Ν. Ἀθ. Καμάρη, Μάλαμμος Ἀντωνίου Ν. Ἀγοραστοῦ, Βασ. Κουφοκώτση.

Κούτσιους. Εὐγενεῖ ἔφροντίδι Δ. Δήμου διδασκάλου, Μῆτσος Δήμου (2) Κωνστ. Β. Ἰατροῦ, Παπαδημήτριος, Ἀγγελικῆ Δήμου, διδασκάλισσα, Σωτήριος Χρήστου, Χρ. Ἐμ. Οἰκονομίδης, Ἀδελφοὶ Ἰωάννου Μασῆ, Βασ. Α. Μαδιώτας, Ἀθαν. Ἀναγνώστου, Δημ. Γ. Γάτος

μαθητής, Κωνστ. Ἄθ. Ἀναγνώστης, Μιχ. Οικονομίτης.

Ἡδωνοχωρίου Εὐγενεῖ φροντίδι κ. Ἄθ. Παπαπαναγιώτου.
Ἰωάννης Κώτηρυ, Κων, Ἄλ. Φωκᾶς, Χρ. Ἄγ. Δημιούδης, Χριστ. Θεο-
δώρου Γεώργιος Κουραμᾶ, Ἄθ. Μιχαήλ, Ἄθων. Παπαπαναγιώτου διδ.
σχολ. Σωρόπ Εὐθυμίου, Χριστ. Σωροπ. Καραμούδης, Θ. Β. Καπάρη.
Ι. Χ. Κιουτσούκης, Ἄθ. Παπαγιάννης, Δ. Σερίφης, Ἄπ. Σερίφης. Μιχ.
Χριστοδούλου, Ἄγγ. Λώτη, Ἀντώνιος Παρούση, Γ. Παπαναγιώτου
Γ. Μερτζ. Τράκα, Ν. Χαρίση, Τούσης Θ. Λώτη, ἱερεὺς Χριστόδουλος.
Δ. Μιχαήλ, Γ. Κωνσταντούσης, Στ. Θεοδώρου, Κωνστ. Α. Καπάρης,
Θ. Τσαταλμπάσης μαθητής, Δημ. Κωνσταντίνου, Ραφ. Μιχαήλ τέκτων,
Ἄθ. Χρίστου Ἐργολάδος, Γ. Μουρθῆς, Ι. Μερτζιάνου, Ἄθ. Χριστ. Βα-
σλῆ, Ἀρχιμανδρίτης Παπᾶ Κωνσταντῖνος, Δημήτ. Βασλῆς διδ. Κα-
στρίου, Κωνστ. Γεωργίση.

Θεσσαλονίκης εὐγενεῖ φροντίδι κ. Νικ. Δώρτα. Ν. Δώρτας,
Θωμ. Δ. Ξένος, Φ. Καρακατσάνης ὀδοντίατρος, Π. Κεφαλᾶς Ξενοδόχος,
Ν. Πρατογιάννης, Α. Χατζηϊωάννου, Ν. Κ. Χριστοδούλου, Χ. Γ. Φι-
λίππου Λιτοχωρίτης, Ν. Αἰθαζίδης. Ν. Χ. Σωτηρόπουλος, Γ. Νουζού-
ρης, Ξενοδοχεῖον καὶ Σέρραι Ἰωάν. Τσάμη, Χρ. Ν. Χρηστίδης, Γ.
Παπαδόπουλος, Ἀλεξάνδρα Ἐπιμανουλίδου, Γεώργ. Χρυσοστόμου.

Εὐγενεῖ φροντίδι κ. Γ. Κιάντου. Γ. Κιάντος, Στέβ. Νανώρας,
Ἄρ. Χατζόπουλος, Σ. Β. Μάνη, Ἄλ. Μανουδῆς, Δ. Νάσσα, Ι. Οικονό-
μου, Σ. Σιμώττας.

Εὐγ. φροντίδι τοῦ κ. Ι. Μέλφου καθηγητοῦ. Ι. Μέλφος, Γεώργ.
Β. Ἰωαννίδης, Αλέξ. Λιάμης, Δημ. Θ. Παπάρογλου, Ι. Φαρμακόπουλος,
Κ. Τσελέπης, Κωνστ. Χατζῆ Φωκᾶς.

**Μοναστηρίου. Εὐγ. φροντίδι τοῦ κ. Παπαπαύλου γυμνασιάρ-
χου.** † Ὁ Πέτρος Αἰμιλιανός, Κωνστ. Δημαρᾶς (3) Α. Παπαπαύλου,
Ἄλ. Μακκᾶς, Χ. Δονᾶτος, Εὐάγ. Κ. Τάνος, Γ. Ν. Χατζόπουλος, Β. Κ.
Κοκκίνης, Ἀρ. Σ. Ματλῆς, Θ. Πελοπίδας, Γ. Ι. Μυλωνᾶς, καθηγ. τῆς
Γαλλικῆς, Δ. Ανδρεάδης, Ν. Θ. Λιόντας, Ν. Θ. Γεωργιάδης, Α. Στρα-
μώτας, Σ. Κ. Χρόνης, Ν. Μ. Τσομπάνος, Γρηγ. Ἰωαννίδης, Χριστ. Φυ-
λακτός.

Εὐγ. φροντίδι κ. Μιχαήλ Πέτρου καθηγητοῦ. Μιχ. Πέτρου, Εὐ-
γενία Ν. Γκρούρη διευθ. παρθεναγ. Αἰμιλία Βλαδίκα, Βασιλικὴ Ναῦ-
δου, Π. Δ. Πισουρίκας.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Εκδόσεις

Παύλος Α. Σαββίδης

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Σύνταξη

Ιωάννης Αθ. Σαπουντζής

- Ἄραρον 33
 Ἄβρετ - Ἰσάαρ 24, 78, 81, 83
 Ἄγ. Ἰωάννης 83
 Ἄγ. Τριάδος μονή 83
 Ἄγαμέμνων 11
 Ἄγγιτης ποταμὸς 15, 17
 Ἄγια Σοφία τέμενος 81, 90
 Ἄγιας Μαρίας ναὸς 36
 Ἄγιας Σοφίας ναὸς 61
 Ἄγιου Ἀντωνίου ναὸς 35
 Ἄγιου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίσης ναὸς 62
 Ἄγιου Βασιλείου ναὸς 31, 35
 Ἄγιου Βασιλείου γειτονία 35
 Ἄγιου Δημητρίου μεγαλομάρτυρος
 τάφος 33
 Ἄγιων Θεοδώρων ναὸς 36, 37, 44, 45
 Ἄγιων Ἀναγύρων συνοικία 83
 Ἀγριάνες 20, 26
 Ἀγτζές μπέης 81
 Ἀγχιάλος 32
 Ἀδείμαντος Κορίνθιος 13
 Ἄδης 15
 Ἄδμητος 11
 Ἄδραμύτιον 28
 Ἄδριανούπολις 34, 42, 43, 45, 46, 81,
 86, 87, 91, 92
 Ἀθονοχώρι 22
 Ἀθηνᾶ 6, 14, 16
 Ἀθηναί 13, 17, 18, 33, 35
 Ἀθηναῖοι 14, 18, 25
 Ἀθηνῶν Πανεπιστήμιον 5
 Ἄθως 88
 Αἴας 16
 Αἴγαι 29
 Αἰδίνιον 64
 Αἰκατερίνα 87
 Αἰκατερίνη 88
 Αἶνος 23
 Αἰσχίνης 17, 18
 Αἴσων 11
 Αἰτωλία 39
 Ἀκάμας 17
 Ἀκαρνανία 25, 78
 Ἀκρόπολις 50
 Ἀκροπολίτης 43, 50, 52, 74
 Ἀλαμανία 62
 Ἀλαμάνοι 57
 Ἀλάριχος 30
 Ἀλβανία 37, 45, 64
 Ἀλδουῖνος κόμης 37, 38
 Ἀλέξανδρος 27
 Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας 25, 26, 27
 Ἀλέξιος ὁ Βρανᾶς 37
 Ἀλέξιος ὁ Γ' αὐτοκράτωρ 39
 Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς 39
 Ἀλέξιος ὁ Παλαιολόγος 59
 Ἀλμογάβαροι 54
 Ἀλμωπία 9
 Ἀλῆ πασσιᾶς 85
 Ἀμαστρίς 87
 Ἀμεδαῖος ὁ Ε' 62
 Ἀμερική 93
 Ἀμπατζήδες 93
 Abel 10
 Ἀμύντας 21
 Ἀμύντας ὁ Ἀρραβαῖος 26
 Ἀμφίπολις 11, 17, 25, 26, 28, 29, 30,
 38, 57, 58, 67, 68
 Ἀνατολή 40
 Ἀνδρίσκος 28, 29
 Ἀνδρόνικοι 58
 Ἀνδρόνικοι οἱ Παλαιολόγοι 35, 55
 Ἀνδρόνικος 60, 61, 62, 69
 Ἀνδρόνικος ὁ Α' 39
 Ἀνδρόνικος Β' ὁ Παλαιολόγος 49, 54,
 57, 78
 Ἀνδρόνικος ὁ Νεώτερος 35, 62
 Ἀνδρόνικος ὁ Πρεσβύτερος 35, 56, 58,
 59, 61
 Ἄννα 47, 61, 62, 63
 Ἀξιὸς ποταμὸς 9, 85
 Ἀπόκαυχος 67, 69
 Ἀπόκαυχος Μέγας Δοῦξ 63

Ἄπουληία 88
 Ἄραγώνιοι 54
 Ἄρβηλα 25, 27
 Ἄργος 11
 Ἄρισταγόρας 22, 23
 Ἄριστων 27
 Ἄρναούτ Κιοϊ 12
 Ἄρνούλφος 41
 Arnolfo 41
 Ἀρξαμένης 26
 Ἄρριανός 26, 27
 Ἄρτα 64
 Ἄρτεμις 11, 15
 Ἄρτεμις Βαυρωνίς 11
 Ἄρτεμις Γαζωρία 11
 Ἄρτεμις Ταυρόπολις 11
 Ἄρτεμις Φεραία 11
 Ἀρχίλοχος ποιητής 14
 Ἀσάν 44, 46, 48, 49
 Ἀσία 10, 12, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 26,
 27, 47, 52, 80, 86
 Ἀστακηνός κόλπος 38
 Ἀσταρτζήδες 93
 Ἄτικ τζαμί 37, 84
 Ἄτρεϊδες 11
 Ἄτίλας 30
 Αὐλῶν 90
 Ἄχαιοι 16
 Ἀχελῷος ποταμός 25
 Ἀχιλλεύς 16
 Ἀχμέτ ὁ Γ' 80, 92
 Ἀχμέτ ὁ Γ' σουλτάν 91
 Ἀχμέτ - πασιᾶ τζαμί 90
 Ἀχμέτ Κεδύκ Κουτσοδόνης 90
 Ἀχμέτ Κιοπρουλῆς 90, 91
 Ἀχμέτ πασιᾶς 89
 Ἀχρίς 33, 35, 36, 44

Βαγιαζήτ ὁ Ἰλδριμ 80, 85
 Βαγιαζήτ πασιᾶς βεζύρης 86
 Βαγιαζήτ Σουλεῦμάν 85
 Βαγιαζήτ σουλτάνος 86

Βαλαθίστα ὄρος 33
 Βαλδουῖνος 40, 43
 Βαλδουῖνος ὁ Φλανδρινός 39
 Βαλδουῖνος Ἑρρίκος 42
 Βαρδάρης ποταμός 9
 Βαρδάριον χώρα 79
 Βάρνα 86, 93
 Βασίλειος 34, 86
 Βασίλειος Β' ὁ Νέος 6, 31, 33, 35, 36
 Βασιλείου πύργος 31
 Βασιλικά 78
 Βατάτσης 47, 48, 52, 53, 75, 76
 Βατάτσης Θεόδωρος 58
 Βεατρίκη ἡ Καστελλανή 61
 Βεζύρης 85
 Βελεβούδιον 47
 Βελεσσός 9
 Βελεστίνον 11
 Βελίβολον 77
 Βελίδολον 77
 Βελιγράδιον 7
 Βενετία 60
 Βεράτιον 45
 Βερθόλδος κόμης 45
 Βέρροια 29, 32, 42, 78, 81, 84
 Βερτίσκος ὄρος 64
 Βερτίσκου χώρα 24
 Βιέννη 82, 92
 Βιζύη 45
 Βιθυνία 54
 Βικέντιος Βραττούτης 82
 Βισάλτες 24, 28
 Βισαλτία 9, 24
 Βλάχοι 33
 Βογδανία 81
 Βόγδανος 81
 Βοδενά 78, 84
 Βολερόν 46, 53
 Βονιφάτιος 40, 41, 43
 Βονιφάτιος ὁ Μομφερρατικός 39, 40
 Βορίς ὁ Β' 44
 Βορίς βασιλεὺς 32
 Βοσνία 92
 Βόσπορος 12

Βοτιαία 9
 Βουλγαρία 32, 33, 34, 92
 Βούλγαροι 32, 33, 34, 42, 43, 44, 46, 47,
 48, 49, 51
 Βούλγαρος 45, 50
 Βουργούνδιοι 40
 Βούρλα 81
 Βρανᾶς Ἀλέξιος 38
 Βρασίδας 26
 Βυζαντινοί 11, 58, 75, 79
 Βυζάντιον 31, 40, 71, 73, 79, 86
 Βυζάντιος 11, 74
 Βυζάντιος Σ. 7, 12
 Βύζας 29
 Βυζόσκης 91

Γαβαλάς 63
 Γάλλοι 39, 40
 Γεδεών 80
 Γερμανοί 39, 40, 87
 Γεώργιος 57, 70, 88
 Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης 43, 47, 48, 53
 Γεώργιος Δεσπότης 88
 Γεώργιος Μπράσκοβιτς 87
 Γιανίτσαροι 80
 Γιάσσοβον 88
 Γιουσοῦφ πασιιάς 92, 93
 Γκαζή Ἐμπρενός - μπέης 82, 83
 Γκαζή Σουλεῦμάν πασιιάς 83
 Γκιουμουρτζίνα 34, 35
 Γονιτσιᾶτος 36
 Γοργώ 16
 Γότθοι 30
 Γουλιέλμος 41
 Γουλιέλμος ὁ Β΄ 37
 Γουλιέλμος ὁ Δ΄ Μαρκίων 61
 Γραμματικός Α. Κ. 6
 Γρανικός ποταμός 25, 26
 Γρηγόριος 87, 88
 Γρηγόριος Μπράσκοβιτς 87
 Γρηγοράς 45, 61, 76
 Γρίλλος 91
 Γύγης 14
 Γυναϊκόκαστρον 78

Δαμασκηνός 79
 Δανιήλ 89
 Δάρδανοι 9
 Δαρείος βασιλεὺς 12, 13, 18, 19, 20, 21,
 22, 23
 Δαυΐδ 33, 87
 Δαυΐδ ὁ Κομνηνός 87
 Δεμίρ - Ἰσάρ 33, 58
 Δευκαλίων 10
 Δήμητρα 15
 Δημήτριος 86
 Δημητρίτση χωρίον 37, 38
 Δήμιτσας Μ. 5, 9, 11, 41, 46, 74
 Δημοφῶν 17, 18
 Διδυμότειχον 46, 58, 63, 64, 70, 80
 Διοκλητιανός 30
 Διομήδης 16
 Διονύσιος ὁ Α΄ 89
 Διονύσιος Μητροπολίτης 89
 Διόνυσος 15
 Διὸς ἄρμα 24
 Δόβηρες 20
 Δοξάτον 48
 Δορίσκος 23
 Δούναβης 21
 Δουσιάν 72, 73, 74, 79
 Δράβησκος 81
 Δραβησκος 22
 Δραγάσης Π. 6, 74
 Δραγάσης Χ* Πέτρος 6
 Δράγεσης 81, 85
 Δραγόμουζ 35
 Δραγωτάς 50, 51
 Δράμα 9, 15, 25, 61, 78, 81, 83
 Δυρράχιον 37, 38, 45, 46

Εβρενός μπέης 81, 83, 84
 Ἐβρος 46
 Ἐδεσσα 78
 Ἐζεβαί 88, 89
 Ἐζιοβάν 88
 Εἰκοσσιφοίνισσα ἡ Κοσσυφίνισσα
 μονή 78, 79, 89

- Εἰρήνη 48, 49, 59, 61, 62, 63, 85, 87
 Εἰρήνη ἢ Παλαιολογίνα 61
 Εἰρήνη Χούμναινα 59, 60
 Ἐκτωρ 16
 Ἐλένη 11, 78, 85, 87, 89
 Ἐλισάβετ κράλαινα 79
 Ἐλλάδα 21, 40
 Ἐλλάς 10, 12, 15, 24, 25, 31, 41
 Ἐλλην 21, 22, 40
 Ἐλληνες 16, 22, 23, 40, 43, 44, 46
 Ἐλλησποντος 10, 20, 21, 46
 Ἐνδυμίων 9
 Ἐνετία 40
 Ἐνετοὶ 39, 42, 91
 Ἐνετὸς 44, 91
 Ἐννέα ὁδοὶ 17
 Ἐπίδαυρος 85
 Ἐρζεγοβίνη 92
 Ἐρρῖκος 42
 Ἐρρῖκος ὁ Δάνδολος 40, 42
 Ἐρρῖκος Εὐστάθιος 44, 45
 Ἐσκι - τζαμί 37, 84
 Εὐβοεὺς 11
 Εὐξείνιος 86
 Εὐριπίδης 15
 Εὐρυβιάδης 13, 14
 Εὐρυσθέας 18
 Εὐρώπη 9, 25, 26, 47, 80, 85, 92, 93
 Εὐστάθιος 38
 Ἐχέδωρος ποταμὸς 24
- Ζ**
 Ζάκυνθος 90
 Ζᾶρκος 85
 Ζᾶρκος Δράγεσης 81, 83
 Ζδραβῆκι 22
 Ζιτίτ μπέης 84
 Ζίχνα 48, 58, 66, 79, 81, 83
 Ζίχνη 59, 93
 Ζυγάκτης 15
 Ζυμαρᾶς 76
- Ἡ**
 Ἡδωνίς 22
 Ἡδωνοὶ 22
- Ἡδωνοχώριον 22
 Ἡπειρος 25, 39, 47, 64
 Ἡράκλεια 29
 Ἡράκλεια Στρυμόνος 30
 Ἡρακλῆς 18
 Ἡρόδοτος 9, 12, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25
- Θ**
 Θάμυρις 15
 Θεμιστοκλῆς 13
 Θεοδώρα 61
 Θεόδωρος 39, 45, 85
 Θεόδωρος ὁ Κομνηνός 37, 44, 45
 Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις 39, 48
 Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης 58
 Θεόδωρος Λάσκαρις Δοῦκας 53
 Θεοφύλακτος Βοτανειάτης στρατηγὸς 34
 Θερμαϊκὸς κόλπος 10
 Θεσσαλία 11, 24, 29, 40, 41, 44, 64, 78, 79, 80, 92
 Θεσσαλοὶ 26, 42
 Θεσσαλονίκη 29, 30, 33, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 53, 55, 60, 63, 64, 73, 78, 84, 86, 92, 93
 Θεσεὺς 17
 Θεολὸς 59, 60, 62
 Θεουκυδίδης 25
 Θράκες 10, 15, 24, 26, 28
 Θράκη 10, 12, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 39, 42, 43, 44, 53, 54, 57, 64, 69, 80, 92
 Θωμᾶς Καντακουζηνὸς 88
- Ἰ**
 Ἰακώβ μοναχὸς 59
 Ἰλλυρικὸ 30
 Ἰμπραχίμ πασσιᾶ τζαμί 91
 Ἰννοκέντιος ὁ Γ΄ 41
 Ἰοκέτη 81
 Ἰόνιο πέλαγος 37
 Ἰουβέντιος Θάλμας 29
 Ἰοφρὲ 41
 Ἰσαάκ Τζετζῆς 11, 13
 Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος 38, 40

- Ἰσάκ - μπέης 87
 Ἰσθμός 41, 87
 Ἰσμαήλ μπέης 92
 Ἰσμαήλ πασισιάς 93
 Ἰσπανοὶ 54
 Ἰσσοὺς ποταμὸς 25, 26
 Ἰστιαῖος ὁ Μιλήσιος 21, 22
 Ἰστρος 79
 Ἰταλία 9, 13, 14, 86, 90
 Ἰταλὸς 40
 Ἰωακεῖμ 56, 58
 Ἰωνες 12, 18, 22
 Ἰωανίτσης ὁ Βούλγαρος 42
 Ἰωάννα 62
 Ἰωάννης 48, 49, 53, 62, 63
 Ἰωάννης αὐτοκράτωρ 76
 Ἰωάννης ὁ Βούλγαρος 43
 Ἰωάννης ὁ Ε΄ 61
 Ἰωάννης Καλέκας ὁ Ἀπρηνὸς 63
 Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς 61, 62, 63
 Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος 59, 84, 85
 Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς 32
 Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτσης 39, 43, 46, 47
 Ἰωάννης κτίτωρ 76
 Ἰωάννης Ἀσάν 46
 Ἰωάννης τῆς Βραβαντίνης 62
 Ἰωάννης Χαλδίας 35
 Ἰωαννίδης Ἰ. 6
 Ἰωαννίκιος 88
 Ἰωαννίτσης 43, 46
 Ἰωαννίτσης Σβιατοσλάβ 44
 Ἰωάννου Τιμίου Προφήτου Βαπτιστοῦ μὴ 77
 Ἰωνία 22
- Καβάλλα** 30, 45, 48, 55, 57, 64, 73, 81, 83, 90, 91
 Καλκάνδελε 9
 Καλλιμάνης 46, 48, 50
 Καλλίμαχος 11
 Κάλλιστος ὁ Α΄ Πατριάρχης 79
 Καλόγερος 77
- Καμπανοὶ 40
 Καντακουζηνή 87
 Καντακουζηνὸς 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 88
 Καπιτώλιον 28
 Καπαδοκία 36
 Καρὰ-δὰγ 87
 Καρασῆς 81
 Καραχαλίλ 81
 Καραχαλίλ Τσεντερλῆς 80
 Κασάνδρα 11, 55
 Καστοριά 79
 Καστρινοὶ 74
 Κατακονὸς 62
 Κατακουζηνὸς 58
 Κατακουζηνὸς Δομέστικος 60
 Καταλανοὶ 54, 55, 56, 57
 Κάτω Ἰταλία 37
 Καύκασος 10
 Καφᾶς 90
 Κεδρηνὸς 33, 34
 Κερκινίτις λίμνη 17, 21, 24, 26, 60
 Κέρκυρα 45, 90
 Κιλκίσιον 24
 Κιοστενδήλιον 9
 Κιούπκιοι 17
 Κιρμεζιτζῆδες 92
 Κλειδίον 33, 34
 Κλέτσκα 33
 Κλέων 25
 Κλοκοτίνιτσα 46
 Κοζάκοι 91, 92
 Cousinery 6
 Κόιντος Καικίλιος Μέτελλος 29
 Κοκκινάδες 92
 Κολοφᾶν 14
 Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος 47, 52
 Κομνηνὸς Μιχαῆλ 52
 Κονράδος 40
 Κοσσυφοπέδιον 84
 Κρακράς 34, 35
 Κρηθεὺς 11
 Κρηστωνία 9, 24

Κρήτη 90
 Κριμαία 90
 Κρίτσοβο 9
 Κροῦμμος 32
 Κωνσταντία 47
 Κωνσταντινούπολις 12, 32, 34, 38, 39,
 40, 42, 43, 45, 47, 53, 59, 61, 63, 69,
 79, 80, 86, 87, 88, 90, 91
 Κωνσταντίνος 85, 86
 Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος 68, 86
 Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος 30

Λαβίσιδα 52

Λάζαρος 88
 Λαλασιαχίν 80
 Λαλασιαχίν πασιᾶς 83
 Λαλασιαχινιέ 80
 Λαμπάκης Γ. 6
 Λαόνικος ὁ Χαλκοκονδύλης 86
 Λάρισα 42, 90, 91
 Λάσκαρης 39, 76, 77, 78
 Λατίνος 41, 43
 Λαχανᾶς 24
 Λεγγίνιον 62, 77
 Λειψία 6
 Λέσβιοι 23
 Λέσβος 23
 Λίβιος 27, 28, 29
 Λιτοβόης Νικόλαος 51
 Λογγᾶ 40
 Λομβαρδοὶ 40
 Λούκαρης 12, 31
 Λυδία 14
 Λυδοὶ 19
 Λυκόφρων 11, 12
 Λυκτονία 10

Μαγγάνων μονή 65

Μαγκλαβίτης Νικόλαος 51
 Μαζέππας 92
 Μακάριος 69, 74
 Μακεδόνες 10, 28

Μακεδονία 10, 12, 21, 23, 24, 25, 26,
 27, 28, 29, 30, 31, 33, 40, 43, 54,
 57, 64, 72, 79, 85, 92
 Μανουήλ 62, 85, 86
 Μανουήλ ὁ Κομνηνός 40
 Μανουήλ Ἄγγελος 40
 Μανουήλ ὁ Β΄ Παλαιολόγος 85
 Μαντύης 19
 Μάρα 88
 Μαρασλῆς Ζωγράφος 7
 Μαργαρίτα ἡ Οὐγγρική 40
 Μαργαριτόνης ναύαρχος 37
 Μαρία 41, 62
 Μάρκος ὁ Β΄ Ξυλοκαράβης 89
 Μάρκος ὁ Εὐγενικός 89
 Μάρο 89
 Μαρούλα 81
 Μαρούλια πριγκίπισσα 82
 Μάρω 88, 89
 Μάρω καὶ Μάρα Βράγκοβιτς 87
 Μαρώνια 81
 Μάρως πύργος 88
 Μασούα 79
 Ματθαῖος Καντακουζηνός 87
 Μαχμουτ 84
 Μαχμουτ ὁ Β΄ σουλτάν 80
 Μεγάβαζος 12, 18, 20, 21, 22, 25
 Μεγάλη Ἑλλάς 9, 13
 Μέγας Κωνσταντίνος 30
 Μεγίστης Λαύρας μονή 7
 Μέδικοι 86
 Μέλαν ὄρος 87
 Μελένικον 33, 34, 44, 46, 47, 50, 51, 52,
 53, 67, 79
 Μενέλαος 11
 Μένιδας 27
 Μέτελλος 29
 Μετόχι 58
 Μεχμέτ ὁ Β΄ 88, 89
 Μεχμέτ ὁ Β΄ σουλτάν 88
 Μεχμέτ ὁ Δ΄ 80, 90
 Μεχμέτ ὁ Πορθητῆς 88
 Μεχμέτ σουλτάν 88, 90

Μεχμέτ μπέης 90
 Μεχμέτ πασιιάς 91
 Μητρόπολις 74
 Μικρά Ἀσία 9, 28, 39, 91
 Μίλητος 22
 Μιχαήλ 45, 47, 49, 58
 Μιχαήλ ὁ Α΄ Ραγκαβές 32
 Μιχαήλ ὁ Κομνηνός 39
 Μιχαήλ ὁ Παλαιολόγος 47, 52, 53, 61
 Μιχαήλ ὁ Ἄγγελος Κομνηνός 47
 Μιχαήλ Κοριβός 91
 Μολδαυία 81
 Μονεμβασία 85
 Μονόσπητα 58
 Μοντισφεράτη 61
 Μόργης 13
 Μοσυνόπολις 34, 35, 38
 Μοσχόπουλος Ἀντώνιος 56
 Μουράτ 80, 81, 84
 Μουράτ ὁ Α΄ 85
 Μουράτ ὁ Α΄ σουλτάν 37, 80, 84
 Μουράτ ὁ Β΄ 80, 86, 87, 88
 Μουράτ ὁ Γ΄ 81
 Μοῦσαι 15
 Μουσλήμ 89
 Μουσᾶς 86
 Μπαγιαζήτ 89
 Μπαήρ - μαχαλάς 83
 Μπάνιτσα μονή 78
 Μπασματζήδες 93
 Μπεηλέρ μπέης 80
 Μπέλες 33
 Μπεντρεντιν Σιμαβνάογλου 86
 Μπουχασιτζήδες 93
 Μυγδονία 9
 Μύρκινος 21
 Μυσοί 9
 Μωάμεθ Α΄ ὁ Τσελεμπής 86
 Μωάμεθ ὁ Β΄ 87
 Μωϋσῆς 31, 33

Ναθαλία 6
 Ναθαναήλ 60

Ναύπακτος 46
 Ναύπλιον 43
 Νεάπολις 30
 Νέστος ποταμός 9, 10, 25, 26, 31, 82
 Νευροκόπιον 79
 Νιγρίτα 24, 28
 Νίκαια 39, 43, 44, 46, 47
 Νίκαιας βασιλείο 53
 Νικήτας Χωνιάτης 41
 Νικηφόρος 14, 32, 67
 Νικηφόρος ὁ Ξιφίας στρατηγός 33
 Νικηφόρος αὐτοκράτωρ 12, 31
 Νικηφόρος Βλεμμίδης 48
 Νικηφόρος Γρηγοράς 57, 65, 72
 Νικηφόρος Χοῦμνος 59
 Νισβά 88
 Ντελιο - Μπελμπάν μπέης 82, 83
 Ντίβρι 83
 Ντικιλῆ Τὰς 48

Ξάνθη 81
 Ξέρξης 23, 24
 Ξιφίας 34

Ὀδόμαντες 17, 21, 25, 26
 Ὀδομαντική 27, 29
 Ὀδυσσεὺς 16
 Ὄθωμανοὶ 82
 Ὀμηρος 9, 10
 Ὀρβηλος 9, 10
 Ὀρέστης 36
 Ὀρλικ 92
 Ὀρος ἀγιώνυμον 55
 Ὀρφεὺς 16
 Ὄσμάν 81
 Ὀτραντο 90
 Οὐκραίνη 91
 Οὐλδεριχός 87, 88
 Οὐμούρ - μπέης 64
 Οὔννοι 30
 Οὐρχάν 80, 89
 Οὐρχάν Λαλασιαχίν 80
 Οὐρχάν σουλτάνος 81

Οὔσιτζ 79

Όχρις 79

Παγγαῖον 9, 10, 15, 93

Πάγγαιον χώρα 18

Παγγαίου γῆ 17

Παγγαίου ἀκρωτήριον 18

Πάγγαιον ὄρος 17, 20

Παῖονες 9, 10, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21,
22, 23, 26, 27

Παιονία 9, 11, 20, 24, 25

Παιονία χώρα 19

Παίοπλες 20

Παῖων 16

Παλαιολόγοι 54, 63, 64, 65, 66, 67, 75

Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος 68

Παλαιοχώριον 77

Παναγία 83, 89

Παναγία Ἡλιοκάλη 83

Πάναξ 77, 78

Πανάδες 93

Πανδώρα 10

Πανίς 86

Παπαγεωργίου Πέτρος 6, 36, 41

Παπαρηγόπουλος 31, 37, 38, 40, 45,
48, 54, 55, 60, 61

Παπυρέα 77

Παρίσι 5, 60

Παῦλος Αἰμίλιος 27, 28

Παῦλος Μαμωνᾶς 85

Παυσανίας 9

Πεισίστρατος 17, 18

Πελαγονία 9, 37, 45, 46, 66

Πελασγοὶ 9, 13, 26

Πέλλα 29

Πελοπόννησος 10, 43, 86, 91

Πέλωψ 10, 11

Περδίκκας 25

Περιθώριον 64

Περλεπέ 9

Πέρνικ 34, 35

Περονάδες 93

Πέρσαι 18, 20, 22, 23, 26, 27

Περσεύς 27, 28

Περσεφόνη 15

Πέρσης 21, 24

Περσία 12

Πεσκέσιον 89

Πίγρης 19

Πλούτων 15

Πολεάνα 77

Πολλῆς 26

Πολύμνια 7

Πολωνία 91

Πορθητής 88

Ποσειδῶν 9

Ποτάμης 77

Ποτέμκιν 90

Ποτεμκῖνος 90

Πουκεβίλ 11, 31

Πράβιον 82

Πραβίστα 82, 83

Πρασιάς λίμνη 20

Πρίλαπον 45, 46

Προδρόμου Τιμίου Ἱερά μονή 35, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 62, 74, 75, 76, 78, 88

Προμηθεὺς 10

Πρόσακον 45

Προῦσα 80, 81

Πρωτοκνέτζη 77

Πρωτόμαχος 27

Πρωτάτον 7

Πύδνα 27, 28

Ραγκαβές 32

Ραιδεστός 43

Ραινέριος 40

Raitsch 88

Ραμετανίτσα 33

Ρῆσος 15, 16, 27

Ρικάρδος κόμης 37, 38

Ροβέρτος ὁ Φράγκος 45

Ροδοβίτσιον 9

Ροδολεῖβος 17

Ροδόπη 9, 24, 30, 47, 79, 81, 82

- Ρόδος 90
 Ροκαφόρτε 54
 Ρωμαῖοι 27, 28, 33, 49, 51, 65, 66, 67,
 69, 70, 71, 72, 73, 80
 Ρωμαῖος 27
 Ρωμανία 64, 77, 79
 Ρώμη 28, 29, 86
 Ρωσία 60, 92
 Ρῶσος 90
- Σ**ααντεττιν - Μωαμέτ χότζιας 83
 Σαάτ - Ἐντιν Μωχαμέτ 81
 Σαβανδία 62
 Σαλαμίνα 13, 14
 Σαμουήλ 33, 34, 35
 Σανιάνος Ἀντώνιος 57
 Σανιάνος Γεώργιος 56
 Σαῖρα 11
 Σάρδεις 18, 19, 21, 22
 Sagra 41
 Σβιατοσλαῦος 45
 Σέμαλτον 17
 Σεμήμ ὁ Α΄ 82
 Σερβία 64, 72, 77, 79, 80, 85, 87, 88
 Σέρβια 78
 Σερβίς 87
 Σέρβοι 58, 61, 64, 69, 74, 79, 81
 Σέρβος 83
 Serra 41
 Σέρραι 5, 7, 9, 11, 12, 23, 26, 27, 28, 29,
 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41,
 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53,
 54, 55, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67,
 68, 70, 72, 73, 75, 76, 78, 79, 80, 82,
 83, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 93
 Σερραῖοι 23, 68, 70, 71, 78
 Σέρρας 11, 41, 43, 46, 47, 49, 55, 71, 75,
 78, 79, 81, 84, 87, 89
 Σέρρας γῆ 18
 Σέρρας χώρα 15
 Σέρρεςλης Γιουσούφ πασσιᾶς 93
 Σερρῶν λαός 5
 Σερρῶν Μητρόπολις 5
- Σερρῶν ἐπαρχία 22
 Σερρῶν πόλις 5
 Setre 41
 Σηλυβρία 43
 Σιδηρόκαστρον 58
 Σίθων 17
 Σικελία 37
 Σικελοὶ 37, 38
 Σικελὸς 37
 Σικυῶν 11
 Silley de 88
 Sino 13
 Σιντική 29
 Σίρας 27
 Σίρις 9, 11, 13, 14, 15, 21, 24, 27
 Σίρις Ὀδομαντική 25
 Σίρμιον 79
 Σιροπαῖονες 12, 18, 20, 21, 24, 25, 26
 Σίσμαν 33
 Σίσμαν βοεβόδας 32
 Σκάρδον 9
 Σκίνδος 13
 Σκληρὸς στρατηγὸς 9
 Σκόμμιον 9, 10
 Σκόπια 47
 Σκύθαι 12, 13, 15, 16, 18, 27
 Σκυλομύτης 77
 Σλαῦοι 12
 Σμύρνη 64
 Σουλεῦμάν ὁ Νομοθέτης 80, 90
 Σουλεῦμάν 86
 Σουλεῦμάν Οὐρχάν 86
 Σόφια 34
 Σπαρτιάτης 25
 Στενήμαχος 47
 Στέφανος 79, 85
 Στέφανος Δουσιᾶν 64
 Στέφανος κράλης 77
 Στέφανος Οὐρώσης 79
 Στούμπιον 47
 Στρέζας 45
 Στρόμβιτσαν 79
 Στρούμνιτσα 9, 34, 35
 Στρυμόνα χώρα 20, 32

Στρυμονικός κόλπος 10
 Στρυμών ποταμός 9, 10, 15, 18, 19, 24,
 26, 27, 29, 31, 38, 60, 79, 85, 86,
 88, 90
 Συμεών Τραπεζούντιος 89
 Συμπληγάδες 12
 Σχοινᾶς Ἰωάννης Β. 7
 Σωχός 24

Ταγκρέδος 37
 Τάνταλος 11
 Ταντέσανον ὄρος 79
 Τάραντος κόλπος 13
 Ταρσία 54
 Tafel 7
 Τέμπη 42
 Τερψιχόρη Μούσα 15, 16
 Τεῦκροι 9, 20
 Τζέπαينا 47
 Τζικαλάς 77
 Τίμαιος Ταυρομάνιος 14
 Τοκάτη 87
 Τούμπα 83
 Τουρκία 92
 Τοῦρκοι 77, 80, 84, 86, 89
 Τοῦρκος 81, 82, 83
 Τραπεζοῦς 39, 87
 Τριβαλλοῖ 58, 69, 71, 72, 73, 88
 Τριβολλοῖ 79
 Τροία 13, 15, 16, 17, 20, 27
 Τρωάδες 9
 Τρῶες 10, 14, 15
 Τσεντερλή Καρᾶ Χαλίλ πασσιᾶς 82
 Τσουλούκωνες 50
 Τύρνοβον 32
 Τυρώ 11

Υδροῦς 90

Φεραῖ 58, 79, 80
 Φεραῖ Θεσσαλίας 11, 12
 Φέρας 11
 Φέρης 11, 12, 13
 Φίλιπποι 15, 29, 30, 32, 41, 48, 49, 64
 Φίλιππος 26, 27, 28, 48
 Φιλιππούπολις 32, 43, 44, 45, 52, 89, 93
 Φλάνδριοι 39
 Φλωρεντία 47, 86
 Φράγκοι 39, 41, 43, 45, 47, 48, 53
 Φράγκος 44
 Φρειδερίκος Β΄ 47
 Φρυγία 9, 10, 13, 15, 21, 22
 Φυλλίς 17, 18
 Φωτεινός 77

Χαβλιτζήδες 93
 Χαϊρεδδίν 85
 Χαϊρεδδίν πασσιᾶς 81, 84
 Χαλκοκονδύλης 81, 85, 88
 Χαμζάς 86
 Χάμμερ 81, 84, 85, 86, 88, 90
 Χατζής Ἰβλεκής 81
 Χατμᾶνος 92
 Χέλυ 79
 Χιμενές 54
 Χίοι 23
 Χίος 23
 Χότζα ἐφέντης 81
 Χοτοβόν 47
 Χοῦμκος 60
 Χούμνανα 59
 Χουμνικόν 54, 60, 78
 Χοῦμνος 60, 63, 77, 78
 Χριστοῦ τοῦ 58
 Χριστός 62
 Χριστούπολις 45, 48, 55, 57, 73
 Χριστόφορος 55, 56, 74, 75
 Χῶνες 13

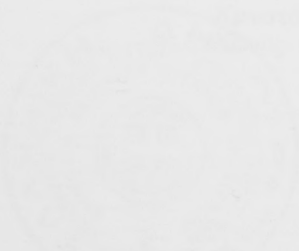
ΠΙΝΑΚΕΣ

Επιμέλεια

Πέτρος Κ. Σουφλίου

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

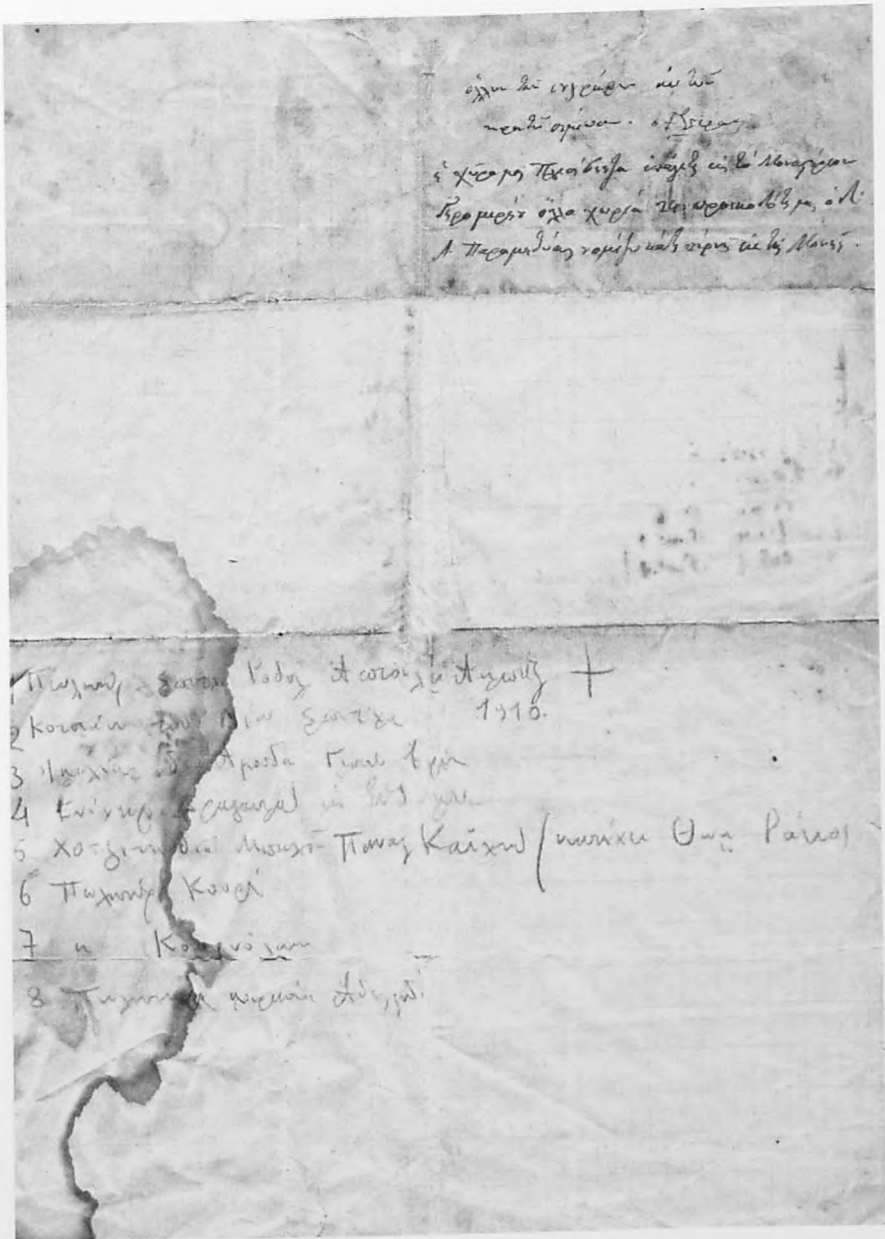

ΠΙΝΑΚΕΣ

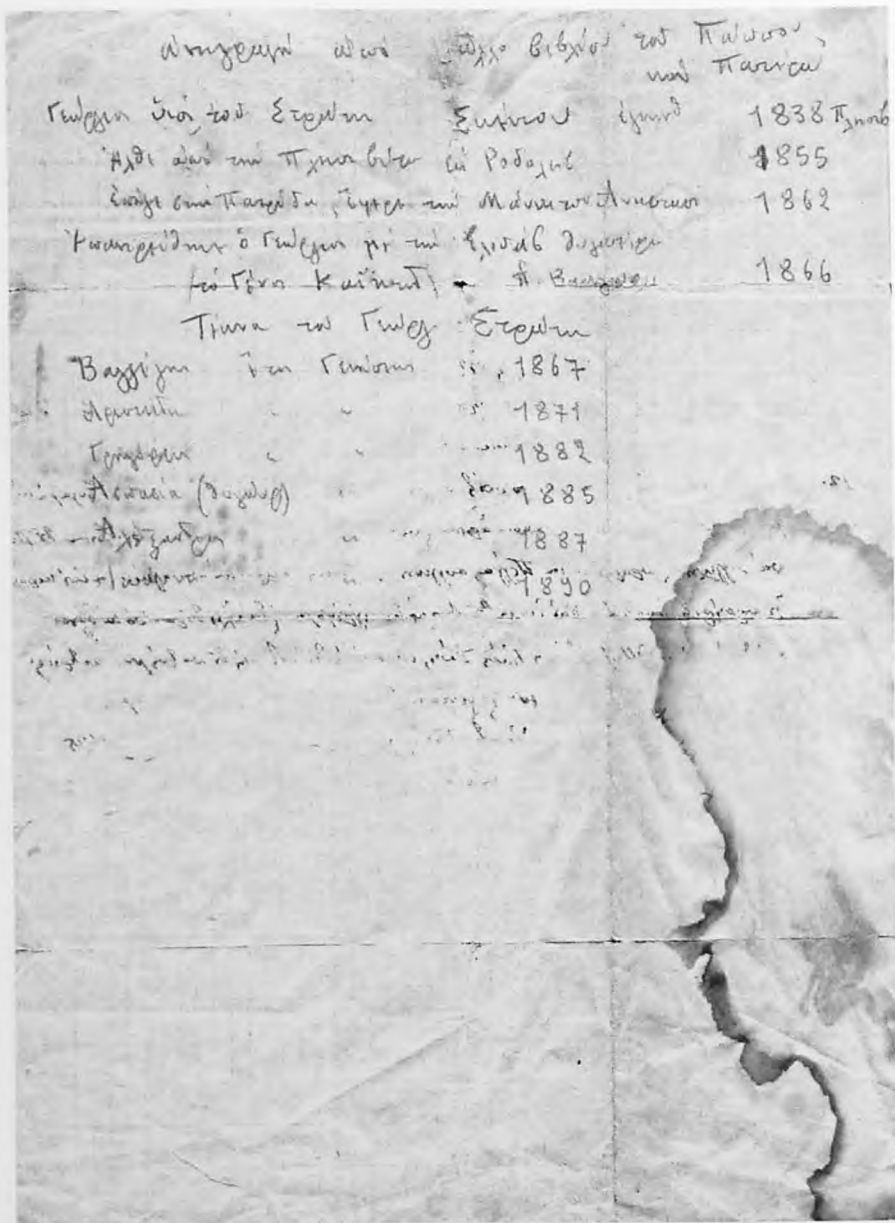
Επιμέλεια

Πέτρος Κ. Σαμσάρης

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Ἡ τρίτη σελίδα.

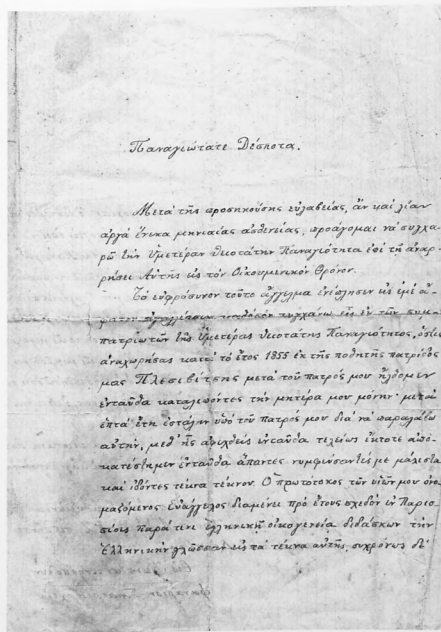
Η τέταρτη σελίδα από το τετρασέλιδο χειρόγραφο έγγραφο του
 Γεωργίου Στράτη (Σκέντου), πατέρα του συγγραφέα,
 με αξιόλογες πληροφορίες για την οικογένειά του (διαστ. 0,20X0,264 μ.)
 (Στην κυριότητα του ανειμπού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

Επιστολή του πατριάρχη Κωνσταντινούπολης Νεόφυτου Η΄
 (Παπακωνσταντίνου) (1891-1895), καταγόμενου από το Ροδολίβος,
 προς τον πατέρα του συγγραφέα, Γεώργιο, με ημερομηνία αποστολής
 22 Ιανουαρίου 1892 (διαστ. 0,21Χ0,34 μ.)
 (Στην κυριότητα του ανεπιού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

Ο φάκελος της επιστολής του πατριάρχη Νεόφυτου Η' (διαστ. 0,17X0,205 μ.)
με την κόκκινη πατριαρχική βούλα (διαστ. 0,045X0,05 μ.)
(Στην κυριότητα του ανεψιού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

Η πρώτη σελίδα.

Ο φάκελος της επιστολής του πατριάρχη Νεόφυτου Η΄ (διαστ. 0,17X0,205 μ.)
με την κόκκινη πατριαρχική βούλα (διαστ. 0,045X0,05 μ.)
(Στην κυριότητα του ανεπιού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

Παναγιώτατε Δέσποτα.

Μετὰ τῆς αροσπούσης εὐχαθείας, ἂν καὶ γίαν
ἀργὰ ἔνικα μενιαιας ἀδελείας, ἀποάγομαι π' συχα
ρῶ ἐπὶ ὑμετέραν Δειοτάτην Παναγιότητα ἐπὶ τῆ ἀναρ-
ρήσει αὐτῆς εἰς τὸν Οἰκουμηνικὸν Θρόνον.

Ἐὶ εὐφρόσυνον τοῦτο ἄγγελμα ἐτίθησεν εἰς ἐμὴν ἄ-
ψατον ἀγαθίασιν καὶ δάσιν τυχεράν εἰς ἐν τῶν συμ-
πατριῶτῶν ἐπὶ ὑμετέρας Δειοτάτης Παναγιότητος, ὅστις
ἀναχωρήσας κατὰ τὸ ἔτος 1855 ἐκ τῆς ποδοτιῆς πατρίδος
μας Πλεσιβίτης μετὰ τοῦ πατρός μου ἤδωκεν
ἐνταῦθα καταγεωόμενος τῆ μητέρα μου μόνην μετὰ
ἐπτά ἔτη ἐστάθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου διὰ τὰ παρασθέν
αὐτῆν, μετ' ἧς ἀφίχθεις ἐνταῦθα τελείως ἔκτισε ἀπο-
κατέστηκεν ἐνταῦθα ἅπαντες τυφνίσωντες με μάλιστα
καὶ ἰδοῦτες τέυτα τέυνον. Ὁ πρωτότοκος τῶν υἱῶν μου ὄνο-
μαζόμενος ἐνάγγελος διαμένει πρὸ ἔτους σχεδὸν ἐν Παισι-
σίοις παρά τινι ἐρηκτικῇ οἰκογενείᾳ διδάσκων τῶν
Ἑλληνικῶν γλώσσων εἰς τὰ τέυτα αὐτῆς, συχρότως δέ

Ἡ πρώτη σελίδα.

και διδασκόμενος τὴν φιλοσοφίαν ὁ δεύτερος Χρυσ-
 στείδης καλούμενος μένει ἐκεῖσε, τὸν εἰσοὶν δὲ γυν-
 ρίζη βεβαίως ἡ ὑμετέρα Διοτάτη Παναγιώτης
 καὶ ὅσον διετίθει προτισίς ἐδὲ τῆς Πατριαρχίας Νε-
 οφύλου τοῦ Η'. Ὁ τρίτος υἱός μου Γρηγόριος σπουδάζει
 ἐν τῇ κατὰ Χρῆστον Ἐμπορικῇ σχολῇ ἀπὸ
 διέτις ὥστε ἐκ τῶν ἐξ υἱῶν μου οἱ τρεῖς μεγαλύτεροι
 μένουσι μακρὰν ἐμοῦ, μέτοι δὲ οἱ τρεῖς μικρότεροι μέ-
 νουσι παρ' ἐμοῦ, τοὺς ὁποίους δὲ ἀρροπαθῶ ὅσοι τὸ ἐδὲ
 ἐμοῦ καὶ διὰ τῶν Ἀγίων τῆς ὑμετέρας Διοτάτης Πα-
 ναγιώτης ἐχῶν τὰ ἐπισημῶν.

Περὶ τοῦ δὲ ὅτι ἡ ὑμετέρα Διοτάτη Παναγι-
 ώτης ἐν τῇ αἰνῶν εὐσεβείᾳ καὶ καλοκαγαθίᾳ Ἀγίας

Ὡς Παναγιώτατος καὶ Διοτάτου Οἰκουμενικοῦ
 Πατριάρχου Κυρίου μου Κυρίου Ἀνδρέου τῷ Ζ' τῶν πατρῶν
 βασίτου μου πατρὸς καὶ Δεσπότη

Εἰς Κωνσταντινούπολιν
 φαναρίου - Πατριαρχεῖα.

Ἡ δεύτερη σελίδα.

δα' εὐδουήσῃ τὰ γὰρ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν ὑμετέραν ἀποστασίαν
 Αὐτῆς τοῦ δύο ἐν τῶν υἱῶν μου τοῖς διακρίνομαι αὐτοῖς
 λέομαι τοῦ ὑμῶν ὅσα περιηροῦν Αὐτῆς εἰς τὰ
 περίηροτον τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον εὐμεῖα,
 ἀκλόνητον καὶ μακρὰ ἔπ' ἀγαθῶν τῆς Ἐκκλησίας
 καὶ τοῦ ἔθους.

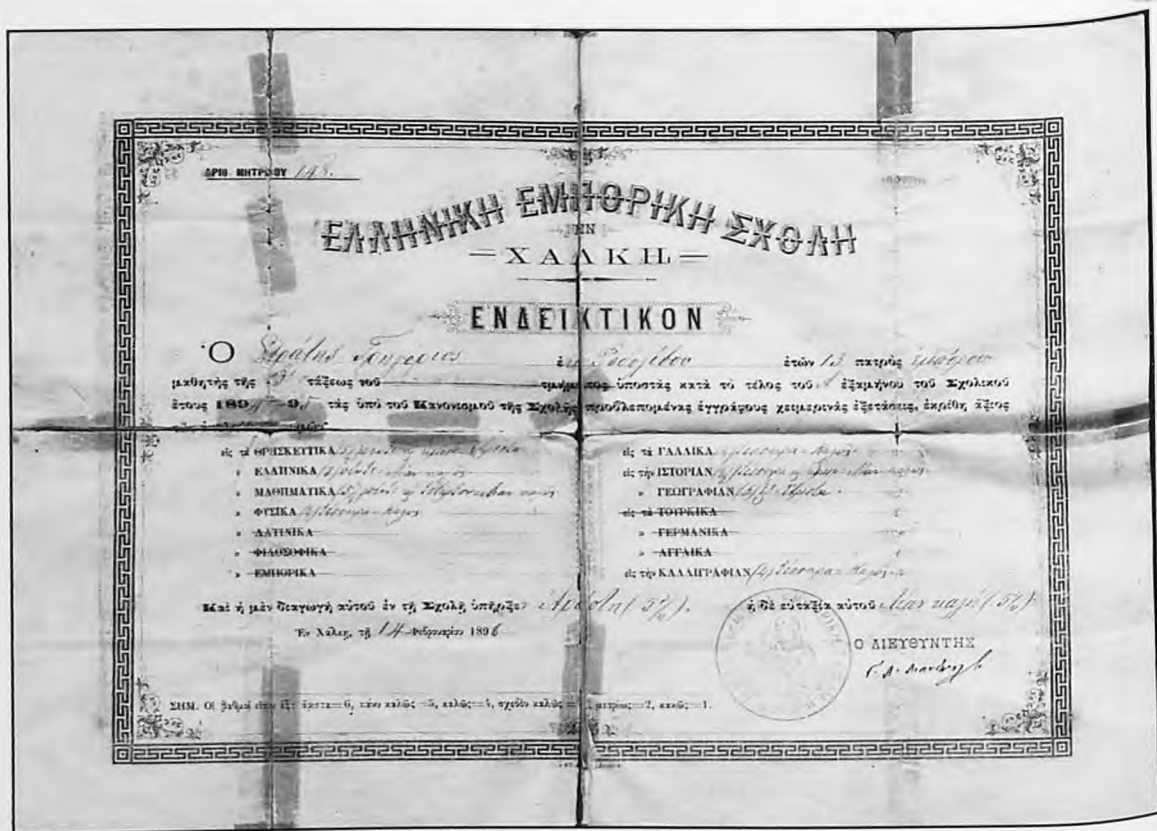
Ἐπὶ τούτοις ἐπικαλούμενος τὰς παντοῦσους
 τῆς ὑμετέρας θεοτάτης Πατριάρχης εὐχαίς ἐφ' ἧς
 τῆς αἰμογενείας μου εἰμι

ὣς ὑμετέρας θεοτάτης Πατριάρχης
 ἱερέως καὶ ταπεινῆς δέσποινος

Γεωργίος Στράτη Σκέντου.

Ἐν Ροδοῦναι, τῆς 1^{ης} Μαρτίου 1895.

Η τρίτη σελίδα από το αντίγραφο της τρισέλιδης επιστολής του
 Γεωργίου Στράτη (Σκέντου), πατέρα του συγγραφέα, προς το συμπατριώτη του
 πατριάρχη Κωνσταντινούπολης Ἀνθίμο Ζ' (Τσάτσο) (1895-1897),
 με ημερομηνία αποστολής 1 Μαρτίου 1895 (διαστ. 0,21X0,27 μ.)
 (Στην κυριότητα του ανεψιού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

Ενδεικτικό του αδελφού του συγγραφέα, Γρηγορίου, από τη Β΄ τάξη της Ελληνικής Εμπορικής Σχολής Χάλκης, που εκδόθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 1896 (διαστ. 0,278Χ0,383 μ.) (Στην κυριότητα του ανεμιού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

α. Η σφραγίδα του Παρθεναγωγείου Σερρών «Η Γρηγοριάς».

β. Η σφραγίδα της Φιλοπροόδου Αδελφότητας «Η Αναγέννησις» Ροδολίβους.

Φωτογραφία του Ευάγγελου Γ. Στράτη (1867-1926)
(Στην κυριότητα του ανεμιού του Γεωργίου Γρ. Στράτη).

Αριθ. πρωτ. 2190

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΦΟΡΟΣ Σερρών

Προς τόν κ. Γεω. Τριανταφυλλόπουλο Συμβολαιογράφον

Εις Χέρρα

Κατόπιν της υπ' αριθ. 13653 από 28 Φεβρουαρίου 1920 διαταγής του Υπουργείου της Γεωργίας παρακαλώ εις την σύνταξιν Συμβολαίου δ.α την μονοετή απ' εδδείας ενοικίασιν προς τόν κ. Γεώργιον Τριανταφυλλόπουλον εν τῇ θέσει δασμικῶν χαλῶν εγκαταλελειμμένης οικίας τῆς Τσοζαίου Βιορζατοῦ ἀρχομένης τῆς μισθώσεως ἀπὸ τῆς 15 Δεκεμβρίου τοῦ 1918 καὶ ληροῦσης τὴν 31 Μαρτίου τοῦ 1920 ἀποχρεομένου τοῦ μισθοῦ καὶ εἰς τὴν καταβολὴν αὐτῶν ἀπολειπόντων μισθωμάτων εἰς τὴν ἀξίαν ἀνω μισθῶ 15 1/2 x 40 δραχμῶν καὶ εἰς τὴν ἀξίαν ἀνω μισθῶ 620-7 ἀπὸ τοῦς συνήθεις ὄρους ὡς καὶ τὸν ἀπαραίτητον τῆς μονομεροῦς λύσεως παρὰ τοῦ Δημοσίου.

Τὰ ἐνοίκια καταβληθήσονται εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον εἰς δύο ἰσὺς δόσεις, ἡ α' ἀμέσως ὑπογραφήν τοῦ Συμβολαίου καὶ ἡ β' δύο μῆνες ἀπολύτως. Ἐν Χέρρα τῇ 2 Ἀπριλίου 1920

Ο Οικον. Έφορος Α. Αλεξιάδης

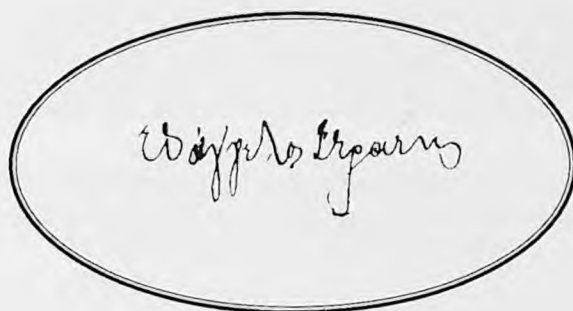
Γραπτή εντολή του οικονομικού εφόρου Σερρών, Βασιλείου Αληβυζάκη (με αριθ. πρωτ. 2190/2-4-1920) προς το συμβολαιογράφο Κων/νο Τριανταφυλλόπουλο για σύνταξη ενοικιαστήριου συμβολαίου για λογαριασμό του συγγραφέα, με έναρξη μίσθωσης από 15 Δεκεμβρίου 1918 και λήξη 31 Μαρτίου 1920 (διαστ. 0,154 X 0,242 μ.) (Γ.Α.Κ. - Αρχεία Ν. Σερρών, Αρχείο συμβολαιογράφου Σερρών Κωνσταντίνου Τριανταφυλλόπουλου, φάκ. 8).

Απολυτήριο (1913) του Κεντρικού Παρθεναγωγείου Σερρών «Η Γρηγοριάς» με υπογραφή του διευθυντή του Ευάγγελου Στράτη (Γ. Καφαντζί, *Ιστορία των Σερρών*, τόμ. Γ', σ. 359).

α. Ο συγγραφέας στο κέντρο καθιστός με συναδέλφους και τις μαθήτριες της «Γρηγοριάδας» κατά το σχολ. έτος 1924/25
(Φωτογρ. Αρχείο Γεωργίου Αγγελιοπλάστη).

β. Πανομοίωτο της υπογραφής του συγγραφέα.

Ο συγγραφέας καταγράφοντας σερραϊκές αρχαιότητες από το μικρό Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης των Σερρών που είχε ιδρύσει ο ίδιος
(Αλ. Φιλαδέλφεια, Δ.Χ.Α.Ε. 3, 1926, σ. 94).

Το ναόσχημο επιτύμβιο μνημείο του συγγραφέα
στο Α΄ Κοιμητήριο της πόλης των Σερρών
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1999).

Ο γιος του συγγραφέα Γεώργιος
Στράτης (1896-1962).

Πάνω αριστερά: καθιστός

» *δεξιά:* όρθιος στο μέσον.

Αναμνηστικές φωτογραφίες από
τη συμμετοχή του στη

Μικρασιατική εκστρατεία

(Στην κυριότητα του εγγονού του

Ευάγγελου Γ. Στράτη).

Κάτω: Επιτυχημένος γιατρός στις Σέρρες,
φωτογραφημένος στο καλλιτεχνικό φωτο-
γραφείο των Πέννα – Δαϊρετζόπουλου

(Στην κυριότητα του ανεψιού του

Γεωργίου Γρ. Στράτη).

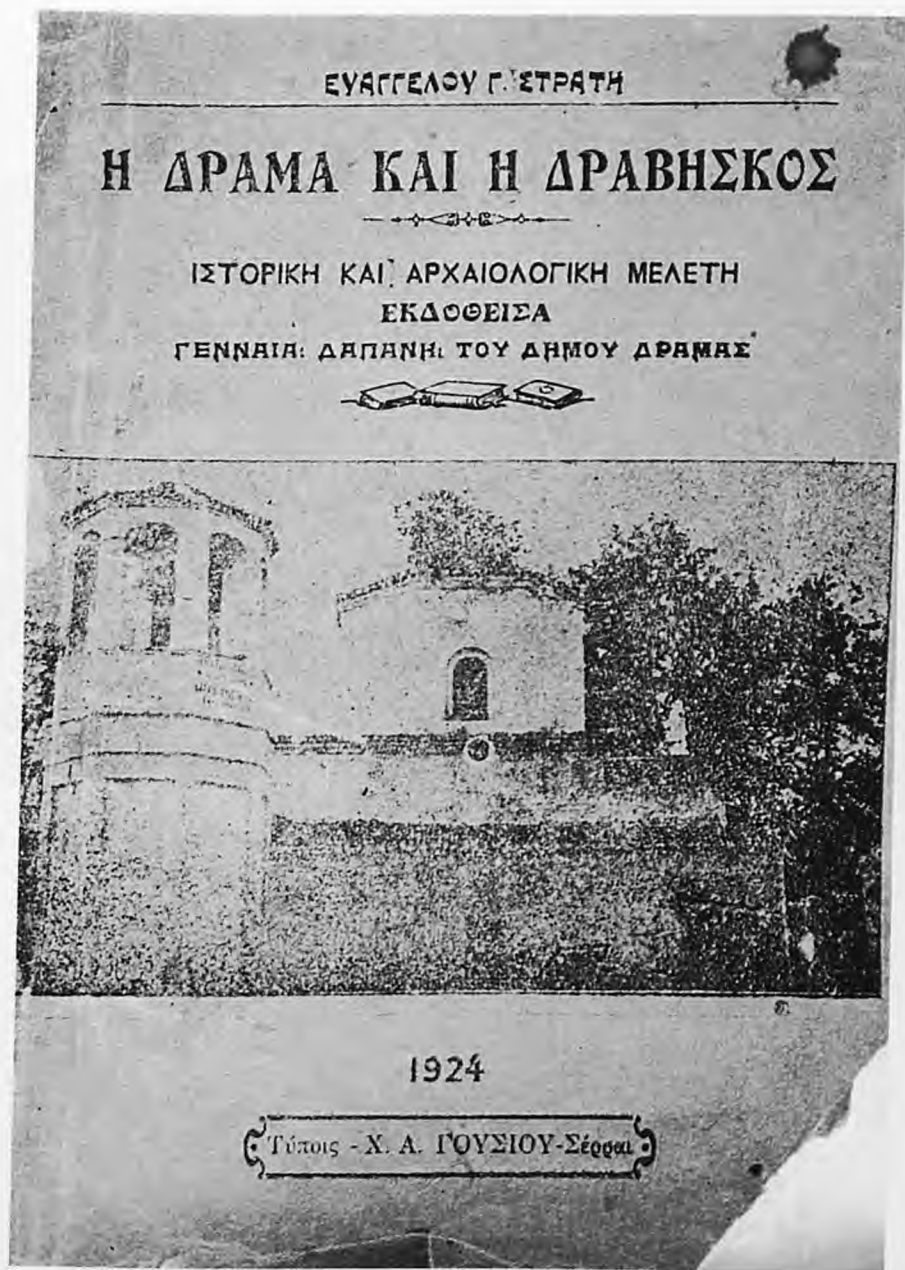

Η μαρμάρινη βυζαντινή ανάγλυφη εικόνα της Παναγίας Πονολύτριας,
που βρισκόταν παλιά στο ναό των Αγίων Θεοδώρων Σερρών
(Σ. Πασχαλίδη, «Βυζαντινά» 18, 1995-96, σ. 379).

Το εξώφυλλο της μονογραφίας του «Ο Σερραίος Αρχιστράτηγος των
Μακεδονικών δυνάμεων κατά τον ιερόν Αγώνα του 1821 Εμμανουήλ Παπάς»,
Τυπ. Χρ. Γούσιου, Σέρραι 1914.

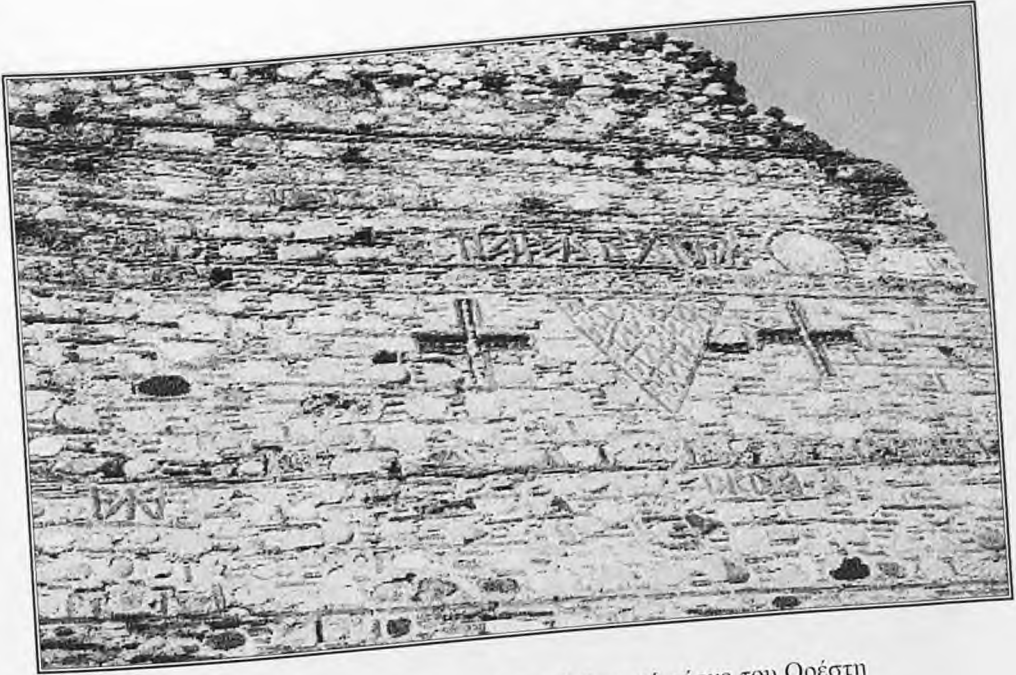
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Το εξώφυλλο της μονογραφίας του «*Η Δράμα και η Δράβησκος*»,
Τυπ. Χρ. Γούσιου, Σέρραι 1924.

Ο παλιός μητροπολιτικός ναός των Αγίων Θεοδώρων Σερρών
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1991).

Η κεραμοπλαστική επιγραφή στο βυζαντινό πύργο του Ορέστη
στην Ακρόπολη (Κουλάς) των Σερρών
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1986).

Ο βυζαντινός ναός του Αγίου Νικολάου στην Ακρόπολη των Σερρών
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1990).

Ο βυζαντινός ναός του Αγίου Γεωργίου Κρουνερίτη
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1992).

Η βυζαντινή μονή του Τιμίου Προδρόμου Σερρών
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1995).

Το βυζαντινό κάστρο του Σιδηροκάστρου (Δεμίρ Ισσάρ)
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1989).

Ο πύργος της Μάρως στο χωριό Δάφνη
(Φωτογρ. Πέτρου Σαμσάρη, 1995).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΕΡΡΩΝ»
ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΣΤΡΑΤΗ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΤΟ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1999.
ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ
ΠΙΝΑΚΩΝ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΓΡΑΦΙΣΤΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ.
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΕ 2000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΩΝ ΑΦΩΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ
ΣΤΙΣ ΣΕΡΡΕΣ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΕΡΡΩΝ ΣΤΗ ΣΕΙΡΑ
«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΟ ΣΕΡΡΩΝ»
ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ "5".

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΕΡΡΩΝ

046134

ISBN : 960-89648-1-6

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών

93